

ISSN: 2146-7676

UFUK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
UFUK UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
Journal of Ufuk University Institute of Social Sciences

UFUK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
UFUK UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
Journal of Ufuk University Institute of Social Sciences

UFUK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Sahibi Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adına: Ufuk Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı: Prof. Dr. Ridvan EGE Rektör: Prof. Dr. Aral EGE	ISSN: 2146-7676
Genel Yayın Yönetmeni Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY	Editör Yrd. Doç. Dr. Halil SEVAL
Yardımcı Editörler Arş. Gör. Hazel BAŞKÖY Arş. Gör. Ayşe Nilgün ERTUĞRUL Arş. Gör. Ayşe Gözde GÖZÜM Arş. Gör. Mehmet Gökhan UZUNER	Türk Dili Editörü Öğr. Gör. Oya Nefise TOKER

Danışma Kurulu	Hakem Kurulu
Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Emine AKYÜZ (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Orhan AYDIN (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Semih BÜKER (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Halil CİN (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Cenap ERDEMİR (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Cengiz ERTEM (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Tuğrul İNAL (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Ali Naim İNAN (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Ahmet KOCAMAN (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Erdoğan ÖNER (Ufuk Üniversitesi) Doç. Dr. Enver ÖZCAN (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Gülsev PAKKAN (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Refia PALABIYIKOĞLU (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Sevim SÖNMEZ (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Erdinç TOKGÖZ (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Şeref ÜNAL (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Özkan ÜNVER (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. İrfan Baki YAŞAR (Ufuk Üniversitesi)	Prof. Dr. Nilüfer VOLTAN ACAR (Hacettepe Üni.) Doç. Dr. Oktay Cem ADIGÜZEL (Anadolu Üniversitesi) Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ (Ufuk Üniversitesi) Doç. Dr. M. Nail ALKAN (Gazi Üniversitesi) Prof. Dr. Sanem ALKİBAY (Gazi Üniversitesi) Prof. Dr. Battal ARVAŞI (Ankara Üniversitesi) Doç. Dr. Ender ATEŞMAN (Hacettepe Üniversitesi) Prof. Dr. Orhan AYDIN (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Semih BÜKER (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Şener BÜYÜKÖZTÜRK (Gazi Üniversitesi) Prof. Dr. Aykut Namık ÇOBAN (Ankara Üniversitesi) Prof. Dr. Cengiz ERTEM (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR (Arel Üniversitesi) Prof. Dr. Ayşen GÜRE (Ankara Üniversitesi) Prof. Dr. Tuğrul İNAL (Ufuk Üniversitesi) Doç. Dr. Canan KARABABA (Ankara Üniversitesi) Prof. Dr. Bahtişen KAVAK (Hacettepe Üniversitesi) Prof. Dr. Hikmet KAVRUK (Gazi Üniversitesi) Doç. Dr. Mümtaz KAYA (Bilkent Üniversitesi) Doç. Dr. Mehmet OKYAYUZ (ODTÜ) Doç. Dr. M. Kemal ÖKTEM (Hacettepe Üniversitesi) Doç. Dr. Leyla ÖZER (Hacettepe Üniversitesi) Prof. Dr. Ömer ÖZYILMAZ (Ufuk Üniversitesi) Prof. Dr. Gülsev PAKKAN (Hacettepe Üniversitesi) Prof. Dr. Bedriye SARAÇOĞLU (Gazi Üniversitesi) Prof. Dr. Hande SEBER (Hacettepe Üniversitesi) Prof. Dr. Deniz TAŞÇI (Anadolu Üniversitesi) Prof. Dr. İlhan TOMANBAY (Hacettepe Üniversitesi) Prof. Dr. Himmet UMUNÇ (Başkent Üniversitesi) Prof. Dr. Filiz YENİŞEHİRLİOĞLU (Başkent Üniversitesi) Prof. Dr. Dursun ZENGİN (Ankara Üniversitesi)

Dergimizin temel amacı; bilimsel normlara ve bilim etiğine uygun, sosyal bilimler alanında tercih edilen nitelikli ve özgün çalışmalarını yayımlayarak akademik alana katkıda bulunmaktır. Dergiye gönderilen yazılar, derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlanarak değerlendirme sürecine girmek üzere sbdergi@ufuk.edu.tr elektronik posta adresine gönderilmelidir.

Copyright©Haziran 2011

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Tüm hakları mahfuzdur.

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi yılda en az bir kez yayımlanan hakemli bir dergidir. Dergide yayımlanan makalelerin dil ve bilim sorumluluğu yazara aittir. Dergide yer alan makaleler kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Elektronik ve mekanik (fotokopi dâhil) herhangi bir şekilde izinsiz kullanılamaz ve çoğaltılamaz.

Adres: Ufuk Üniversitesi SBE Enstitüsü Müdürlüğü Dr. Sadık Ahmet Cad. No:35 Balgat Ankara	Tel: 0312 2862376 Faks: 0312 2862395 E-Posta:sosbil@ufuk.edu.trveya sbdergi@ufuk.edu.tr İnternet Adresi: http://www.ufuk.edu.tr
---	---

UFUK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Cilt: 2

No: 2

Yıl: 2012

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	5-6
Mehmet TOMANBAY	
Ülkemizdeki Öğretmenlik Uygulamasına Yeni Bir Yaklaşım.....	7-13
Ömer ÖZYILMAZ	
‘Cunta’ Korkusundan AB’nin ‘Güvenli’ Limanına Doğru Yunanistan.....	14-23
Celalettin YAVUZ	
Amélie Nothomb’un Özyaşamöyküsel Yapıtlarında Farklılığın Benimsenmesi.....	24-37
Ömer ULUSOY	
Ortaöğretimde Öğrenim Gören Ergenlerin Sosyal Beceri Düzeylerine Yönelik Bir Analiz: Antalya İli Örneği.....	38-51
Aydın ÇİVİLİDAĞ	
‘İthal Edilmişlik’ Betimlemesi Kısacasında Çeviribilim ve Özerklik Yansıması.....	52-68
Sevil ÇELİK TSONEV	
Küreselleşme, Ulusal Yenilik Sistemleri ve Çevre İlişkisi.....	69-81
Ahsen SAÇLI	
İngiliz Dili Eğitimi Öğrencilerinin Öğrenme Stilleri ve Öğrenme Stillерinin Akademik Başarıya Olan Etkisi.....	82-91
Kağan BÜYÜKKARCI, Bilal GENÇ	
Dönerci Cinayetleri: Son Gelişmeler Işığında Almanya’da Türklere Yönelik İrkçi Şiddetin Siyasal Sonuçları.....	92-106
O. Can ÜNVER	
Sanal Zorbalık ve Çocuklarımız.....	107-113
Gülден BİLAL	
Yayım Alanı, Yazım Kuralları ve Yazıların Değerlendirme Süreci.....	114-117

JOURNAL OF UFUK UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

Vol: 2

No: 2

Year: 2012

CONTENTS

Presentation.....	5-6
Mehmet TOMANBAY	
A New Approach To Teaching Practice In Our Country.....	7-13
Ömer ÖZYILMAZ	
Greece, From Fear Of ‘Junta’ To The ‘Safe’ Harbor Of The European Union.....	14-23
Celalettin YAVUZ	
Embracing Differences In Amélie Nothomb’s Autobiographical Works.....	24-37
Ömer ULUSOY	
An Analysis On Studying In High School Adolescents’ Social Skill Levels: A Case Study In Antalya Province.....	38-51
Aydın ÇİVİLİDAĞ	
Autonomy Reflection Of Translation Studies Within The Bounds Of “Importedness” Description.....	52-68
Sevil ÇELİK TSONEV	
Globalization, Relations Between National Innovation Systems And Environment.....	69-81
Ahsen SAÇLI	
Learning Styles Of ELT Students And The Relationship With Their Academic Success And Learning Styles	82-91
Kağan BÜYÜKKARCI, Bilal GENÇ	
Dönerci Murders: The Political Consequences Of Racist Violence Against Turks In Germany In The Light Of The Recent Incidents.....	92-106
O. Can ÜNVER	
Cyberbullying And Our Children	107-113
Gülden BİLAL	
Guidelines for Contributors.....	114-117
SUNUŞ...	

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü olarak ülkemizin bilim hayatına katkıda bulunmak, bilimsel çalışmalarda kaliteyi arttırmak ve genç bilim insanlarına çalışmalarını değerlendirebilmeleri için yardımcı olmak esas amaçlarımızdandır. İkinci sayısını elinizde tuttuğunuz Dergimizi bu düşüncelerle çıkarmaktayız.

Hakemlerimizin titiz çalışmalarıyla seçilen akademik çalışmaların yer aldığı Dergimizin ilk sayısı üniversitelerimiz ve akademik çevrelerde ilgi ile karşılandı. Bilime katkı ve genç bilim insanlarına hakemlerin eleştirileriyle yol göstermeyi de amaçlayan ciddi bilimsel yaklaşımımız bundan sonraki sayılarımızda da etkili olmaya devam edecek.

Bu bilimsel titizliğin ve ciddiyetin akademik çevrelerde anlaşılması Dergimizin ikinci sayısına ilginin artmasına yol açtı. Sosyal Bilimlerin çok farklı alanlarından çok sayıda çalışma, yayınlanma talebi ile gönderildi. Dergimizin Danışma Kurulu ve sonrasında da hakemlerimiz gönderilmiş olan bu makalelerden değerlendirmeler sonrasında sekiz çalışmanın yayınlanmasına karar verdiler. Makaleleri bilimsel olarak inceleyen değerli hakemlerimize, Danışma Kurul üyelerine ve makaleleriyle Dergimize ve bilim dünyamıza katkıda bulunan arkadaşlarımıza teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu sekiz çalışmanın yanısıra bu sayımızda da iki değerli bilim insanımız Sayın Prof. Dr. Celalettin Yavuz “‘Cunta’ Korkusundan AB’nin ‘Güvenli’ Limanına Doğru Yunanistan” başlıklı ve Sayın Prof. Dr. Ömer Özyılmaz “‘Ülkemizdeki Öğretmenlik Uygulamasına Yeni Bir Yaklaşım” başlıklı yazılarıyla Dergimize katkıda bulunuyor. Önceki sayımızda da Sayın Prof. Dr. Erdinç Tokgöz "Dünden Bugüne Türkiye Rusya İlişkilerinde Üç Büyük Dönem" başlıklı yazısıyla katkıda bulunmuştu. Dergimizde bu geleneği sürdüreceğiz ve her sayıda bir değerli bilim insanının yazısına yer vereceğiz.

Dergimiz yılda iki kez yayınlanmakta. Ayrıca www.ufuk.edu.tr adresinde de internet dergi olarak yer almakta. Dergimiz ve yayın kuralları ile ilgili her türlü bilgiye bu adresten de ulaşılabilir. Bir sonraki sayımızı Mayıs ayında yayınlamayı planlıyoruz. Sosyal bilimlerin farklı alanlarında çalışmaları bulunan akademisyenler çalışmalarını göndermeye başlayabilirler.

Güvenilir, üstün bilimsel niteliklere sahip, saygın bir akademik dergi çıkarmak için Enstitümüz çalışanları, Dergimiz yetkilileri ve editörlerimiz büyük bir özveriyle çalışıyorlar.

Bu nedenle büyük bir teşekkürü hak ediyorlar. Ayrıca Dergimizin çıkarılmasında Üniversitemiz Genel Sekreteri Sayın Murat Başer ve Yardımcısı Sayın Volkan Gökbaş'ın da katkıları çok fazla. Kendilerine de teşekkürlerimi sunuyorum.

Elbette bilim dünyamıza böyle değerli bir akademik Dergiyi, Rektörümüz Prof. Dr. Aral Ege ve kuşkusuz Üniversitemizin kurucusu Mütevelli Heyet Başkanımız Sayın Prof. Dr. Rıdvan Ege'nin çok değerli destekleri ve manevi sahiplikleri olmasaydı kazandıramazdık. Bu nedenle kendilerini de burada Enstitümüz adına teşekkürlerimle anıyorum.

Saygılarımla

Prof. Dr. Mehmet Tomanbay

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÜLKEMİZDEKİ ÖĞRETMENLİK UYGULAMASINA YENİ BİR YAKLAŞIM

Ömer ÖZYILMAZ *

Sorun:

Eğitim Fakülteleri, öğretmen yetiştiren kurumlardır. Öğretmen eğitimi de bir meslek insanı yetiştirme eğitimidir. Dolayısıyla öğretmen yetiştirmeye, meslek eğitimi ya da mesleki eğitim, diyebiliriz. Mesleki eğitim süreçlerinin sahip olması gereken temel nitelikler vardır. Bunlar: teori, uygulama, uygulama yönünden zamana, ihtiyaca ve ihtiyacın şekline bağlı olma, arz-talep dengesini sağlama, ilgili sektörle sürekli olarak uyum sağlamağa çalışma, topluma dönük olma, mesleki yaşantı ortamı sağlama ve hayata hazırlama gibi niteliklerdir.

Öğretmenlik bir meslek eğitimi olduğu için, onun da bir teorik yönü, bir de uygulama yönü vardır. Konunun teorik yönü ayrıca ele alınabilir ve teorik düzlemdeki sorunlar, sıkıntılar çağdaş gelişmeler ışığında değerlendirilebilir ve bazı düzeltmeler yapılabilir. Bu çalışmanın amacı öğretmen yetiştirmenin uygulama yönüne dikkat çekmektir.

Öğretmen yetiştirmenin uygulama yönü, öğretmen yetiştirmenin kalbidir. Öğretmen yetiştirmenin kalbi olan uygulama konusu üzerinde, çok titizlikle durmak ve eğitim sürecinde ona gereken önemi vermek gerekir. Bununla beraber Ülkemiz genelinde, günümüz eğitim bilimleri gerçeklerine uymayan bir durumla karşı karşıya bulunduğumuz kanaatindeyim. Bugün Ülkemizdeki eğitim fakültelerinin gerçekleştirdiği öğretmenlik uygulamasının, bazı istisnaları hariçte tutarsak, eğitim bilimlerinin ülkemizde ulaştığı düzey açısından bakıldığında, genel olarak süresi ve ona gösterilen ilginin az, içeriğinin de yetersiz olduğu görülür. Bu uygulamaların büyük bir bölümü, çağın gerisinde kalmıştır ve günümüzün beklentilerini de karşılayamamaktadır. Çünkü yıllardan beridir yapılan öğretmenlik uygulaması işlemleri, süre, ilgi, içerik ve yöntem yönünden, dünyadaki ve Ülkemizdeki eğitimsel gelişmelere ayak uyduramamıştır. Bundan dolayı bu hususta bireysel, kurumsal ve eğitimsel anlamda en az getiri ile yetinmek durumunda kalmaktayız. Bu durum ise, arzu edilen düzeyde öğretmen yetiştiremememizin çok önemli sebeplerinden birisini oluşturmaktadır. Çağın beklenti ve ihtiyaçlarına göre öğretmen yetiştirememenin ağır faturası da, bir bütün olarak halkımıza çıkmakta; en büyük zararı da genç nesiller ve onların aileleri görmektedir. (Bu hususta yapılmış, karşılaştırmalı bir araştırma için bkz. Senemoğlu, N. İngiltere'de İlköğretime Öğretmen Yetiştirme...)

Ülkemiz genelinde yaşanan bu önemli sorunun yine eğitim fakültelerince çözümlenmesi gerektiği kanaatindeyim. İşte bu sorumluluk duygusuyla, Eğitim Bilimleri Bölümü Başkanı olarak, bu önemli sorunun çözümüne ilişkin, bir proje geliştirdik. Bu alanda bir tartışma başlatır ve yararlı sonuçlar doğurur ümidiyle size sunuyorum.

“Öğretmenlik Uygulamasına Yeni Bir Yaklaşım” projesinin ayrıntıları kısaca şöyledir:

Projenin Konusu:

* Prof. Dr., Ufuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Başkanı.

Öğretmen yetiştirme eğitiminin bir meslek eğitimi, öğretmenlik uygulamasının da bu eğitimin kalbi olduğunu belirttik. Konuyu bu şekilde saptayınca, bu konuyla ilgili olarak şu iki noktaya dikkat etmemiz gerekir:

1- Eğitim Bilimlerinin ışığında ve gelişmiş dünyadaki uygulamalara baktığımızda, mesleki eğitimin “dual sisteme” göre yapıldığını görürüz. Yani çağdaş dünyada mesleki eğitim, aslında okul + işyeri eğitimi olarak düzenlemiş ve uygulanmaktadır. Öğretmen yetiştirmede, fakülte içerisinde eğitimin teorik yanı, okul öncesi ilkokul ortaokul ve liselerde de uygulaması gerçekleştirilir. Hatta fakülte dışındaki okullarda gerçekleştirilen “öğretmenlik uygulamasına”, öğretmen yetiştirmenin kalbi olarak bakıldığına şahit oluruz.

2- Yine aynı açıdan baktığımızda, öğretmen yetiştirmede, teorinin yanında pratiğin yani uygulamanın çok önemli bir yer tuttuğunu görürüz. Bu, aynı zamanda yukarıda belirttiğimiz, “mesleki eğitim süreçlerinin sahip olması gereken temel niteliklerden uygulama, uygulama yönünden zamana, ihtiyaca ve ihtiyacın şekline bağlı olma, prensibinin de yaşama geçirilmesidir.

Projemizin, bu iki noktanın yani “mesleki eğitimin, aslında okul + işyeri eğitimi” ve “öğretmenlik uygulamasının da öğretmen yetiştirmenin kalbi olduğu” tezinin desteğinde “öğretmenlik uygulamasına” yeni bir anlayış ve bakış açısı getirmeği hedeflediğini söyleyebiliriz.

Projenin Uygulama Süreci:

Eğitim Bilimleri Bölümünde gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra, projenin uygulama süreci şu aşamalardan geçmelidir:

a- Çevreyi tarayıp kamu ve özel ilkokul, ortaokul ve liseler tespit edilmelidir.

b- Bu okullardan, uygulama yapmak istenilenlerle, eğitim fakültesi dekanlığı adına yazışmalar yapılarak öğretmenlik uygulaması için görüşme yapma imkânı araştırılmalıdır.

c- Uygulamada görev alacak öğretim üye ve yardımcılarının ders programları ile fakültelerin son sınıf öğrencilerinin o dönem ders programları uygulama göz önüne alınarak düzenlenmelidir.

d- Bu uygulamaya verilen önemi gösterme anlamında, dekanlık adına görüşmelere, Eğitim Bilimleri Bölümü Başkanı, fakülteden oluşturulacak bir heyetle katılmalı ve o okullarla fakültenin bu uygulamayı gerçekleştirilmesi konusu görüşülmelidir.

e- Bu görüşmede öğretmenlik uygulaması için, şu dört öneri konuşulmalıdır:

i- Fakültemiz öğrencilerinin, o okullarda, (belirleyeceğimiz gün ve saatlerde) uygulama yapmalarını sağlamak,

ii- Öğretim elemanlarımızın, o okullarda, dışarıdan bir gözlemci olarak hem uygulamayı gözlemek, hem de teori ve pratikler konusunda o okulların öğretmenleriyle görüş alışverişinde bulunmak,

iii- Özellikle uygulama okulu öğretmenlerinin, öğretmen olarak yetiştirdiğimiz öğrencilerimiz, kendilerine öğretmen olarak geldiklerinde, ne tür eksik ve aksak yönlerinin olduğu ve bu konularda bizden ne beklediklerini saptamak ve daha sonra onları programa giydirmek üzere dekanlığa öneri halinde sunmak,

iv- O okulların bilgi ve deneyimlerinden, yararlanacaklarımız varsa, onlardan yararlanma imkânlarını araştırmak,

f- Uygulama başladığında, öğrencilerin, konu hakkındaki bilgilerini ve bilgiyi “öğretmence sunma becerilerini ölçmek ve değerlendirmek üzere özellikle, öğrencilerin mensubu olduğu bölüm öğretim üye ve öğretim elemanları, belirli zamanlarda o okullarda, görevli olarak bulunmalıdırlar.

g- Öğrencilerin diğer eğitimsel tavırlarını,

*çocukların öğrenme ve gelişmelerine yardım edici nitelikte program hazırlamayı,

*etkili öğrenme yaşantılarını seçip, organize etmeyi ve değerlendirmeyi,

*çocuğu kendi kendine öğrenmeye, araştırma yapmağa, yaratıcılığa yöneltecek öğretimi etkili olarak yönetmeyi,

*velilerle, okuldaki tüm elemanlarla ve toplumla iletişim ve işbirliği kurmayı,

*mesleki gelişimini izleyerek, ihtiyaçlarının farkında olmayı ve kendini değerlendirmeyi,

*belli bir durumu gözleyip, analiz ederek etkili çözüm yolları bulmayı öğrenip öğrenmediğini, gözlemlenmek üzere de zaman zaman Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üye ve yardımcıları bu çalışmaya katılmalıdırlar.

h- Uygulama sonunda hem öğrenciler (ders anlatma ve diğer eğitimsel bilgi ve becerileri), hem de uygulama program ve süreci hakkında, görevli öğretim elemanlarınca raporlar yazılmalı, öğrencilerin bu uygulamalardan geçerli not alıp alamadıkları belirtilmeli ve bu raporlar, koordinatör bölüme teslim edilmelidir.

ı- En sonunda, koordinatör bölüm başkanlığı, öğrencilerin durumu başta olmak üzere, bütün uygulama hakkında hazırlayacağı bir raporla durumu Fakülte Dekanlığına bildirmelidir.

Projenin Süresi ve Kapsamı:

a- Öğretmenlik uygulamasına, üçüncü sınıfın ikinci yarısında veya son sınıfın birinci yarısında başlanmalıdır. Böylece öğrenci, kendisinde görüp tespit ettiği eksiklik ve zayıf yönlerini, eğitim öğretim süresi tamamlanmadan telafi edip kuvvetlendirebilsin.

b- Uygulama, en az iki dönem ve haftada en az iki gün olarak sistemli bir şekilde yürütülmelidir.

c- Uygulamaya gidecek öğrenci-öğretmenleri (son sınıf öğrencilerini), ders konuları yönünden iyi motive etmek ve eğitim bilimleri ile ilgili olarak yapacakları çalışmaları da çağdaş gelişmeler ışığında yeniden düzenleyip belirlemek gerekir. Çünkü onlar orada hem kendilerini geliştirmek ve öğretmenliğe hazırlanmak, hem de mensubu olduğu fakülteyi temsil etmek ve tanıtmak durumundadırlar.

Projenin Sağlayacağı Yararlar:

Bu proje ile elde edilecek yararlar, özet olarak; “öğrencilerin zenginleştirilmiş bir ortamda uygulama yapma imkânı bulmaları”, “Fakültelerin/Üniversitelerin liselerde özellikle de özel liselerde tanıtılması” ve “uygulama yapan öğrencilerin mensup olduğu bölümde uygulanan eğitimin bir bütün olarak değerlendirilmesi” şeklinde sıralanabilir. Ancak konuya biraz daha yakından bakarsak, önereceğimiz öğretmenlik uygulamasıyla, şu yararlar da elde edilecektir:

- Öğrencilerimiz, önemle ve özenle hazırlanmış, eğitim bilimleri yönünden de zenginleştirilmiş bir ortamda, yaklaşık iki dönem öğretmenlik uygulaması yapma imkanı bulacaklardır. Bu, onların gelişmesi için zorunlu ve o kadar da önemlidir. Bizim önerdiğimiz şekilde iyi organize edilmiş bir öğretmenlik uygulaması, öğrenci-öğretmenlerde mevcut ama henüz açığa çıkmamış özgül kimi kabiliyetlerinin deşifre olmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayacak ve onların işlerine karşı olan davranışlarını olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca öğrencinin kendine güvenini artıracak ve toplumda ilerlemesini sağlayacaktır. Öte yandan bu şekildeki bir uygulama, öğrencinin meslek moralini yükseltecektir. Meslek morali yüksek olan kişinin medeni cesareti de aynı şekilde yüksek olacaktır.

- Öğrenciler, dört yıl öğrenmiş oldukları bilgi ve becerilerini uygulayıp, kendilerini test etme, varsa eksikliklerini görme ve ona göre yeniden bir pozisyon alma durumuna geçeceklerdir. Uygulamada ortaya çıkan yeni durum, bilgi ve becerilerle kendilerini daha da iyi şekilde donatmağa çalışacaklardır.

- Kendisini iyi derecede yetiştirmiş ve bu uygulamada da başarısını artırmış olan öğrencilerimiz, özellikle uygulamaya gittikleri özel okullar başta olmak üzere, pek çok kurumda daha çabuk ve doyurucu iş bulacaklardır.

- Fakültemiz de, dört yıl kaliteli bir eğitim öğretim ve en az bir dönem de ciddi bir uygulama ile öğrencisini hem yetiştirmiş, hem de hedef sektörle iş ilişkisi kurmuş ve onların iş bulmalarına da yardımcı olmuş olur.

- Türkiye’de hem üniversitelerin sayısı artmakta, hem de çok değişik meslekler ortaya çıkmakta ve hızlı bir şekilde de gelişmektedir. Yaklaşık 5-10 yıl içerisinde sayısal olarak artan üniversiteler, kalite yönünden toplumun odak noktasında olacaklardır. Bu da onların bazılarının öğrenci sıkıntısı çekeceğinin bir işareti sayılabilir. Liseden öğrenciyi alıp, çağın gereklerine göre onları yetiştirip, aynı zamanda iş bulmalarına da yardımcı olmuş bir fakülte, öğrenci azlığı sıkıntısını asla görmez.

- Uygulama okullarına gidecek öğrenci ve öğretim elemanlarımız eliyle üniversitemiz ve Fakültemiz daha olumlu ve yakından tanıtılmış olacaktır. Bu durum ise, Fakültemizin hedef kitlesine yenilerinin eklenmiş olması demektir.

- Öğretmenlik uygulaması, bir bakıma, dört yıllık eğitim-öğretim faaliyetimiz sonunda elde ettiğimiz ürünümüzü (öğrencilerimizin bilgi, beceri ve yetiştirme düzeylerini) o okullarda sergiye çıkarmamız olacaktır. Bu durum ise, bir bütün olarak fakülteadaki eğitim-öğretimin kalitesine ciddi anlamda katkı sağlayacaktır.

- Yıllardan beri özlenen ve beklenen eğitim fakültesiyle orta dereceli okullar arasında daha ciddi bir ilişki ortamı kurulmuş olacak, Fakültemiz ve uygulama okulları arasında, karşılıklı olarak bilgi ve deneyimlerden yararlanma durumu ortaya çıkacaktır.

Projenin Koordinatörü:

Bu kapsamlı ve yoğun emek isteyen projenin bütün süreçlerinde plan yapıp, uygulayacak ve sonunda da bir raporla bunu Fakülte Dekanlığına sunacak bir koordinatöre elbette ihtiyaç vardır. Bu hususta da iki önerimiz vardır:

1- Fakültelerdeki bölümlerin eğitim bilimleri derslerini, planlayıp görevlendirme ve yürütme görevi, Dekanlık adına Eğitim Bilimleri Bölümü'ne ait olmalıdır. Böylece derslerin, ders içerikleri ve öğretim elemanları tek elden planlanıp yürütülünce başarı oranı daha da yükselecektir.

2- Aynı şekilde, Fakülte'deki bölümlerin, projelendirdiğimiz öğretmenlik uygulamasını da yine Dekanlık adına, Eğitim Bilimleri Bölümü üstlenmeli ve yürütmelidir. Bu uygulama için de aynı düşüncedeyim.

3- Zaten, bu her iki görev de, doğal olarak, Eğitim Bilimleri Bölümünün görevi olduğu kanaatindeyim.

Sonuç:

Öğretmen yetiştirme sorunu, Türkiye'nin en temel sorunlarından birisidir. Bu sorunun en önemli hususlarından birisi de öğretmenlik uygulamasıdır. Genel olarak eğitim fakültelerindeki mevcut uygulamalar süre, ilgi, içerik ve yöntem yönünden, dünyadaki ve Ülkemizdeki eğitimsel gelişmelere ayak uyduramamıştır. Bundan dolayı da Ülkemizde bu hususta çok önemli sıkıntıların olduğu bir gerçektir.

Bu sıkıntının aşılabilmesi için çok daha yeni ve daha etkin çalışmalar yapılmalıdır. Biz buna bir başlangıç yapmayı planladık. Yeni çalışmalarla konunun, daha etkin bir şekilde gündeme gelmesini diliyorum.

KAYNAKÇA

Akyüz, Y., (2006), “Türk Eğitim Sisteminin Temel Sorunu: Öğretmen Yetiştirme, Atama, Sağlama İlke ve Uygulamaları”, *Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilânço Denemesi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s. 25 ve d.

Ataman, A., (1996), “Öğretmen Yetiştiren Eğitim Fakültelerine Öğretim Elemanı Yetiştirilmesi ve Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Ocak- Şubat, Yıl: 2, Sayı: 7.

Demirtaş, A., (2003), “Gelişmiş Ülkelerde Alan Öğretmeni Yetiştirme Uygulamaları, Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme”, Ulusal Sempozyum, Ankara: Tekişik Yayıncılık, s. 90 ve d.

Demirel, Ö., (2000), *Karşılaştırmalı Eğitim*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Duman, T., (1987), “Öğretmenliğin Üniversiteleşmesi ve Yaygın Eğitime Eğitici Personel Yetiştirme”, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, 8–11 Haziran, Ankara.

Gökçe, E., (2003), “Gelişmiş Ülkelerde Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Uygulamaları”, Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen yetiştirme, Ulusal Sempozyum, Ankara: Tekişik Yayıncılık, s. 68 ve d.

İsen, M., (1996), “Öğretmen Yetiştirme”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Ocak-Şubat, Yıl: 2, Sayı: 7.

Karagözoğlu, G., (1996), “Eğitim Düzenimizde Öğretmen Yetiştirme Sorunu”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Ocak-Şubat, Yıl: 2, Sayı: 7.

Kavcar, C., (2003), “Alan Öğretmeni Yetiştirme, Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme”, Ulusal Sempozyum, Ankara: Tekişik Yayıncılık, s: 81 ve d.

Merter, F., (1996), “Öğretmenlik Mesleğinin Geleceği ve Statüsü – Eğitim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Ocak-Şubat, Yıl: 2, Sayı: 7.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Kabul Tarihi: 14.6.1973, Resmi Gazetede Yayımlanma tarihi: 24.6.1973 / 14574.

Öztürk, C., (1998), *Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*, İstanbul: M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları.

Senemoğlu, N., “Türkiye’de Hizmet Öncesi, Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Programları Ne Düzeydedir?”, *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı 1, ss. 35-47.

Senemoğlu, N., “İngiltere’de İlköğretime Öğretmen Yetiştirme ve Türkiye ile Karşılaştırılması - Türkiye’de İlköğretime Öğretmen Yetiştirilmesinin Geliştirilmesi için Bazı Öneriler”, *H.Ü.Eğitim Fakültesi Dergisi: Türkiye’de İlköğretim Sempozyumu Dergisi*, Sayı: 8, ss. 143-156.

Sezgin, İ., (1987), “Mesleki ve Teknik Eğitimde Öğretmen Yetiştirme”, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, 8-11 Haziran, Ankara.

Taymaz, H., (1987), “Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumlarına Öğretmen Yetiştirilmesi”, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, 8-11 Haziran, Ankara.

Tekışık, H. H., (1996), “Öğretmen Okulunun Açılışının 146. Yılında: Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Ocak-Şubat, Yıl: 2, Sayı: 7.

Ulusoy, A., (2003), “Türkiye’de Mesleki ve Teknik Öğretim İçin Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları, Sorunlar ve Öneriler”, *Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme, Ulusal Sempozyum*, Ankara: Tekışık Yayıncılık, s: 98 ve d.

‘CUNTA’ KORKUSUNDAN AB’NİN ‘GÜVENLİ’ LİMANINA DOĞRU YUNANİSTAN

Celalettin YAVUZ*

Yunanistan, 2010 yılı başından itibaren ekonomik kriz sebebiyle hem AB’nin, hem dünyanın, ama özellikle de kendisinin “başına bela olmayı” sürdürmektedir. Tabii Türkiye de bu musibetten zarar görmeksizin kalamamaktadır. En azından borsa, petrol fiyatlarının istikrarsızlığı gibi konularda zarar gördüğü açıkça seçilebilmektedir. Bu çalışmada Yunanistan’ın içine düştüğü ekonomik kriz, AB’nin Yunanistan’daki bu krizi “AB hayrına” çözüme çalışmaları, Yunanistan’da yükselen AB karşıtlığı, AB’nin istikrar paketine itirazlar ve Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde büyüyen sorunlara değinilmeye çalışıldı.

Küresel Ekonomik Kriz’in Yunanistan’daki Etkileri

Dünya küresel krizi, ABD’de yüksek riskli tutsat (mortgage) kredilerinin dönüşümündeki sorunların 2007 sonlarında ortaya çıkışıyla başladı. 2008’de ABD’de 10 trilyon doları bulan tutsat kredilerinin, yaklaşık 1,4 trilyon dolarının batık yüksek riskli tutsat kredilerinden oluştuğu biliniyordu. Bu kredilerin yaklaşık %40’ı da başta İngiltere, Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika, İsviçre olmak üzere, Avrupa ülkelerindeki bankaların portföylerindeydi. Bu nedenle kriz, Avrupa’ya da sıçradı. Borsalarda 2006 yılına göre, 25 trilyon doları aşkın kayıplar yaşandı, Lehman Brothers başta olmak üzere, dev bankalar iflas ettiler, ABD’nin iki numaralı bankası Bank of America, küresel kredi krizi nedeniyle yaklaşık 46 milyar dolar zarar eden dünyanın en büyük aracı kurumu Merrill Lynch’i 50 milyar dolara satın aldı. ABD’de yatırım bankacılığı tarihe karıştı.

Dünyanın en büyük bankalarından 10’u (Bank of America, Barclays, Citibank, Credit Suisse, Deutsche Bank, Goldman Sachs, JP Morgan, Merrill Lynch, Morgan Stanley ve UBS), her biri 7 milyar dolar vermek suretiyle 70 milyar dolarlık acil yardım fonu oluşturmaya ve dünya piyasalarındaki panik havasını önlenmeyi amaçladılar. ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, Japonya, İrlanda gibi ülkelere ilk ağızda 6 trilyon doları aşan ekonomik paketler açıklandı. Ama finansal kriz durulmayarak reel sektöre de yansıdı. Başta otomotiv sektörü olmak üzere birçok şirket derin mali krize girdi, milyonlarca kişi işini kaybetti. 2010 yılından itibaren atlatılacağı öngörülen için 2009’ın ilk G-7 zirvesinde, harcamalardan kısıntı yapılmaması kararı alındı.¹

Yunanistan’da da krizin etkisiyle Yeni Demokrasi Partisi (YDP) ve Başbakanı Kostas Karamanlis, Ağustos 2009 içerisinde, daha seçimlere 2 yıl kala erken seçim kararı aldı. 4 Ekim 2009 tarihli seçimlerde PASOK, 300 kişilik parlamentoya 160 vekil sokarak iktidara geçti.² Ancak, Başbakan Yorgo Papandreou bir türlü sevinemedi. Zira manüplasyonlarla “iyi”

* Prof. Dr., TÜRKSAM Başkan Yardımcısı

¹ Celalettin Yavuz, “Ekonomik Krizin Dünyada ve Türkiye’de Güvenlik Politikasına Etkileri”, 27.02.2009, <http://www.turksam.org/tr/a1594.html>

² “Yunanistan’da İktidar Değişikliği”, 05.10.2009, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4757887,00.html>

gösterilen ekonomik göstergeler bile ekonominin iflasın eşiğinde olduğunu gizleyememişti. 2010 yılı içerisinde AB'nin en sorunlu ülkesi haline gelen Yunanistan'daki ekonomik krizi atlatacak pek çok formül üzerinde duruldu. Mart 2010'da Almanya'daki Hıristiyan Demokrat (CDU-CSU) ve Liberaller (FDP) koalisyonunun bazı Yunanistan'a "adalarını satma" önerisinde bile bulunmuştu.³

AB'de Yunanistan'ı 'Kurtarma' Çalışmaları

2011'de çeşitli ekonomik yardımlar ve destek tedbirlerine rağmen, Yunanistan düzlüğe çıkmak bir yana, uçuruma daha çok yaklaşıyordu. Öyle ki, kredi derecelendirme kuruluşlarından S&P, Haziran 2011'de Yunanistan'ın kredi notunu üç basamak indirerek "B"den "CCC" ye düşürdü. Not görünümü de "negatif" olarak açıklanan Yunanistan, dünyanın en kötü kredi notuna sahip ülke haline geldi. Bu gelişmeyle birlikte 10 yıl vadeli Yunan tahvillerinin getirisi %17'nin üzerine çıktı.⁴

Yunanistan'ın Alman ve Fransız bankalarına olan borçlarının önemli bir bölümünün sildirilmesinde büyük gayretleri görülen Başbakan Papandreou ile tüm kabine üyeleri, Kasım 2011'de artık iç baskılara ve dış müdahalelere dayanamayarak istifa ettiler. İktidardaki PASOK ve ana muhalefet YDP'nin desteğiyle bu kez teknokrat Lukas Papadimos'un başbakanlığında yeni bir hükümet kuruldu.⁵

Bundan sonra da Yunanistan ile AB ve IMF arasında yapılan çeşitli ve uzun görüşmelerin ardından bir uzlaşma yolu bulundu. Bu duruma göre Mart 2012 başlarında "özel yatırımcıların %85,8'inin tahvil takasına katıldığı" açıklandı. Böylece 172 milyar Avro tutarındaki tahvil takas kapsamına alınıyordu. "Zorunlu katılım düzenlemeleri" ile birlikte takasa tâbi tahvillerin oranı %95,7'ye ulaşacaktı. Bu takas operasyonu Yunanistan'ın özel sektöre olan 206 milyar Avroluk borcunun 107 milyarının silinmesi öngörülmüştü. Dünyaya "tarihte en büyük devlet borcu silinmesi" şeklinde duyurulan bu kurtarma operasyonuna göre, "Borçların yeniden yapılandırılması, AB ve IMF'nin Yunanistan'a sağlayacağı 130 milyar Avroluk ikinci yardım paketinin verilmesi" hususları da kapsamaktaydı. Bu takas operasyonu ile Avro Bölgesi, "özel sektöre tahvil borçlarının %53,5'ini silen Yunanistan'a, 35.5 milyar Avroyu serbest bırakmış"⁶ oluyordu.

Yunanistan'la birlikte İtalya, İspanya, İrlanda ve Portekiz gibi ülkelerin yaşadığı ekonomik kriz sebebiyle Şubat 2012 başındaki AB zirvesinde, AB Avro Bölgesi için en azından 500 milyar Avroluk bir mali koruma şemsiyesi planlandı. Mart 2012'de 700-940 milyar Avro tartışılırken, sonunda ilk hedef olarak 830 milyar Avro belirlendi.⁷

³ "Almanya: Yunanistan adalarını satsın", 5.03.2010, <http://www.etha.com.tr/Haber/2010/03/05/dunya/yunanistan-iflasa-karsi-adalarini-satsin/>

⁴ Oysa AB'nin diğer sorunlu ülkelerden İrlanda için bu oran %11.34, Portekiz için %10.66 ise olup, Yunanistan'a göre çok daha iyi durumdaydılar. Bkz: "Yunanistan artık dünyanın en kötü notuna sahip ülke", Milliyet, 14.06.2011.

⁵ "Yunanistan'ın Geçici Başbakanı Papadimos: 'Euro Bölgesinde Kalmalıyız'", 10.11.2011, <http://tr.euronews.com/2011/11/10/yunanistan-in-gecici-basbakani-papadimos-euro-bolgesi-nde-kalmaliyiz>. Papandreou daha sonra, Mart 2012'de de PASOK liderliğinden de istifa etti. Bkz: "Papandreou resmen parti liderliğinden istifa etti", 11.03.2012, <http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/03/11/papandreou-resmen-parti-liderliginden-istifa-etti>

⁶ Taki Berberakis, "Tıraş Olduk, Sihatler Olsun!", *Milliyet*, 10.03.2012.

⁷ Thomas Mayer, "Euroschlacht um eine Billion für Rettungsschirm", 27.03.2012, <http://derstandard.at/1332323953976/Eurozone-befestigen-Euroschlacht-um-eine-Billion-fuer-Rettungsschirm>

Mart 2012 sonlarına doğru Yunanistan'ın eski Başbakanı ve PASOK'un eski Genel Başkanı Papandreou, tüm bu görüşmelerin sonunda hissiyatını "Düşmanımın bile başına böyle bir şey gelmesini istemem" şeklinde özetlemişti Aynı günlerde Yunanistan 28 milyar Avroluk tasarruf önlemleri için yeni kemer sıkma politikasını da ilan etmişti. Bu önlemlere ilaveten Yunanistan büyük çapta özelleştirme çalışmaları da başlattı. Hatta Mart 2012 sonlarına doğru bir Yunan ekonomi heyetinin 50 milyar Avroluk kamu mallarını pazarlamak üzere Türkiye'ye 'reklam turuna' çıktığı bile yazıldı. Bu durum Alman basınında "Yunanlar ezeli düşmanları Türkler tarafından kurtarılmayı bekliyor. Yıllar önce böyle bir şey ancak şaka olabilirdi. Ancak şimdi zengin ve dinamik Türkiye küçülen komşusunu satın alıyor!" şeklinde yer aldı.⁸

Mart 2012 sonlarında Dışişleri Bakanı Stavros Dimas, dış temsilciliklere "Yunanistan'ı ziyaret etmeye ilgi duyan, özellikle son dönemde ülkeyi ziyaret eden turist sayısında artış gösteren ülkelere mümkün olan tüm kolaylıkların sağlanması" yönünde bir genelge gönderdi. 6 aydan 5 yıla kadar çok girişli 'iyi niyetli' vize başvurularının 48 saat içinde cevaplandırılması istenilenler arasında öncelikle Türkiye, Çin, Hindistan, Rusya ve Ukrayna vatandaşları vardı. Hatta "12 yaştan küçük çocuklar, öğrenciler, bilim ve kültür amaçlı ziyaretçilerin" vizelerinin ücretsiz olması dahi değerlendiriliyordu.⁹

Yunanistan'da 6 Mayıs Genel Seçim Sonuçları – Yeni Bir Kâbusun Başlangıcı mı?

Yunanistan'da, AB-IMF patentli kemer sıkma politikası pek fazla kabul görmedi. Kamu çalışanları dâhil, pek çok çalışan gruplar grev ve gösterilerle gelişmeleri protesto ettiler. Sonunda 300 milletvekilliği için 6 Mayıs 2012'de genel seçimler yapıldı. 32 siyasi partinin katıldığı, yaklaşık 9,8 milyon seçmenin bulunduğu ülkede seçimler öncesindeki anketlerde iki büyük partinin (PASOK ve Yeni Demokrasi) aksine, küçük partilerin çıkış yaptıkları açıkça görülüyordu. Bunlar, genelde AB tarafından ekonomik krizde verilen yeni borçlar sebebiyle mecbur edilen kemer sıkma politikasına karşı koyan partilerdi. Bu yüzden Yunanistan'da yeni bir krizin daha çıkabileceği ileri sürülmekteydi.

Nitekim seçim sonuçları büyük partilerin ekonomik krizin enkazı altında kaldığını gösterdi. Öyle ki, 2009 seçimlerinde %43,5 oy alan PASOK %13,6 ile hezimete uğrayarak, sandıktan 3. Sırada çıkabildi. YDP ilk sırayı alsa da, 2009'daki %33,5'lük oranın çok gerisine (%19,2) geriledi. Seçimin sürprizi AB ve IMF reçetelerine "Hayır!" diyen sol koalisyon Syriza %16,3 oranla 2. sıraya oturdu.¹⁰ AB ve IMF'nin reform paketine "Evet!" demeyecek bir hükümet modelinin açıkça görüldüğü bu seçim sonu tablosunun ardından, Yunan halkı seçimden ertesi gün bankalardan bir günde 700 milyon Avro çekerek, "güvensizlik" ortamının ne kadar derinleştiğini işaret etti.¹¹ 6 Mayıs seçimleri sonrası hükümet kurma girişimleri Cumhurbaşkanı Karalos Papulyas'ın çabalarına karşın mümkün olmadı. Özellikle YDP ile

⁸ "Yunanistan devlet mallarını satmak için Türkiye'de reklam yapıyor", Milliyet, 23.03.2012.

⁹ "Yunanistan'dan vize kolaylığı", Milliyet, 23.03.2012.

¹⁰ Bir diğer sürpriz de, seçimlerden sadece bir ay önce kurulduğu ileri sürülen Milliyetçi Bağımsız Yunanlılar Partisi'nin %10 civarındaki oy almasıydı. Komünist Partisi (KKE) %8,5, Faşist-ırkçı Altın Şafak %6,7, Demokratik Sol Parti %6 oy aldılar. Aşırı Milliyetçi Laos ile Yeşiller Partisi ise %3'lük barajın altında kaldılar. Bkz: "Yunan halkı hesabı kesti", 07.05.2012, <http://dunya.milliyet.com.tr/yunan-halki-hesabi-kesti/dunya/dunyadetay/07.05.2012/1537210/default.htm>

¹¹ "Kriz korkusundan 1 günde 700 milyon euro çektiler", Milliyet, 17.05.2012.

son Syriza, yenilenecek seçimlerde iktidar şansı gördükleri için, 17 Haziran 2012’de yeni genel seçimler yapılması kararı alındı.¹²

Bu sonuç üzerine Yunanistan’a ilaveten AB ve Türkiye’de bile borsalar düştü, faizler yükseldi. Reform paketi konusunu kabul etmeyen ve AB’yi suçlayan Syriza’nın Lideri Çıpras’a Almanya’dan, “Şayet Yunanistan’da uzlaşmacı bir hükümet kurulmazsa, Mayıs’ta verilmesi planlanan 5,3 milyar, Haziran sonunda verilecek 29 milyar Avro’nun verilmeyeceği!” tehdidi geldi. Zira Haziran 2012’de Yunanistan’da memura verecek maaş için Avro yoktu. Atina borsası 27 Mayıs 2012’de %7 düştü.¹³ Bu arada Yunanistan’daki ekonomik krizin getirdiği karışık siyasi gelişmeler ve AB’den çıkarılma riski üzerine, 1960-1970’li yıllardaki “Albaylar Cuntası” (askeri yönetim) günlerini yaşayan Yunanlılar, “AB’siz Yunanistan’ın askeri diktatörlüğe dönüşeceği” korkusunu yaşamaya başladılar.¹⁴

Aynı tarihlerde Yunanistan’ın Başbakanı Papadimos’un Cumhurbaşkanı Papulyas’a raporunda, “seçimler nedeniyle devlet mekanizmasının gevşediği ve vergi mükelleflerinin isteksizliği sebebiyle vergi toplanamadığı”, devletin ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük sıkıntılar bulunduğu yazılıydı. En önemli uyarılardan biri de, Mayıs 2012 ayı taksiti olan 1 milyar Avronun kesilmesi ihtimaliydi. Zira Avrupa Finansal İstikrar Fonu (EFSF), “10 Mayıs 2012’de serbest bırakılması kararlaştırılan ilk kurtarma paketinin 5,3 milyarlık Mayıs taksitinin 1 milyarının bloke edildiğini” açıklamıştı.¹⁵

Yunanistan’dan “uzlaşmaz” ifadeler yükselince, Avusturya Maliye Bakanı Maria Fekter, Yunanistan’ın AB ve IMF ile yapılan anlaşmalara uymaması halinde, “AB’den kovulması” tehdidinde dahi bulundu.¹⁶ Almanya’da da Yunanistan’ın Avro’dan çıkarılmasının “facia olmayacağı”, bizzat Maliye Bakanı Wolfgang Scheauble tarafından açıklandı. Scheauble’ye göre Almanya’nın kaybı 77 milyar Avro civarında olabilirdi.¹⁷ Keza Alman ekonomi enstitülerinden IFO’nun Başkanı Prof. Hans-Werner Sinn de, Yunanistan’ın Avro bölgesinden çıkarılması gerektiğini ileri sürenlerdendi. Prof. Dr. Sinn, “zayıf AB ülkelerinin iflas etmesi ve buna bağlı olarak da Euro bölgesinin çökmesinin Almanya açısından ‘mega’ düzeyde zarar edilmesi” anlamı taşıyacağını ileri sürdü. Yunanistan, İspanya ve Portekiz gibi ekonomik sorunlar içerisindeki AB ülkelerinin iflası halinde Almanya’nın 700 milyar Avroluk zarara uğrayacağını ileri süren Sinn, ayrıca Alman Merkez Bankası’nın da 300 milyar Avroluk alacağını tahsil edemeyerek, zararın 1 trilyon Avroya çıkacağını iddia etti. Sinn, Bu durumun yerine Avro’dan çıkması halinde Yunanistan’ın kaybettireceği 80 milyar Avronun daha küçük bir risk yaratacağını, dolayısıyla bu seçeneğin Almanya için en uygun seçenek olacağını altını çizdi.¹⁸

¹² “Regierungsbildung in Griechenland gescheitert - Neuwahlen fix”, 15.05.2012, <http://derstandard.at/1336696915608/Letzter-Rettungsversuch-Regierungsbildung-in-Griechenland-gescheitert---Neuwahlen-fix>. Ayrıca bkz: “Acı çektiren başbakan”, Milliyet, 17.05.2012.

¹³ Taki Berberakis, “Hükümet Yok Para Hiç Yok Neo-Nazi Çok”, Milliyet, 8.05.2012.

¹⁴ Florian Niederndorfer, “Ältere fürchten, dass Griechenland ohne EU Militärdiktatur wäre”, 16.05.2012, <http://derstandard.at/1336697065255/Aeltere-fuerchten-dass-Griechenland-ohne-EU-Militaerdiktatur-waere>

¹⁵ “Hükümet kurulmazsa parasız kalacağız”, 14.05.2012, <http://dunya.milliyet.com.tr/-hukumet-kurulmazsa-parasiz-kalacagiz-/dunya/dunyadetay/14.05.2012/1540273/default.htm>

¹⁶ “Österreich droht Griechenland mit EU-Rauswurf”, 14.05.2012, <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/griechenland-oesterreichs-ministerin-fekter-droht-mit-rauswurf-aus-eu-a-833154.html>

¹⁷ “Austritt Griechenlands aus Euro-Zone "nicht tödlich", 12.05.2012, <http://derstandard.at/1336696652072/EZB-Banker-Austritt-Griechenlands-aus-Euro-Zone-nicht-toedlich>

¹⁸ “Almanya 1 trilyon euroluk ‘mega’ zararın eşğinde”, 18.05.2012, <http://ekonomi.milliyet.com.tr/almanya-1-trilyon-euroluk-mega-zararin-esiginde/ekonomi/ekonomidetay/18.05.2012/1541889/default.htm>

Sorunları Giderek Artan Türkiye – Yunanistan İlişkileri

Yunanistan'daki ekonomik krizin kötü gidişatından Türkiye de diğer Avrupa ülkeleri gibi olumsuz etkilenmekten kurtulamamıştı. Aslında Türkiye, iki ülkenin ekonomik ilişkilerini geliştirerek, “kazan – kazan” formülü uyarınca, hem Türkiye'nin kazanmasını, hem de Yunanistan'ın düzlüğe çıkması için çaba sarf ediyordu.

Nitekim bu maksatla Başbakan R. Tayyip Erdoğan 2010 yılı içerisinde Yunanistan'ı iki kez ziyaret etti. Mayıs 2010 Atina ziyareti sırasında, kendisine çok sayıda bakan ve işadamlarının refakat ettiği Başbakan Erdoğan, Yunan muhatabı ile “Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği” adımını atmış, 22 değişik anlaşma imzalanmıştı. Bir Yunan heyeti Türk Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlığı ile Haziran 2010'da görüştü. “Ege'deki kalıcı çözüm” yollarından en azından biri üzerinde bile anlaşma sağlanamamış olacak ki, konuyla bağlantılı “Sakin ege” adlı projenin bizzat Yunan Başbakanı Papandreou tarafından dondurulduğu anlaşıldı. Türk kamuoyu bu haberi Yunan basınından öğrenmişti.¹⁹

21-23 Ekim 2010'da gerçekleşen ikinci “Yunanistan Seferi” öncesinde de, ilk seferdeki gibi, Yunanistan'a gene “zeytin dalı” uzatıldı.²⁰ Ancak toplantının başlıca amacı “Akdeniz İklim Değişikliği Zirvesi” idi. Ekonomik konular ikinci planda kalmış olmalıydı.²¹

2011 başlarında bu kez de Başbakan Erdoğan'ın “Dostum Yorgo!” diye nitelendirdiği Yunan Başbakanı Papandreou, Türkiye'yi ziyaret etti. Papandreou, Erzurum'daki “Palandöken Kış Oyunları Merkezi”nin açılışı sırasında, misafiri olduğunu unutup Türkiye'yi Kıbrıs'ta işgalcilikle suçladı. “Türk uçaklarının bir gün önce Yunan adaları üzerinden uçtuğunu” ifadeyle, “Tehditlerle herhangi bir sorunu çözemezsiniz!” diyerek çıkışını sürdürdü. Başbakan Erdoğan bunların karşılığını vermeye çalışsa da, “Dost Yorgo” tarafından adeta sırtından vurulmuştu.²² Buna rağmen konuk Başbakan “Büyükelçiler Konferansı”na da davet edildi!²³

İki ülke arasındaki gerilimi artıran en önemli gelişmelerden biri, Doğu Akdeniz'de, GKRY-İsrail ve bir ABD firması (Noble Air) arasında Kıbrıs'ın güney doğusundaki bir sahada doğalgaz arama-çıkarma tesislerinin kurulmasıyla başladı.²⁴ Bu gelişmeleri Türkiye ve KKTC'nin bölgedeki petrol ve doğalgaz arama çalışmaları izledi.

26 Mart – 5 Nisan 2012 tarihleri arasında Doğu Akdeniz'de İsrail-Yunanistan ve ABD deniz ve hava kuvvetlerinin işbirliği ile Noble Dina adı altında bir askeri tatbikat icra edildi. Ayrıca hava-hava ve denizaltı savunma harekât çeşitleri de simüle (benzeşim) edildi. Bu tatbikatın bir bölümü de Kaş'ın karşısına düşen Türk sahillerine oldukça yakın Meis adası civarındaydı. Daha sonra Kıbrıs'ın güneyinden İsrail'in Hayfa limanına kadar uzanan sahayı kapsıyordu.

¹⁹ Taki Berberakis, “Ege Adalarında Basket Değil Voleybol Devri”, Milliyet, 22.10.2010.

²⁰ Başbakan Erdoğan'ın 2010'daki her iki Yunanistan gezisi ile ilgili ayrıntılı değerlendirmeler için bkz: Celalettin Yavuz, “Başbakan Erdoğan'dan Yunanistan'a Yeni Zeytin Dalı: “Sakin Ege!””, 22.10.2010, <http://www.turksam.org/tr/a2222.html>

²¹ “Başbakan Erdoğan - Yunanistan Başbakanı Papandreou Basın Toplantısı”, 22.10.2010, <http://www.kalitelihayat.com/haber/basbakan-erdogan-yunanistan-basbakani-papandreou-basin-toplantisi-97822.htm>

²² Aydın Hasan, “Palandöken'de Sert Atışma”, Milliyet, 08.01.2011.

²³ Ayrıntılar için ayrıca bkz: Celalettin Yavuz, “Sıfır Sorun'lu ve ‘Vücut Dilli’ Dış Politikanın İflası mı?”, 16.01.1012, <http://www.turksam.org/tr/a2299.html>

²⁴ Ayrıntılar için bkz: Celalettin Yavuz, “Kıbrıs - İsrail – Yunanistan Üçgeni ve Türkiye Arasında Isınan Doğu Akdeniz ve Türkiye, 19.09.2011, <http://turksam.org/tr/a2472.html>

Tatbikatın senaryosu ise, Kıbrıs civarında İsrail-GKRY-ABD işbirliği ile çıkarılmakta olan doğalgaz tesis ve boru hattını korumak üzerineydi. Verilen bilgilere göre doğalgaz arama-çıkarma sahaları ABD 6. Filosu tarafından da izlenmekteydi. Doğu Akdeniz’de İsrail-Türkiye-ABD arasında her yıl icra edilmekte olan “Reliant Mermaid” (Güvenilir Denizkızı) adlı “Arama – Kurtarma” tatbikatı, 31 Mart 2010’da “Mavi Marmara” feribotunun İsrail tarafından ele geçirilmesi olayından sonra Türkiye’nin isteği ile iptal edilmişti.²⁵

Aslında İsrail-Yunanistan yakınlaşması yeni değildi. Türkiye-İsrail gerilimi arttıkça, bu yakınlaşma hız kazandı. 2010 yılı içerisinde iki ülke ortak askeri tatbikat icra etmişlerdi. 2010 yılı içerisindeki son müşterek tatbikat Ekim ayında gerçekleştirildi.²⁶ İsrail, Yunanistan’a ilaveten Romanya ile de benzer askeri eğitim işbirliği içerisine girerek, bölgede adeta Türkiye’nin boşluğunu dolduracak bir müttefik arayışını yoğunlaştırmıştı.²⁷

Yunan raportörlere göre anılan sahadaki doğalgaz çıkarma çalışmaları sebebiyle Türkiye, İsrail ve ABD’nin ortak çıkarları karşısında bir engel olarak ortaya çıkıyordu. 2011 yılındaki Noble Dina tatbikatına Yunanistan’dan 8 suüstü gemisi, 2 denizaltı, çeşitli uçak ve helikopter yanında 4 F-16 (Block 52) muharebe uçağı katılmıştı.²⁸

2012 yılı ilk yarısının sonlarına doğru Türk-Yunan ilişkilerini daha da soğutabilecek bir gelişme, Yunanistan’daki yeni tarih kitaplarında yeniden Türk düşmanlığı konularının işlenmeye başlanmasıyla yaşandı. Bunlardan biri “Türkler İzmir’e girdi. Rum ve Ermeni mahallelerini ateşe verdi. Metropolit Hrisostomos, Müslüman ahaliye verildi ve öldürüldü. Limanda ifade edilemez derecede acı anlar yaşandı, başrolde gemilere binerek kurtulmaya çalışan göçmenler vardı. Felaketi, Hıristiyanların katledilmesi ve yağmalama tamamladı. Bu, bölgede asırlardır süren Yunan mevcudiyetinin dramatik sonuydu!” şeklindeydi. Keza Yunanlıların 1922’de Anadolu’dan “kökten söküldükleri” ifadeleri de yazılıydı.

Oysa Yunanistan’da 2007 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Marietta Yannakou’nun inisiyatifi ile değiştirilmiş, ancak bu değişiklik fanatik Yunanlıların hışmına uğramış ve Yannakou’nun siyasi kariyerine mal olmuştu. Şimdi 5 yıl süren belirsizliğin ardından, tekrar Türk düşmanlığını hafızalara kazıyarak kaleme alınan yeni tarih kitabı yayınlanmakta ve bundan sonra da bu kitabın okutulması kararı alınmaktaydı.²⁹

Bu arada Mart 2012 sonunda Türkiye tarafından Yunanistan’a, “1914 anlaşması ve 1923 Lozan Antlaşması’na göre, Doğu Ege adalarının silahsızlandırılmasıyla ilgili yükümlülüklerini ihlal ettiği” gerekçesiyle bir nota verildi. Notanın gerekçesi, anılan anlaşma hilafına Semadirek Adası’nın askeri tatbikat sahasına dâhil edilmiş olmasıydı. Buna karşılık Türkiye’nin notaya esas tezi, Yunan tarafının ayrı bir notasıyla reddedildi.³⁰

²⁵ A. Papapostolou, “Joint Greek-Israeli Military Drill”, 01.04.2012, <http://greece.greekreporter.com/2012/04/01/joint-greek-israeli-military-drill/>

²⁶ “İsrail- Yunanistan Tatbikatı”, 16.10.2010, <http://www.bugun.com.tr/haber-detay/123150-israil-yunanistan-tatbikati-haberi.aspx>

²⁷ İsrail’in Orta Doğu’da ittifak arayışları için bkz: Celalettin Yavuz, “İsrail’in Yunanistan ve Romanya ile İttifak Arayışları”, 20.08.2010, <http://www.turksam.org/tr/a2162.html>

²⁸ “Greek participation in US-Israel military drill meant as a message to Turkey”, 01.04.2012, http://www.israelhayom.com/site/newsletter_article.php?id=3775

²⁹ Taki Berberakis, “Okul Kitabında Türkler Yine Düşman Oldu”, *Milliyet*, 26.04.2012.

³⁰ “Ankara’dan Atina’ya nota”, *Milliyet*, 31.03.2012.

Yunanistan'ın, tarihinin en ağır ekonomik koşullarına rağmen silahlanmaya devam ettiği görüldü. Öyle ki, sadece 2010 yılı içerisinde 876 milyon Avroluk tutarı Fransa'dan olmak üzere, AB ülkelerinden 1 milyar Avroluk silah sistemleri satın almıştı.³¹

Son dönemlerde Türk-Yunan ilişkileri alanındaki en olumlu gelişmelerden biri, Yunan Kamu Düzeni Bakanlığı'nca NATO kuruluşu NAMSIA üzerinden yapılan yangın söndürme işlemi ihalesini içinde bir Türk firmasının bulunduğu grubun kazanmasıdır. Bu gelişmeyle Yunanistan'ın orman yangınlarını söndürmek üzere ihtiyacı olan 12 helikopterden 5'i Rusya'dan, 7'si de bir Türk firmasından kiralanacaktı. Bu işe ihale öncesinde Yunan kamuoyu tarafından açıkça belirtildiği üzere, pek de arzulanan bir gelişme değildi.³²

Yunanistan'ı Avro'da Tutabilecek Gelişme: YDP-PASOK-DIMAR Koalisyonu

Altın Şafak partisinin lideri Nikos Mihaloliakos, İstanbul'un fethini anma töreninde "Kalbimiz kraliçe şehirde (İstanbul)" diyerek, "Megali İdea"ya vurgu yaptı. Mihaloliakos'a yöneltilen "15 milyon Türk'e karşı artık sadece 3 bin Rum'un yaşadığı İstanbul'u talep etmek bugün gerçekçi olabilir mi?" sorusuna verilen cevap "Yahudiler asırlar sonra, 1948 yılında, atalarının topraklarında devlet kurmayı başardılar. 'Silahları yüklenerek Türkler ile savaşmamız gerekiyor' demiyorum, fakat asırlarca Helenizm'in Küçük Asya, Pontus ve Doğu Trakya'da var olduğunu unutmamalıyız!"³³, şeklindeydi. Buna karşılık, genel seçimlere bir hafta kala, yabancı düşmanlığını körükleyen aynı partiye (Altın Şafak) karşı 6 büyük şehirde (Selanik, Patras, Girit, Yanya, Dedeağaç gibi) binlerce kişinin katıldığı eş zamanlı gösteriler düzenlendi. Gösterilere ülkedeki mülteciler ve yabancı kökenli vatandaşlar da katıldı.³⁴

Yunanistan'da 17 Haziran 2012'de 40 gün sonra yapılan 2. Erken genel seçimin sonucu tüm dünya kamuoyu tarafından merak ve hatta endişe ile bekleniyordu. Özellikle son dönemdeki anketlerde oy oranı önemli ölçüde yükselen Syriza'nın Lideri Çıpras'ın, AB-IMF ortak reform paketini kabul etmeyeceklerini, ekonomik krizden AB'nin sorumlu olduğunu açıkça söylemesi bunda etkili olmuştu. Yunanistan'ı Avro, AB hatta Avrupa'nın dışında tutma seçenekleri bile düşünülmüştü. Ancak, "Yunanistan'ı Avrupa'nın dışına tekmeleyecek" bir mekanizma mevcut değildi. Üstelik seçim öncesinde Yunan halkının yaklaşık %80'i Avro bölgesinde kalmak istiyordu.³⁵

Yunan genel seçimleri öncesinde, Fransa'nın yeni Cumhurbaşkanı Sosyalist François Hollande, Yunan televizyonu Mega'ya "Yunanların egemenliğine saygı duyuyorum. Ancak Yunanistan, ekonomik toparlanmayla ilgili verdiği sözleri yerine getirmemesi halinde, Euro Bölgesi ülkeleri Yunanistan'ın bu para birimindeki varlığına son verebilir!" şeklinde sert bir uyarıda bulundu.³⁶

³¹ "Griechenland kaufte Waffen für eine Milliarde Euro", 07.03.2012, <http://derstandard.at/1330390668428/Griechenland-kaufte-Waffen-fuer-eine-Milliarde-Euro>

³² "Yunanistan'ın korktuğu başına geldi", 17.05.2012, <http://dunya.milliyet.com.tr/yunanistan-in-korktuğu-basina-geldi/dunya/dunyadetay/17.05.2012/1541446/default.htm>

³³ "Yahudiler İsrail'e döndü biz neden İstanbul'u almayalım", Milliyet, 9.06.2012.

³⁴ Taki Berberakis, "Yunanistan ırkçılara karşı tek ses: Faşizme geçit yok", Milliyet, 10.06.2012

³⁵ Rachel Donadio, Steven Erlanger, "As Greeks Head to Polls Again, a Fear That No One Will Win", 16.06.2012, http://www.nytimes.com/2012/06/17/world/europe/in-greece-fears-that-voting-wont-resolve-turmoil.html?_r=1&hp

³⁶ "Fransa'dan Yunanistan'a uyarı: Atılabilirsin", 14.06.2012, <http://www.cnnturk.com/2012/ekonomi/dunya/06/14/fransadan.yunanistana.uyari.atilabilirsin/665026.0/index.html>

17 Haziran 2012 genel seçimlerinin ardından AB, dünya finans çevresi ve muhtemelen Yunanistan rahat bir nefes alabildi. YDP %29,7, Syriza %26,9, PASOK %12,3 oy oranlarıyla sıralandılar. 4. Sırayı ise %6,9'la Altın Şafak aldı. Sıra değişmemiş, ancak YDP'nin Syriza dışında 2 ayrı parti ile hükümet kurma şansı yakalanmıştı. Her ne kadar Syriza iktidar olma şansı yakalayamasa da, lideri Çipras “Yunanistan şimdi pazarlık için çok daha iyi bir konumdadır ve bu kullanılmalıdır!” diyerek, AB ile reform paketi üzerinde yeni bir müzakere yapılması gerektiğinin altını çizdi.³⁷

Bu arada Batı Trakya'da 2'si Syriza 1'i PASOK'tan olmak üzere Türklerden de 3 milletvekili seçildi.³⁸

Seçimlerden önce YDP ile koalisyonu razı olan PASOK, seçim sonrasında SYRİZA'nın da koalisyona girmesini istedi. Ancak Fransa Cumhurbaşkanı Hollande'nin PASOK Lideri Venizelos'u arayarak seçimlerden önceki sözünü hatırlatması üzerine, bu ısrardan vazgeçildi. Hollanda'ya laveten İtalyan Başbakan Mario Monti de telefonla Venizelos'u aramıştı. Bu gelişmeler üzerine *Kathimerini* gazetesi “Ülke biraz nefes aldı” şeklinde manşet atmıştı.³⁹

Yunanistan'da Yeni Demokrasi Partisi (YDP) Başkanı Andonis Samaras'ın başbakanlığında YDP-PASOK-DIMAR Koalisyon Hükümeti kuruldu. YDP'nin bakanları doğrudan siyasetler ve milletvekilleri iken, PASOK ve DIMAR milletvekillerinden bakan vermediler. Bunun yerine kendi teknokrat adayları bakan önererek, koalisyon protokolünü imzaladılar. Böylece muhafazakârlar yanında sosyalistler ve az sayıda demokratik sol kabinede yer almış oldu.⁴⁰

Dışişleri Bakanlığı görevi Dimitris Avramopoulos'a verildi. Avramopoulos, Türk-Yunan ilişkilerinin henüz iyileşmediği bir dönemde “deprem diplomasisi” tanımlamasını getiren “uzlaşmacı” biri olarak tanınmaktadır. 6 Mayıs seçimleri öncesinde var olan teknokrat Lukas Papadimos liderliğindeki ulusal birlik hükümetinde de Savunma Bakanı idi. Bu arada kabinede 2 de kadın bakan yer aldı.⁴¹

Öte yandan, Savunma Bakanlığına Türkiye ile ilişkilerde sertlik yanlısı olduğu ileri sürülen, hatta gazetecilik döneminde Bekaa'da PKK terör elebaşısı Abdullah Öcalan'la röportaj da yapan Panos Panayiotopoulos getirildi.⁴²

Samaras Hükümeti ve Engellerle Dolu Uzun İnce Bir Yol

Her ne kadar YDP seçimleri ilk sırada göğüsleyip, hükümet kurma görevini SYRİZA'ya bırakmayarak AB'yi ve dünya finans çevresini rahatlatmışsa da, bundan sonraki yolunun gül

³⁷ Markus Bernath, “Griechische Sozialisten zu Regierungsbeteiligung bereit”, 18.06.2012, <http://derstandard.at/1339638245262/Nach-Parlamentwahlen-Griechische-Sozialisten-zu-Regierungsbeteiligung-bereit>

³⁸ İskeçe'den Syriza'nın adayı Hüseyin Zeybek, Gümülcine'de Syriza'dan Ayhan Karayusuf ile PASOK'un adayı Ahmet Hacıosman (4. kez) seçildiler. Bkz: “Yunanistan'da 3 Türk parlamentoda”, 18.06.2012, <http://www.cnnturk.com/2012/dunya/06/18/yunanistanda.3.turk.parlamentoda/665472.0/index.html>

³⁹ Taki Berberakis, “Fransa'dan Yunan radikal soluna veto”, *Milliyet*, 19.08.2012.

⁴⁰ Markus Bernath, “Antonis Samaras als Regierungschef Griechenlands vereidigt”, 20.06.2012, <http://derstandard.at/1339638441856/Antonis-Samaras-als-Regierungschef-Griechenlands-vereidigt>

⁴¹ Taki Berberakis, “Deprem diplomasisinin mimarı kabineye girdi”, *Milliyet*, 22.06.2012.

Ayrıca bkz: “Samaras stellt neue griechische Regierung vor”, 21.06.2012, <http://derstandard.at/1339638558554/Handlungsfahig-Samaras-stellt-neue-griechische-Regierung-vor>

⁴² “Yunan Savunma Bakanı Öcalan'la görüşmüş”, 22.06.2012, <http://www.ahaber.com.tr/Dunya/2012/06/22/yunan-savunma-bakani-ocalanla-gorusmus>

bahçesi olmayacağı da açıktır. Zira Yunanistan'ın AB ve IMF tarafından ısrarla uygulaması istenen bir reform paketi mevcuttur.

Paketin gerekçesi de, Yunanistan'ın iflastan kurtarılması için verilen krediler olup, yeni hükümet “yıllık bütçe açıklarını kapatma amacıyla 2013-2014 yılları için ek 11,7 milyar avroluk tasarruf önlemleri almakla yükümlü”dür. Bunun anlamı ise; memur ve emekli maaşlarında yeni kesintiler, hatta 150 bin civarındaki memurun kademeli olarak işsiz kalması demektir.⁴³

Yunanistan İstatistik Kurumu (ELSTAT)'na göre seçimlerden önceki son 12 ayda 327.496 kişi daha işini kaybetmiş olup, işsiz sayısı 1 milyon 120 bin 97'ye ulaşmıştır. İşsizlik oranının en yüksek olduğu kesim de 15-24 yaş genç nüfus grubu (%52,7) olurken, da her iki kişiden biri de uzun zamandır işsiz ve en az bir yıldır iş aramaktadır. Üniversite mezunları ve yüksek lisanslılar arasındaki işsizlik oranı da %15,7'dir.

En fazla işsizliğin görüldüğü bölge %28,5'la Batı Makedonya iken, en düşük olanı da %13,9'la Güney Ege'dir. 2012'nin ilk çeyreğinde çalışan sayısı önceki yılın aynı dönemine göre %10,7'lik düşüşle 3 milyon 837 bin 950 kişidir.⁴⁴

Son dönemlerde Avrupa ve ABD'nin bazı dev kuruluşları Yunanistan'dan ayrılmaya başladılar. Bunlardan Fransız marketler zinciri Carrefour, Yunanistan'daki ortağı Marinopoulos'a hisselerini satmış ve Yunanistan'dan ayrılmıştır. Sebebi ise Carrefour'un Yunanistan'daki satışlarında ilk çeyrekte %16'lık düşüştür.⁴⁵

Seçimlerden önce Yunanistan'ın bir diğer sorunu da bankalardan çekilen likiditenin olağanüstü artışı idi. “Avro'dan çıkılacağı” korkusu ile bankalara adeta hücum eden Yunan halkı, günlük kaçıışı 800 milyon avroya ulaşan bu mevduatın neredeyse yarıya yakını Türk bankalarına gönderiyordu.⁴⁶ Yunanistan'daki durumun vehametini açıklayan bir diğer veri de, ülkedeki kiliselerin imkânı olmayanlara yemek dağıtmaya başlamasıdır.⁴⁷

Başbakan Samaras'ın ilk icraatından birinin, Yunan halkını rahatlatmak maksadıyla AB ile yapacağı yeni pazarlık görüşmesinin olması beklenmektedir. Tasarruf paketinde yer alan 11,7 milyar avronun 2 yıldan 4 yıla (2013-2016) yayılması için ek süre talebinde bulunması beklenmektedir. Böylece vergi kaçakçılığının önlenmesi ve özelleştirmelerden beklenen ek gelirlerle bütçe açığının kapatılacağı hesaplanmaktadır.⁴⁸

⁴³ Markus Bernath, “Griechenland fordert mehr Zeit für Einsparungen”, 19.06.2012, <http://derstandard.at/1339638245262/Nach-Parlamentswahlen-Griechenland-fordert-mehr-Zeit-fuer-Einsparungen>. Ayrıca bkz: Taki Berberakis, “Atina'da hükümet krizinde mutlu son”, Milliyet, 21.06.2012.

⁴⁴ “Yunanistan'da işsizlik yüzde 22.6'yı buldu”, 14.06.2012, <http://www.cnnturk.com/2012/ekonomi/dunya/06/14/yunanistanda.issizlik.yuzde.22.6yi.buldu/665096.0/index.html>

⁴⁵ “Carrefour Yunanistan'ı terk etti!”, Milliyet, 16.06.2012.

⁴⁶ “Yunanistan'dan kaçan para Türk bankalarında”, 15.06.2012, <http://www.cnnturk.com/2012/ekonomi/genel/06/15/yunanistandan.kacan.para.turk.bankalarinda/665166.0/index.html>

⁴⁷ Güngör Uras, “Yunanistan günah keçisi”, Milliyet, 19.06.2012.

⁴⁸ Alkman Granitsas, Costas Paris, Matina Stevis, “Three Greek Parties Form Coalition”, 20.06.2012, http://online.wsj.com/article/SB10001424052702304898704577477911674918518.html?mod=WSJ_World_MI DDLENews. Ayrıca bkz: Markus Bernath, a.g.y.

Burada da Samaras'ın karşısına Almanya ve Şansölye Merkel çıkacaktır. Bu görüşmenin çetinliğine dikkat çeken bazı kötümser ekonomistler Yunanistan'ın ekonomik krizden avroda kaldıkça çıkamayacağını, hatta bu gidişatın avro sistemini dahi çökerteceğini ileri sürmektedirler. Bunlardan biri de “Felaket tellalı” şeklinde çağrılan ABD’li yatırımcı Marc Faber’dir. Faber, “Yunanistan krizini çözemeyen Almanya belki 3-5 yıl sonra avrodan çıkar”⁴⁹ diye yazmaktadır.

“Kriz Kâhini” diye bilinen bir diğer ekonomist Nouriel Roubini de, Samaras'ın koalisyon hükümetine 6-12 ay arasında ömür biçmektedir. Samaras'tan sonra yeni seçimlere gidileceğini ve Radikal Sol İttifak SYRİZA'nın kazanacağını ileri süren Roubini'ye göre, Yunanistan daha sonra avrodan da çıkacaktır.⁵⁰

Sonuç

17 Haziran 2012 genel seçimleri sonucunda kurulan YDP-PASOK-DIMAR'ın üçlü Samaras Koalisyon Hükümeti Yunan halkını 2cunta2 korkusundan kurtarmış gözükmektedir. Ancak bu hükümet de adeta iğneli fıçıya girmiş gibidir. Bu hükümet en azından AB'nin avro bölgesini ve hatta AB'nin siyasi birliğini kurtarmakta bir başlangıç olabilir. Bu zamanla daha net olarak görülebilecektir. Zira Yunanistan'a ilaveten İspanya ve İtalya gibi kriz içerisindeki diğer büyük ekonomilerin nasıl kurtulacağı, ya da kurtarılacağı henüz açıklık kazanamamıştır.

Bundan böyle Yunan halkının, AB üyeliğinden gelen “ulufe” ile iyice tembelleşip, Ağustos böceği gibi “siesta” yapıp, uzo muhabbeti ve tavernada tabak kırma lüksünden mahrum kalacağı anlaşılmaktadır. Nitekim bunun ilk uygulaması, Samaras'ın ilk kabine toplantısı sonunda tüm kabine üyelerinin maaşlarından %30 kesinti yapılacağını açıklanmasıyla anlaşıldı.⁵¹ Ancak, Roubini ve bazı ekonomistler Samaras hükümetinin kısa ömürlü olacağını, Yunanistan'ın ve kriz içerisindeki bazı AB ülkelerinin avro bölgesinden çıkacağını iddia etmektedirler.

Yunanistan'la 1999-2000 döneminde tesis edilen iyi komşuluk ilişkilerinin Samaras döneminde nasıl olacağı da bir diğer sorudur. Gayet olumlu bulunan Dışişleri bakanı Avramopoulos'a karşılık, Türkiye karşıtlığı bilinen Savunma Bakanı Panayiotopoulos için aynı şeyleri söyleyebilmek mümkün değildir. Hele de Türkiye'nin son yıllardaki “tek taraflı” iyi niyetli girişimlerine rağmen, beklenen olumlu karşılığı bulamadığı Panayiotopoulos'lu Yunanistan'ın, İsrail-GKRY desteği ile Türkiye'yi kuşatmak isteyebileceği radikal düşüncelerde kabarmalar olduğu söylenebilir. Yani yakın bir gelecekte Türk-Yunan ilişkilerinin gerilime kadar varan sıkıntılar yaşanabilir. 2000 yılında Yunanistan'la gerçekleştirilen “Ege'de Güven Artırıcı Önlemler” paketinin üzerinden 12 yıl geçmiş olmasına rağmen, Ege'de deniz sahalarının paylaşımı konusunda hiçbir ilerleme kaydedilememiştir. Üstelik benzer bir diğer çözümsüzlüğün yaşandığı Doğu Akdeniz'deki petrol-doğalgaz aramaları da, gerilimi tırmandırabilecek her türlü potansiyele sahiptir.

⁴⁹ Güngör Uras, a.g.y.

⁵⁰ Avro bölgesi'nin tekrar organize edilmesi gerektiğini söyleyen Roubini, Yunanistan'ın yanı sıra Portekiz, İtalya, İrlanda ve İspanya'nın Euro Bölgesi dışına çıkmasının gerektiğini, bunun herkesin yararına olacağını ileri sürmektedir. Bkz: “Roubini: Koalisyon kısa sürer, yeni seçimde euro gider”, *Milliyet*, 19.06.2012.

⁵¹ “Yunanistan'da maaşlardan yüzde 30 kesinti”, *Yeni Şafak*, 21.06.2012.

AMÉLIE NOTHOMB'UN ÖZYAŞAMÖYKÜSEL YAPITLARINDA FARKLILIĞIN BENİMSENMESİ

Ömer ULUSOY*

ÖZET

Belçikalı yazar Amélie Nothomb özyaşamöyküsel yapıtlarında sürekli olarak kimlik bağlamında yaşadığı içsel sorgulamayı okurları ile paylaşır. Diplomat olan babasının işi gereği çocukluğunun ve ergenliğinin büyük bir bölümünü kendi ülkesi olan Belçika dışında geçirir. Hayatının bu dönemi boyunca gittikleri her ülkede yabancılık çeken yazarın, kimlik bağlamında yaşadığı belirsizlik kendi ülkesi Belçika'ya döndüğünde daha da belirginleşir. O artık kendi ülkesinde de bir yabancıdır. Bu belirsizlik kimlik bağlamında bir eksiklik duygusunu doğurmaktadır ve aslında Belçikalı pek çok yazarda gözlemlenen Belçikalıların kültürel ve ulusal bölünmüşlüğü'nün izlerini yansıtır. Ulusal ve kültürel aidiyet ile kimlik ekseninde yaşanan eksiklik, bireyin yabancılık duymasına sebep olmakla beraber, kimliğin sürekli evrildiğine ve değiştiğine inanan yazarın özyaşamöyküsel yapıtlarında farklılıklar aracılığıyla daha ileri gidebilmeye, ilerleyebilmeye olanak sağlayan zenginleştirici bir unsur haline gelir. Bu çalışmanın amacı Nothomb'un özyaşamöyküsel yapıtlarında farklılıklarını nasıl benimsediğine ve böylelikle kimlik bağlamında kendi yaşadığı belirsizlik ve eksiklik duygusuna nasıl çözüm bulmaya çalıştığına özellikle de Nietzsche'ci "yaşam sevgisi"nden kaynaklanan özgürleştirici ölüm aracılığıyla ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Belçika Edebiyatı, Fransız Edebiyatı, kimlik, aidiyet, Nietzsche, özyaşamöyküsel

EMBRACING DIFFERENCES IN AMÉLIE NOTHOMB'S AUTOBIOGRAPHICAL WORKS

ABSTRACT

The Belgian author Amélie Nothomb in her autobiographical works shares constantly her self-search in terms of identity with her readers. Due to her diplomat father's profession she spends an important part of her childhood and adolescence away from her homeland Belgium. Feeling alienated in each country that she goes with her family during this period of her life, the uncertainty that she experiences in relation to identity becomes even more evident after returning to her country where she is now an alien too. This uncertainty in terms of identity engenders a feeling of incompleteness and reflects, indeed, the cultural and national disunity of Belgians also observable among the majority of Belgian writers. Even though the incompleteness experienced in the context of national and cultural belonging as well as identity causes the individual's alienation, it becomes an enriching element enabling progress through differences in the autobiographical works of the author who believes that one's identity evolves and changes continuously. The aim of this paper is to shed light on how Nothomb in her autobiographical works embraces her differences and thus in relation to identity tries to find a solution to the uncertainty and incompleteness that she goes through with emphasis on the liberating death which takes its source from Nietzschean "love of life".

Keywords: Belgian Literature, French Literature, identity, belonging, Nietzsche, autobiographical

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Bu makale Aralık 2011'de savunulan "Amélie Nothomb'un Romanlarında Kimlik Sorunsalı" başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Belçika asıllı frankofon yazar Amélie Nothomb'un özyaşamöyküsel yapıtlarında en belirgin özellik, yazarın kimlik konusunu, kimlik kavramını, dolayısıyla kendi kimliğinin gelişimi sırasında karşılaştığı sorunları işleyişi ve yorumlayışıdır. Söz konusu durum, bir bakıma, yazarın içsel sorgulaması olarak da nitelendirilebilir. Nothomb'un özyaşamöyküsel yapıtlarının - *Métaphysique des Tubes*, *Sabotage Amoureux*, *Açlığın Biyografisi*, *Ne Âdem Ne Havva*, *Kıran Kırana* - tamamında karşılaşılan bu içsel sorgulama, sürekli olarak, yazarın kimliğini oluşturan ve okuyucunun önüne çıkan çoklu aidiyetler, ulusal, toplumsal, sınıfsal, ırksal ve cinsel kimlikler ekseninde gelişir. Yazar okurları ile bir yapıttan bir diğerine paylaştığı ve gelişimini sergilediği kimliği aracılığıyla, aslında günümüzde pek çok insana toplum tarafından dayatılan ve bireylerin kabul etmesi beklenen tek bir kimliği reddedişini dile getirir. Bu reddedişin temelinde, birey olarak insanın kendi kendini tanımlarken ve dolayısıyla kendi kimliğini oluştururken tek bir kimlik ile sınırlı kalamadığı ve kalamayacağı, öngörülenin aksine bu kimliğin zaman içinde evrildiği düşüncesi bulunur. Bu bağlamda yazar, bireylerin kimliklerinin, bağlı buldukları düşünülen kültürlerce, toplumlarca, inanç gruplarınca belirlendiği ve dünyayı algılayışlarında ve kendi kendilerini tanımlamalarında bu başvuru noktalarından yola çıktıkları inancının günümüzde artık mümkün olmadığını kendi yaşamından yola çıkarak dolaylı olarak anlatmaya çalışır. Bu, dayatılan kimliğin reddedilmesidir. Lévi-Strauss bu dayatma yoluyla bireyin dünya algısında belirli sınırlar içine hapsedildiğini ve bu sınırların dışına çıkamadığını belirtir, zira:

[...] doğduğumuz günden beri, bilinçli ya da bilinçsiz binbir yolla çevremiz bir takım değer yargılarına, güdümlenmelere, (verilen eğitim yoluyla benimsediğimiz, uygarlığımızın tarihsel oluşumunun düşünsel bakışını içeren) ilgi merkezlerine dayanan, karmaşık bir başvurular sistemini, sanki bunlar olmaksızın bu uygarlık düşünülemezmiş ya da gerçek davranışlarla çelişirmiş gibi zorla kafamıza sokar. (Lévi – Strauss, 1997, s. 38)

İşte özyaşamöyküsel yapıtlarında dayatılan bu sınırlandırmalara hapsedilmemiş bir kimliği sahiplenen Nothomb, ismi söz konusu olduğunda da alışlagelmişin dışında bir tutum sergiler. Gerçekte yazarın kullandığı ve çevresindeki pek çok insan tarafından bilinen “Amélie” ismi kimlik kartında yazılı olan ismi değildir. Kendisi ile 2004 yılında yapılan bir söyleşi sırasında neden kimlik kartındaki ismini kullanmadığı sorusu karşısında yazar, Amélie isminin ailesi tarafından beğenildiğini fakat büyükbabalarından birinin, sahip olduğu atının isminin Amélie olması sebebiyle bu ismin kullanılmasını yasakladığını ve kimliğinde kayıtlı bulunan ismin bu sebepten Amélie olmadığını söyler. Söyleşi sahibinin, gerçek ismini söyleyip söyleyemeyeceğini sorması üzerine yazar şu cevabı verir:

Hayır, çünkü bu yanlış anlaşılmalara yol açar. Adımı söylemiş olduğum zamanlarda, insanlar beni bu adla çağırmaktan rahatsız edici bir zevk aldılar. Adım bu değil iken neden böyle adlandırılalım ki? Bu tıpkı kimlik kartındaki numara gibi: Beni kimlik kartımdaki numarayla mı adlandıracaklar? (Lee, Şubat 2004, s. 574 -575)

İsmi konusunda gösterdiği hassasiyet ve tutum yazarın kimliği konusunda kendisine dayatılana değil, kendi benimsediğine önem verdiğini göstermesi açısından önemlidir. İsim ailevi bir dayatma olmakla beraber (kendisine kimliğinde yazılı olan adının ailesi tarafından verildiği göz önünde bulundurulursa) bir bireyin toplum içinde resmi olarak nasıl adlandırıldığının göstergesidir. Kendisine verilen ismin kendi benimsediği isim olmadığını vurgulayan yazar, bir bakıma toplumda bireylere çizilen sınırlar içinde kalmadığının, kalamayacağını ve kimliğinin farklı bileşenleri olduğunun vurgusunu yapıyor gibidir. Maalouf'a göre “[k]imlik cüzdanı’ demenin uygun görüldüğü şeyin üzerinde bir soyadı, ön ad, doğum yeri ve tarihi, fotoğraf, birtakım fiziksel özellikler, imza” (Maalouf, 2010, s. 15) vb. gibi bireyi dünyadaki diğer bireylerden ayırt etmeye yarayan bir işaretler bütünü bulunur. Ne var ki bir bireyi diğer bireylerden ayırt etmeye yarayan işaretler bütünü barındıran bu

resmi belge, “kimlik cüzdanı”, bireyin kimliğinin aidiyetler bakımından ancak oldukça küçük, sınırlı bir parçasını niteler:

Her kişinin kimliği, resmi kayıtlarda görünenlerle kesinlikle sınırlı olmayan bir yığın öğeden oluşur. Elbette insanların büyük çoğunluğu için dinsel bir geleneğe bağlılık söz konusudur; bir ulusa, bazen iki ulusa; etnik ya da dilsel bir gruba; az ya da çok geniş bir aileye; bir mesleğe; bir kuruma; belli bir sosyal çevreye... Ama liste daha da uzundur, neredeyse sınırsızdır: insan bir eyalete, bir köye, bir mahalleye, bir kabileye, bir spor takımına ya da meslek kuruluşuna, bir arkadaş grubuna, bir sendikaya, bir işletmeye, bir partiye, bir derneğe, bir cemaate, aynı tutkuları, aynı cinsel tercihleri, aynı fiziksel özürleri paylaşan ya da aynı zararlı etkilere maruz kalan bir insan topluluğuna ait olduğunu hissedebilir. (Maalouf, 2010, s. 16)

Yazar resmi kimlik kartında yazılı bulunan ismini reddederek kimliğinin özgünlüğünü vurgularken tıpkı Maalouf’un belirttiği üzere, kayıtlı olan resmi ismin aidiyetler söz konusu olduğunda, kimliğinin küçük bir bileşeni hatta önemsiz bir ayrıntısı olabileceğini vurgular. Bu vurgu ise, pek çok insanın sahip olduğu eğilimin aksine toplum tarafından güdümlenmelerle oluşturulan önyargıların kimlik ekseninde yeniden sorgulanmasına ve aidiyetlerin yapılandırılmasına işaret eder. Lévi-Strauss aidiyet bağlamında insanın, toplumsal ve çevresel güdümlenmeler ile kendi dünya algısında var olan bu eğilimi özetlerken, bu algının sosyolojik olduğu kadar psikolojik temellere de dayalı olduğunu ve yine bu algıda temel alınan değer yargılarının bireyin kendi aidiyetlerinden dolayısıyla kendi kimliğinden yola çıkarak kendinden olmayanı yadsıdığını ileri sürer ve şöyle devam eder: “Bize yabancı olan yaşam, inanış ve düşünme biçimleriyle karşılaştığımızda, “yaban alışkanlıklar”, “bu bizden değil”, “buna izin verilmemeliydi”, vb. türden ürperti ve tiksinti dile getiren kaba tepkiler gösteririz” (Lévi-Strauss, 1997, s. 24 - 25).

Lévi-Strauss’un insanlarda var olduğunu belirttiği bu eğilim bir bakıma güdümlenmelerin sonucudur ve Nothomb’un, özyaşamöyküsel yapıtlarında kendi kimliğini yapılandırırken karşı çıktığı bir tavrı temsil eder. Karşı çıkılan, insanların ulusal, cinsel, dinsel, dilsel olduğu varsayılan aidiyetleri doğrultusunda, basmakalıp, tek tip bir kimliğin sınırları içine sıkıştırılmalarıdır. Yenidünya algısı geçmişte kabul gören tek tip kimlik anlayışının günümüz çağdaş toplumunda sorgulanmasına neden olur. Sorgulanmaya zorlanan, tek tip kimliğin farklı bileşenleri olduğu varsayılan aidiyetlerdir. Chambers söz konusu durumu “Avrupa’nın ulusal dil, edebiyat ve kimlik arasındaki o eski birbirine geçmişliğinin bağları çözülmekte ve modern milliyetçilik destanı, çok daha karmaşık örüntülerden doğan aciliyetleriyle karşılaşmak için açılmaya zorlanmakta” (Chambers, 2005, s.47) olduğu biçiminde yorumlar. İşte Nothomb’un özyaşamöykülerinde gözlemlenen kimlik bir yandan toplum tarafından dayatılan, diğer yandan yenidünya düzeni içerisinde çağdaş bireyin, açılımlar ve sorgulamalar aracılığıyla, kendini tanımlarken benimsediği veya benimsemek zorunda kaldığı tek tip kimliğin karşıtıdır. Diplomat çocuğu olarak Japonya’da dünyaya gelen yazar, babasının işi gereği çocukluğu boyunca Çin’den Laos’a, Bangladeş’ten New York’ a farklı ülkelerde bulunur. Kendi ülkesi olan Belçika’ya ancak 17 yaşında gelecek ve burada “Avrupa kültürünün gerçekliği ile yüzleşecektir” (Bainbrigge, 2004, s. 39). 17 yaşında asıl vatani olan Belçika’ya geldiğinde yüzleştiği gerçeklik, ülkesine gelmezden önce çocukluk ve ergenlik yılları boyunca yapılandır(ama)dığı kimliğinin, çevresi tarafından farklı veya yabancı olarak görülmesinden ötürü, tıpkı Lévi-Strauss’un belirttiği biçimde yadsınması, dışlanmasıdır. Toplum dışına itilmişlik Nothomb’un vatandaşı olduğu kendi ülkesinde kendisini yabancı gibi hissetmesine yol açar. Yazar hissettiği bu yabancılıktan ve dışlanmışlıktan ötürü oldukça acı çektiğini ve bu durumun ne kadar çelişkili olduğunu verdiği bir söyleşide şu sözlerle ifade eder: “Yabancı statüsüne sahip olmadan yabancı sayılabilecek her şeye sahip olduğum Belçika’ya geldiğimde bu durumdan oldukça acı çektim. Eğer yabancı statüsüne sahip

olsaydım bu beni kurtarabilirdi. Zira o zaman Belçikalılar ‘o garip çünkü o bir yabancı’ diyeceklerdi” (Lee, Şubat 2004, s. 571).

Kendini ülkesinde bir yabancıymış gibi hissettiğini vurgulayan yazar, bu duygularını özyaşamöyküsel yapıtlarında sıkça dile getirir. Bireyin kimliğini bağdaştırabileceği bir vatani, ülkesi olmayışı, ulusal aidiyetten yoksun oluşu yazarın inceleme konusu olan yapıtlarında dolaylı veya doğrudan okuyucuya aktarılır. *Açlığın Biyografisi* isimli yapıtında kendisini yabancı hissettiren Belçika yazar için yabancı bir ülke ve Belçikalılar ise yabancı bir halk olur. Ulusal aidiyet bakımından kendi kimliğinin dayanak noktasının yokluğu, yazar için vatandaşı olduğu varsayılan ülkeyi anlaşılmasız kılar:

On yedi yaşında Brüksel Devlet Üniversitesi’ne giriş yapıyordum.

Burası sabahın beş buçuğunda hüznü gıcırtilarla sonsuzluğa yol aldığını sanarak depodan çıkan tramvaylarla dolu bir kentti.

Yaşadığım tüm ülkeler içinde Belçika, en az anlayabildiğim ülkedir. Belki de bu bir yere ait olmak, neyin ne olduğunu görememektir. (Nothomb, 2007a, s.146)

Anlaşılmasız olan ülkesi Belçika’ya aidiyet yazarın kimlik konusunda yaşadığı çelişkinin ifadesiyken, dışlanmışlığın verdiği yabancılık hissi ise duygusal dünyasında yaşadığı çöküntünün hüznü tramvaylarla dolu bir kent olarak betimlenen başkent Brüksel eğretilmesi aracılığıyla yansıtılmasıdır. Ülkesinin kendisinde yarattığı duygusal çöküntü ve hüznü, yazarın *Ne Adem Ne Havva* isimli yapıtında da okuyucuya aktarılır. Doğduğu ve beş yaşına kadar yaşadığı Japonya’ya yirmi yaşından sonra çalışmak üzere dönen yazar, bu yapıtında Japonya’da geçirdiği iki yıllık süre boyunca özel hayatında yaşadıklarını okur ile paylaşırken, Belçika’yı özetleyen renkleri gri ile sınırlandırır: “İnsan Belçika perdelerini yıllar boyunca griliğe açtıktan sonra, Tokyo kışından nasıl etkilenmez?” (Nothomb, 2007b, s. 12). Griliğe açılan pencereler yazarın Japonya’dan ülkesi Belçika’ya dönüşüyle yeniden hayatının kabul edilmesi gereken bir parçası olur. Belçika yine hüznü veren, iç karartan gri ile betimlenir: “İşte Belçika buymuş. Gri ve alçak gökyüzüne, yerlerin birbirine yakınlığına, tramvaylarda, ellerinde çantalarıyla paltolarına sarılmış yaşlı kadınlara bakıp hüznüleniyorum” (Nothomb, 2007b, s. 134).

Belçika’ya dair hüznü veren ve iç karartan betimlemelerin ardında, ülkesinin yazarda uyandırdığı yabancılık hissi bulunur. Kendisini kabul etmeyen anavatanına aidiyet yazarın neyin ne olduğunu görememesine neden olur. Hayatının farklı evrelerini okur ile paylaştığı *Açlığın Biyografisi* adlı yapıtında yazar ulus kavramının karmaşıklığına vurgu yapar. Babasının görevi gereği Çin’e yerleşen ailesiyle beraber ilk defa 5 yaşında Belçikalılar ile karşılaşır. 17 yaşından itibaren kendi ülkesinde yaşayacağı yabancılık hissini ilk belirtileri daha o dönemde yazarın dünyayı algılayışında kendini gösterir: “Bir de ulus denen kavramın karmaşıklığı: Fransızca konuşmayan Belçikalılarla da tanışmıştım. Besbelli, dünya pek anlaşılmasız bir yerdi. Ve sayılamayacak kadar çok dil vardı. Şu gezegende yolunu yöntemini bulmak hiç de basit bir iş olmayacaktı” (Nothomb, 2007a, s. 51).

Henüz beş yaşında bir kız çocuğu iken kendi anavatanı olan Belçika, yazarda kimliksel bir belirsizlik yaratmış gibidir. Bu belirsizliğin temelinde yazarın çocukluk ve ergenlik döneminde kendi ülkesi olan Belçika’dan uzakta yaşamasına ek olarak bu ülkenin karmaşık, anlaşılmasız oluşu ve dolayısıyla kendi ulusal kimliğini anlamlandıramayışı bulunur. Yazarın yapıtlarında kimlik bağlamında gözlemlenen bu sorunsalın ilk belirtilerinden biri dil konusunda yaşanmaktadır. Küçük Amélie’nin beş yaşında Fransızca ile özdeşleştirdiği

Belçikalıların başka bir dili konuştuklarını keşfetmesiyle vurgulanan, dilin yazarın ulusal aidiyet konusunda yaşadığı belirsizliğin kimlik bağlamında karmaşa yaratan bir öge olarak ortaya çıkmasıdır. Dilin basit bir iletişim aracı olmadığını vurgulayan Chambers kimliğinin oluşumunda kimlik-dil ilişkisinin önemini şöyle dile getirir:

Dil aslında bir iletişim aracı değildir. Her şeyden önce, bizzat kendiliklerimizin ve anlamın kurulduğu kültürel bir inşa aracıdır. Açık ya da bariz bir “mesaj” yoktur; tıpkı, nötr bir temsil aracı olmaması gibi, kendi bağlamları, bizim bedenlerimiz ve benliklerimiz tarafından imlenmeyen bir dil de yoktur. (Chambers, 2005, s. 37)

Chambers’ın kimlik ile dil arasındaki ilişkiye getirdiği yorum etkileşime dayalı olması nedeniyle Nothomb’un özyaşamöyküsel yapıtlarındaki kimlik-dil olgusu çerçevesinde önemlidir. Bu doğrultuda farklı dillerin resmi dil olarak konuşulduğu Belçika’da, dil, bireylerin kültürel-ulusal kimlik inşasında sorunlu bir yere sahiptir ve bireylerin dilleri ise sorunlu kimliklerinin izlerini taşır. Nothomb’un özyaşamöyküsel yapıtlarındaki kimlik sorunsalının temelinde bulunan bu olgu pek çok Belçikalının ulusal kimlik ve aidiyet konusunda yaşadığı sorunun özelliklerini yansıtır. Söz konusu ulusal kimlik ve aidiyet sorunu Belçika Edebiyatı’nda “Belçikalılık – Belgité” ve “Belçikalı olmak – Belgitude” kavramları etrafında şekillenir.

Klinkenberg’e göre Belçika Edebiyatı genel olarak üç temel tarihsel evreye ayrılır. Bunlardan birincisi, Fransız etkisinin reddedildiği 1820-1920 yılları arasındaki yüzyıllık dönem “Merkezcil evre - phase centripète” olarak adlandırılır. 1920-1960 yılları arasındaki dönemi kapsayan ve “Merkezkaç evresi – phase centrifuge” olarak adlandırılan dönem ise ikinci evredir. Bu dönem Belçika Frankofon Edebiyatı Paris merkezli Fransız Edebiyatının çekimine girer. Son olarak 1960’dan günümüze kadar uzanan dönemi kapsayan üçüncü evre ise Belçika Edebiyatı’nda öne çıkan milliyetçi söylem ile uyruksuzluk söyleminin bir sentezi biçiminde gelişen “diyalektik evre – phase dialectique”dir (Akt. Arduş, 1999, s. 21).

1920’li yıllardan itibaren Fransız Edebiyatının etkisine giren Belçika Frankofon Edebiyatı’nın özgünlüğünü ve ayrı bir edebiyat olduğunu vurgulamak üzere “Belçikalılık – Belgité –” kavramı geliştirilir. Gerçeküstücü Paul Nougé tarafından kuramsallaştırılan “Belçikalılık”, Fransız Edebiyatı’ndan tamamen bağımsız bir Belçika Edebiyatı’nı savunur. Belçikalılık kavramı çerçevesinde amaçlanan, ulusal aidiyetin edebiyat bağlamında temellendirilmesi ve ulusal bir kimliğin yapılandırılmasıdır. Her ne kadar “Belçikalılık” kavramı ile edebi üretim ve yazın düzeyinde Fransız Edebiyatı’nın çekiminden kurtulan ve ulusal bir kimliğin inşasını amaçlayan bir Belçika Edebiyatı hedeflenmiş olsa da, Biron, “Belgitude – Belçikalı olmak” kavramının varlığı ile hedeflenen ulusal kimlik ve aidiyet yapılandırma girişimlerinin sonuç vermediğine değinir. (Akt. Clerck, 2006, s. 90-91).

“Belçikalılık” kavramının aksine “Belçikalı olmak” kavramı daha karmaşık, çelişkili ve sorunlu bir kimliği niteler. “Belçikalılık” kavramı Belçika Edebiyatı’nda ulusal kimliği vurgulayarak edebi yazında “ben/benim”i simgelediği ölçüde, merkeze, Belçika’ya olan aidiyet ve yakınlaşmayı yansıtır. Oysa “Belçikalı olmak” kavramı Belçika’da var olan kültürel, toplumsal ve dilsel bölünmüşlüğü ifade eder. Belçikalıların ulusal kimliklerinde hissettikleri ikililiği niteler. Belçikalıların kimlik ekseninde yaşadıkları bu ikililiğin kökeninde tam olarak da bireylerin aidiyetlerini ve dolayısıyla da ulusal kimliklerini bağdaştırabilecekleri bütünleştirici belirli bir ulus olgusunun eksikliği bulunmaktadır. Nothomb’un yapıtında karmaşık olarak nitelendirdiği “ulus” kavramı sadece dışlandığı hissini yaşayan, hayatının büyük bölümünü kendi ülkesi dışında geçirmiş olan bir yazarın anavatanına döndükten sonra duyumsadığı çelişki değil, aynı zamanda bütün bir toplumun

bireylerinin hissettikleri bir belirsizliktir. Bu belirsizliğin temelinde Belçika'nın 1830'dan itibaren devlet düzeyinde yaşadığı değişim bulunmaktadır. 1830'larda bağımsızlığını kazanan Belçika, Fransız merkezîyetçi devlet yapısını benimser. XIX. yüzyılın sonlarında Fransızcanın baskın dil olduğu Belçika XXI. yüzyıla gelindiğinde üç dilli – Fransızca, Almanca ve Flamanca – federal bir devlete dönüşür (Andrei, 2007, s. 23). Joiret Belçika Frankofon Edebiyatı üzerine yaptığı çalışmasında devletin yapılanmasında ortaya çıkan dönüşümün bireylerin kimliğine etkisini şu şekilde özetler:

[...] 1970'lerden bu yana Belçika, Anayasa'sının tekrar tekrar değiştirilmesine tanıklık ediyor. Belçika, üniter, monarşik ve merkezîyetçi devletten, flaman, frankofon ve cermanofon olmak üzere üç ayrı kültürel topluluğa ve Flandre, Wallonie ve Brüksel olmak üzere üç ayrı iktisadi bölgeye bölünen federal bir devlete haline geldi. Yerel gereksinimleri karşılamak amacıyla yapılandırılan yeni kurumların var olan eski kurumlara eklenmesi kurumlarda bir karışıklık meydana getirerek sıradan vatandaşın kendi kimliğini bulmada zorlanmasına neden olmuştur. (Joiret, 1999, s. 277)

İşte devlet yapılanmasında yaratılan bu karmaşa toplumsal düzeyde bireylerin kimliklerini bulmakta zorlanmalarına yol açarken, edebiyatçıların ve aydın kesimin “Belçikalılık” kavramı ile hedefledikleri ve tek bir ulusal kimlik bağlamında kullandıkları “ben”, toplumsal düzeyde bireylerin yaşadıkları çelişkilerin bir yansıması olan “Belçikalı olmak” kavramı ile ikincil kimlikleri ifade eden “ben Cermenim” ya da “ben Latinim” halini alır. Aslında 1976'da sosyolog Claude Javeau tarafından oluşturulan “Belçikalı olmak” kavramı, içsel sürgünün ve eksiklik/hiçlik ülkesinin ifade edilmesidir.

Biron, Belçikalı yazarların hissettikleri içsel sürgünün ve hiçlik ülkesine olan aidiyetin yapıtlarının ilkin onanan kimliğin olumlu olarak değil de olumsuz ya da boşluk üzerine, yani bir eksiklik veya yokluk üzerine kurgulanmasını beraberinde getirdiğini söyler. Söz konusu durumun Belçikalılara özgü bir huzursuzluk ve rahatsızlık duygusuna neden olduğunu belirterek edebî yazında parçalanmış toplumun parçalanmış bireylerinin yansıması olan bölünmüş anlatılara yol açtığı altını çizer (Akt. Clerck, 2006, s. 90-91).

Biron'ın Belçikalı yazarların anlatılarında gözlemlenen bölünmüşlüğün hiçlik ülkesine aidiyet ve dolayısıyla da bir sürgün, içsel bir sürgünün yansıması olduğu doğrultusundaki yorumu Denis ve Klinkenberg'in Belçika Edebiyatı üzerine yaptıkları çalışmada da vurgulanır. Yazarlara göre “Belçikalının” en temel özellikleri arasında kimliksel eksiklik bulunur ve söz konusu bu durum Belçikalı yazarların yazınlarında sıklıkla karşılaşılan bir sorunun temelini oluşturur. Denis ve Klinkenberg bu durumu özetlerken şu ifadeleri kullanırlar: “Belçikalı yazar hiçbir yere aittir... Bu sebepten ötürü kimliksizliğin acıklı edebiyatını yaratır” (Denis ve Klinkenberg, 2005, s. 299).

Nothomb Belçikalı bir yazar olarak özyaşamöyküsel yapıtlarında “Belçikalı olmak” kavramının yarattığı bölünmüşlüğü, “kimliksizliğin acıklı edebiyatını”, yani eksiklik/hiçlik ülkesine olan aidiyeti zamanların ve uzamın ötesinde bir aidiyet olarak yansıtır: “Hiçbir zaman oturduğum ülkeydi. Dönüşü olmayan bir ülkeydi bu. [...] Ben Hiçbir Zaman devletinin vatandaşıydım” (Nothomb, 2007a, s.53).

Nothomb'un ait olduğunu hissedebileceği ve kimliğini bağdaştırabileceği bir ülkenin yokluğundan ötürü yaşadığı bu kimlik sorunu “Belçikalı olmak” bağlamında tüm Belçikalılar tarafından yaşanmaktadır. Van Istendael Belçikalıların yaşadıkları söz konusu kimlik sorununa değinirken gündelik hayatta yaşanan karmaşanın devlet düzeyindeki bölünmüşlüğün yansıması olarak çatışmaya dahi dönüştüğünü şu şekilde ifade eder:

Kendi ülkemde yabancı bir ülkedeymişçesine... Aragon'un işgal altındaki Fransa'da öylesine alımlı bir biçimde ifade ettiği bu duyguyu Belçikalılar daha sık hissederler... Aynı bayrak pek yakında 175 yıldır aynı monarşinin yönetimi altında, birbiriyle çatışan en az iki kültürel mevcudiyet. Bu durum hiç de yadsınmaz. (Istendael, 2004, s. 1)

Belçika'da var olan farklı kültürel yapıların yarattığı çatışmanın sonucu olarak bireylerde uyanan yabancılık hissi zaten 17 yaşına kadar kendi ülkesine yabancı olan Nothomb'un durumu göz önünde bulundurulursa daha da anlam kazanır. Hatırlanacağı üzere Nothomb ülkesine döndükten sonra kendi ülkesinde kendisini bir yabancı gibi hissettiğini ifade etmişti. Söz konusu yabancılık 17 yaşından önce yazarın babasının işi gereği ülkesinden uzak yaşamasından ötürü, üniversite eğitimi almak için anavatanına döndüğünde, kendi ülkesinin vatandaşları tarafından bir yabancı gibi karşılanmasından kaynaklanır. Toplumun yazarı uyandırdığı yabancılık hissine, "Belçikalı olmak" kavramının getirdiği ve toplumun tüm bireylerinin hissettiği yabancılık duygusu da eklenir. Dolayısıyla Nothomb'un duyumsadığı yabancılık, sıradan Belçikalıların günlük hayatta yaşadıkları yabancılık hissiyle birlikte kimliksel bağlamda iki katı yabancılık duygusuna dönüşür. İki kat yabancılık duygusu ise yazarın kendi varlığını, varoluşunu sorgulamasına neden olur. Bu sorgulama sırasında yazar kendi kimliğini bağdaştırabileceği ve yapılandırabileceği bir dayanak noktası ararken, diğer Belçikalı yazarlarda da gözlemlenen hiçlik/eksiklik ülkesine aidiyet olgusunun tüm belirtilerini sergiler. Sürgündür ve gittiği her yerde yabancı, "öteki" olmaya mahkûm edilmiş gibidir. Ne var ki yazarın özyaşamöyküsel yapıtlarında beliren sürgün ve "öteki" olmak aslında ileri gitmeyi sağlayan bir öge olarak okurun karşısına çıkacaktır. (Sürgün ve "öteki"liğin okur ile doğrudan paylaşıldığı başlıca bölümler için bkz.: *Métaphysique des Tubes*, s. 83-84; 122-125. *Açlığın Biyografisi*, s. 27-28; 42; 44-46; 53-54; 107; 142-144. *Ne Âdem Ne Havva*, s. 57-58; 88-89; 151. *Kıran Kırana*, 13; 15-16; 31; 44; 61-63; 73. *Le Sabotage Amoureux*, s. 102-103; 106-107.)

Zumkir, Nothomb'un on yedi yaşında kendi ülkesi Belçika'ya döndüğünde içinde bulunduğu ait olamama duygusunun uyandırdığı kimlik sorgulaması sırasında Nietzsche okumaya başladığının ve özellikle de düşünürün *Böyle Buyurdu Zerdüşt* başlıklı yapıtından etkilendiğinin altını çizer ve ünlü düşünürün yazarın hayatını kurtardığını söyler (Zumkir, 2007, s. 123). Amanieux ile söyleşisinde Nothomb, Nietzsche okuduktan sonra yazmaya karar verdiğini ve düşünürün gerçekten hayatını kurtardığını söyler (Amanieux, 2005, 247; Amanieux, 2009, s. 366). Nietzsche'nin kendisini kurtardığını söyleyen yazarın düşünürün etkisiyle yazmaya başladığı göz önünde bulundurulursa, Nothomb'un kimlik edinimine getirdiği yorum daha anlaşılır hale gelmektedir. *Métaphysique des Tubes* isimli yapıtta Nothomb'un daha üç yaşındaki özyaşamöyküsel çocuk anlatıcısı ait olamama ve sürgün gerçeği karşısında intihar etmeye kalkışır. İntihar sırasında anlatıya aniden Japonya'nın ateşkes istemesinin ve İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin hemen ardından Okinawa adasında topluca intihar eden Japonların hikâyesini ekler. Amerikalıların ada üzerinde ilerlemesiyle beraber ada sakinleri herkesin öldürüleceğini düşünerek geri çekilir. İlerleyen askerler karşısında ada sakinleri geriler ve bu durum Okinawa adasının bir ucuna gelene kadar devam eder. Ardından öldürüleceklerinden emin olan ada sakinlerinin büyük bir kısmı adanın ucunda bulunan falezlerden kendilerini boşluğa bırakarak intihar eder. Kendi intihar anında okura aktardığı ve kıyım olarak nitelendirdiği Okinawalı binlerce Japon'un intiharı üzerine akıl yürüten çocuk anlatıcı bu durum üzerine şöyle bir mantık yürütür: "Yine de bu kıyımın birincil denkleminin şu olması ihtimali var: Bu muhteşem falezin tepesinden binlerce insan, öldürülmek istemedikleri için kendi canlarına kıydılar, binlerce insan ölüme atladılar, çünkü ölümden korkuyorlardı. Bu ikileme beni şaşkına çeviren bir mantık var" (Nothomb, 2009, s. 151).

Öldürülmek istemeyen Japonların intiharının anlatıcının bizzat kendi intiharı sırasında aktarılması oldukça dikkat çekicidir. Aslında yapıtın sonunda daha o yaşlarda hayatın bir sürgünden ibaret olacağını ve “öteki”leştirileceğini anlaması üzerine intihar eden anlatıcının duyumsadığı korku, “öldürülmek istemedikleri için kendi canlarına” kıyan Japonların intihar ederken hissettikleri korkuyla bağdaştırılabilir. Dışsal etkenlerin bir sonucu olan sürgün olmayı ve “öteki”leştirilmeyi ölümle bağdaştıran anlatıcının ölümden korktuğu için ölmeyi seçmekte olduğu söylenebilir. Bu bağlamda ölüm yaşamaya dair sevincin, yaşama isteğinin bir yansımasıdır ve bu durumun ardında Nietzsche’ye özgü bir felsefi anlayış/dünya görüşü yattığı ileri sürülebilir.

Nietzsche *Böyle Buyurdu Zerdüşt*’te, üstinsan olmak için insanın kendini aşması gerektiğini yazar. Bu düşüncenin ardında Nietzsche’nin amacı “önyargıyı, kurumları, çağın yanılıklarını tersyüz etmek, sorular yöneltmek ve sorunlar ortaya koymaktır” (Blackham, 2005, s. 38). Bu bağlamda her şeyin değişken olduğunun kabul edilmesi gereklidir ve temelinde arzu etmek bulunmalıdır. *Ahlakın Soykütüğü* isimli yapıtında düşünür bu konuyu, “hiç arzulamamaktansa, insan Hiçliği arzulayacaktır” (alıntılayan Blackham, 2005, s. 37) biçiminde belirtir. Ölüm ise *Böyle Buyurdu Zerdüşt*’te Zerdüşt’ün insanlara üstinsan olmak için konuşma yaptığı sırada şu sözlerle dile getirilir:

Tamamlayan ölümü göstereceğim size, yaşayanlara bir diken ve bir adak olan ölüm.

Tamamlayan kişi, kendi ölümünü ölür, muzaffer bir edayla, etrafı umanlar ve adayanlar çevrili olarak.

[...]

Kendi ölümümü överim size, gönüllü ölümümü, ben istediğim için bana geleni.

[...]

Kişi, en lezzetli olduğu an durdurmalı kendini yedirmeyi: Uzun zaman sevmek isteyenler bilirler bunu.

[...]

Ölmekte hür ve ölümden hürdür, “evet” demeye vakit kalmadığında, kutlu bir “hayır” diyebilen: böylesi ölüm ve hayattan iyi anlar. (Nietzsche, 2010, s. 96, 97, 98)

Seçim olarak beliren ölüm, yaşama duyulan arzuya işaret eder. Yaşamak için ölmeyi arzulayan insan, aslında ön yargılara, seçimsizliğe mahkûm olmak yerine ölmeyi seçmelidir. Nietzsche’nin ölümle yaşam arasında kurduğu bağda, söz konusu olan aslında ölümün değil yaşamın arzu edilmesidir. Ölmeyi seçmek gerekse bile seçim yaparak insan kendisini aşar. Düşünür bu düşüncesini *Twilight of the Idols* başlıklı yapıtında daha da açık belirtir: “Kişi kazayla değil, aniden; kendini kaybederek değil, *yaşam sevgisi* yüzünden özgürce, bilinçli bir biçimde ölmeyi arzulamalıdır...” (alıntılayan Connolly, 1995, s. 212). “*Yaşama sevgisi* yüzünden, özgürce, bilinçli bir biçimde ölmeyi” arzulamak bir bakıma ölmeyi içselleştirmeyi, ölüme yakın olmayı, ölümü kabullenmeyi gerektirir. *Métaphysique des Tubes*’ün anlatıcısı kendisine kabul ettirilecekler karşısında ölmeyi seçerken de böyle bir seçim söz konusudur. Kabul edilen ölüm toplumsal dayatmalara karşı bir başkaldırı olarak bireyin kendi seçimlerindeki özgür iradenin, seçim yapabilmenin ifadesidir.

Kıran Kırana başlıklı özyaşamöyküsel yapıtta ırkı, cinsiyeti, fiziksel özellikleri, kısacası bireysel kimliğinin öğeleri yüzünden yetişkin anlatıcının her dışlanma, aşağılanma, ötekileştirilme anında çalıştığı Japon Yumimoto şirketinin penceresinden bedenini aşağı attığını hayal etmesinde de özgürleştirilen simgesel bir intihar ile gelen ve “yaşama sevgisi”nden kaynaklanan seçilen ölüm gözlemlenmektedir. Simgesel ölüme götüren ve özgür

iradenin temsilcisi olan pencereler yazarın doğrudan ifadesiyle *Kıran Kırana* başlıklı yapıtta şöyle dile getirilir:

Pencereler var oldukça, dünya üzerindeki her insan özgürlükten payını alacaktı.

Son kez kendimi boşluğa bıraktım. Bedenimin düşüşünü izledim. (Nothomb, 2002, s. 119)

Nothomb'un yapıtlarındaki anlatıcıların gösterdikleri bu “*yaşam sevgisi*”nden kaynaklanan “özgürce” seçilen ölüm eğilimi, kimlik bağlamında oldukça önemli bir dönüşümü gösterir. Amerikalı siyaset bilimci William E. Connolly *Kimlik ve Farklılık* başlıklı yapıtında Nietzsche'nin belirttiği “*yaşama sevgisi* yüzünden özgürce bilinçli bir biçimde ölmeyi” seçmenin kimlik bağlamında getirilerini şu sözlerle ifade eder:

Buradaki düşünce kendimizle ölüm arasındaki ilişkiyi yeniden kurarsak, sonluluğa karşı duyulan hincin esiri olmadan, varlığa temel bir adaletsizlik yansıtıp adaletsiz olduğu için “ona” karşı hınç duymadan yaşayabilmemizin mümkün olması olabilir. (Düşük bir olasılık olsa da böyle bir durum ortaya çıktığında), gururla ölme gücünü yeşerterek, varoluşsal hınçtan kurtulmaya çalışarak kendinden farklı her kimliği fethetmeye, dönüştürmeye, marjinalleştirmeye, aşağı görmeye ya da onu boğacak ölçüde sevmeye çalışmadan ayakta durabilecek bir kimlik yeşertebilirsiniz. Kişinin kendisi ve ötekiler için doğru bir kimlik edinme talebinin de kısmen, hayatın olumsuzluklarını ortadan kaldırmaya yetecek kadar derin bir özgüven kazanma talebinden kaynaklandığını daha net bir biçimde görebilirsiniz. [...] Sevgi ve alçakgönüllülük adına daha az cezalandırıcı bir tutum takınıp tartışmacı saygıya değen rakipler oluşturmaya daha fazla hazırlıklı olabilirsiniz. (Connolly, Aralık 1995, 212)

İçselleştirilen ölüm özgürce seçilmesi bakımından “*yaşama sevgisi*”ne denk düşerken, bu seçimi yapan bireyin farklılığının ayırımına varması olarak yansıtılır. Bu farklılığın yarattığı eksiklik duygusu ise insanı ileri götüren, bireyin toplumsal önyargılarla oluşturulan tek tip bir kimliğin içine sıkışıp kalmasına karşı zenginleştirici bir etmen biçimini alır. Belçikalı yazarlarda kimliksel bağlamda hissedilen ve gözlemlenen hiçlik/eksiklik ülkesine aidiyet, yine Belçikalı yazar Nothomb'da kimlik inşasının birincil ögesi, bir gerekliliği olarak okurun karşısına çıkar.

Le Sabotage Amoureux başlıklı özyaşamöyküsel yapıtın sürgün yeri olarak algılanan Çin'i betimlerken “en cezb edici yanlarından birinin, tahmin edilemez oluşu” (Nothomb, 1993, s. 15) olduğunu dile getirir. Sürgün ülkesi Çin, insanın kendisine ilgi duymasına, varlığını sorgulamasına neden olur:

Çin'e ilgi duymanın insanın kendisine ilgi duymak anlamına geldiğini daha yeni yeni anlıyoruz. Oldukça garip gerekçelerden ötürü hiç kuşkusuz enginliğinden, eskiliğinden, uygarlık bağlamındaki erişilemezliğinden, kibrinden, korkunç zarafetinden, destansı acımasızlığından, pisliğinden, her yerden daha fazla barındırdığı akıl ermez zıtlıklarından, sessizliğinden, efsanevi güzelliğinden, gizeminin izin verdiği biçimde yorumlama özgürlüğünden, tamlığından, bilgeliğinden, söz geçmez üstünlüğünden, sürekliliğinden ve en son olarak özellikle de anlayışsızlığından kaynaklanan – yani bu itiraf edilemez gerekçelerden ötürü bireyler candan bir biçimde Çin ile özdeşleşme eğilimindedirler, hatta daha da kötüsü, Çin'de kendi coğrafi çıkıntılarını görürler. (Nothomb, 1993, s. 121)

Çin'in üzerine uzun uzadıya yapılan bu betimlemeden aslında, ülkenin bir bakıma barındırdığı zıtlıklardan ötürü doğrudan hayatın kendisini simgelediği sonucuna varılabilir. Çin, tümlük, bütünlük duygusunu simgelediği düşünülen ve bireyleri tek tipleştiren ve ulusal aidiyet bağlamında “öteki”leştiren değer yargılarının yerine, yaşamın kimlik gibi açık uçlu olmasını sağlayan ve bu sebepten ötürü bireylerin “candan bir biçimde” bu ülkeyle özdeşleşmelerine olanak sağlayan uzamı temsil eder. Çin'in bilinmezliği anlatıcının kendisini bu ülke ile özdeşleştirmesine neden olurken, kendi hayatında var olan zıtlıkların – aidiyet, kimlik bağlamında – birleşik bir şekilde bulunduğu yani farklılıkların birbirini tamamladığı dile getirilmektedir. Sürekli bir yenilenme, kendini sorgulama gerektiren Çin'in güzelliği tam değildir, zaten gerçek güzellik de tam “doyurucu” olmamalıdır, “ruha arzularının bir kısmını bırakmalıdır” (Nothomb, 1993, s. 34).

Le Sabotage Amoureux'de anlatıcının öne çıkardığı, hayatın bilinmezliğini temsil eden ülke Çin, aslında yabancı ülkelerde geçen yaşantısı boyunca deneyimlediği sürgün ve “öteki” olma durumlarını içselleştirdiğini kanıtlar; tümlük duygusu yerini belirsizliğe ve belirsizliğin – kimlik bağlamında – verdiği özgürlüğe bırakır. *Açlığın Biyografisi*'nde ise bu durum yapıtın anlatıcısının doğrudan kimliğine dönüşür. Yapıtın başında anlatıcı Vanuatu isimli bir adadan bahseder. Adanın her yerinde yiyecek bulunduğu ve ada sakinlerinin hiç açlık duymadıkları okura aktarılır. Açlık duymadıklarından dolayı ada sakinleri arayıştan da yoksundurlar (Nothomb, 2007a, s. 13). Ardından anlatıcı adayı Çin ile karşılaştırır. Çin şu sözlerle betimlenir:

Boş mide şampiyonluğu Çin'indir. Onun geçmişi, kesintisiz bir açlık zinciri ve bunun yarattığı yığınla ölümden oluşur. Bir Çinlinin bir başka Çinliye sorduğu ilk soru daima şudur: “Bir şey yedin mi?”

Çinliler ağza konmayacak, yenmeyecek şeyleri yemeyi öğrenmek zorunda kalmışlardır; bu yüzden Çin mutfak sanatına erişmek mümkün değildir. Daha parlak, daha akıllı bir uygarlık var mıdır dünyada? Çinliler her şeyi icat etmiş, her şeyi düşünmüş, her şeyi anlamış, her şeye cüret etmişlerdir. Çin'i incelemek, zekâyı incelemek demektir. (Nothomb, 2007a, s. 14)

Çin açlığın kendisi olarak nitelendirilirken Vanuatu'nun tam karşıtıdır. Çin'in kusursuzluğu insanların açlık çekmelerinden kaynaklanır, açlık ise insanların çalışmasına neden olur. Ne var ki, bolluklar adası Vanuatu'da çalışma denilen kavram yoktur:

Zenginlik demek, emeğin çalışmanın ürünü demektir ve çalışma, Vanuatu'da bulunmayan bir kavramdır. Verimliliğe gelince, o da insanların toprağı işlemesini öngörür; oysaki Yeni Hebridlerde hiç kimse, hiçbir zaman, toprağı bir şey dikmemiş, ekmemiştir. (Nothomb, 2007a, s. 15)

Yapıtın anlatıcısı, Vanuatuların tokluğunu kullanarak aslında eğretilene yoluyla ulusal kimlik bağlamında tek tipliği simgeleyen bir olguyu anlatmaktadır. Yapıtın devamında anlatıcı, açlığın insanı ileri taşıyan en önemli özelliklerden biri olduğunu okura aktarır, açlık aramak demektir: “Açlık istemek demektir. Kuvvet anlamına gelen irade değildir. Bir zayıflık da değildir, çünkü açlık edilgenlik tanımaz. Bir zayıflık da değildir, çünkü açlık edilgenlik tanımaz. Aç olan insan, arayan biridir” (Nothomb, 2007a, s. 17).

Yapıtın başında, açlığın insanın en temel özelliklerinden biri olduğunun ardında anlatılmak istenen, kimlik bağlamında doğulan andan itibaren benliğin oluşturulmaya çalışıldığıdır. Ancak eksik/aç olan insan ilerler, sorgular ve kimliğini yaratır: “İnsan, yaşamının ilk aylarından yola çıkarak kendini yaratır; açlık nedir bilmemişse, varlıklarını yoksunluk çevresinde kurmayacak olan o garip lanetlilerden biri olup çıkacaktır” (Nothomb, 2007a, s. 17).

İlerleten, sorgulatan açlık/eksiklik kimliğin/benliğin özgürce yaratılmasına olanak sağlar. *Açlığın Biyografisi*'nin hemen başında düşsel bir ülke olarak yaratılan Vanuatu adasının sakinlerinde olduğu gibi eksiklik duymayan insanlar ise tümlük duygusu nedeniyle kendi dünyalarına sıkışıp kalırlar. Vanuatu eğretilmesi aracılığıyla aktarılan aslında anlatıcının hayatı boyunca yaşadığı yitirışlerin verdiği eksikliklerden yola çıkarak kimliğini/benliğini yapılandırmak zorunda kaldığı, yapılandırmaya devam ettiği ve sorguladığıdır. Anlatıcı açlığın bizzat kendisi olduğunu söyler: “Açlık demek, ben demektir” (Nothomb, 2007a, s. 16). Açlığın/eksikliğin verdiği histen kaynaklanan duygu birikimi, yaşanmışlıklar ve yitirışler kimliğin/benliğin yapılandırılmasına olanak sağlamaları açısından önemlidir. Söz konusu bu durum, farklı olduğunun bilincinde olan özgürleşen bireyin ait olamamasından, “öteki” olmasından kaynaklanan eksiklik hissini kendi çabalarıyla aşacağı ve bu durumun kendisini bir yere ait olan sabit bir kimlik sahibi bireyden daha üstün bir konuma getireceği biçiminde yorumlanabilir. Iain Chambers, böyle bir kimliği benimseyen bireyin konumunu şu sözlerle ifade eder:

Kimliklerimizin karmaşık ve yapılanmış doğasının farkında olmak, bize başka olanakların kapısını açan bir anahtar sunar. Bu, hikâyemizdeki öteki hikâyeleri görmek, modern bireyin görünür tamamlanmışlığındaki tutarsızlığı yabancılaşmayı, yabancı tarafından açılan ve onu tahrip ederek içimizdeki yabancı sorununu tanımaya zorlayan gediği keşfetmektir. Dolayısıyla, kimlik hareket halinde şekillenir. “Kimlik, ‘dillendirilemeyen’ öznellik hikâyelerinin tarihsel ve kültürel anlatılarla bulunduğu istikrarsız noktada biçimlenir.” Bu geçişte ve orada inşa ettiğimiz yer ve aidiyet duygusunda, bireysel hikâyelerimiz, bilinçdışı güdü ve arzularımız daima olumsal olan, geçiş halinde, bir hedefi ve sonu olmayan bir biçim alır.

Böyle bir yolculuk açık uçludur ve tamamlanmamıştır. İçinde sabit bir kimliğin ya da nihai bir varış noktasının olmadığı süregiden bir fabl, bir icat ve bir inşadır. (Chambers, 2005, s. 41)

Açlığın Biyografisi'ndeki anlatıcı, insanın, “yaşamının ilk aylarından yola çıkarak kendini yaratır” tümcesiyle ifade ettiği farklılığının, “öteki”liğinin ayrımında olan ve bu durumunu içselleştiren bireyin, açık uçlu hayatında ait olamamasının verdiği eksikliğin benimsenmesine işaret eder. Bu bakımdan hayatında kendisine yabancı olduğu hissettirildiğinde sahip olduğu tüm farklı kimliklerinin hikâyelerini benimsemektedir ve sabit olmayan bir kimliğe aidiyeti sınırlandırıcı görmektedir. Sabit bir kimliği olmayan ve bu durumu benimseyen anlatıcının kimliği Chambers'ın belirttiği gibi “açık uçlu” tamamlanmamış bir yolculuğa dönüşen “süregiden bir fabl, bir icat ve bir inşadır.”

Anlatıcının benimsediği bu ait olamama, hareket halinde bulunan kimliğinin getirdiklerinden kaynaklanırken, yitiriler sürgün bağlamında eşzamanlı devam eder. Belçikalı yazarlarda gözlemlenen hiçlik/eksiklik ülkesine aidiyet hatırlanacağı üzere Nothomb'da “Hiçbir Zaman” ülkesinin vatandaşı olmak olarak ortaya çıkmakta idi. Sürgün, belirsizlik ve “öteki”leştirilmekten kaynaklanan bu kimlik benimsenen ve daha da önemlisi gerekli olan bir olguya dönüşür. Bu kimliğin gerekliliği ve bireye sağladıkları *Açlığın Biyografisi*'nde şu sözlerle dile getirir:

[...]Hiçbir Zaman insanların hüznü olduğu sonucunu çıkartmamalıdır. Tam tersine, onlardan daha neşeli millet yoktur. En ufak bir lütuf kırıntısı bile, Hiçbir Zamanlıları sarhoş eder. Onlardaki gülme, eğlenme, zevk alma ve sevinme eğiliminin bu gezegende bir eşi daha yoktur. Ölüm onların kafasında öyle yer etmiştir ki, yaşama karşı çılgınca bir iştah duyarlar.

Onların ulusal marşı bir cenaze marşıdır, cenaze yürüyüşleri ise bir sevince övgü şarkısıdır: Öylesine çılgın bir rapsodidir ki bu, sadece notasını okumak bile insanı ürpertir. Ne var ki Hiçbir Zamanlılar şarkının tüm notalarını gene de okurlar.

Onların sancağında çiçek açan simge, zehirli banotudur. (Nothomb, 2007a, s. 54)

“Hiçbir Zaman” insanı olan anlatıcının yaşama sevincini vurgularken Nietzsche'ye özgü özgürleştirilen “ölüm”ü hatırlatan “[ö]lüm onların kafasında öyle yer etmiştir ki, yaşama karşı çılgınca bir iştah duyarlar” tümcesi içselleştirilmiş bir ölüme işaret eder. Connolly'nin de altını çizdiği Nietzsche'ye özgü, özgürleştirilen “ölüm”, anlatıcının “varoluşsal hınçtan kurtulmaya çalışarak kendinden farklı her kimliği fethetmeye, dönüştürmeye, marjinalleştirmeye, aşağı görmeye ya da onu boğacak ölçüde sevmeye çalışmadan ayakta durabilecek bir kimlik” (Connolly, Aralık 1995, s. 212) yeşertmesine olanak tanımaktadır. Bu durum ise farklılığını benimseyerek, içselleştirerek, özgür bir kimliği yapılandırdığı anlamına gelmektedir. Anlatıcının kullandığı “Hiçbir Zaman” ülkesinin sakinlerinin “ulusal marşı bir cenaze marşıdır, cenaze yürüyüşleri ise sevince bir övgü şarkısıdır” tümcesi özgürleşmiş bireyin içselleştirdiği “ölüm” aracılığıyla Nietzsche'deki “yaşama sevgisi”ne karşılık düşer. Ölümün verdiği korkuyu simgeleyen “şarkının tüm notalarını gene de okurlar” tümcesinde ise, yaşamın tüm bilinmezliklerine rağmen anlatıcının “varoluşsal hınçtan” arınmış bir biçimde bu ülkenin vatandaşı olduğu vurgulanır.

Nothomb'un özyaşamöyküsel anlatıcılarının benimsedikleri kimliklerinde gerçekleşen bu dönüşüm bir bakıma içselleştirilen "öteki"liğin benimsenip bireyin ileri gitmesini, tek tip bir kimlik içinde kalmamalarını sağlayan bir kimliği temsil eder. Bu kimlik ise o denli içselleştirilir ki benlik "öteki"/eksik olduğunu kabullenerek zaman içinde evrilen bir biçim alır. Özgürlük birincil koşul olur. Belçikalı yazarlara özgü olan hiçlik/eksiklik ülkesine aidiyet böylelikle Nothomb'da oldukça yaratıcı bir ilham kaynağına dönüşür. Bu durum bir yandan ulusal kimliği olan Belçika vatandaşlığını benimsemesini sağlarken öte yandan bu kimliğin neden olduğu eksiklik duygusu bireyi ileri götüren ve kendi varoluşu üzerine sorgulatan bir işlev kazanır.

KAYNAKÇA

Amélie Nothomb'un İnceleme Konusu olan Yapıtları

Nothomb, A., (1993), *Le Sabotage Amoureux*, Paris: Albin Michel.

- (2002), *Kıran Kırana*, Çev. Aslı Yücel Loof, İstanbul: Can Yayınları.
- (2007a), *Açlığın Biyografisi: Sıradışı Bir Hayat ve Bir İnsanın Gelişimi*, Çev. Nihan Önel, İstanbul: Doğan Kitap.
- (2007b), *Ne Âdem Ne Havva*, Çev. Yaşar İlksavaş, İstanbul: Doğan Kitap.
- (2009), *Métaphysique des Tubes*, 13. Baskı, Paris: Albin Michel.

Kitap, Makale, Söyleşi, Tez

Amanieux, L., (2005), *Amélie Nothomb, l'éternelle Affamée*, Paris: Albin Michel.

- . (2009). *Le Récit Siamois: Identité et Personnage Dans l'oeuvre d'Amélie Nothomb*, Paris: Albin Michel.

Andrei, C., (2007), "Le Malaise d'être soi. Regards Sur la Question de l'identité Culturelle Dans les Lettres Francophones de Belgique". *La Francopolyphonie: Langues et Identités*. Haz. Ana Guțu, Moldova: Université Libre Internationale de Moldova, Cilt: 2, ss. 23-37.

Ardus, F., (1999), "Discours de l'alterité en Belgique Francophone Contemporaine: Claire Lejeune, Caroline Lamarche, Nicole Malinconi et Amélie Nothomb". Yayımlanmamış doktora tezi. Louisiana: University of Southwestern Louisiana.

Bainbrigge, S., (2004), "Identité, altérité et intertextualité dans l'écriture de Neel Doof, Dominique Rolin, Jacqueline Harpman et Amélie Nothomb", *Nouvelles Etudes Francophones*, 19 (2), ss. 31-42.

Blackham, J. H., (2005), *Altı Varoluşçu Düşünür*, Çev. Ekin Uşşaklı. Ankara: Dost.

Chambers, I., (2005), *Göç, Kültür, Kimlik*, Çev. İ. Türkmen ve M. Beşikçi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Clerck, G. (de), (2006), "Le dialogue hypermoderne d'Amélie Nothomb ou la poétique d'un sabotage heureux", Yayımlanmamış doktora tezi. Louisiana: University of Louisiana at Lafayette.

Connolly, E. W., (1995), *Kimlik ve Farklılık: Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri*, Çev. Fermâ Lekesizalın, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Denis, B. & Klinkenberg, J. M., (2005), *La Littérature Belge*, Brüksel: Labor.

Joiret, M., (1999), *Littérature Belge de Langue Française*, Brüksel: Hatier.

Istendael, G. (Van), (2004), *Le Labyrinthe Belge*, Bordeaux: Le Castor Astral.

Lee, M., (2004), “Entretien Avec Amélie Nothomb”, *The French Review*, 77 (3), ss. 562-575.

Lévi – Strauss, C., (1997), *İrk, Tarih ve Kültür*, Önsöz: Olivier Abel, Çev. Haldun Bayrı, Reha Erdem, Arzu Oyacıoğlu & Işık Egüden, İstanbul: Metis Yayınları.

Maalouf, A., (2010), *Ölümcül Kimlikler*, Çev. Aysel Bora, 30. Baskı, İstanbul: YKY.

Nietzsche, F., (2010), *Böyle Buyurdu Zerdüşt: Herkes ve Hiç Kimse için Bir Kitap*, Çev. Murat Batmankaya, 4. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.

Zumkir, M., (2007), *Amélie Nothomb de A à Z: Portrait d'un Monstre Littéraire*, Brüksel: Le Grand Mirroir.

ORTAÖĞRETİMDE ÖĞRENİM GÖREN ERGENLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNE YÖNELİK BİR ANALİZ: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ

Aydın ÇİVİLİDAĞ*

ÖZET

Bu araştırmada ortaöğretimde öğrenim gören ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet, sınıf ve alan değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Antalya il merkezinde seçkisiz (random) örneklem yoluyla belirlenen iki Anadolu lisesindeki 390 ergenin (236 kız ergen %60,5 orana sahip, 154 erkek ergen %39,5 orana sahip) gönüllü katılımı ile yapılmıştır. Araştırma, 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören ergenlere araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu ve sosyal beceri envanteri uygulanarak yapılmıştır. Sosyal beceri envanteri (SBE) Riggio (1986) tarafından geliştirilmiş ve envanterin Türkçeye uyarlanması Yüksel (1998) tarafından yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; kız ergenlerin sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık ve sosyal kontrol alt boyutlarının erkek ergenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunurken, erkek ergenlerin duyuşsal kontrol alt boyut puan ortalamasının kız ergenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alan değişkenine göre TM alanındaki ergenlerin sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol alt boyutları bakımından FM alanındaki ergenlerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyi değişkenine göre 9.Sınıf ergenlerinin duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol alt boyut puan ortalamaları bakımından diğer sınıflardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, Ergen, Sosyal Beceri, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlık, Duyuşsal Kontrol, Sosyal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlık, Sosyal Kontrol.

AN ANALYSIS ON STUDYING IN HIGH SCHOOL ADOLESCENTS' SOCIAL SKILL LEVELS: A CASE STUDY IN ANTALYA PROVINCE

ABSTRACT

This aim of the research is to analyse adolescents' social skill levels according to gender, class and educational field variables. The research participants are 390 (296 female adolescent %60,5 and 154 male adolescent %39,5) volunteer anatolian high school students. The research sampling is determined with random method in two Anatolian high schools in Antalya city center. The data are gained with personal information form and social skill inventory by the researcher. The Social Skill Inventory was developed by Riggio (1986) and this inventory was adopted by Yüksel (1998). According to the results; female adolescents' the average of the scores of social skill sub dimensions of emotional expressivity, emotional sensitivity and social control are found higher significance in comparison with male adolescents. At the TM field adolescents' the average of the social skill of sub dimensions of social expressivity, social sensitivity and social control are determined higher significance in comparison with the FM field adolescents. In 9th Class adolescents' the average of the social skill of sub dimensions of emotional expressivity, emotional sensitivity, social expressivity and social control were found higher significance than the other adolescents.

Keywords: High School, Adolescent, Social Skill, Emotional Expressivity Emotional Sensivity Emotional Control, Social Expressivity, Social Sensivity, Social Control.

*Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, aydin-civilidag@hotmail.com

1. GİRİŞ

Bilgi ve teknolojinin hızlı gelişimi insanlar arasındaki mesafeleri ortadan kaldırmış olup, insanların her durum ve zamanda birbirleriyle çabuk iletişim kurmalarını sağlamıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyıl bilgi ve iletişim çağı olarak nitelendirilse de insanlar arasındaki iletişim doğal ortamından uzaklaşarak sanal ortama taşınmıştır. Bu durum da empatik iletişimden veya duygulardan yoksun yapay bir iletişim biçimini ortaya çıkarmıştır. İnsan yapısı sosyal, biyolojik, psikolojik gelişim özellikleri içermektedir. Biyolojik unsurlar, genlerin rolü ve yetişkin sağlığı ile ilgili temaları (hormonal değişimler, kardiovasküler bozukluklar gibi) içerirken psikolojik unsurlar, bilişsel ve kişilik gelişiminin tüm yönlerini, sosyal unsurlar ise; aile, okul ve arkadaş çevresinin etkilerini kapsar (Deniz, 2011). İnsanın sosyal yönü onun çevresi ve kişilerle ilişki ve etkileşim içinde olduğu anlamına gelmektedir. Ergenlik döneminde birey özerklik gereksinimini karşılama ve kimlik kazanma amacıyla akranlarıyla bir arada olmayı ve onlarla vakit geçirmeyi tercih etmektedir. Gelişimsel bakış açısına göre, aileden bağımsızlaşan ve bireyselleşen ergen zamanının büyük bölümünü akranlarıyla geçirmektedir (Güney, 2007). Günümüzde iletişim için teknolojik imkanlar artmasına rağmen insanlar birbirleriyle doğal ortamda iletişim kurmakta zorlanmaktadırlar. Şehir yaşamının çocukları binalara veya apartmanlara hapsedmesi onların akranlarıyla ve diğer kişilerle sosyalleşmesini engelleyen en önemli faktörlerden biridir. Sosyal yönden akranlarıyla ve farklı yetişkinlerle iletişim kurmayan çocukların sosyal becerilerinde de yetersizlikler görülebilmektedir. Çocuklar okul çağına geldiklerinde ancak okul sayesinde çevrelerindeki akranlarla ve öğretmenleriyle yoğun bir şekilde sosyal etkileşimler ve paylaşımlar yaşamaktadırlar. Öğretmenler, sınıf içinde ve sınıf dışında davranışlarıyla öğrenciler için model olmaktadır. Öğrenciler, öğretmenlerinin davranışını gözlemleyerek onlardan etkilenmekte ve davranışlarını gözleyerek, model alarak öğrenmektedirler (Kaya, 2010). Okul bu nedenle okulöncesi dönemden ergenlik dönemine kadar insanların sosyalleşmesi ve sosyal beceriler geliştirmesi yönünde önemli bir role sahiptir. Öğrencilerin sosyalleşmesi ve akademik başarı kazanmalarını desteklemek için öğrenme ve olumlu sosyal davranışları biçimlendirmek ve öğretmek okulların en önemli işlevlerindedir (Pınar ve Sucuoğlu, 2011). Sosyal beceriler, “kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, çözümlenme ve uygun tepkilerde bulunma, hedefe yönelik ve sosyal bağlama göre değişen; hem gözlenebilen hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır (Yüksel, 2004). Liberman ve diğerleri (1986) sosyal beceriyi; “toplum içinde yaşamak ve yeterli düzeyde kaliteli bir yaşam için gerekli olan bilişsel, sözel ve sözel olmayan kişiler arası davranışlar olduğunu belirtmektedirler. Sosyal beceriler, gelen sosyal mesajların doğru algılanmasını, sosyal problem çözebilme kapasitesi ve mesaj gönderme becerilerini içerir” (Akt. Telli, 2010).

Okul yılları insanların hayatlarında unutamadıkları anıları, hatıraları içermektedir. Birçok insan özellikle lise yıllarında arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle yaşadıkları olumlu ve olumsuz ilişkilerini kendilerinde unutamadıkları etkileri nedeniyle yıllar sonra bile hatırlayabilirler. Lise yılları bireylerin gelişim sürecinde ergenlik dönemine denk gelmektedir. Ergenlik dönemi, antik çağdan beri sorunlu bir dönem olarak görülmüş, ünlü düşünür Eflatun, “günümüzde gençler çok tembel ve haylaz, şarap içip, müzik dinlemekten başka bir şey yapmıyorlar” demiştir. Ergenlik gelişme ve değişiminin en hızlı olduğu dönemdir. Ergenliğin tanımı konusunda alan uzmanları görüş birliği sağlayamamışlardır. Bunda uzmanların ergenliğin farklı gelişim alanlarına vurgu yapmaları ve kültürel değişkenlerin ergeni doğrudan etkilemesinin rolü olabilir (Arı, 2003). Kulaksızoğlu (1998) ergenlik dönemini insanda bedence büyümenin, hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel değişme ve

gelişmelerin olduğu, buluşla başlayan ve bedence büyümenin sona ermesiyle sonlandığı düşünülen özel bir evre olarak tanımlamıştır (Akt. Dinçel, 2006). Ergenlik döneminin en önemli özelliklerinden biri de bireylerin sosyal gelişimleridir. Bireyin sosyalleşmesi ilk olarak ailede başlar, bu bağlamda ergenin sosyalleşme süreci aslında çocukluk döneminde başlamış olup, ergenlik döneminde aile dışına çıkarak, okul çevresi ve arkadaş grupları ekseninde devam etmektedir (Koç, 2004). Ergen, sosyal çevresiyle uyumlu ve olumlu ilişkiler yaşayabildiği gibi bunun tersi uyumsuz ve olumsuz ilişkiler de yaşayabilir. Bu nedenle ergenlik sosyal dünyada kritik bir dönemdir (Court & Givon, 2003). Ergenin sosyal çevresiyle olumsuz ilişki yaşamasının nedenlerinden biri de sosyal beceri yetersizliği olabilir.

Sosyal beceri yetersizliği bir tek nedenden kaynaklanabileceği gibi birden fazla nedenden de kaynaklanabilmektedir (Witkus & Horowitz, 1987; Wadsworth & Herper, 1993; Elliot & Gresham, 1993). Bu nedenler yetersiz sosyal bilgi, yetersiz uygulama ve geri iletim, uygun sosyal davranışları öğrenmek ya da göstermek için uygun uyarıcı ve olanakların olmayışı, uygun sosyal davranışın pekiştirilmeyişi, uygun sosyal davranışların kazanılmasını ya da gösterilmesini engelleyen problemlerli davranışların varlığı olarak açıklanabilir (Akt. Şahin, 2001). Tryon, Soffer & Winograd da (2001) ergenler üzerinde yaptıkları bir çalışmada, depresif ve kaygı semptomlarının ergenlerdeki sosyal beceri ile zayıf ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Sosyal beceri gelişimlerinde çeşitli nedenlerle problem yaşayan çocuklar, çevrelerindeki insanlarla ilişki kurmada sıkıntı yaşayabilecekleri gibi ilerleyen yıllarda birçok olumsuz durum içinde bulunabilirler. Sosyal beceri eksikliği gelecekte sorunlar yaşanmasına neden olabilir (Mehaffey & Sandberg, 1992). Sosyalleşmemiş bireyler cesareti kırılmış ve yaşamın verimli olmayan yönünde bulunan kişilerdir (Corey, 2005). Kohn & Clauesn (1955) sosyal izolasyonun manik depresif ve şizofreniklerle 1/3 oranında ilişkili olduğunu, oysa normal kontrol gruplarında sifıra yakın ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Stengel (1971) ise sosyal izolasyonun intiharla yüksek oranda ilişkili olduğunu bulmuştur (Akt. Gottman, Gonso & Ramussen, 1975). Sosyal beceri düzeyi yüksek çocuklar ise, günlük kişiler arası problemleri çözmede daha fazla tekniğe sahip olduklarından sosyal ilişkilerinde daha başarılıdırlar (Yiğit ve Yılmaz, 2011). Sosyal beceri olgusu insanın çevresiyle sağlıklı iletişim ve etkileşim kurabilmesi için önemlidir, bu nedenle sosyal beceri ve sosyal beceriyi farklı değişkenlerle inceleyen çok sayıda araştırma literatürde yer almaktadır (Spjeldnes, S., Koeske, G. & Sales, E. 2010; Brown, W.H. & Conroy, M.A., 2011; Hughes, C., Golas, M., Cosgriff, J., Brigham, N., Edwards, C., Cashen, K., 2011; Samancı, O., 2010; Rashid, T. 2010; Joyce, V.F., Darson, L.R. & David., V.H., 2011; Horn, Karlin & Ramey, 2012). Yapılan araştırmalarda, ergenlik öncesi ve ergenlik düzeylerindeki bireylerin otistik yapıları, sosyal gelişim düzeyleri ve sosyal beceri düzeyleri incelenmiş, bu bireylerde sosyal beceri geliştirilmesine yönelik eğitsel uygulama ve psikolojik destek sonuçlarının olumlu sonuçlar verdiği rapor edilmiştir.

1.1 Problem

Bu araştırma, günümüz iletişim alanındaki teknolojik ve bilimsel ilerlemeler sonucunda bilişsel, fiziksel, duygusal, ahlaki ve sosyal yönden gelişmesini sürdüren ergenlerin sosyal beceri düzeylerini incelemesi açısından önemlidir. Yukarıdaki açıklamalar bağlamında ergenin akranlarıyla ve diğer insanlarla olumlu ilişki ve etkileşimde bulunabilmesinde, ergenin kendisini sosyal yapı içerisinde ifade edebilmesinde önemli ve gerekli bir olgu olan sosyal becerinin ortaöğretimdeki ergenler üzerinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki soruya cevap aranacaktır.

- Ergenlerin sosyal beceri düzeyleri cinsiyet, öğrenim gördüğü alan ve sınıf değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel araştırmanın test tekniği (survey) modeline göre yapılmıştır. Bu model çerçevesinde araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu ve sosyal beceri envanteri ergenlerin gönüllü katılımı ile verdikleri cevaplar doğrultusunda betimlenmeye çalışılmıştır.

2.2 Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Antalya il merkezindeki liselerde öğrenim gören yaklaşık 21700 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubu, Antalya il merkezindeki seçkisiz örneklem yoluyla belirlenen iki Anadolu Lisesindeki toplam 390 ergenden oluşmaktadır. Ergenlerin 236'sı (%60,5) kız, 154'ü (%39,5) erkektir.

2.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerine ulaşmak için kişisel bilgi formu ve sosyal beceri düzeylerini belirlemek için sosyal beceri envanteri kullanılmıştır.

2.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Form araştırmanın yapılaş amacı hakkında kısa bilgi içermektedir ve katılımcıların araştırmada kullanılacak demografik özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

2.3.2 Sosyal Beceri Envanteri (SBE)

Envanter Riggio (1986) tarafından geliştirilmiş ve 1989 yılında gözden geçirilmiştir. Sosyal beceri envanterinin Türkçeye uyarlanması Yüksel (1998) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin toplam puana ilişkin iç tutarlık katsayısı .85 olarak belirlenirken, alt ölçeklere göre elde edilen iç tutarlık katsayıları ise .56 ile .82 arasında bulunmuştur. Sosyal beceri envanterinin geçerliği ile ilgili olarak kapsam geçerliği ve benzer ölçek geçerliği çalışmaları yapılmış, kendini ayarlama ölçeği ile yapılan korelasyon çalışmaları sonucunda her iki ölçekten elde edilen puanlar arasında .63 (n=37) korelasyon bulunurken, sosyal beceri envanterinin alt ölçekleri ile kendini ayarlama ölçeği puanları arasındaki korelasyon katsayıları ise $r = -.21$ ile $r = .57$ arasında değişmektedir. Sosyal beceri envanteri 90 maddeden oluşmaktadır ve altı alt boyutu vardır. Bunlar: Duyuşsal anlatımcılık; duygusal durum ve tutumları sözel olmayan bir şekilde ifade edebilme becerisidir. Duyuşsal duyarlık; sözel olmayan mesajları ve özellikle duygu durumlarını alma ve çözümlenmedeki genel beceri anlamına gelmektedir. Duyuşsal kontrol; duygusal ve sözel olmayan ifadeleri düzenleme ve kontrol etme becerisidir. Sosyal anlatımcılık; sosyal etkileşimde başkaları ile ilgilenme, sözel ifade ve konuşma becerisi anlamına gelmektedir. Sosyal duyarlık; sözel mesajı anlama, analiz etme, yorumlama yeteneği ve uygun sosyal davranışı düzenleyen normlara ilişkin genel bilgi anlamına gelmektedir. Sosyal kontrol; sosyal rol oynama ve kendini ayarlama becerisidir. Sosyal beceri envanterinden elde edilen puanları yorumlarken; toplam ve alt ölçeklerden elde edilen puanların yüksek olmasının sosyal becerinin yüksek, toplam ve alt ölçeklerden elde edilen puanların düşük olmasının ise sosyal becerinin düşük olduğunun bir göstergesi olduğu genel bir ölçüt olarak düşünülmelidir (Yüksel, 2004). Bu araştırmada ölçeğin iç güvenilirlik değeri .78 olarak bulunmuştur.

2.4 Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında araştırmanın yapıldığı okul yönetimlerinden izin alınarak, okul yönetimlerinin uygun gördüğü ders saatlerinde araştırmacı tarafından ergenlere bilgi verildikten sonra veri toplama araçlarının gönüllü ergenlere dağıtılıp, ölçeklerin doldurulduktan sonra toplanması şeklinde yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 10.0 Paket programına girilerek çözümlenmiştir. Verilerin araştırma grubunda normal dağılım gösterip göstermediğinin belirlenmesi için verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Kolmogorov-smirnov testi sonucunda elde edilen değerlerin 0.06 ile .20 arasında değiştiği görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda verilerin her grupta normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Araştırmada ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin alan değişkenine (Fen-Matematik alanı ve Türkçe-Matematik alanı) ve cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t testi ve varyans analizi (Anova) uygulanmıştır. Bulgular doğrultusunda, birimler arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirleyebilmek amacıyla Bonferroni testi ile bakılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara tablolar eşliğinde yer verilmiştir. Aşağıda sunulan tablolar araştırma problemi doğrultusunda ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet, öğrenim gördüğü alan, sınıf ve şehir değişkenlerine göre farklılaşma düzeyini belirlemeye yöneliktir.

Tablo 1:

Ergenlerin Sosyal Beceri Düzeyi Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Duyuşsal anlatımcılık	Kız	236	48.72	7.97	388	3.61	.000*
	Erkek	154	46.11	6.23			
Duyuşsal duyarlık	Kız	236	53.00	7.83	388	5.04	.000*
	Erkek	154	49.00	7.54			
Duyuşsal kontrol	Kız	236	43.65	8.21	388	2.90	.004*
	Erkek	154	45.90	6.97			
Sosyal anlatımcılık	Kız	236	49.42	9.25	388	1.09	.273
	Erkek	154	48.45	8.01			
Sosyal duyarlık	Kız	236	49.61	8.77	388	3.84	.000*
	Erkek	154	46.74	5.97			
Sosyal kontrol	Kız	236	51.46	9.29	388	2.08	.038*
	Erkek	154	49.71	7.24			

Tablo 1’de görüldüğü gibi, kız ergenlerle erkek ergenler arasında sosyal beceri düzeyleri bakımından anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Buna göre; kız ergenlerin sosyal

becerinin duyuşsal anlatımcılık alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=48.72$), duyuşsal duyarlık alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=53.00$), sosyal duyarlılık alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=49.61$) ve sosyal kontrol alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=51.46$) erkek ergenlerin sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu bulgulardan farklı olarak, erkek ergenlerin sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal kontrol alt boyutunun puan ortalaması ($\bar{X}=45.90$) kız ergenlerin puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu sonuçlara göre; kız ergenlerin sosyal becerinin duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol erkek ergenlere göre daha yetenekli oldukları söylenebilir.

Ergenlerin alan değişkenine göre sosyal beceri düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t Testi yapılmış olup, sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2:

Ergenlerin Sosyal Beceri Düzeyi Alt Ölçek Puanlarının Alan Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Alan	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Duyuşsal anlatımcılık	FM	133	46.89	6.54	246	.624	.533
	TM	115	47.41	6.60			
Duyuşsal duyarlık	FM	133	49.69	7.74	246	1.430	.154
	TM	115	51.05	7.14			
Duyuşsal kontrol	FM	133	44.72	7.63	246	.876	.382
	TM	115	43.88	7.35			
Sosyal anlatımcılık	FM	133	47.01	7.53	246	2.492	.013*
	TM	115	49.37	7.34			
Sosyal duyarlık	FM	133	48.16	8.09	246	.692	.489
	TM	115	47.51	6.74			
Sosyal kontrol	FM	133	48.90	8.73	246	2.677	.008*
	TM	115	51.73	7.94			

Tablo 2’de görüldüğü gibi, alan değişkeni ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Buna göre; TM alanındaki ergenlerin sosyal becerinin sosyal anlatımcılık alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=49.37$) ve sosyal kontrol alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=51.73$) FM alanındaki ergenlerin sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu sonuçlara göre; TM alanında öğrenim gören ergenlerin sosyal becerinin sosyal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt boyutları bakımından FM alanında öğrenim gören ergenlere göre daha yetenekli oldukları ifade edilebilir.

Aşağıda tablo 3’de sınıf değişkenine göre ergenlerin sosyal beceri düzeylerine ilişkin istatistiksel analiz değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 3:

Ergenlerin Sosyal Beceri Düzeyi Alt Boyutlarına Göre Sınıf Değişkenine İlişkin n , $\bar{X}$, S_s Değerleri

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Sınıf	n	$\bar{X}$	S_s
Duyuşsal Anlatımcılık	9	138	48.6739	8.7472
	10	93	47.6774	6.9535
	11	113	47.6195	6.7246
	12	46	44.9348	4.8231
	Toplam	390	47.6897	7.4388
Duyuşsal Duyarlık	9	138	53.5362	8.3397
	10	93	51.8172	6.5689
	11	113	50.1062	7.8891
	12	46	47.5000	7.6267
	Toplam	390	51.4205	7.9557
Duyuşsal Kontrol	9	138	44.9493	8.4563
	10	93	44.7097	8.4140
	11	113	43.5664	7.7354
	12	46	45.3696	3.6719
	Toplam	390	44.5410	7.8191
Sosyal Anlatımcılık	9	138	50.7609	10.4738
	10	93	48.7742	8.8590
	11	113	48.0531	6.8646
	12	46	46.8478	6.2963
	Toplam	390	49.0410	8.7902
Sosyal Duyarlık	9	138	49.6232	8.4673
	10	93	48.3333	7.9377
	11	113	47.8850	8.0830
	12	46	46.8043	4.8102
	Toplam	390	48.47195	7.9084

Sosyal Kontrol	9	138	51.8043	8.6749
	10	93	51.6667	9.2775
	11	113	50.6106	8.2272
	12	46	46.2826	6.0320
	Toplam	390	50.7744	8.5742

Tablo 3’de görüldüğü gibi, 9.sınıftaki ergenlerin sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal anlatımcılık ($\bar{X}=48.67$), duyuşsal duyarlık ($\bar{X}=53.53$), sosyal anlatımcılık ($\bar{X}=50.76$), sosyal duyarlık ($\bar{X}=49.62$) ve sosyal kontrol ($\bar{X}=51.80$) puan ortalamalarının diğer sınıflardaki ergenlerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu, 12. Sınıftaki ergenlerin ise; sosyal beceri alt boyutlarından duyuşsal kontrol ($\bar{X}=45.36$) alt boyut puan ortalamasının diğer ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir

Ergenlerin sınıf değişkenine göre sosyal beceri düzeyinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4:

Ergenlerin Sosyal Beceri Düzeyi Alt Boyutlarının Sınıf Değişkenine Göre Varyans Analizi (ANOVA) ve Bonferroni Test Değerleri

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Duyuşsal anlatımcılık	Gruplar arası	483.36	3	161.123	2.95	.032*
	Gruplar içinde	21042.09	386	54.51		
	Toplam	21525.45	389			
Duyuşsal duyarlık	Gruplar arası	1534.59	3	511.53	8.55	.000*
	Gruplar içinde	23086.43	386	59.80		
	Toplam	24621.036	389			
Duyuşsal Kontrol	Gruplar arası	164.56	3	54.85	.897	.443
	Gruplar içinde	23618.27	386	61.18		
	Toplam	23782.84	389			
Sosyal Anlatımcılık	Gruplar arası	746.36	3	248.78	3.276	.021*
	Gruplar içinde	29310.98	386	75.93		
	Toplam	30057.34	389			

Sosyal Duyarlık	Gruplar arası	351.52	3	117.17	1.886	.131
	Gruplar içinde	23977.81	386	62.11		
	Toplam	24329.33	389			
Sosyal Kontrol	Gruplar arası	1151.56	3	383.85	5.39	.001*
	Gruplar içinde	27446.57	386	71.10		
	Toplam	28598.14	389			

Tablo 4’de görüldüğü gibi, ergenlerin sosyal beceri düzeyleri ile sınıf değişkenleri arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmaktadır. Buna göre; 9.sınıftaki ergenlerin sosyal becerinin duyuşsal anlatımcılık alt boyutu [F(3-386)=2.95, p<.05], duyuşsal duyarlık alt boyutu [F(3-386)=8.55, p<.05], sosyal anlatımcılık alt boyutu [F(3-386)=3.27, p<.05] ve sosyal kontrol alt boyutu [F(3-386)=5.39, p<.05] diğer sınıflardaki ergenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Buna karşın 12.sınıftaki ergenlerin sosyal becerinin duyuşsal kontrol alt boyutunun [F(3-386)=.89, p<.05] diğer sınıflardaki ergenlerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara göre; 9.sınıftaki ergenlerin sosyal becerinin birçok alt boyutu bakımından diğer sınıflardaki ergenlere göre daha yetenekli oldukları açıklanabilir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde; kız ergenlerin sosyal becerinin duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol alt boyut puan ortalamalarından erkek ergenlere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Erkek ergenlerin sosyal becerinin duyuşsal kontrol alt boyut puan ortalamalarından kız ergenlere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdikleri belirlenmiştir. Sosyal becerinin sosyal anlatımcılık alt boyutunun ise cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgu; Çilingir’in (2006) ortaöğretim öğrencileri üzerinde Trabzon’da yaptığı başka bir araştırmada öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu sonucuyla paraleldir. Bu araştırmada, sosyal becerinin duyuşsal kontrol alt boyutunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sözel olmayan mesajları, duyguları düzenleme ve kontrol etme becerisi bakımından anlamlı düzeyde daha yetkin oldukları bulunmuştur. Diğer bir araştırmada Telli (2010) üniversite öğrencilerinde sosyal beceriyi incelediği araştırmada, kız öğrencilerin sosyal becerinin duyuşsal anlatımcılık ve sosyal duyarlık alt boyut puan ortalamaları bakımından erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Aynı araştırmada erkek öğrencilerin de sosyal becerinin duyuşsal kontrol alt boyut puan ortalamaları bakımından kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Başka bir araştırmada Rashid (2010) Pakistan’da 6. ve 8.sınıf öğrencilerinde sosyal beceriyi incelemiş ve inceleme sonucunda, kız ve erkek öğrenciler arasında sosyal beceri alt boyutları bakımından anlamlı düzeyde farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna göre; erkek öğrencilerin sosyal becerinin eleştirileri kabul etme, haklar ve sorumluluklar alt boyutları bakımından kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek beceriye sahip oldukları sonucunu elde etmiştir. Elde edilen bu bulgulardan farklı olarak, Majed, vd. (2011) Kuveyt’de ergenler üzerinde sosyal beceriyi farklı değişkenlerle inceledikleri bir araştırmada, kız ve erkek ergenler arasında sosyal beceri bakımından anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada ortaöğretimdeki kız ergenlerin, ortaöğretimdeki erkek ergenlere göre sosyal becerinin duyuşsal anlatımcılık düzeylerinin daha yüksek olması; duygusal paylaşımlarını akranlarıyla ve yakın çevreleriyle daha fazla paylaşımlarıyla açıklanabilir. Kız ergenlerin duyuşsal duyarlık düzeylerinin erkek ergenlere göre daha yüksek olması; kız ergenlerin insanların duygusal yönüne daha eğilimli ve duyarlı olmalarıyla ifade edilebilir. Kız ergenlerin sosyal duyarlık düzeylerinin erkek ergenlere göre daha yüksek olması, onların çevreleriyle ilişkilerine ve diğer insanların ilişkilerine daha fazla duyarlı olmalarıyla izah edilebilir. Kız ergenlerin sosyal kontrol düzeylerinin erkek ergenlere göre daha yüksek olması; kız ergenlerin çevrelerindeki insanlarla ilişki ve etkileşimlerini kontrol ettikleri yönünde açıklanabilir. Erkek ergenlerin sosyal becerinin duyuşsal kontrol alt boyutunun kız ergenlere göre daha yüksek olması; Türk toplumunda erkeklerden beklenen cinsiyet rolünün etkisinden kaynaklanabilir. Başka bir ifadeyle; Türk toplumunda erkeklerin duygularını bastırması, duygularını çevresiyle paylaşmaması ve duygularını kontrol altında tutması yargısının egemen olduğu söylenebilir.

Ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin okudukları alan değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi sonucunda; TM alanında öğrenim gören ergenlerin sosyal becerinin sosyal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt boyutları bakımından FM alanında öğrenim gören ergenlere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdikleri belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgu; Hamarta'nın (2000) üniversite öğrencileri üzerinde sosyal beceriyi farklı değişkenlerle incelediği araştırmada, yabancı dil ve sosyal bilimler alanlarında öğrenim gören öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin fen alanında öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulgusuyla tutarlıdır. Diğer bir araştırmada Dicle (2006) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, güzel sanatlar, yabancı diller ve sosyal alanlarda öğrenim gören öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin fen alanında öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulgusuyla paralellik göstermektedir. Elde edilen bu bulgular sonucunda; TM alanında öğrenim gören ergenlerin, FM alanında öğrenim gören ergenlere göre; çevreleriyle ilişki ve etkileşimlerindeki paylaşımlarının daha fazla olması ve çevrelerindeki insanlarla ilişkilerini daha fazla kontrol etmelerinde sosyalleşmeye eğilimli yapılarının ve öğrenim gördükleri alanla ilgili sosyal derslerin sosyal becerilerini etkilemesinin rolü bulunabilir.

Ergenlerin sosyal beceri düzeyi alt boyutlarının sınıf değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi sonucunda; 9. Sınıf ergenlerin sosyal becerinin duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt boyutları bakımından diğer sınıflarda öğrenim gören ergenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgu; Çetin ve Kuru'nun (2009) Beden eğitimi ve spor yüksekokulu birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini inceledikleri araştırmada birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal becerinin sosyal duyarlık alt boyutunun anlamlı düzeyde farklılık göstermemesi sonucuyla da paralellik göstermektedir. Elde edilen bu bulgulardan farklı olarak, Kalafat (2006) üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini incelediği araştırmada; birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerinin sosyal duyarlık alt boyutu puan ortalamasının dördüncü sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Araştırmada elde edilen bulgu, 9. Sınıfın ortaöğretime başlangıç oluşturması nedeniyle bu ergenlerin diğer sınıflardaki ergenlere göre psikolojik ve sosyal yönlerden yeni ortama uyum sağlama süreci olarak açıklanabilir. Bu neden, 9.sınıftaki ergenlerin duyuşsal olarak daha duyarlı, hassas ve çevreleriyle ilişkilerinde kontrollü olmalarına, onların çevrelerindeki insanlarla ilişkilerini, duygularını ve yaşantılarını diğer ergenlere göre daha fazla paylaşma gereksinimine yol

açabilir. 9.sınıftaki ergenler, diğer sınıflara göre üniversite sınavına ağırlık vermedikleri için sosyal ilişkileri daha zengin olmakta ve bu durum da onların sosyal beceri düzeylerini geliştirebilmektedir. 10.11.ve 12.sınıfların üniversite sınavlarına hazırlanmaları bu öğrencilerin zamanlarının büyük bir kısmını okul ve dersane arasında geçirmelerine neden olmakta bu da öğrencilerin sosyal ilişkilerini, sosyal gelişimlerini olumsuz etkilemekte ve bu sınıflardaki ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin gerilemesine neden olabilmektedir.

Araştırmada sosyal becerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu sonuca göre; kız ergenler, erkek ergenlere göre duyuşsal anlatıcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol alt boyutları bakımından daha fazla sosyal beceriye sahip oldukları söylenebilir. Sosyal becerinin öğrenim görülen alan değişkenine göre incelenmesi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu sonuca göre; TM alanında öğrenim gören ergenlerin sosyal becerinin sosyal anlatıcılık ve sosyal kontrol alt boyutları bakımından FM alanında öğrenim gören ergenlere göre daha fazla sosyal beceriye sahip oldukları söylenebilir. Sosyal becerinin sınıf değişkenine göre incelenmesi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu sonuca göre; 9.sınıf ergenlerinin sosyal becerinin duyuşsal anlatıcılık, duyuşsal duyarlık, sosyal anlatıcılık ve sosyal kontrol alt boyutları bakımından diğer sınıflarda öğrenim gören ergenlere göre daha fazla sosyal beceriye sahip oldukları söylenebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar araştırmanın yapıldığı Antalya il merkezindeki okullarla ve katılımcıların ölçeklere verdikleri cevaplarla sınırlı olduğundan araştırma sonuçlarını tüm ortaöğretimdeki ergenlere genellemek doğru olmaz. Ancak gelecekte farklı türde öğrenim gören ergenler üzerinde yapılacak benzer araştırmalarla daha genel sonuçlara ulaşılabilir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara yönelik olarak aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

1. Erkek ergenlerin sosyal beceri düzeylerinin geliştirilmesi için başta okulöncesi ve sınıf öğretmenleri olmak üzere bireylerin duygusal gelişimlerini destekleyici ve duygularını ifade edici ortamlar hazırlamaları, okul psikolojik danışmanları tarafından eğitim kademelerindeki ergenler için bireylerin sosyal becerilerini geliştirici eğitsel etkinlikler hazırlamaları,
2. Okul yönetimleri tarafından Fen ve Matematik alanı gibi sayısal alanlar için ergenlerin sosyal becerilerini geliştirici seçmeli sosyal dersler sunulması veya hem okul içindeki hem okul dışındaki sosyal faaliyetlere katılmaları yönünde ergenlere imkanlar tanınması,
3. Ortaöğretimde 10, 11 ve 12. Sınıflardaki ergenlerin gelişim dönemlerine uyum sağlamaya çalışmalarının yanı sıra üniversite sınavına hazırlanmaları onların sosyal gelişimlerini olumsuz etkilemekte, zamanlarının büyük bir kısmını akademik çalışmalara, sınavlara ve derslere ayırmalarına neden olmakta bu durum da onların sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu tarafından üniversitelere giriş sürecinde ergenlerin gelişimsel yönlerini olumsuz etkilemeyecek düzenlemelere gidilmesi, özellikle sosyal becerilerini geliştirici ders ve ders dışı etkinliklere müfredatta yer verilmesi,
4. Benzer çalışmaların farklı okul türlerinde ve farklı gelişim özelliklerine sahip bireyler üzerinde yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Arı, R., (2003), *Gelişim ve Öğrenme*, 1. Baskı, Konya: Atlas Kitabevi.

Brown, W. H. & Conroy, M. A., (2011), “Social Emotional Competence in Young Children With Developmental Delays: Our Reflection and Vision For The Future”, *Journal of Early Intervention*, 33 (4), ss. 310-320.

Corey, G., (2005), *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*, Ankara: Metis.

Court, D. & Givon, S., (2003), “Group Intervention: Improving Social Skills of Adolescents with Learning Disabilities”, *Teaching Exceptional Children*, 36 (2), ss. 46-51.

Çetin, M. Ç. & Kuru, E., (2009), “Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimi Dergisi*, 11 (1), ss. 1-8.

Çilingir, A., (2006), Fen Lisesi ile Genel Lise Öğrencilerinin Sosyal Becerileri ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Deniz, M. E., (2011), *Eğitim Psikolojisi*, 3.Baskı, Ankara: Maya Akademi.

Dicle, A. N., (2006), Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Duygusal Zeka Düzeyleri ve Bazı Kişisel Özelliklerine Göre İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Diñçel, E., (2006), Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gottman, J., Gonso, J. & Ramussen, B., (1975), Social Interaction, Social Competence and Friendship in Children, <http://www.jstor.org/pss/1128569>, (Erişim Tarihi: 29.01.2012)

Güney, N., (2007), Ergenlikte Risk Almanın İçsel Kaynaklarının Ben Merkezlilik, Akran Baskısı Sosyoekonomik Düzey ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Hamarta, E., (2000), Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Horn, M. L. V., Karlin, E. & Ramey, S., (2012), “Effects of Developmentally Appropriate Practices On Social Skills and Problem Behaviors in 1st Through 3rd Grades”, *Journal of Research in Childhood Education*, 26, ss. 18-39.

Hughes, C., Golas, M., Cosgriff, J., Brigham, N., Edwards, C. & Cashen, K., (2011), “Effects of a Social Skills Intervention Among High School Students With Intellectual Disabilities And Autism and Their General Education Peers”, *Research & Practice for Persons with Severe Disabilities*, 36 (5), ss. 46-61.

Joyce, V. F., Darson, L. R. & David, V. H., (2011), "Perceived Personal and Social Competence: Development of Valid and Reliable Measures", *The Health Educator*, 42 (1), ss. 19-26.

Kalafat, T., (2006), Üniversite Öğrencilerinin Beden Memnuniyet Düzeyleri ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Çanakkale İli Örneği). 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Kaya, A., (2010), *Eğitim Psikolojisi*, 5. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

Koç, M., (2004), "Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, ss. 231-256.

Majed, A. M., Singh, A. P. & Smekal, V., (2011), "Social Anxiety in Relation to Social Skills, Agression and Stress Among and Female Commercial Institute Students", *Education* 132 (2), ss. 351-361.

Mehaffey, J. I. & Sandberg, S. K., (1992), "Conducting Social Skills Training Groups with Elementary School Children", *School Counselor*, 40 (1), ss. 61-69.

Pınar, E. S. & Sucuoğlu, B., (2011), "Turkish Teachers' Expectancies for Success in Inclusive Classrooms", *Educational Sciences: Theory and Practise*, ss. 395-402.

Rashid, T., (2010), "Development of Social Skills Among Children at Elementary Level", *Bulletin of Education & Research*, 32 (1), ss. 69-78.

Samancı, O., (2010), "Teacher Views on Social Skills Development in Primary School Students", *Education*, 131 (1), ss. 147-157.

Spjeldnes, S., Koeske, G. & Sales, E., (2010), "Teacher Support as a Buffer Between Inter Parental Conflict and Child Social Skills", *Early Child Development & Care*, 180 (3), ss. 335-346.

Şahin, C., (2001), "Sosyal Beceri ve Sosyal Yeterlik", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), ss. 9-19.

Telli, M. K., (2010), Mersin Üniversitesi Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri İle Yetkinlik Beklentilerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Tryon, G. S., Soffer, A. & Winograd, G., (2001), Relationship of Social Skills, Depression, and Anxiety in Adolescents. <http://www.eric.ed.gov/contentdelivery/servlet/>, (Erişim Tarihi: 10.02.2012)

Yiğit, R. & Yılmaz, H., (2011), "İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, ss. 335-347.

Yüksel, G., (2004), *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*, 1. Baskı, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Silah, M., (2003), “Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Çeşitli Nedenler Arasındaki Süreksiz Durumluluk Kaygısının Yeri ve Önemi”, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10, ss. 102-115.

Tüknüklü, A., Zoroğlu, Y. & Gemici, Y., (2001), “İlköğretim Okullarında Okul Yönetimine Yansıyan Disiplin Sorunları”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim Dergisi*, 27, Ankara: Pegem Yayınları, ss. 417-441.

Ünver, Ö. & Gamgam, H., (2006), *Uygulamalı Temel İstatistik Yöntemler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

‘İTHAL EDİLMİŞLİK’ BETİMLEMESİ KISKACINDA ÇEVİRİBİLİM VE ÖZERKLİK YANSIMASI

Sevil ÇELİK TSONEV*

ÖZET

Günümüzde hâlâ geçerli sayılan ve yerleşik bir alışkanlık sergileyen bazı yaklaşımlarda çeviri bilimi, diğer bilimlerin bir alt ögesi ve alt/yan/ara alan niteliğinde düşünülür. Bu düşünme eğilimiyle de dilbilim, yazınbilim, metin(dil)bilim, kültürbilim ve iletişim bilimi gibi bağlantılı bilim alanları ile bilgi *aktarımına* ve/veya *dönüştürümüne* dayanan ‘*edilgen*’ bir ilişki içinde olduğu savları ileri sürülür. Bununla beraber felsefe, psikoloji gibi alanların da çeviri bilimi ile ortak çalışmalar sürdürdüğü vurgulanır; örneğin psikolojinin araştırma yöntemlerinden daha çok sözlü çeviri bağlamında etkin olarak yararlandığı kaynaklarda yer alır. Daha geniş bir betimlemeyle anılan alanlar ve ‘çeviri bilimi’ arasında *disiplinlerarası* çalışmaların gerçekleştiği savları yerleşik bir görünüm oluşturur. Bununla birlikte bu alanlarla gerçekleştirilen çalışmaların diğer bilimlerden ‘çeviribilim’e *bilgi aktarımı, ödünçlemesi, uyarlaması* gibi düzeylerde olup olmadığı ve nedenlerinin araştırılması gereksinmesi ortaya çıkar. Çeviri biliminin ‘edilgen’lik durumunun temelleri araştırılmalı ve ilgili bilim alanlarından dolayı ya da dolaysız bir biçimde etkilenip etkilenmediği sorgulanmalıdır. ‘Çeviriye yönelik düşünme’nin başlangıç dönemlerinden itibaren ‘çeviri’nin *ne olduğu* ve *ne olması* gerektiği konusunda sorgulamalar ve betimler ortaya konulur. Bu doğrultuda *nasıl* bir ‘çeviri’ etkinliğinin gerçekleştiğine ilişkin çeşitli sav ve betimler yer almaktadır. Bu sav ve betimlerin olası bir çeviribilim oluşumu açısından temellerinin araştırılması, bulgulanması ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: -çeviribilim, edilgenlik, ödünçleme, ithaller, disiplinlerarasılık.

AUTONOMY REFLECTION OF TRANSLATION STUDIES WITHIN THE BOUNDS OF “IMPORTEDNESS” DESCRIPTION

ABSTRACT

Translation studies are regarded as a sub-element and sub/side/interim area of other sciences according to some approaches, which are currently valid and have common and established characteristics. These views claim that it has a “passive” relationship depending on information transfer and/or transformation with scientific fields related with linguistics, poetics, textlinguistics, cultural sciences, and communication science. In addition, fields like philosophy, psychology are emphasized to carry out joint studies with translation studies; for instance literature includes studies stating that research techniques in psychology are actively utilized mainly within the context of interpretation. The claims suggesting the existence of interdisciplinary studies between scientific fields noted with broader descriptions and translation studies are common, which creates the need for the determination of the level of information transfer, borrowing and adaptation from other sciences to translation studies as well as their reasons in studies in these fields. The basis of “passive” state of translation studies should be examined and it should be questioned whether it is directly or indirectly affected from relevant scientific areas. Examinations and descriptions about what ‘translation’ is and how it should be have been brought forward since the initial terms of “thinking aimed at translation”. Within this line, there are various claims and descriptions regarding how ‘translation’ activities take place. The examination, discovery and evaluation of the

* Yrd. Doç. Dr., Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı Başkanı, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Balkan Yerleşkesi, 22030 Edirne / Merkez. E-posta: celiksevil@hotmail.com

sources of these claims and descriptions are significant in terms of the emergence of autonomous translation studies.

Keywords: translation studies, passiveness, borrowing, imports, interdisciplinary

GİRİŞ

‘Çeviri bilimi’⁵², günümüzde hâlâ geçerli sayılan bazı yaklaşımlarda diğer bilimlerin bir alt ögesi ve alt araştırma alanı niteliğinde düşünülür⁵³. Buna bağlı olarak dilbilim, yazınbilim, metindilbilim, kültürbilim ve iletişim bilimi gibi bağlantılı bilim alanlarıyla bilgi aktarımına ve/veya dönüştürümüne⁵⁴ dayanan “edilgen”⁵⁵ (İşcen, 2002, s.99; ayrıca 2008) bir ilişki içinde olduğu görülmektedir; bu anlamda Hueber’e dayanarak “edilgen bir alıcı rolü” üstlenmektedir (Hueber, 1997, s.18). “Tüm gelişme çizgileri doğrultusunda dilbilim ve onun izinde ilerleyen çeviri bilimi, diğer bilim alanlarından alınan modellerin, kuramların, yöntemlerin ve sorun çözme yaklaşımlarının edilgen bir alıcısı olarak yer alır. Bu alanlar felsefe, biyoloji, fizik, kimya, psikoloji, matematik ve biçimsel mantık olarak belirtilebilir”⁵⁶ (Hueber, 1997, s.20 Çev.: S.Ç.T.).

Felsefe, psikoloji gibi alanlar ‘çeviri bilimi’ ile ‘ortak’ çalışmalar sürdürmektedir; örneğin psikolojinin araştırma yöntemlerinden sözlü çeviri bağlamında etkin olarak yararlanılmaktadır. Daha doğrusu bu alanlar ve ‘çeviri bilimi’ arasında disiplinlerarası çalışmalar gerçekleşir. Bu alanlarla yapılan çalışmalar daha çok diğer bilimlerden ‘çeviri bilimi’ne *bilgi aktarımı* düzeyinde değerlendirilebilir. ‘Çeviri bilimi’nin ‘edilgen’lik durumuna bakıldığında yukarıda anılan bilim alanlarından dolayı bir biçimde etkilendiği görülür. ‘Çeviriye yönelik düşünme’ başlangıç dönemlerinden itibaren felsefenin soru sorarak olguları ve olayları anlama yönelimini takip ederek ‘çeviri’nin *ne olduğu* ve *ne olması* gerektiği konusunda; buna bağlı olarak *nasıl* bir ‘çeviri’ etkinliğinin gerçekleştiğine ilişkin çeşitli sav ve betimler yer almaktadır.

1. DİĞER BİLİMLERLE ETKİLE(N/Ş)İM İÇİNDEKİ ‘ÇEVİRİ BİLİMİ’

Söz konusu *etkile(n/ş)me*⁵⁷ günümüzde izlerini sürdürmekte ve yorum bilimsel bir anlayış düzleminde ‘çeviri bilimi’ içinde etkin kılınmaktadır⁵⁸. Yorum bilimsel yaklaşımlar, ‘çeviri bilimi’ içinde yerleştirilmeye çalışılarak ‘çeviri gerçekliğinin’ de bu arayışlar doğrultusunda *betimlenme* ve *araçsallaştırılma* çabası ile karşı karşıya kaldığı ortadır. Bu düşüncelerle

⁵² Bu araştırma metninde kullanılan tek tırnak (‘...’) imleri genellikle kavrama dikkat çekmek ve kavramı belirginleştirmek için tercih edilmiştir. *İtalik yazım* ise önerilen ya da betimlenmeye çalışılan içeriklere yönelik kullanılmıştır. Buna ek olarak ‘çeviri bilimi’ ve ‘çeviribilim’ ayrıştırması ise tartışma içindeki düşünceleri yalınlaştırmak ve yargıları belirgin kılmak için yapılmıştır. Bu kullanım olgunlaşmakta olduğu düşünülen özerk bir bilim alanının eski ve yerleşik olduğu düşünülen bir adlandırma ile betimlemek ayrıştırıcı olmayacağı düşüncesiyle var olanı yabancılaştırarak tartışmanın bu yönüne dikkat çekilmek istenmiştir.

⁵³ Bu bağlamda Wilss (1977); Neubert (1968); Kade (1963); Jäger (1975) künyeli çalışmalar anılabilir.

⁵⁴ Schäffner’in (2000), “metindilbilimsel içeriklerin devralınması ve geliştirilmesi...” başlıklı değerlendirmesi, aslında kendi başına yorumlandığında söz konusu durum saptanabilir.

⁵⁵ “Nesne-tanımsal bir sıkıntıdan kaynaklanan bu bilim-kuramsal gerçekliğin, diğer (çeviri bilimine yakın ve akraba) bilimlerde bu denli yoğun ve etkin olmaması, çeviri odaklı düşünmenin bu bağlamda daha çok edilgen bir duruma düştüğü izlenimini de beraberinde doğurmaktadır” (İşcen, 2002, s. 99).

⁵⁶ Çalışmada yabancı dildeki alıntılar Türkçeye çevrilerek kullanılmıştır [Çev.: S.Ç.T.].

⁵⁷ Burada durumu daha da belirginleştirmek amacıyla bu sözcük oyunu tercih edilmiştir. ‘Çeviri bilimi’nin diğer bilimlerle ilişkilenişi çoğu zaman tek yönlü olmuştur. Diğer bilimleri etkileme niteliği ise daha çok çeviri tarihi açısından önem arz edebilir.

⁵⁸ Bu bağlamda Stolze’nin (2003) görüşlerini karşılaştırınız.

birlikte felsefenin ‘çeviri bilimi’ne daha çok bir *araştırma düzeneği* oluşturma zemini hazırladığı ve bu doğrultuda katkı sunduğu belirtilebilir.

‘Çeviri bilimi’nin 90’lı yıllardan başlayarak, psikoloji alanı ile ilişkilendirildiği gözlemlenir. O dönemdeki araştırmaların ilgisi tamamen ‘çeviri’yi gerçekleştiren *etmene*; diyesi *çevirmene* yönelerek ‘çeviri’nin çevirmen tarafından hangi *davranış durumu* ve *ruhsal durum* içinde ortaya konulduğu yönde bir bulgular ve betimleme özelliği kazanmaktadır⁵⁹.

Bilimsellik yolunda ilerleme döneminde ‘çeviri bilimi’, öncelikle dilbilimin bir alt alanı olarak bir araştırma açılımı biçiminde ortaya konulmaktadır⁶⁰. Bu saptamayı yapmakla birlikte özellikle şu durum belirginleştirilmelidir: Dilbilim kendi araştırma düzeneğini olgunlaştırma aşamasında biçimsel matematiksel mantıktan, gerek *araştırma düzeneği* açısından gerekse de *kavramsal araç betimleri* açısından yararlanmaktadır; dilbilim kavram örgüsü ve oluşturduğu yönetsel modelleri bağlamında biçimsel mantığın *bağıntılarını* devralmaktadır (Hueber, 1997, s. 20). Dilbilimin bir alt araştırma alanı olarak gelişen ‘çeviri bilimi’ ise dilbilimin ilişkilenişlerinden *etkilenerek* gelişmeleri kendi alanı içine doğal olarak taşımış ve kullanmıştır; diyesi ‘çeviri bilimi’, dilbilim üzerinden biçimsel matematiğin *düzeneklerini* ve düzenek oluşturucu *örgüsünü* devralmıştır. Söz konusu *devralış* biçimi, ‘çeviri bilimi’ içinde *özensiz* olarak tanımlanabileceği gibi aynı zamanda da alana *yabancı* kalmış bir ‘ithal’⁶¹ edilmişlik özelliği göstermektedir.

‘Çeviri bilimi’nin üstlendiği bu ‘edilgen’ rolün söz konusu alanın birçok yönünün ve etmenlerinin tartışılmasına yol açtığı söylenebilir: Bunlardan en önemlisi de ‘Çeviri bilimi’nin kendi özü ile olan ilintisinin sorgulanır duruma gelmesidir. Bu durum, ‘çeviri bilimi’nin *özsellığının* olgusal olarak açıklanması ve değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır; bu yüzden ‘çeviri olgusu’ bir açılım olarak tanımlanabilir⁶². Bu nedenle, her bilimin eylemekle yükümlü olduğu gibi ‘çeviri bilimi’nin de kendi özünden; diyesi ‘çeviri olgusu’ndan yola çıkılması gerektiği yönelimleri belirginleşmiştir. Bu yönelimlerle birlikte söz konusu alanın ‘araştırma nesnesi’nin ve ‘kuramsal çerçevesi’nin ne olduğu da çeviribilimsel tartışmalarda giderek ivme kazanmıştır⁶³.

‘Çeviri bilimi’nin diğer bilimler arasındaki yerinin ve bilimsel konumlandırmasının, kendi alansal gerçekliği *içinden* ya da *dışından* bir düşünsel devinimle belirginleştirilmesi yönündeki girişimler, alanın *olası* ‘özerk’ bir nitelik kazanması açısından da bir gereksinmeyi ortaya koyar. Oysa bu durumun söz konusu alanın *içinde* değil de daha çok *dışında* kalan

⁵⁹Örneğin Krings’in(1986) çalışmasının başlığı- “Was in den Köpfen von Übersetzern vorgeht? Eine empirische Untersuchung zur Struktur des Übersetzungsprozesses an fortgeschrittenen Französischlernern” [Çevirmenlerin Kafalarında Neler Oluyor?] yönündeki araştırma yönelimi. Batıdaki bilim dünyasında yeni yerleşen ‘bilibilim’ (Kognitionswissenschaft) de bu bağlamda etkinleşmektedir; daha doğrusu ‘çeviri bilimi’ içinde etkinleştirilmektedir. Hönig’in (1995) çalışmaları örnek gösterilebilir.

⁶⁰ Bu durumu birçok dilbilim ve dilbilime giriş niteliğindeki kaynaklarda saptamak olanaklıdır.

⁶¹ Bu kavramla çeviribilimin ilişki betimlemesi Zybatow tarafından yapılmıştır (Zybatow, 2004, ss. 139-140).

⁶² Burada ‘bilim’ kavramını sorgulamak bir yükümlülüktür. Bilim kavramı Afşar TİMÜÇİN’e göre, “[o]lguların yasalarına ulaşmak için konulmuş bir düzenli bilgiler ve yöntemler toplamı” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın devamında her bilimin “bir olgular araştırması” olduğu ve “bir konu ve bütünüyle bu konuya uyarlı araştırma yöntemlerinden” oluştuğu vurgulanmaktadır (Timuçin, 2004, ss. 72-73)

⁶³ Bu konu bağlamında ‘araştırma nesnesi’ arayışları ve bu arayışın kendisi de konulaştırılmıştır; örneğin Stolze “Suche nach dem Forschungsgegenstand” (2003, s. 28) başlığı altında bu arayışı ortaya koymaktadır. Bu düşünceler bağlamında İşcen’in (2002) “Çevrim Kuramı” ve (2008) “Transformation und übersetzungswissenschaftliche Forschung. Zu den Grundproblemen der Übersetzungswissenschaft.” başlıklı çalışmaları burada konulaştırılabilir.

diğer bilimler tarafından belirlendiği varsayımları giderek somutlaşmaktadır. Zybatow'un aşağıda anılan 'ithal' savlaması da bu bağlamda oldukça katkı sağlayıcı olarak değerlendirilebilir: Ona göre "Elbette ki çeviri bilimi kişileri, kendilerine uygun olan disiplinlerarası modelleri kullanmakta serbesttirler; ancak bu durum ithal edilen modellerin ve yöntemlerin tamamen doğru olduklarını kanıtlamaz. Modelleştirmede söz konusu yaklaşımın araştırma nesnesi alanına uygun olmasına dikkat edilmelidir" (Zybatow, 2004, ss. 139-140 *Çev.: S.Ç.T.*) şeklinde özetlenmektedir.

'Çeviri bilimi'nin *olası* 'özerk bir bilim alanı niteliğini' kazanması için *araştırma nesnesini, kavram örgüsünü, yöntemlerini ve çıkarımlarını* çeviribilimsel çerçeveden tanımlaması ve betimlemesi gereksinmesi kesinleşerek ortaya çıkar bu ifadeyle. Belirginleşen bu gereksinme doğrultusunda *olası* 'özerk' bir 'çeviribilim'in, öncelikle kendi bakış açısından diğer bilimler arasındaki yerini ve bu bilimlerle olan ilişkilerini belirlemesi ve ayrıntılı olarak tanımlaması önemli bir gelişme olacaktır. Kalverkämper'in (1999) belirttiği gibi bu gereksinim, düşün bilimleri, toplum bilimleri ve kültür bilimlerinin ki özerk bilimsel gelişmenin henüz tamamlanmadığı süreçte; yani günümüzde yerine getirmesi gereken görevlerindedir. Bu yükümlülüğü Kalverkämper şu şekilde dile getirir: "[Onlar] (düşün bilimleri, toplum bilimleri ve kültür bilimleri) belirgin ilişkilerle konumlandırma ve sınırlandırma işini yapmakla yükümlüdür. İşte bu, bilim dizgesi içinde konumlandırmanın ön başarımları olarak bilim kuramı açısından tanımlanır. Bu konumlandırma alanın, disiplinin ya da çalışma alanının belirginleştirilmesi ve profilinin oluşturulması için gereklidir" (Kalverkämper, 1999, s. 55 *Çev.: S.Ç.T.*).

Kalverkämper'in düşünceleri 'çeviri bilimi' bağlamında Hueber tarafından da dile getirilir. Hueber'e göre, 'çeviri bilimi'nin bir disiplin olma yönündeki arayışı hâlâ sürmektedir. 'Çeviri bilimi' bugün daha kendi *kimliğini* tanımlama gereksinimi duymaktadır: "Çeviri bilimi hâlâ, hatta bugün öncesinden daha da çok, kimliğini, ürün ve süreci, yazın dili ile günlük dili, konuşmayı ve yazıyı, yazar, işveren ve alımlayıcıyı, insan ve makineyi kapsayan ve aynı zamanda savlarının da sağlamlık, tutarlılık ve formüle edilebilirlik içinde eski sorunları çözebilen ve yeni gelişmelere açık olan kendi, özerk ve bütünleştirici kuramını arayan bir bilimdir" (Hueber, 1997, s. 31 *Çev.: S.Ç.T.*).

Bu düşüncelere ek olarak İşcen de şu şekilde vurgu yapmaktadır: "Çeviri bilimi sorunsalını aramaktadır; onun esas sorunsalı da budur. Bu durum, tamamen bilim-kuramsal, diyesi öz yansımali ve anlamayı çabalayan bir etkinliğin kendisine yansıyan bir araç niteliğinde bir sorundur" (İşcen, 2005, ss. 51-66 *Çev.: S.Ç.T.*). Söz konusu kimlik arayışıyla birlikte bu bilimin, öz tanımını doğrultusunda bilimsel konumlandırılması yönündeki gereksinme de giderek önem kazanmıştır. Bu gereksinmeyi biraz daha belirgin kılmak amacıyla, Kalverkämper, 'çeviri bilimi'nin bir disiplin olarak konumlandırılması konusuna ilişkin şunu söyler: "Nasıl ki dilbilim, ses bilgisi, sesbilim, biçimbilim, sözcük bilgisi, sözlük bilgisi, sözdizim, metindilbilim v.d. gibi çeşitli alt alanların ilişki ortaklığından oluşabiliyorsa çeviri bilimi de, altı disiplinden (ya da bilimsel alandan) meydana gelen ve uyumlu bir bütünde birleşen özerk bir disiplindir. Bu yolla kendine özgü sorular, amaçlar, problem çözümleri, çalışma biçimleri, yöntemler, bilimsel bulgular ve sonuçlar ortaya koyabilen bir bilimdir" (Kalverkämper, 1999, s. 70 *Çev.: S.Ç.T.*)⁶⁴.

⁶⁴ Buradaki alıntıda, aslında bir savlama hatası, diyesi 'çeviri bilimi' yayınlarında artık kanıksadığımız bir durum, söz konusudur; öyle ki diğer disiplinlerden (altı adet) –uyumlu bir bütün de olsa savlamaya göre- ibaret olarak tanımlanıyor. Başka disiplinlerin uyumlu bütününden ibaret bir alan, diyesi bir disiplin-(ler) altı/(arası) alan.

Yukarıda betimlenen durum, gerek kavram kullanımını, gerek çeviri bilimi alanının dizgeselleştirilmesi ve diğer bilimler arasında *olası* ‘özerk’ bir yer edinebilmesi bağlamında gözlemlenebilir. Diğer bilim alanları arasında ‘çeviri bilimi’nin; başka bir deyimle bilim dizgesi içindeki yerinin belirlenmesine dönük çabaları, beraberinde günümüz bilimsellik anlayışı içinde bir tür *ilişki* olarak değerlendirilebilen ‘disiplinlerarası’ bir *alış veriş* niteliğinin varlığının sorgulanmasını zorunlu kılmıştır. Buna bağlı olarak *olası* bir ‘çeviribilim’in anılan özerklik arayışı ‘disiplinlerarası’ bir ‘ilişkiyi’ ve/veya bir ‘sorunu’ ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda ‘disiplinlerarasılık’ ‘çeviribilim’ açısından ele alındığında bir sorun olarak mı, yoksa doğal bir ilişki olarak mı tanımlanmalıdır?

2. İTHAL EDİLMİŞLİK BETİMLEMESİNİN ‘ÇEVİRİ BİLİMİ’NİN KONUMLANDIRILMASINA VE GELİŞMESİNE ETKİSİ

Burada Sürdürülen tartışmanın içerdiği ‘bilim⁶⁵’ ve ‘bilimsellik’ kavramlarının tanımlanması konunun anlaşılabilirlik düzeyine katkı sağlayacaktır. ‘Çeviri bilimi’ çeviribilimsel literatürde genel bir bilimsel anlayış çerçevesinden bakılarak ‘rasyonel bilimsellik ölçütleri⁶⁶’ açısından ele alınmış ve değerlendirilmiştir (örneğin Stolze, 1994, s. 43). Rasyonel bilim ölçütleri bağlamında ele alındığında ise her bilim alanı gibi ‘çeviri bilimi’nin de bir ‘araştırma nesnesine’ ve buna bağlı olarak bir kavram örgüsüne gereksinmesi olduğu beklenir. İlgili alanın, betimlemeye çalıştığı nesneye yaklaşma yöntem(ler)i geliştirebilmesi ve tüm bunların bir değerlendirmesini yapması ve bunların sonucu olarak da bilimsel bir çıkarım yapması önemli bir gereksinme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Olası özerk bir ‘çeviribilim’in yapılanmasının temellendirilmesi bağlamında araştırma nesnesi ve yöntemlerini sorgulamayı amaçlayan bir yönelimin, genel bilim-kuramsal bir bakış açısından yola çıkması gerektiği açıktır. Bu bakımdan bilim-kuramsal düzeyde başlıca şu ilke geçerlidir: Her bilim alanı öncelikle bir araştırma nesnesini ve ona yaklaşma yöntemlerini betimleme ve tanımlama ve buradan da yola çıkarak bir çıkarım yapma yetkinliğine sahip olmalıdır (İşcen, 2002, s. 43). Bu bağlamda ‘çeviri bilimi’nin ‘araştırma nesnesi’ konusuna yönelik yerleşik yaklaşımlarına bakıldığında; söz konusu bilimin çeşitli yaklaşımlarda farklı tanımlandığı ve açıklandığı görünür. İlgili tanımlamalarda ‘araştırma nesnesi’ni tanımlayabilmek amacıyla genellikle ‘çeviri’nin *ne olduğu* ya da *ne olabileceği* yönünde betimlemeler yapıldığı görülür (İşcen, 2005, ss. 51-66). İşcen, ‘çeviri bilimi’nin bu tür bir yönelim ve alışkanlık geliştirmesinin adımlarını somutlaştırmaya çalışır; bu bağlamda üç adımlı bir araştırma düzeneği tanımlaması ortaya koyar ve söz konusu alan açısından bu durumu şu şekilde değerlendirir:

“Günümüz çeviri araştırmaları büyük ölçüde üç adımda şu şekilde temellendirilir:

1. Adım: Çeviri nedir?

2. Adım: Farklı yapılanmış disiplinlerarası yönelimin de gözetilerek çevirinin ne olduğunun gerekçelendirilmesi

⁶⁵ Bu bağlamda “en genel anlamında bilim belli alanda ya da belli bir konuda ortaya konulmuş dizgesel bilgiler toplamıdır” (Timuçin, 2004, s.72).

⁶⁶ Koschmieder rasyonel bilimsel ölçütleri “bilimsel yöntemin belirleyeni” [Kennzeichen der wissenschaftlichen Methode] olarak değerlendirmiş ve nesnelleştirilebilirlik, yöntemsel sağlamlık, formüle edilebilirlik, öznelerarasılık, doğrulanabilirlik gibi ölçütlerle açıklamaya çalışır (alıntılayan Stolze, 1994, s.43).

3. Adım: Çevirinin tanımlanma aşamalarını yapılandırılmış veya gerçekleşmiş bir çeviri durumu örneğinde gerekçelendirme” (İşcen, 2005, ss. 51-66 Çev.: S.Ç.T.).

‘Çeviri bilimi’nde yerleşik bir eğilim olarak görülen ‘çeviri’nin ne olduğu yönündeki betimlemeler ve açıklamalar yapma tutumu şu şekilde örneklendirilebilir: Konuya açıklık getirmesi amacıyla genel olarak dil içi ve dillerarası iletişimin gerçekleştirilmesi için, “çeviri etkinliği” (Übersetzungsakt= çeviri gerçekleştirimi/eylemi), bir araç olarak tanımlanmaktadır. Bu eğilime ‘çeviri bilimi’nin bilim öncesi dönemlerinde olduğu gibi (Schleiermacher (1813) “aracılık yapma” – “Vermittlung” betimlemesi) bilim haline geldiği dönemlerinde de rastlanılmaktadır. Örneğin ‘çeviri’, iletişimsel bir araç olduğu gibi bir süreç (Wilss, 1977 - Transferprozess; Reiß, 1971/1976 –‘çeviri bilimi’nin nesnesinin ‘çeviri süreci’ olduğu yönündeki açıklamaları) ya da bir etkinlik, bir aktarım, hatta “kültürel bir aktarım” (Vermeer, 1984, ss. 1-2) olarak da tanımlanmaktadır.

Çeviri, Schleiermacher için ‘aracı rolü’ ile (buna ‘Vermittlung’ demiştir; - Störig, 1963, s. 38), gerek farklı diller arasında, gerekse de aynı dil içinde var olan birey, yöre ve küme dilleri arasında da etkili bir işlev taşır. Buna ek olarak aynı dilin tarihsel farklı kullanımları arasında da anlamayı ve açıklamayı sağlayabilecek bir aracı görevi üstlenebilir. Böyle bir aracılık görevi taşıyan çeviri etkinliği, olası bir ‘çeviribilim’in edimsel sınırları içinde kalır⁶⁷. Günümüz ‘çeviri bilimi’ çalışmalarında da bu tür betimlemelerin yer aldığı, hatta ‘çeviri’nin çeşitli *benzetmeler* aracılığıyla betimlenmeye çalışıldığı görülür: örneğin “yaratıcı yazma”; “köprü kurma”, “bağlantı köprüsü”, “dilmaç”, “talihsiz yazarlık” (Stolze, 2003, s. 10 Çev.: S.Ç.T.). Olası bir ‘çeviribilim’i, bilim kuramsal temellere oturabilecek alan ise, daha çok kuramsal gelişme ereğini içselleştiren ‘çeviribilim’ içindeki çalışma alanlarıdır.

3. KURAM BETİMLEMELERİ İLİŞKİSKİSİ VE ÇELİŞKİSİ İÇİNDE ‘ÇEVİRİ BİLİMİ’

Kuramsal çalışmalar denince, ağırlık noktaları kılğı/uygulama/edim⁶⁸ ile *sınırlandırılmış* olmayan⁶⁹; uygulamanın özel *deneyimlerinin* üstünde düşünülecek modellere dönüştürülmüş olan bilimsel yaklaşımlar ve çalışmalar anlaşılmaktadır (İşcen, 2002). ‘Kuramsal oluşum’ betimlemesinden kuramsallık yönünde bir gelişme anlatılmak istenmektedir. Burada söz konusu gelişmeye tarihsel bir temel ve kavramsal içeriklendirme oluşturabilmesi amacıyla ‘kuram’ kavramı konulaştırılmıştır.

Homberger’e göre kuram, “... [B]ilimsel olarak temellendirilen önermelerin ve açıklamaların dizgesel bir gösterimi” (2000, s. 579) olarak tanımlanmaktadır. Kuramı, kuram yapan özelliklere ilişkin düşünme “*kuram-kuramsal*” (“*Kuram nedir?*” sorusu denklemindeki tanım ve betimler) ya da “*alan kuramsal*” (“*Belirli bir bilimsel disiplin içinde kuram nasıl ortaya konulmuştur?*” şeklindeki yaklaşımdan yola çıkılarak ulaşılan önerme ve tanımlar) olarak

⁶⁷ İşcen ‘uygulama’ ile ‘edim’ arasında bir ayrıma gereksinim duymuştur. Nitekim kendisinin dizgesel bir ayrım olarak ortaya koyduğu iki evre ‘çeviri bilimi’nin edimsel boyutu içinde yer alır. Bunlar ‘çeviri-yöntemsel evre’ ve ‘çeviri-eleştirel evre’dir (İşcen, 2002).

⁶⁸ Burada kullanılan kavramlar çoğu zaman eşanlamlı olarak kullanılır. Fakat ayrıştırılarak kullanıldığına da rastlanılmaktadır (İşcen, 2002).

⁶⁹ Kuram öncelikle “[u]ygulamaya karşıt olarak ussal ve bütünsel bakış açısı” olarak tanımlanır. Timuçin söz konusu kavramın tanımını şu şekilde belirtmektedir: “Tek tek şeylere yönelik ayrıntılı ya da ayrıştırıcı bakış biçimine karşıt olarak bütüncü ya da birleştirici bakış biçimi. Uygulamada bir sonucu elde etmek için yol gösterici olarak konulan ve özellikle yöntemin kurallarını içeren bütünsel bilgi ya da tasarım” (Timuçin, 2004, s. 336).

açıklanabilir⁷⁰. Homberger düşüncelerini derinleştirerek ilkesel olarak matematikleştirilebilir kuram oluşumlarının, düşün bilimleri alanında da vazgeçilmez olduğunu belirtir (Homberger, 2000, s. 579).

Burada betimlendiği şekliyle ortaya konan bir ‘kuram’ yorumunun, ‘çeviribilim’ tartışmaları düzleminde de kendine bir yer bulmuş olduğunu görmekteyiz: Karşımıza çıkan kuram oluşumlarında matematikleştirilebilir bir nitelik gözlemlenmektedir. Burada vurgulanan nitelik bağlamında kısaltılmış ve özleştirilmeye çalışılmış işaretler ve formülleştirmeler oluşturulmuştur⁷¹. Farklı alanlarda; diyesi diğer *uzak* ya da *yakın* bilim alanlarında oluşturulan *araçlar* disiplinlerarası bir *etki* ile diğer bilimlerden ‘çeviri bilimi’ içine alınmış ve alanın gereksinimlerine çok fazla dikkat edilmeksizin uyarlanmaya çalışılmıştır. Bu alışkanlık durumu ‘çeviri bilimi’ nin diğer bilimlerin -özellikle de dilbilimin- etki etme izlerinin giderek alan içinde belirginleşmesine yol açmaktadır. Bu tür bir belirginleşmeye dayanarak ‘çeviri bilimi’ nin alansal konumlanması, giderek bir gereksinme olarak önem kazanmaktadır. Burada konulaştırılan gereksinme doğrultusunda gerekçe olarak ‘çeviri bilimi’ nin araçlarına ilişkin değişik değerlendirmeler ortaya konulmaktadır: bunlardan bazıları “ithal”⁷² araçlar ve modeller, bazıları da “ödünclemeler”⁷³ ya da ödünç alınmalar veya “devralma ve geliştirme”⁷⁴ biçiminde betimlenmeye çalışılır.

‘Kuram’ betimlemelerinden yola çıkarak, bu betimlerin bilim-tarihsel gelişmesi ve değişimine kronolojik bir bakışla, yeni yönelimlerin ve ağırlık noktalarının oluştuğuna işaret edildiği görülmektedir: Bu bağlamda her olgu bir kullanım değerine sahiptir ve bu değer bir “işlev” değeri olarak nitelendirilmektedir. Buna dayanarak ‘uygulama’ giderek öncelikli görülür; bu öncelik, beraberinde “edim” alanının önem kazanmasını sağlamaktadır. Kuram kavramı da yalnızca düşünsel boyutuyla değil, aynı zamanda da edimsel değeri ile de *geliştirilmeye* ve *değiştirilmeye* çalışılmaktadır. Bu durumla bağlantılı olarak edimsel etmenleri içeren kuram tanımları da düşünsel açıklamaların yanında yer alır; hatta çoğu zaman düşünsel açıklamalar edimsel etmenlerin güçlü kılınmasıyla önemsiz ve geçersiz olarak nitelendirilmektedir.

Kuram kavramına yönelik betimlemelerde kuram içeriklendirmesine edimsel etmenlerin bağlantılanması Finke’ye (1979) göre şu tanımsal değişimi oluşturur: “Kuram, ancak dizgesel ve dilsel bir çözümlenme stratejisi ile karşılanabilecek açıklama gereksinimleri için bir çözüm stratejisidir”⁷⁵. Dolayısıyla kuramın, dizgesel bir betimleme ve açıklama oluşturan bir çözüm stratejisi olduğu vurgulanır. Kutschera’nın tanımına atıfla Homberger (2000), düşünümünün kuram olması için “aksiyomatik söylemselliğinin” ortaya konması gerektiğini belirtir. Kutschera’nın kendi ifadesiyle Kuram kavramı şöyle içeriklendirilir: “[Kuram] temel kurallar olarak aksiyomların tanımsal çokluğundan oluşan aksiyomatik söylemselliğinde ideal bir biçim almaktadır. Kuramın tüm materyal içeriğinin aksiyomlarda saptanması için söz konusu

⁷⁰ Aynı yerde yukarıdaki düşüncelerin devamında Homberger kuram kavramına ilişkin saptamaları sunmaktadır (Homberger, 2000, s. 579).

⁷¹ Konuyla ilgili İşcen (2002) ‘çeviri bilimi’ nin git gide diyagram, grafik ve formüller yoluyla bulgular ve saptama işlemlerini yürüttüğünü belirterek bu yöndeki formalizasyon tutumunu kendi açıklamalarında etkinleştirir (bkz. detaylı bilgi için İşcen (2002) ‘Çevrim Kuramı’ adlı çalışmasındaki önermeler, grafikler ve diyagramlar). Bu tutum hem ‘çeviri bilimi’ nin karmaşık söylem dizgesini yalıtılmak hem de savların ve bilimsel çıktılarının daha kolay ve net denetlenebilir duruma getirilmesi için işlevselleştirilmektedir.

⁷² (Zybatow, 2004, ss. 139-140).

⁷³ (Jörn, 1996, s. 6).

⁷⁴ (Schäffner, 2000, s. 205).

⁷⁵ Finke, Peter (1979): Grundlagen einer linguistischen Theorie. Empirie und Begründung in der Sprachwissenschaft. Braunschweig.

ideal biçiminden mantıksal araçlarla kuramın kalan diğer önermeleri türetilmelidir” (alıntılayan Homberger, 2000, s. 579).

Yukarıdaki tüm bu kuram betim ve tanımlamalarını geniş bir anlam çerçevesi içinde bütünsellik açısından ele alınca, çeviribilimsel araştırmanın kuramsallık sorununda şu aydınlatıcı bakış açısı doğmaktadır. Özellikle edimsel etmenlerin ağırlığı çeviribilimsel ‘kuram’ oluşumlarında dikkat çekmektedir. Burada ancak özen gösterilmesi gereken bir durum vardır: ‘Çeviri bilimi’ içinde çeviribilimsel bir kuram var mıdır? ‘Çeviri bilimi’ içindeki kuramlar özsel bir ‘çeviribilimsel’ nitelik arz etmekte midir? Bu sorular dikkati kesin olarak özsel niteliğin belirginleştirilme gereksinmesine işaret etmektedir.

Tüm bu düşüncelere ve sorgulamalara dayanarak ‘çeviri bilimi’ içinde henüz ‘tamamlanmış’ bir kuramın varlığından söz etmek, ilgili bilimin şu anki durumu içinde çok olanaklı görünmemektedir; alandaki çalışmalarda ancak kuramsallık izleri taşıyan çalışmalar olduğu söylenebilir. Elbette konuya ilişkin bir “kuram enflasyonu”⁷⁶ ortamından bahsetmek olanaklıdır; fakat bu kuramların ‘çeviri bilimi’ne “uzak” ya da “yakın alanların” kendileri için oluşturdukları kuramlar (Kalverkämpfer, 1997, s. 70; İşcen, 2002, s. 99) şeklinde yorumlanabilir olup olmadıkları konusu ve sorusu burada daha bir önem arz etmektedir. Bu durum dikkate alındığında yukarıdaki sorunun biraz olsun haklılık payı kazandığı görülebilir. Nitekim ‘çeviri bilimi’nde “ithal” kuramlar ve araçlar kullanıldığı birçok değerlendirme çalışmalarında bulgulanabilir.

Kuram betimlemelerinde etkili olan sürecin aynı şekilde ‘çeviri bilimi’nde de gözlemlendiğini ileri sürmek çok doğru olmamakla birlikte buradaki tartışmaya da yarar sağlamaz. Söz konusu alan içinde kuram ile edim arasında ‘bağıntısızlık’ ve bir ‘çelişki’ betiminden söz edilmektedir⁷⁷. Bu çelişki acaba “ithal” bir ilişki olduğundan mı, yoksa henüz tamamlanmış bir kuramsallaşma gelişiminin olmayışından mı ileri gelmektedir?

Bu duruma bir betimleme olarak burada İşcen’in açıklaması yarar sağlayabilir. İşcen’e göre, ‘çeviri bilimi’nde edimsel boyut ile kuramsal boyut arasında bir “bağdaşıksızlık” söz konusudur. İşcen bunun aynı zamanda bir “orantısızlık” oluşturduğuna da dikkat çekmektedir: “Kuramsal ve edimsel boyutları ile ‘çeviri bilimi’ bir bağdaşıksızlık, daha doğrusu orantısızlık ilişkisi içindedir. Çeviri bilimi, edim odaklı bir yönelimdir. Bu, çoktandır savlanan bir saptamadır kuşkusuz, ancak, yine de temelleri bilim-kuramsal düzlemde henüz aydınlatılmamış bir saptamadır aynı zamanda” (İşcen, 2002, s. 28).

Yukarıdaki betim ve içeriklendirmeleri ‘çeviri bilimi’nin kuramsallaşma olanakları açısından irdelediğimizde şu ön çıkarım yapılabilir: ‘Çeviri bilimi’nde yerleşmiş olarak kabul edilen çalışmalarda daha çok *yarar için bilmek* yönünde; diyesi kuramın sürekli olarak uygulamaya *hizmet* etmesi beklentisi yerleşmiştir. Bu düşüncelere koşut olarak, söz konusu alanda bu yönde çeşitli model ve yöntem önerileri bulunmaktadır. Örneğin, Koller’in (1992) ‘Eşdeğerlik Modeli’; Snell-Hornby’nin (1988) ‘Katmanlar Modeli’; Lasswell-Formülü temelinde oluşturulan Reiß’in (1985) ‘Etmenler Modeli’; Nord’un (1988) ‘Döngüsel Model’i; Holz-Manttari’nin (1984) ‘Çeviri Eyleminin Roller Modeli’; Hönig’in (1995) ‘Çeviri Sürecinin İdeal Tipolojik Modeli’. Zybatow’a göre, çeşitli ‘çeviri bilimi’ kuramlarında kullanılan

⁷⁶ İşcen çalışmasında bir “kuram enflasyonu” olduğunu ve bu duruma yol açan nedenleri gerekçelendirir. (2005, ss. 55-66).

⁷⁷ Stolze (2003), İşcen (2005), Wilss (1997); Snell-Hornby et al. (1999: Önsöz) çalışmalarında konu daha ayrıntılı karşılaştırılabilir.

modellerin hepsi daha çok sınıflandırma modelleri ya da etmenlere dayanan modeller olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda da bu modeller, diğer bilimlerden *ödüncülenerek* çeviriye *adapte* edilmiştir (Zybatow, 2004, ss. 133-143).

Olası bir ‘çeviribilim’in araştırma nesnesini, söz konusu bilimin sınırlarını ve diğer bilimlerle olan ilişkilerini –şu anki ‘çeviri bilimi’nde yaşandığı gibi, yöntem karmaşasına yol açmayacak bir şekilde- bilim-kuramsal bir çerçeveden bakarak *konumlandırma*; diyesi tanımlama ve *ayrıştırma* gereksinimi belirginleşmektedir. Bu gereksinme de daha çok kuramsallaşma niteliği taşıyan veya taşıyabilen çalışmalar aracılığıyla bir olasılık giderilmeye çalışılabilir. Fakat söz konusu ‘çeviri bilimi’ olunca, alanda kuramsallaşma gelişimi gösteren çalışmaların -örneğin Nord’un ‘Döngüsel Modeli’ gibi- ‘az sayıda’ olduğu savlanabilir. Bununla beraber ilgili alandaki çalışmaların daha çok *yöntem betimlemeleri* ve *bireysel deneyimler* düzleminde olduğu da bir çıkarım olarak söylenebilir⁷⁸.

Bilim-kuramsal düzlemde ‘çeviribilim’ içinde çeviribilimsel temellerin sorgulanması yönündeki çalışmaların çoğalmasında [örneğin Nord (1995), Stolze (2003), İşcen (2002), Zybatow (2004)], ‘kuramsallaşma gereksinmesinin’ giderilmesine katkı yapacaktır. Burada yine şunu vurgulamak gerekir: ‘Çeviri bilimi’ içinde çok fazla kuram olduğundan şikâyet edildiği doğru bir saptamadır. Bu durum ancak bilim-kuramsal bir ayrıştırma yapılmaksızın bir ‘kuram’ tanımlaması açısından ele alınırsa ‘fazla’ olduğu söylenebilir: Eğer ‘çeviri bilimi’nde oluşmuş olan bir kuramsallaşmaya ulaşıldıysa zaten alanın *özerk* olup olmadığını sorgulamak da *yersiz ve gereksiz* bir tutum olarak görülebilir. İşcen, kuramsallığın tartışılmasını hem zorunlu görmüş, hem de ‘çeviri bilimi’ içindeki bu çelişkili durumun dayanaksız olduğunu belirtmiştir: “Çeviribilim’de kuramsallığı tartışmak, ne kadar zorunlu olsa da, olgusuz ve dayanaksız bir işlemdir şu an için, zira henüz subordinantlar oluşturulmamış durumdadır” (İşcen, 2002, ss. 185-186). Bu durum ‘çeviri bilimi’ açısından “koordinat” oluşturucu bir zeminin de henüz oluşmadığının bir göstergesidir⁷⁹. Bu bağlamda ‘kuram oluşturma’ ve ‘araştırma nesnesi’ni belirlemek başlı başına bilim araştırmasının temel sorunudur.

4. BİLİM-KURAMSAL DÜZENLEMELER EKSENİNDE ‘ÇEVİRİ BİLİMİ’

Bilim-kuramsal bir irdeleme ve yaklaşım sonucunda ortaya konulan bir ‘kuramsallaşma’ gereksinmesi belirgin olarak ortadadır. Bu gereksinmenin giderilmesine yönelik ipuçları ve kuramsallaşma temelleri, Reiß ve Vermeer’in (1984), S. J. Holmes’in (1972, 1988), Stolze’nin (2001/2003) ve İşcen’in (2002/2008) çalışmalarının genelinde görülebilir. Bunlara ek olarak da her ne kadar didaktik düzlemde kalsa da Christiane Nord’un (1995) çeviribilimsel çalışmasında da açıkça görebilmek olanaklıdır (İşcen, 2002, s. 107/dipnot). Reiß ve Vermeer’in “Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie” [Genel Bir Çeviri Kuramının Temellendirimi]⁸⁰ (1984) çalışmasının başlığında bile ipuçları bulmak olanaklıdır:

⁷⁸ İşcen ‘çeviri bilimi’ içinde kuramsallaşma özelliği taşımayan ‘çeviri-yöntemsel önermelerin’ yapıldığını açıklar (2005, ss. 51-66). Bu bağlamda ‘çeviri bilimi’ içindeki modellere bakıldığında bunların edimsel çıkışlı oldukları ve bireysel yöntem önermeleri (Reiß’in - 1993 çalışması da bu yönde değerlendirilebilir) yapmaktan öte gidemedikleri görünür.

⁷⁹ İşcen, “Subordinanz” ve “Koordinanz” kavramlarını Schopenhauer’e dayandırarak açıklar: “Çeviri biliminde koordinasyon (kuram oluşturma) ile subordinasyon (araştırma nesnesi araştırması) arasındaki mantıksal ve doğal; diyesi gerekli olan dengeli ilişki yoktur. Subordinasyon yönünde bir sorun bulunmamaktadır; ancak bu subordinasyon oluşturu malzemelerin nasıl koordinasyon oluşturu olmalarına ilişkin; kavramsal belirleyimde bilim-kuramsal temel sorun yatar” (2005, ss. 51-66 *Çev. : S.Ç.T.*).

⁸⁰ Reiß (1991): Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie/ Katharina Reiß: Hans J. Vermeer. –2. Aufl.-Tübingen: Niemeyer.

sözü edilen araştırmacılar ‘genel’ bir ‘çeviri’ (Translation) kuramının temellerini oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu düşüncelere koştut olarak Holmes’e geri gidince, 1972 yılında “Field theory” yaklaşımı ile alanın bir sistematüğini betimlemeye çalışmıştır. ‘Alan Kuramı’, bu anlamda alanın bir “araştırma yelpazesi” (İşcen, 2002) içerdiğini vurgulamaktadır; bununla birlikte de alanın kuramsal zemininin betimi yönünde bir yükümlülük doğurduğunu belirten bir kavram ve yaklaşımdır. Yukarıda anılan ‘çeviribilimciler’⁸¹, her ne kadar bunu çok açık olarak belirtmeseler de, ancak Vermeer ve İşcen bu durumu çalışmalarında açıkça dile getirmekteler- ‘çeviri biliminin’, her bilim alanında olduğu gibi, bilim-kuramsal bir temele yerleştirilmesi gerektiği savında birleşmektedirler.

Bu tartışmalar bağlamında Reiß ve Vermeer 1984 tarihli ortak çalışmalarında ‘çeviri bilimi’ne ilişkin genel bir kuramsallaşma istemini ve bu gerekliliğin ilk çalışma adımlarını gerekçelendirmeye çalışırlar. Gerçi kendileri tamamen yeni açılar geliştirme amacıyla olmadıklarını, ancak şimdiye değin var olanları ‘ilk kez’ (bu denklem ve tümellik içinde); diyeleri ‘yeni’ bir yaklaşım içinde değerlendirdiklerini belirtirler (Reiß ve Vermeer, 1984, s. 1). Bu bakımdan da “karmaşık kuramlar” (bkz. komplexe Theorien - İşcen, 2005, s. 54) düşüncesini somutlaştırma yoluna girdikleri ortaya çıkmaktadır⁸². Düşüncelerini temellendirmek ve dayanak oluşturmak için de Reiß ve Vermeer, Sökeland’a atıf yaparlar: “Bilimsel ilerleme, üzerinde tartışılmaya değer kuramların oluşturulduğu yerde gerçekleşir” (Sökeland, 1980, s. 8 Çev.: S.Ç.T.). Bu çıkarıma dayanarak, Nord, oluşturduğu “Döngüsel Model” (bkz. Zirkelschema 1988) ile bir kuramsallaşma çabasını ve buna alansal bir gereksinme duyulduğu düşüncesini, ‘çeviribilim’ kapsamında açıklamayı ve gerekçelendirmeyi amaç edinmiştir.

Yukarıda anılan sorunsalın irdelenmesine buradaki yönelim, ‘çeviribilim’ kavramının bilimsel temellerinin oluşumuna ve bilim alanı olarak ‘özerkleşme arayışı’nın gerekçelendirilmesine dönüktür. Buna yönelik araştırma sonuçlarını ayrıştırıcı bir yaklaşımla irdelenmek ve bu temelde özgün bir yaklaşımla bilim kuramsal savlar geliştirmek, olası bir ‘çeviribilim’ yönündeki tartışmalarda ivedi ve birincil yükümlülük olarak çözüm beklediği anlaşılmaktadır. Bu yükümlülük yönünde, *olası özerk* bir ‘çeviribilim’, bilimsel bir özyapı ve ereğe sahip olma gereksinmesi taşıyor ise K. Reiß (1993), H. J. Vermeer (1984), R. Stolze (2003), A. Neubert (1985), Kalverkämper (1999) ve C. Nord’da (1993) açıklanmaya çalışıldığı gibi ve her bilimin gereksindiği doğrultuda, öncelikle özgün ve özerk bilimsel bir bakışla, araştıracağı nesnesine yaklaşma ereği taşınmalıdır. Söz konusu nesneye ilişkin, yaklaşım yolları geliştirerek belli bilimsel çıkarımlarda bulunmak göreviyle karşı karşıyadır (İşcen, 2002, s.43).

Bu düşünceler doğrultusunda ‘çeviri bilimi’ araştırmalarına bakıldığında; alanın özerk ve/veya ayrı bir bilim alanı olup olmadığı, kendi içinde bile tartışılmakta olduğu görülür (bkz. Snell-Hornby, 1986; Wilss, 1977). Nitekim diğer ‘bağlantılı’ hatta “yakın veya akraba bilimler” (İşcen, 2002, s. 99; Kalverkämper, 1999, s. 70) bilimler tarafından da özerk bilimsel niteliği çoğu kez kabul görmemiş ve görmemektedir.

⁸¹ 1950’lerden sonra ‘çeviribilim’ içinde bilimin özerklik/özerkleşme gereksinmesini destekleyen çalışmalarla birlikte diğer bağımlı kılan ve bu bağımlılığı kabul eden çalışmalar da yer almaktadır. Bundan dolayı kuramsallaşmayı erekleyen araştırmacılara ‘çeviribilimci’ adını vermek daha ayrıştırıcı bir yaklaşım getirir. Çünkü edimsel çalışma örnekleri sunan çalışmalar kuramsal çerçevede değerlendirilmemeli ve çeviri edimi çalışmaları altında öbeleştirilmelidir.

⁸² İşcen, çalışmasında “kısmi kuramlar ya da karmaşık kuramlar ya da çeviri biliminin karmaşık, diyeleri çeviri bilimi kuramları oluşturabilecek yetiye sahip olması ortadır” sözleriyle söz konusu kavramları konuşturır (2005, s. 54 Çev.: S.Ç.T.).

Tüm bu kabul ve yerleşmişliklerin bir sonucu olarak ‘çeviri bilimi’, *başka* bilimlerin araştırma evreninin *bulgu, yöntem ve çıkarımlarını* olduğu gibi kendi çalışma evrenine taşıdığı için, kendi *bilimsel işleyişini* ve *özerk bilimsel evrenini* oluşturabilecek duruma gelme yükümlülüğünü karşılamakta zorlanmaktadır. Bu nedenle söz konusu ‘araştırma nesnesi’ araçları *ödünc alınmışlık* niteliği taşır ve *parçalanmışlık* özelliği gösterir; çünkü her bilim alanı söz konusu nesneyi kendi ilgisi doğrultusunda kendine mal etmeye çalışır⁸³.

Yerleşik olan ‘çeviri bilimi’nin araştırma nesnesine dönük ivme kazandıracak yaklaşımlar, söz konusu bilim içinde 2000’li yıllardan sonra daha çok şu şekilde açıklanmaktadır: Zybatow (2004), Salevsky’ye dolaylı olarak atıfla, ‘çeviri bilimi’nin araştırma nesnesini tanımlarken ‘olgu’ ve ‘araştırma nesnesi’ biçiminde ayırıştırır (Salevsky, 2002, s. 76). Zybatow, bu ayrımı şu sözleriyle değerlendirir: “[Salevsky] çeviri biliminin araştırma nesnesi tanımlamasında çeviriyi, çeviri biliminin en eski ve öz olgusu biçiminde tanımlayarak, bir olgu ve araştırma nesnesi ayrımı yapar. Bu olgudan çeviri biliminin araştırma nesnesi olarak çeşitli etmenler türetilir. Çeviri biliminin gerçeklikte var olan olgusundan yola çıkılarak, araştırma nesnesi olarak çevirinin araştırılması, betimlenmesi ve açıklanması şeklinde ifade edilebilir. Olguya uygun bir araştırma nesnesi belirleyimi için, model olgu olarak seçilen, çevirinin öz belirleyen yönlerini yansıtmaya gerektirir” (Zybatow, 2004, s. 134 *Çev.: S.Ç.T.*).

Bu düşünceler bağlamında ‘çeviri bilimi’nin *ithaller, ödünclemeler, devralma ve geliştirmeler* ile çalışma girişimi, alanın nesnesini çeviribilimsel düzlemde uzaklaştırmaya yönelmektedir. Bununla birlikte bu durum, ‘çeviri bilimi’nin çeşitli etmenlere dönük araştırmalar yaparak bu yönde yaklaşımların ortaya konulmasına yol açmaktadır; başka bir deyişle yalnızca tikel etmen araştırması, diyesi tekil etmenlere dönük araştırmalar yönünde çalışmalar yapılmaktadır denebilir. Bu çıkarım ise araştırma nesnesinin *dolaylandırılmış* bir durumda değerlendirildiğini göstermektedir.

Söz konusu dolaylandırışın doğal bir sonucu doğrultusunda bağlantılı olarak adlandırılan diğer bilimler, kendi alansal kavramlaştırma araçları ile ‘çeviri bilimi’nin nesnesini adlandırmakta ve bu nesneye kendi alansal birikimleri çerçevesinde işlevsel bir nitelik yüklemektedir. Nitekim bu tür bir anlayış çerçevesinde anılan ilgili bilimlerin ‘çeviri bilimi’ni bağımlı kıldığı; dolayısıyla *özerk olmayan* bir niteliğe dönüştürdüğünü alanın sorunlarından biri olarak tanımlayabiliriz (Stolze, 2003, s. 30). ‘Çeviribilim’ konu edilen etkileşimlerden dolayı, kendi araştırma nesnesini, kendi bakış açısından adlandırabilmeli ve bilimsel görevi olarak da adlandırdığı nesneyi betimleyerek tanımlayabilme yetkinliğine erişebilmelidir⁸⁴. ‘Çeviri bilimi’nin özsel araştırma ilgisi doğrultusunda kendi bakış açısından ele aldığı *nesne ve/veya olgu bütünü* karşısındaki araştırma yükümlülüğü içindeki görevi gerçekleştirirken, söz konusu nesneye ‘çeviribilimsel’ bir değerlendirme açısından yaklaşmak, araştırma nesnesini kendi kavram örgüsü aracılığıyla tanımlama çabası alanın gelişmesine bir kazanım sağlayacaktır.

Bu düşünce ve savlar bağlamında ‘çeviri bilimi’, araştırma nesnesini tanımlarken, özgün kuramlarını oluşturabilecek alansal yetkinliğe ve olgunluğa sahip olduğunu kanıtlamakla

⁸³ Zybatow’un Salevsky’ye göndermesi: Olgu [Objekt] – araştırma nesnesi [Gegenstand] (bkz. Salevsky, 2002, s. 76) ayrımı burada, İşcen bu bağlamda ayırıştırıcı bir terminoloji oluşturulması gerekliliği konusunda farklı kavramlar önermektedir. Bu kavramlar, araştırma konusu, araştırma olgusu, araştırma malzemesi, araştırma aracı, araştırma nesnesi olarak belirtilebilir; bunların kendi aralarında olduğu kadar ‘çeviribilimsel’ araştırma gerçekliği doğrultusunda da dizgeleştirilmesi ve bir hiyerarşik düzende konumlandırılması gerektiğini belirtir (İşcen, 2002).

⁸⁴ Bilim-kuramsallık sav ve saptamaları İşcen’de (2002, s. 43 + 105) bulgulanabilir (ayrıca bkz. Menne, 1984).

yükümlüdür. ‘Çeviri bilimi’ *alana özgünlüğüne* uygun bir kavram örgüsünü oluşturacaktır. Kavram örgüsü, alanın araştırma yollarını ve çıkarımlarını kendi alansal sınırları içerisinde tanımlayarak yapılanmasına katkı sağlayacaktır. Bu gereksinimleri karşılayabilecek bir *olgunlaşma* süreci ‘çeviri bilimi’nin kaçınılmaz bir gerçekliğidir. Bununla birlikte ithal edilmişlik durumu ve çok yönlü “ithal”ler⁸⁵ altında ‘çeviri bilimi’ kendi üretkenliğini doğasına uygun yoğunlukta ortaya koymakta mıdır? İthal kavramı ve saptaması ile Zybatow acaba bu noktaya değinmek istemiş midir? “Yöntem odaklı ithal anlayışına başka bir örnek olarak modern çeviri biliminde uygulanan kültür bilimlerinden model alıntılama eğilimi verilebilir. Kanımca bu modeller çevirinin modelleştirilmesi için hiçbir katkı sağlamamaktadır. Çünkü bu modeller, dilin en alt noktalarına kadar inemedikleri için, ne çeviri sürecinin ne de çeviri ürününün çözümlenmesine herhangi bir katkı sağlayabilecek durumda değildir. (...) Model, uygunluğunun yanında anlaşılabilirlik, genellenebilirlik ve yanlışlanabilirlik gibi bilimsellik ölçütleri bağlamında da sınanabilir olmalıdır”⁸⁶.

Yukarıdaki betim ve açıklamada Zybatow, bir modelin taşınma ve uyarlanma koşullarının sınırlarını tanımlamıştır. Buradaki tanımlamada belirleyici ilke bilimsellik ölçütleri olmaktadır: Örneğin sadelik, anlaşılabilirlik, genellenebilirlik ve yanlışlanabilirlik. Bu düşünceler, bizi tekrar baştaki soruya yöneltmektedir: ‘Çeviri bilimi’, “ithal”ler altında kendi üretkenliğini doğasına uygun yoğunlukta ortaya koymakta mıdır? Bu sorunun merkezinde, bir bilim alanının özerkliğinin kendi doğasına uygun yoğunlukta sonuçlar ve bilişsel ürünler vermesi koşulu ve mutlak yasallığını kabulüne zorunlu kıldığı fikri vardır. Bu durum da ‘çeviri bilimi’nin *ithal kuramlarla* beslenmesinin değil, daha çok *kendine özgü* sorgulamalarla yol alabileceğine işaret etmektedir. Nitekim ‘çeviribilimsel kuramlar’ diğer disiplinlerin bağımlılığı altında kalarak yapılandırılırsa, ‘çeviri bilimi’, işleyişi ve bilimsel işlerliği açısından bazı bilimlerin alt birimi niteliğinde çalışmalar yapan, üst alanlara bağlı ve bağımlı olarak varlığını sürdüren bir bilim alanı olmaktan ileri gidemeyecektir⁸⁷.

‘Çeviri bilimi’, bir bilim alanı olmanın yaptırımı ve yükümlülüğü ile kavram örgüsü oluşturma çabasının dışında, kendi bilimsel çerçevesi bağlamında araştırabileceği bir nesneye ve bu nesneye yaklaşma yollarını oluşturmazsa, diğer bilimlerin nesnelere ile ‘çeviri odaklı’ çalışmalarını sürdürecektir. Bu durum, ‘çeviri bilimi’ için onun başka bilimlerin içinde kalmasını ve o bilimlerin kavram örgüsü ile çalışmasını zorunlu kılacaktır. Söz konusu bağımlılığı aşabilmek için, ‘çeviri bilimi’ içinde öncelikle bazı kavramların içeriğine ilişkin, araştırmacıların uzlaşması ve aynı içerikte buluşması bir zorunluluk olarak ortadadır. ‘Araştırma malzemesi’, ‘araştırma konusu’, ‘araştırma olgusu’ ve ‘araştırma nesnesi’ (İşcen, 2002) gibi kavramlar bu bağlamda anılabilir⁸⁸. Bu bağlamda ‘çeviribilim’ açısından ‘araştırma nesnesi’ konusu önemli bir kazanım olarak ayrıştırıcı bir bakış açısıyla ele alınmış

⁸⁵ İthal kavramı Zybatow’daki anlamlandırılışından öte şu şekilde de ele alınabilir: İthal düzenli gerçekleşmekte midir? İthal, belirli sayıda ‘ürün’ün belirli ve belirlenmiş bir (sabit) denklemlerle mi gerçekleşmektedir? Belirlenmiş ithal anlayışı içinde ithal hedefi, diyeyi ‘çeviri bilimi’, kendi doğasına uygun olarak bu ithal içerikleri yine hep aynı belirlenmişlik içinde işlemekte midir, yoksa edilgen bir şekilde ithale maruz mu kalmaktadır? Bu gibi sorular, ‘çeviri bilimi’nin konumlandırılması yönündeki genel tartışmada son yıllarda dile getirilen ‘disiplinler ötesi’ (Transdisiplin) önermesine bir temel oluşturduğu ortaya çıkmaktadır (bkz. M. Kaiser-Cooke 2000 –“translation as an trans-disciplinary action”).

⁸⁶ Zybatow (2004, s. 140 *Çev.:* S.Ç.T.), Jacobs ve Grainger’in (1994) yaklaşımlarını alıntılanarak bu şekilde açıklar.

⁸⁷ “Çeviride dilsel etmen ön planda olduğundan çevirme bilgisi uygulamalı dilbilimin altında edimibilim bölümüne yerleştirilebilir” (Reiß ve Vermeer, 1984, s. 1 *Çev.:* S.Ç.T.).

⁸⁸ Örneğin çeviribilimin araştırma nesnesi *dil* değildir; *dil* olsa olsa çeviribiliminin araştırma malzemesi olabilir. Bu gibi tanımlamaların ortak bir kabul olarak yerleşmesi için bu gibi ayırıştırıcı tanımların yapılması, ‘çeviri bilimi’ bağlamında önemli bir gereksinim olarak ortadadır.

ve değerlendirilmiş ve ‘çeviri bilimi’nin ‘araştırma nesnesi’, ‘olgu’ ve ‘araştırma nesnesi’ kavramlarıyla ayrıştırılmaya çalışılmıştır (bkz. Zybatow, 2004; İşcen, 2002; Salevsky, 2002).

5. SONUÇ

‘Çeviribilimsel nesne’ üzerindeki tartışma, genel olarak ‘çeviribilim’ alanında günümüzde de yoğun olarak sürmektedir. Nitekim ‘çeviri bilimi’ni bir bilimsel alan olarak adlandırabilen bazı ‘çeviri araştırmacıları’, yine de alanın nesnesi konusunda birbiriyle çelişik saptamalar getirebilecek bilimsel veriler ortaya koymaktadırlar. Her ne kadar ‘çeviri bilimi’ araştırmacıları ilgili alanın nesnesini ‘çeviri süreci’ ve ‘çeviri ürünü’ şeklinde ikiye ayırarak betimlemeye çalışsalar da, yerleşiklik eğilimi gösteren bu doğrultudaki betimlemelerle alanın nesnesini tanımlama sorununa bir kazanım getirilmediği ortadadır.

Bununla birlikte ‘çeviri bilimi’nde nesne tanımı bağlamında ortaya konan savlamalar ve karşıt söylemler desteklenen bir durumdur. Bu durum bağlamında en azından genel geçer kabul edilebilirlik düzeyinin tartışma taraflarınca oluşturulamadığı kaynaklarda bulgulanabilir. Böyle bir durumun oluşturulması için öncelikle söz konusu olan ayrıştırıcı ve karşıt nesne tanımına yönelik yaklaşımların dâhil olduğu tekil modellerin bir bütün olarak bu konuda irdelenmesi ve sorgulanması yönündeki yükümlülük yerine getirilmelidir. Betimlenen durum, aynı zamanda ‘çeviri bilimi’nin diğer disiplinler arasındaki yerinin belirsizleşmesine de etki etmektedir.

Açıklanmaya çalışılan belirsizlik durumu ve ithal edilmişlik betimlemeleri nedeniyle ‘çeviri bilimi’ açısından ‘disiplinlerarası yelpaze’ daha da genişgüzel ve karmaşık hale gelmektedir. Bu *keyfiyet ve karmaşıklık*ın sonucunda da alanın nesnesi konusunda, üzerinde *uzlaşmış* bir anlayış ve *terminolojinin* olmadığı da belirgin bir çıkarım olarak ortadadır. Burada betimlenen birbirinden ayrışan nesne tanımına dönük yaklaşımların, kendi aralarında yine de bir *uzlaş*ı içinde olduğu, tanımların hepsinin genel anlamda ‘çeviri uygulaması’ ve ‘çeviri edimi’ etrafında yoğunlaştığı gerçeği anlaşılabilir.

Bu düşüncelerle birlikte aslında ‘çeviri bilimi’ içinde bir *uzlaş*ı olduğunun *varsayıldığı* ortaya çıkmaktadır. Ancak bu *uzlaş*ı genel geçer bir nitelik taşımamakla birlikte, açıkça ifade edilmese de, çeviriyle ilgili düşünümün ve araştırmanın doğasına dönük bir gerçekliği salık vermektedir. Vurgulanan gerçeklik genel bir ifade ile ‘öğretilen bir *araştırma ortamı* ve *çıktılar düzeneği*’ yönünde belirginleşmektedir; başka bir deyişle, ‘çeviri bilimi’nin uygulamalı bir bilim alanı olma yönündeki öz tanımı ve kabulü geçerlidir.

Tartışmayı burada tam olarak noktalamamak amacıyla şu soruların açıklanması gerekmektedir: ‘Çeviri bilimi’ içindeki *öz kabul* çerçevesinde bilimsel ilginin odaklandığı, daha doğrusu, doğal olarak odaklanacağı temel birim ve etmenler ne olabilir? Söz konusu öz kabul ‘çeviri bilimini’ *olası özerk* bir ‘çeviribilim’ olgunlaşması bağlamında nasıl etkilemektedir?

KAYNAKÇA

Çelik, S., (2005), Bilim-Kuramsal Açından ‘Çeviribilim’de Kavram Sorunu –‘Kaynak Metin’ (KM) ve ‘Erek Metin’ (EM) Kavram Çifti Açısından Bir Gerekçelendirme Denemesi, Yayınlanmamış doktora tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

Drescher, H., (1997), *Transfer: Übersetzen – Dolmetschen- Interkulturalität; 50 Jahre Fachbereich Angewandte Sprach- und Kulturwissenschaft der Johannes Gutenberg-Universität Mainz in Gernersheim*, Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien: Lang.

Finke, P., (1979), “Grundlagen einer linguistischen Theorie. Empirie und Begründung in der Sprachwissenschaft. Braunschweig”, in J. Ritter & K. Gründer, (1998), *Historisches Wörterbuch der Philosophie. Völlig neubearbeitete Ausgabe des Wörterbuchs der Philosophischen Begriffe’ von Rudolf Eisler*. Bd.10, St-T. Darmstadt: WBG.

Gerzymisch-Arbogast, H. vd., (1994), *Wege der Übersetzungs und Dolmetschforschung*, (Jahrbuch Übersetzen und Dolmetschen; Bd. 1. 1999), Tübingen: Narr.

Holmes, J. S., (1972), “The Name and Nature of Translation Studies”, Beitrag auf dem III. Internationalen Congress of Applied Linguistics (Kopenhagen 21-26.08.1972), Veröff. zuerst an der University of Amsterdam, 1972 wieder (1987), in *Indian Journal of Applied Linguistics*, 13 (2), ss. 9-24.

Holmes, J. S., (1988), *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*, Raymond van de Broek, (der.), Amsterdam: Rodopi.

Holz-Mänttari, J., (1984), *Translatorisches Handeln – Theorie und Methode*, Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.

Homberger, D., (2000), *Sachwörterbuch zur Sprachwissenschaft*, Stuttgart: Reclam.

Hönig, H. G., (1995), *Konstruktives Übersetzen*, Tübingen: Stauffenburg.

Hueber, D., (1997), “Mögliche Welten für die Übersetzungswissenschaft. Überlegungen zur Paradigmengeschichte der Translation”, in *Transfer: Übersetzen – Dolmetschen- Interkulturalität; 50 Jahre Fachbereich Angewandte Sprach- und Kulturwissenschaft der Johannes Gutenberg-Universität Mainz in Gernersheim/ hrsg. von Horst Drescher*, Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien: Lang, ss. 17-34.

İşcen, İ., (2002), *Çevrim Kuramı*, Ankara: Seçkin.

İşcen, İ., (2005), Problembezeichnung und Problemerlebnis. –Gedanken zum problematischen Selbstverständnis einer Übersetzungswissenschaft, <http://www.linguistik-online>, ss. 51-66 (23.02.2005).

İşcen, İ., (2008), *Transformation und übersetzungswissenschaftliche Forschung. Zu den Grundproblemen der Übersetzungswissenschaft. PHILOLOGIA – sprachwissenschaftliche Forschungsergebnisse*, Bd. 110, Hamburg: Verlag Dr. Kovač.

Jacobs, A. M. & Grainger, J., (1994), "Models of visual word recognition: Sampling the state of the art", in *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 20, ss. 1311-1334.

Jäger, G., (1975), *Translation and Translationslinguistik*, Halle (Saale): Niemeyer.

Jörn, A., (1996), *Die Geburt des Gegensinns der Urworte aus dem Geiste der Übersetzung. In: Übersetzungswissenschaft im Umbruch. Festschrift für Wolfram Wilss zum 70. Geburtstag/ hrsg. von Angelika Lauer vd. Tübingen: Narr.*

Kade, O., (1963), "Aufgaben der Übersetzungswissenschaft: Zur Frage der Gesetzmäßigkeit im Übersetzungsprozeß", in *Fremdsprachen*, 7/1963, Nr.2, ss. 83-94.

Kade, O., (1973), "Zum Verhältnis von 'idealem Translator' als wissenschaftlicher Hilfskonstruktion und optimalem Sprachmittler als Ausbildungsziel", in A. Neubert & O. Kade, (Hrsg.) (1973), *Neue Beiträge zu Grundfragen der Übersetzungswissenschaft. Materialien der II. Internationalen Konferenz Grandfragen der Übersetzungswissenschaft, der Karl Marx-Universität Leipzig vom 14-17 September 1970, Leipzig: Enzyklopädie. (Fremdsprachen Beihefte V/VI), ss. 179-190.*

Kadric, M. vd. [Hrsg.] (2000), *Translationswissenschaft: Festschrift für Mary Snell-Hornby zum 60. Geburtstag*. Tübingen: Staufenburg.

Kaiser-Cooke, M., (2000), "Theory in practice: translation as trans-disciplinary action", in *Translationswissenschaft: Festschrift für Mary Snell-Hornby zum 60. Geburtstag/ hrsg. von Mira Kadric v.d. Tübingen: Staufenburg*, ss. 67-80.

Kalverkämper, H., (1999), "Translationswissenschaft als integrative Disziplin", in *Wege der Übersetzungs- und Dolmetschforschung/ Heidrun Gerzymisch-Arbogast v.d. (Hrsg.). (Jahrbuch Übersetzen und Dolmetschen; Bd.1. 1999), Tübingen: Narr*, ss. 55-77.

Krings, H. P., (1986), *Was in den Köpfen von Übersetzern vorgeht? Eine empirische Untersuchung zur Struktur des Übersetzungsprozesses an fortgeschrittenen Französischlernern*, Tübingen: Narr (TBL 291).

Koller, W., (1992), *Einführung in die Übersetzungswissenschaft. 4., völlig neu bearb., Aufl. (1. Aufl.1979)*, Heidelberg/Wiesbaden: Quelle & Meyer (= UTB 819).

Koschmieder, E., (1965), *Beiträge zur allgemeinen Syntax*, Heidelberg: Winter.

Kutschera, F., (1972), *Wissenschaftstheorie 2 Bde*, München.

Lauer, A., vd. [Hrsg.] (1996), *Übersetzungswissenschaft im Umbruch. Festschrift für Wolfram Wilss zum 70. Geburtstag*, Tübingen: Narr.

Menne, A., (1984), *Einführung in die Methodologie. Elementare allgemeine wissenschaftliche Denkmethode im Überblick*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Neubert, A., (1968), "Pragmatische Aspekte der Übersetzung", in *Grundfragen der Übersetzungswissenschaft*, Beihefte zur Zeitschrift Fremdsprachen II. Leipzig, ss. 21-33.

Nord, C., (1988), *Textanalyse und Übersetzen: Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*, Heidelberg: Groos.

Nord, C., (1995), *Textanalyse und Übersetzen 3. Aufl.*, (1. Aufl. 1988), Heidelberg.

Reiß, K., (1986), *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. 3. Aufl.*, (1. Aufl. 1971), München: Max Hueber.

Reiß, K., (1993), *Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text*, Kronberg/Ts., 3. Aufl. 1984, Heidelberg: Julius Groos.

Reiß, K. & Vermeer, H. J., (1984), *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. 2. Aufl.* 1991. Tübingen: Max Niemeyer.

Ritter, J. & Gründer, K., (1998), *Historisches Wörterbuch der Philosophie. Völlig neubearbeitete Ausgabe des Wörterbuchs der Philosophischen Begriffe' von Rudolf Eisler*, Bd.10, St-T. WBG: Darmstadt.

Salevsky, H., (2002), *Translationswissenschaft, Ein Kompendium, Bd. 1.* Frankfurt a.M.: Lang.

Schäffner, C., (2000), "Kontinuität und Erneuerung", in *Paradigmenwechsel in der Translation: Festschrift für Albrecht Neubert zum 70. Geburtstag/ hrsg. Von Peter A. Schmitt*, Tübingen: Stauffenburg, ss. 205-217.

Schleiermacher, F. D. E., (1813/1963), "Ueber die verschiedenen Methoden des Übersetzens", in Hans Joachim (Hrsg.), (1963), *Das Problem des Übersetzens. Fortdruck der 2. Aufl.*, 1973 (Wege der Forschung Band VIII), Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Schmitt, P. A. [Hrsg.], (2000), "Paradigmenwechsel" in *der Translation: Festschrift für Albrecht Neubert zum 70. Geburtstag/* Tübingen: Stauffenburg.

Schopenhauer, A., (1819/1977), *Die Welt als Wille und Vorstellung I. Erster Teilband.* Zürich: Diogenes.

Snell-Hornby, M., (Hrsg.), (1994), *Übersetzungswissenschaft – Eine Neuorientierung. 1. Aufl.*, 1986, Tübingen: Francke (UTB 1415).

Snell-Hornby, M., (1999), *Handbuch Translation. 2., verb. Aufl.* Tübingen: Stauffenburg.

Snell-Hornby, M., (1988), *Translation Studies – An Integrated Approach*, Amsterdam / Philadelphia.

Sökeland, W., (1980), "Form und Inhalt. Betrachtungen zur literarischen und technischen Übersetzungen", in W. Wilss / S. O. Poulsen, (Hrsg), *Angewandte Übersetzungswissenschaft. Internationales übersetzungswissenschaftliches Kolloquium an der Wirtschaftsuniversität Aarhus/Dänemark*, 19-21 Juni, Aarhus.

Stolze, R., (1992), *Hermeneutisches Übersetzen. Linguistische Kategorie des Verstehens und Formulierens beim Übersetzen*, Tübingen (=Tübinger Beiträge zur Linguistik 368).

Stolze, R., (1994), *Übersetzungstheorien eine Einführung*, Tübingen: Narr.

Stolze, R., (2001), *Übersetzungstheorien. Eine Einführung. 3., aktualisierte Aufl.* Tübingen: Narr.

Stolze, R., (2003), *Hermeneutik und Translation*, Tübingen: Gunter Narr.

Störig, H. J., [Hrsg.], (1963), *Das Problem des Übersetzens. Fortdruck der 2. Aufl, 1973*, (Wege der Forschung Band VIII), Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Timuçin, A., (2004), *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Bulut.

Wilss, W., (1977), *Übersetzungswissenschaft. Probleme und Methoden*, Stuttgart: Klett.

Wilss, W. & Poulsen, S. O., [Hrsg.], (1980), *Angewandte Übersetzungswissenschaft. Internationales übersetzungswissenschaftliches Kolloquium an der Wirtschaftsuniversität Aarhus/Dänemark*, 19-21 Juni, Aarhus.

Zybatow, L. N., (2004), "Methodologie der Translationswissenschaft und Methoden der Translation", in *Translation Theory and Methodology*, Abstracts. EU High Level Scientific Conference Series on Text and Translation, 6-8 May. Saarbrücken, ss. 133-143.

Zybatow, L. N., (Hrsg.), (2002), "Sprache- Kultur – Translation oder Wieso hat Translation etwas mit Sprache zu tun?", in *Translation Zwischen Theorie und Praxis*. Hrsg. von L. N. Zybatow (Innsbrucker Ringvorlesungen zur Translationswissenschaft; 1), Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Bruxelles; New York; Oxford; Wien: Lang. ss. 57-87.

KÜRESELLEŞME, ULUSAL YENİLİK SİSTEMLERİ VE ÇEVRE İLİŞKİSİ

Ahsen SAÇLI*

ÖZET

Küreselleşme genel anlamda, politik, sosyal, ekonomik, teknolojik ve ekolojik açılardan bütünleşmenin ve dayanışmanın artması olarak açıklanmaktadır. Ulaşım ve iletişim teknolojileri başta olmak üzere genel olarak teknolojinin gelişmesi ve sermayenin sınırları aşmasının etkisiyle ortaya çıkan küreselleşme, ülkeleri pek çok açıdan birbirine yaklaştırmıştır. Küreselleşme, bir süreçtir ve sermayenin veya malların serbest dolaşımından daha derin etkileri olan bir olgudur.

Küreselleşmenin alt yapısı teknoloji tarafından oluşturulmuştur. Özellikle telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerinde ortaya çıkan gelişmeler, ulusal ya da uluslararası sermayenin hareketliliğinin sağlanmasında başat rolü üstlenmiştir. Sermayenin hızlı ve serbest dolaşımına karşılık olarak da teknolojiye gelişmeler tarihte daha önce görülmemiş bir hızla ulaşmıştır.

Teknoloji geliştirmek ya da teknolojiye sahip olmak, ülkelerin gelişme çabalarında oldukça önemli yer tutmaktadır. Teknoloji politikaları çerçevesinde ortaya konulan ulusal yenilik sistemleri ile ülkeler, küresel dünya sisteminde önemli aktörler olmak için rekabet etmektedirler. Küreselleşmenin, her ne kadar sınırları kaldırdığı iddia ediliyor olsa da ulusal sistemler hâlihazırda önemini korumaktadır. Ayrıca bu süreçte ortaya çıkan çok uluslu şirketler de teknoloji geliştirmek noktasında ulusal yenilik sistemlerini oldukça karmaşık hale getirmektedir.

21. yüzyılda, birbirine birçok alanda bağlı ve bağımlı hale gelmiş olan dünyada, ekonomi politikalarını planlamanın, çevre konularını dikkate almadan yapılması mümkün görünmemektedir. Aşırı tüketim, teknolojik gelişme, doğal kaynakların tükenmesi, azgelişmişlik, yoksulluk, yoksunluk, ulusal ve uluslararası güvenlik gibi birçok sorun çevre konularının içerisinde yer alan küresel nitelikli sorunlardır. Dolayısıyla, bu sorunları dikkate almayan ekonomik gelişme modellerinin de geçerliliği tartışılır hale gelmektedir.

Araştırmanın amacı, özellikle azgelişmiş olan ülkeler için çevresel değerleri göz önüne alan ulusal yenilik sistemleri belirlemenin önemine dikkat çekmektir. Ayrıca, küreselleşmenin olanaklarının ve sınırlılıklarının da ulusal yenilik sistemleri üzerindeki etkileri tartışılacaktır. Araştırma, ağırlıklı olarak literatür taramasına dayanacaktır. Bu çalışma ile küreselleşme çerçevesinde ortaya konulan ulusal yenilik sistemlerinin üzerinde durulacak ve bu konuların “çevre” ile olan ilişkileri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Yenilik, Çevre, Teknoloji Politikaları, Ulusal Yenilik Sistemleri.

GLOBALIZATION, RELATIONS BETWEEN NATIONAL INNOVATION SYSTEMS AND ENVIRONMENT

ABSTRACT

Globalization is explained as boosting of integration and solidarity from the political, social, economic, technologic and ecologic points generally. Globalization, which generally emerges from the effect of the overstepping of capital and development of technology particularly transportation and communication

* Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: ahsenltr@gmail.com.

technologies, have approached countries each other in many aspects. Globalization is a procedure and a fact which have deeper effects than free movement of goods and the capital.

Background of globalization has been constituted by technology. Especially developments from telecommunication and computer technologies have taken a principal role in the settlement of national and international capital movements. In consideration of rapid and free movements of capital, developments of the technologies have been reached a speed which have never seen before.

To develop technology or to have technology take a very important place at the development efforts of the countries. Countries compete each other to become an important actor in the international world system with the national innovation systems in the framework of the technology policies. Although it has claimed that globalization removes the borders, national systems still protect their importance. Besides, multinational corporations which emerges at this process complicate the national innovation systems at the point of developing technologies.

At the 21st century, at the bounded and interdependent world, planning economy policies could not be possible without environment subjects. Many issues such as overconsumption, technologic development, natural resource depletion, underdevelopment, poverty, privatization, national and international security are global issues which are in the environment subjects. Accordingly, economic development models which do not take into consideration these environmental issues become a highly controversial topic.

The aim of this article is to draw attention the importance of definition of national innovation systems which take into account environmental values especially for less developed countries. Also, effects of possibilities and limitedness of globalization on national innovation systems will discuss. This article depends on literature review, mainly. With this work, national innovation systems will be emphasized with the framework of globalization and evaluated relations between environment and these subjects.

Keywords: Globalization, Innovation, Environment, Technology Policy, National innovation systems.

GİRİŞ

Küreselleşmenin yarattığı yenedünya anlayışı, uluslararası finans sistemi tarafından yönetilmekle birlikte, bu sistemin alt yapısı teknoloji tarafından kurulmuştur. Bilgisayar, iletişim ve ulaşım teknolojilerinde gerçekleştirilen gelişmeler finans işlemlerinin tüm dünyaya hızla yayılmasını sağlamaktadır. Küresel pazarlara ulaşmanın ve finans işlemlerinin bu şekilde hızlanmasını ve kolaylaşmasını sağlayan teknoloji, dünyayı küresel bir toplum haline getirmiş, bütünleşmiş bir uluslararası finans sistemi ile bilgi ve mal pazarlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Böylece sermayenin serbest dolaşımı sağlanmış, sermayeye kısıtlamaların olduğu pazarlardan ve ülkelerden uzak durma özgürlüğünü getirmiştir (Wriston, 1994, s. 55).

Küresel dünyada bulunan küresel pazarlar, iletişim ve bilgisayar teknolojilerinde gerçekleştirilen gelişmelerle bilgi ve emek paylaşımını da sağlamıştır. Bir bilgisayarın, Japonya, Fransa, Malezya, Güney Kore ve Singapur'da üretilen parçalarının Amerika Birleşik Devletleri'nde birleştirilerek tek bir makine haline getirilmesi emeğin de küreselleştiği anlamına gelmektedir (Wriston, 1994, s. 70).

Dünyada bu kadar etkili sonuçlar doğuran küreselleşmenin özellikle azgelişmiş ülkeler üzerindeki etkileri tartışmalıdır. Çevre sorunlarının yalnızca doğal kaynakların kirlenmesi ya da tükenmesi anlamına gelmediği, azgelişmişliğin de önemli bir çevre sorunu olarak kabul edildiği bir ortamda, ülkeler arasındaki farklılıkların da arttığı görülmektedir. Gelişmiş ülkeler aynı zamanda teknolojiyi geliştirebilen ülkelerdir. Küreselleşme teknolojiyi geliştirebilen bu ülkelerin tekelleşmesine yol açmakta ve dolayısıyla gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasında bir çeşit görev bölümüne neden olmaktadır. Gelişmiş ülkeler teknolojiyi geliştiren, üreten ve pazarlayan konumunda bulunurken, azgelişmiş ülkeler de hammadde ve ucuz işgücü sağlayan konumundadır.

Gelişmiş ülkeler, dünya üzerindeki finans, pazar, bilim ve teknoloji gibi çok etkili alanlardaki belirleyici olma konumlarını pek çok etkenin yanında önemli bir faktör olan ulusal yenilik sistemleri belirlemeleri ve bunu uygulamalarına borçludurlar. Küreselleşen dünyada sınırların ortadan kalktığı bir ortamda, ulusal yenilik sistemlerinin gelişme yolundaki ülkeler tarafından öneminin anlaşılması da bir zıtlık teşkil etmektedir. Ayrıca gelişmiş ülkelerin elde ettikleri konumlarını koruma çabaları nedeniyle diğer ülkelerin kalkınamayacağı düşüncesinin aksine Güney Kore, Tayvan, Hong Kong, Singapur gibi ülkelerin, ulusal yenilik politikaları uygulayarak gelişmeyi başarımları dikkat çekici olmuştur. Hindistan, Brezilya ve Endonezya gibi ülkelerin de bunlara hızla yetişme çabaları bilinmektedir. Dolayısıyla, ulusal yenilik sistemi belirlemenin ve kararlılıkla bunu uygulamanın önemi ortaya çıkmıştır. Ancak, küresel ısınmanın, ozon tabakasının incelmesinin, hava, toprak ve su kaynaklarının kirlenmesinin, açlığın, kıtlığın, çölleşmenin, yenilenemez doğal kaynakların tükenmesi tehlikesi gibi birçok çevre sorunlarının bilincinde olunan bu yüzyılda, çevresel amaçlar göz önüne alınmadan belirlenecek bir ulusal yenilik politikası uygulamanın imkânsız olduğu görülmektedir.

1. KÜRESELLEŞME

1.1 Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme, devletin bütün sosyal ve ekonomik işlevlerinden vazgeçmesi, pazarın dünya ölçeğinde büyümesi, yönetim ekonomisinin küçülmesi, ulusal sınırların dışına çıkılması ve dünyanın tek pazar haline gelmesi olarak tanımlanmaktadır (Şaylan, 1997, s. 9). İletişim, ulaşım ve ticaretin ulusal sınırları aşarak yoğunlaşması ve alanının genişlemesi olarak da ifade edilen küreselleşme, coğrafi olarak uzak, farklı yerlerde ve farklı kültürel özelliklere sahip toplumları birbirine yaklaştırmakla birlikte bazı yönlerden de toplumlar arasındaki farklılıkların derinleşmesine yol açmaktadır. 19. yüzyılda, demiryolları, telgraf, buharlı gemi gibi gelişmeler ulaşımı kolaylaştırarak ticareti yoğunlaştırmıştır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra da ulaşım, bilgisayar ve iletişim teknolojilerinde gerçekleştirilen ilerlemeler sayesinde devletler ve kıtalararası ilişkiler kolaylaşmış, hızlanmış ve yoğunlaşmıştır. Buna karşılık, ileri teknolojilerden kaynaklanan sınırları aşan riskler, ekosistemlerin aşırı yıpranması, hükümetler, sivil toplum örgütleri, hükümet dışı örgütler, uluslararası antlaşmalar ile uluslararası gerçekleştirilen tüm çalışmalar küreselleşme kapsamında ele alınmaktadır (Habermas, 2002, s. 83).

1980'lerde başlayan bir süreç olarak nitelendirilen küreselleşme, sermayenin ve malların serbest dolaşımından daha fazla olarak, sınırların kalkması, tüm insanların, toplumların ve devletlerin karşılıklı bağımlılığının artması anlamına gelmektedir (UNDP, 1999, s. 99). Ancak bu bağımlılığın yarattığı etkiler, eşitsizlik, yoksulluk, işsizlik, çevresel etkiler gibi pek çok konuda tartışmalar sürmektedir.

Küreselleşmenin savunucuları arasında neoliberal ekonomi politikalarının getirilerini müdafaa etmektedirler. Buna göre özetle, tam rekabet koşullarında piyasalar her türlü müdahaleden arındırıldığı zaman, üretim kaynaklarının dağılımı kolaylıkla sağlanacak ve dünya genelinde toplam refah artacaktır (Kazgan, 2002, s. 16). Fakat bu politikaların uygulanmasının sonucunda gerçek dünyada ortaya çıkan gelişmeler göz ardı edilmektedir. Özellikle küresel güç dengesinin yapısı çerçevesinde, bu politikaların en gelişmiş olan birkaç ülkenin çıkarlarına göre oluşturuluyor olması nedeniyle dünyanın geri kalanında pek çok olumsuzluk yaşanmaktadır.

Küreselleşme karşıtlarının ise aslında neye karşı oldukları konusunda bir takım çelişkiler bulunmakla birlikte, genel olarak özünde kapitalizmle mücadele olduğu söylenilebilir. Esasen bu mücadele önemlidir. Çünkü bu karşıtlık, kapitalizmin tüm kurum ve süreçlerinin ve bunların sonucu olarak ortaya çıkan işsizlik, yoksulluk, acımasızlık, yabancılaşma gibi etkilerinin insanlığın kaderi ve isteği olmadığını göstergesidir (Çoban, 2002, s. 118).

“Yırtıcı Küreselleşme” adlı kitabında Falk, aslında insani küreselleşmenin mümkün, istenir ve hatta gerekli bir şey olduğunu belirtmektedir. Küreselleşme karşıtı olmanın teknoloji karşıtlığı olmadığını, aksine insanlığın refaha ve iktidara kavuşmasına hizmet ettiği ve insanın maddi olduğu kadar manevi yönüne de hitap ettiği müddetçe teknolojik yeniliğin iyi karşılandığını savunmaktadır. Asıl eleştirilenin şirketlere dayalı küreselleşme olduğu ve bu tür küreselleşmenin toplumlar içinde ve arasında beşeri ilişkileri bozan bir ideolojinin tahakkümü altında olduğunu ileri sürmektedir. Çevre korumaya yeterince özen gösterilmeyerek gelecek nesillerin yaşamı tehlikeye atılmakta, insanın ekonomik ve sosyal hakları dahil bütün olarak insan hakları dünya üzerindeki tüm insanlara ulaştırılamamaktadır (Falk, 2001, s. x).

Küreselleşme ile ilgili tartışmalarda, küresel serbest pazar temelinde devletin yok olduğu ön kabulü ortak payda gibi görülmektedir. Neoliberalere göre, devlet yok olmaktadır, zaten öyle

olmalı, süreç hızlandırılmalıdır. Refah devletini savunanlara göre, devlet yok olmaktadır, sahip çıkmalıyız. Aşağıdan küreselleşme perspektifine göre, devlet yok olmaktadır, olsun, kapitalizmle sorunu olanlar küreselleşmeyi demokratikleştirmelidir (Çoban, 2002, s. 157). Burada belirtmek gerekir ki, “küreselleşmenin demokratikleştirilmesi” kavramı da küreselleşme karşıtları tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

Bununla birlikte, küreselleşme savunmasının ya da karşıtlığının önemli miktarda literatüre sahip olması nedeniyle, bu konu makalenin konusunu ve kapsamını aşmaktadır. Burada özetle, devletin ortadan kalktığı, kapitalist toplumsal ve ekonomik sistemin bu konudaki rolü üzerinde tartışmalar devam etmektedir.

1.2 Küreselleşme ve Çevre İlişkisi

Çevre en genel anlamıyla, insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde oldukları, sosyal, ekonomik, kültürel, biyolojik ve fiziki ortam şeklinde tanımlanmaktadır (Keleş-Hamamcı, 1998, s. 25). Önceleri doğal çevrenin korunması anlamında ele alınan çevre kavramı, zamanla içeriğini genişletmiştir. Ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik ilerleme ile birlikte genişleyen ve derinleşen çevre kavramı, sağlıktan eğitime, konuttan çalışma ve gelir düzeyine kadar birçok konuda hayatın tüm alanlarını kapsamına almıştır. Ayrıca devletlerin gelişme çabaları çerçevesinde, yoksulluk, yoksunluk, işsizlik gibi konularda çevre kavramının içinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, yaşamın her alanını içine alan ve yaşam ile ilgili tüm konuları kapsayan “yaşanabilirlik” kavramına en geniş anlamı veren çevre tanımlaması geçerli olmaktadır (Keleş-Hamamcı, 1998, s. 141).

Temelde insan-doğa ilişkisinin bir ürünü olarak kabul edilen çevre sorunları, ilk başta gelişmiş ülkelerin sanayilerinden kaynaklanan problemler olarak düşünülmüştür. Azgelişmiş ülkelerin bu sorunlarla bir ilişkisinin olmadığı fikri kabul görmüştür. Gerçekten de önceleri endüstriyel kirlilik boyutuyla dikkat çeken çevre sorunlarının, daha sonra yenilenemez kaynakların tükenmesi, doğal kaynakların kirlenmesi ve tükenmesi, küresel ısınma, ozon tabakasının incelmeye gibi problemler gündeme geldikçe küresel sorunlar olduğu da kabul edilecektir. Ayrıca, çevre sorunu ile çevre kirlenmesinin farklı kavramlar olduğu belirtilmelidir. Çevre sorunu, çevre kirliliğinin yanı sıra, hızlı nüfus artışı, açlık, kıtlık, kötü sağlık koşulları, yoksulluk, işsizlik, yoksunluk, kentleşme ve eğitim problemleri gibi pek çok sorunu kapsamaktadır.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle birlikte sanayileşmenin hızı da çok fazla artmıştır. Teknolojik ilerleme, hava, toprak, su kirlenmesi, aşırı tüketim ve doğal kaynakların tükenme tehlikesinin farkına varılması sonucunda dünya kamuoyunun dikkatleri çevre konularına çekilmiştir. Bu çerçevede mevcut ekonomik sistem de tartışılır hale gelmiştir. Ancak yine de hâlihazırda, ekonomik ve kurumsal büyüme ile teknolojik ilerlemenin göstergelerinin iyi olması, ekonomik durumun iyi olduğunun kabulü anlamına gelmektedir. Buna rağmen 21. yüzyılda, her anlamda birbirine bağlı ve bağımlı hale gelmiş dünyada ekonomi politikalarını çevre konularını dikkate almadan planlamak mümkün değildir (Capra, 1982, s. 470).

Küreselleşmenin etkilerinin en fazla görüldüğü alan çevredir. Gelişmiş ülkeler, kirlilik yaratan teknolojileri ve endüstrileriyle doğal dengeyi bozan konumdadırlar. Bunun yanı sıra azgelişmişlik ise başlı başına bir çevre sorunu olarak kabul edilmekte ve küreselleşmenin bu

sorunları arttırdığı ileri sürülmektedir. Azgelişmiş ülkelerin hayat şartları ve bu ülkelerdeki yoksulluk çevre sorunlarının temel nedeni olarak görülmektedir. Yoksullukla mücadele etmek zorunda kalan azgelişmiş ülkelerin insanların su, toprak ve orman gibi doğal kaynakları aşırı kullanmalarından dolayı çevreye olan baskıları çok fazladır. Ayrıca sahip oldukları eski teknolojileri kullandıkları sanayileriyle çevre kirliliğine yol açmaları olağan karşılanmaktadır. Küreselleşmenin ise bu sorunları azaltmak yerine arttırdığı ileri sürülmektedir (Yıkılmaz, 2003, s. 87). Özellikle gelişmiş ülkelerin kirlilik yaratan teknolojilerini az gelişmiş ülkelere transfer etmesi, gelişme çabası içinde olan bu ülkelerin yeni ve temiz teknolojileri satın almaya hem maddi hem de nitelikli işgücü açısından güçlerinin yetmemesi nedeniyle satın alamamaları ve eski, kirlitici teknolojilere yönelmeleri gibi sebeplerle azgelişmiş olan ülkeler, endüstriyel kirlilikten en fazla zarar görenler olmaktadır (Keleş-Hamamcı, 1998, s. 96). Ayrıca eski ve kirlitici teknolojiler için kirliliği önleyici teknolojileri de elde etmeleri mümkün olmamaktadır. Burada belirtilmesi gereken bir başka husus da bu ülkelerin çevrenin korunması ile ilgili kriterlerini, uluslararası büyük şirketlerin yatırımlarını çekmek amacıyla oldukça düşük düzeyde tutmasıdır.

Gelişmiş ülkelerin kendi çevrelerine zarar vermemek amacıyla kirlitici teknolojilerini azgelişmiş ülkelere transfer etmesi aslında bir çeşit “çevresel zarar transferi” anlamına gelmektedir (Diamond, 2006, s. 455). Ancak bu durum, özellikle ozon tabakası, iklim değişikliği gibi küresel sorunlar açısından bir şey ifade etmemektedir. Yine de azgelişmiş ülkelerde yaşanan yerel çevre sorunları açısından çok önemlidir. Eski ve kirlitici teknolojilerin bu şekilde transferi konusu “Kirlilik Sığınakları Hipotezi” ile literatüre geçmiş, bu konuda birçok görüş öne sürülmüştür. Bu hipoteze göre, gelişmiş ülkelerde çevresel standartların yüksek olması, işgücünün pahalı olması sebebiyle ve özellikle de küreselleşme neticesinde uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi nedeniyle, eski ve kirlitici teknolojiler, azgelişmiş ülkelere yönelmektedir (Çoban, 2004, s. 273). Bu durumda gelişmiş ülkelerde çevresel standartların yükselmesi sağlanırken, azgelişmiş ülkelerinde kirlitici endüstrilerin sığınakları haline geleceği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla küreselleşmenin bir sonucu olarak, özellikle de uluslararası pazarın serbestleşmesi ve sermayenin serbest dolaşımı sayesinde küreselleşmenin gelişmiş ülkeler lehine işlemesi nedeniyle, gelişmiş ülkeler tercih ettikleri ya da avantajlı oldukları sektörlerde uzmanlaşacaklardır. Azgelişmiş ülkelerin de çevrenin bozulduğu, doğal kaynakların yoğun olarak kullanıldığı, gelişmiş ülkelere ucuz işgücü, ucuz hammadde, kısacası ucuz kaynak sağlayan ülkeler olacağı vurgulanmaktadır (Akbostancı, Tunç & Aşık, 2004). Gelişmiş ülke konumuna gelmeleri de böylece olanaksız hale gelecektir.

Sonuç olarak küreselleşme, dünyanın bütünleşmesini, toplumların ve devletlerin birbirine daha yakınlaşmasını, mesafelerin kısılmasını sağlamakla birlikte küresel bir bağımlılık yaratmıştır. Aynı zamanda küreselleşme, gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasındaki farkların derinleşmesi, uluslararası güvenlik konularında karşılaşılan birçok sorun, çevre problemlerinin küresel niteliği gibi pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir.

2. ULUSAL YENİLİK SİSTEMLERİ

2.1 Ulusal Yenilik Sistemi Kavramı

Ulusal yenilik sistemi kavramı, bir ülkenin teknolojik gelişme sürecinde izlediği bütün yolları içeren politikalar sistemi olarak ifade edilebilir. Bu kavram, ülkelerin teknoloji geliştirme ile ilgili tüm kurumlarını kapsamaktadır. Bir ülkenin uluslararası rekabet gücü ve uluslararası

işbölümü içerisindeki konumu üzerindeki etkisi nedeniyle bu kavram devletler açısından önem arz etmektedir.

Ulusal yenilik sistemi kavramı, 19. yüzyılın başlarında ilk defa Friedrich List tarafından, tarıma dayalı Alman ekonomisinin gelişmesi ile ilgili olarak ileri sürülmüştür. Endüstri Devriminden sonraki yıllarda İngiliz ekonomisinin karşısında Alman ekonomisini az gelişmiş olarak nitelendiren List bu duruma çare olarak, bilim ve teknolojiye yeteri kadar önem verilmesi, mevcut sanayinin korunması yanında, ekonomik büyüme ve endüstrileşmeyi hızlandıracak bir dizi politikayı içeren bir sistemin gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bunun da temelini yeni teknolojileri öğrenmeye ve uygulamaya dayalı olduğunu ileri sürmektedir (List, 1856, s. 1xii). List, devletlerin içinde buldukları mevcut durumlarının geçmiş kuşakların geliştirdikleri teknolojilerin, uygulamalarının, geliştirmelerinin ve birikimlerinin bir sonucu olduğunu düşünmektedir. Ona göre her ulusun verimliliğinin gücü, yalnızca, önceki kuşakların mirası olanlarla, ulusların bunlara kendi olanaklarıyla geliştirdiklerine ve bunlardan nasıl faydalandıklarına bağlıdır (List, 1856, ss. 113-114).

List ve onun gibi düşünen iktisatçıların önerileri ve uygulanan sistem sayesinde Almanya dünyanın en iyi teknik eğitim sistemlerinden birini geliştirmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda İngiltere, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri, ayrıca 2. Dünya Savaşı sonrasında Japonya gibi ülkelerin uyguladıkları ulusal yenilik sistemleri sayesinde, uluslararası rekabette elde ettikleri konum tartışmasızdır.

Özetle List'e göre ulusal yenilik sistemi, uzun dönemli, endüstri ve eğitim politikalarına bağlı, ulusal bir teknoloji politikası olarak açıklanabilir. Kendi zamanına göre oldukça isabetli öngörülerde bulunan List, 21. yüzyılda dünyanın ve ulusal ekonomilerin geleceği durumu, şirket içi araştırma-geliştirme faaliyetlerini ya da birçok değişik ülkede yatırımlar yapan ve kendi merkezleri dışında araştırma-geliştirme birimlerini kuran çok uluslu şirketlerin ortaya çıkışını öngörememiştir. Tüm bunlar ulusal yenilik sistemlerini oldukça derinden etkilemiştir (Freeman-Soete, 2003, s. 343). Buna rağmen devletlerin uyguladıkları ulusal yenilik sistemlerinde List'in öğretisinin izleri bulunmaktadır.

20. yüzyılda ulusal yenilik sistemleri, araştırma-geliştirme faaliyetleri, eğitim-öğretim sistemi üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle araştırma-geliştirme çalışmaları, teknoloji geliştirme konusunda en fazla önem verilen alan olmuştur. Ancak bu çalışmaların maliyeti doğası itibarıyla oldukça yüksek olduğundan özellikle devletin desteklemesi gerekmektedir. Bu da genellikle gelişmiş ülkeler tarafından başarıyla yürütülebilmektedir. Devletin desteği dışında bu faaliyetler çok uluslu şirketler tarafından da yürütülebilmektedir. Az gelişmiş ülkeler bu maliyetleri taşıyabilecek durumda olmadıklarından ya teknoloji satın alacaklardır ki bu da hem maliyet hem de uzmanlaşmış işgücü açısından bu ülkeleri zorlamaktadır ya da çok uluslu şirketlerin yatırımlarını kendi ülkelerine çekmek için çevre standartları başta olmak üzere pek çok konuda taviz vereceklerdir. Dolayısıyla teknoloji geliştirme işi hem maliyeti hem de uzmanlaşmış işgücü nedeniyle gelişmiş ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu düşünce genel kabul görmüş olsa da, Güney Kore ve Tayvan gibi birkaç ülke ulusal yenilik sistemleri ile gelişme başarısını gösterebilmişlerdir.

2.2 Ülkelere Göre Ulusal Yenilik Sisteminin Özellikleri

Ülkelerin gelişmelerinde gösterdikleri başarılar elbette tek bir faktörle açıklanamaz. Başarı bir bütün olarak, ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimlerle birlikte gelmektedir. Fabrika

sistemine geçiş ile beraber şirketlerin yeni yönetim ve üretim tarzları, teknolojinin gelişmesi ve bu gelişmelerin benimsenerek öğrenilmesi, yaygın olarak kullanılması, ürün pazarlarının değişmesi, ulaşımın gelişmesi ve asıl önemli olan tüm bu gelişmeleri benimseyecek ve kullanacak uygun kültürel ortamın sağlanması önemli faktörler olarak sayılabilir (Freeman-Soete, 2003, s. 359). Bu değişimler öncelikli olarak Avrupa kıtasında ortaya çıkmıştır. Endüstri Devrimi sonrasında İngiltere, Almanya ve diğer Avrupa devletleri kendi ulusal teknoloji politikaları ve yenilik sistemleri ile gelişme çabalarını başarıyla sonuçlandırmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Japonya gibi önemli örnekler de bulunmaktadır. Burada örnek olarak İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve sonradan gelişmiş ülkeler arasına katılan Güney Kore'nin ulusal yenilik sistemlerinden kısaca söz etmekte yarar bulunmaktadır.

18.-19. Yüzyıllarda İngiltere'nin Ulusal Yenilik Sisteminin Özellikleri:

Bilim ve teknoloji devlet tarafından desteklenerek, ulusal bir kurum haline getirilmesi sağlanmıştır. Bilim insanları ile iş dünyası arasındaki ilişkiler güçlendirilmiştir. Ulaşımın altyapısı düzenlenmiştir. Ulusal teknolojinin ve teknoloji bilgisinin korunması için önemli çabalar sarf edilmiştir. Teknolojik bilgi korunurken, ticaretin önündeki engeller kaldırılmıştır. Yeni sanayi kentleri oluşturulmuştur. Üniversitelerin bilimsel çalışmaları yanında, bu sanayi bölgelerine teknik eleman yetiştirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca beyin göçünün önlenmesi için bizzat devlet tarafından önlemler alınmıştır (Freeman-Soete, 2003, s. 340).

19.-20. Yüzyıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nin Ulusal Yenilik Sisteminin Özellikleri:

Amerika Birleşik Devletleri'nin 1940'lı yıllar öncesinde ve sonrasında gerçekleştirdiği ulusal sistem farklılık göstermektedir. 1860'lı yıllarda demiryolu alt yapısı düzenlenerek ülke çapında bir pazarın gelişmesi sağlanmıştır. İşgücü kıtlığı, makine ve sermaye yoğun teknolojilerin gelişmesini hızlandırmıştır. Zengin ulusal doğal kaynakların büyük çapta kullanılması ile ağır sanayi yatırımlarına ağırlık verilmiştir. Bunları şirketlerin büyümesi ve şirket içi araştırma-geliştirme faaliyetlerinin başlaması takip etmiştir. Verimlilik artırma çalışmaları sayesinde 1914'lü yıllarda verimlilik Avrupa'nın iki katına çıkartılmıştır. Ayrıca tüm bunlar için gerekli olan bilimsel ve teknolojik altyapı Avrupa'dan ithal edilmiştir. (Freeman-Soete, 2003, s. 340). 1945 yılına gelindiğinde 2. Dünya Savaşı şartlarında ithal teknoloji ile istenilen noktaya ulaşamayacağını kavrayan Amerikan Başkanı Roosevelt, Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kurumunun Başkanı Dr. Vannevar Bush'tan dünya lideri bir ülke olabilmek için yapılması gerekenler ile ilgili bir rapor istemiştir. "Bilim-Sonsuz Sınır" adıyla yayınlanan rapor, bilimde ve teknolojiye sosyal ve ekonomik hedefleri belirlenmiş ulusal bir politika izlenmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır. Kendi bilim ve teknolojisine sahip olmanın çok önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, devletin araştırma-geliştirme çalışmalarını kendisinin yapması yanında özel sektörün faaliyetlerinin de desteklenmesi sağlanmıştır. Özellikle uzman işgücü ve bilim insanı yetiştirme konusuna önem verilmiştir. Devlet, okullarda ve üniversitelerde potansiyeli olan öğrencileri bularak bunların eğitimine özel önem verilmiş, çeşitli burs sistemleri geliştirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin uyguladığı sistemde, eğitim-öğretim sistemi ile araştırma-geliştirme faaliyetlerine özel önem verildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca bu sistemli politikaların dikkatle takip edildiği, 1954 yılında Başkan Eisenhower tarafından ulusal sistemin revize edildiği ve 1993 yılında Clinton'un başkanlığı döneminde de ulusal sistemin yenilendiği görülmektedir. "Amerikan Ekonomisinin Büyümesi İçin Teknoloji: Ekonomik Güç Sağlamak İçin Yeni Bir Yol" adıyla yayınlanan ulusal yenilik sisteminde, özellikle yeni nesil teknolojilerin

destekleneceği, araştırma-geliştirme faaliyetlerinde daha çok ticareti arttıracak alanlara öncelik sağlanacağı ve desteklemelerde yerel faaliyetlere öncelik verileceği belirtilmiştir (Göker, 2004, s. 177).

Japonya'nın Ulusal Yenilik Sisteminin Özellikleri:

Japonya 2. Dünya Savaşı sırasında yaşadığı büyük yıkım sonrasında, dünya teknolojisine yetişme ve teknolojide rekabet edebilecek yetkinliğe ulaşma doğrultusunda kendi ulusal yenilik sistemini geliştirmiş ve kararlılıkla uygulamıştır. Japonya öncelikle bilgisayar, elektronik, robot, iletişim teknolojileri gibi başarılı olmak istedikleri ve gelecek vadeden alanlar belirlemişlerdir. Başlangıçta kopya ve taklit teknoloji ile yola çıkan Japonya teknoloji ithaline yönelmiştir. Eğitim- öğretim konusuna da özel önem veren Japon devleti Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere birçok ülkeye uzman işgücü yetiştirmek amaçlı öğrenci göndermiştir. Teknik eğitime ayrıcalık tanınmış ve gittikleri ülkelerde öğrendiklerini kendi ülkelerinde uygulamaları devlet tarafından desteklenmiştir. Araştırma-geliştirme çalışmalarına çok fazla destek verilmiştir. Devletin kendisinin yaptığı çalışmaların yanı sıra şirketlerin de bu konudaki faaliyetleri teşvik edilmiştir. Araştırma- geliştirme faaliyetleri, bilim insanları, şirketler ve yan sanayi kuruluşları arasında çok güçlü bağlar oluşturulmuş ve devletin tüm bunlara olan desteğinin sürekliliği sağlanmıştır. Ayrıca Japonya'nın gelişmesinde, Japonların kendi geleneksel toplum yapılarının ve gelişme için yapılan çalışmalara olan güçlü toplumsal desteğin de etkisinin çok fazla olduğu belirtilmelidir (Freeman-Soete, 2003, s. 349).

Güney Kore'nin Ulusal Yenilik Sisteminin Özellikleri:

Güney Kore'nin ulusal yenilik sistemi büyük oranda Japonya'nın sistemine benzemektedir. Yalnız Güney Kore, Tayvan gibi birkaç Asya ülkesinin özelliğinin, küreselleşen dünyada mevcut gelişmiş ülkelerin dışında başka ülkelerin gelişmesinin mümkün olmadığını ileri sürüldüğü zamanlarda gelişmeyi başarmalarının olduğu söylenilebilir. Güney Kore, öncelikle dünya teknolojisine yetişmek ve jenerik teknolojilerde bilgi egemenliğini elde etmeyi hedef olarak belirlemiştir. Gelişme ve yetişme için özel önem verilecek teknoloji alanlarının belirlenmesi ile yola çıkan Güney Kore, uzun vadeli ve kararlı bir ulusal strateji belirlemiş ve uygulamıştır. Araştırma-geliştirme faaliyetleri, eğitim-öğretim sistemi ve sanayinin geliştirilmesi konularına öncelik verilmiştir. Mevcut teknolojik gelişmelere sahip olarak onları kullanabilmek, bu teknolojiyi yeniden üretebilmek, geliştirebilmek gibi stratejiler belirlenmiştir. İletişim, otomotiv, mikroelektronik, nanoteknoloji gibi alanlarda gelişmeyi önceliğine alan Güney Kore, 1990'lı yıllarda birçok alanda dünyada öncü olabilmıştır (Göker, 2004, s. 177).

3. KÜRESELLEŞMENİN VE ÇEVRENİN ULUSAL YENİLİK SİSTEMLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ

1980'li yıllarda başlayan küreselleşme süreci, enformasyon teknolojileri başta olmak üzere birçok alanda gerçekleştirilen teknolojik ilerlemelerle 21. yüzyılda da hızla devam etmektedir. Çevre sorunlarına önemli oranda katkıda bulunan teknolojik gelişmeler, hem küreselleşmeyi hızlandırıp hem de pek çok sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Küreselleşme, devletler için gelişme konusunda türlü çelişkiler yaratmaktadır. Ulusal devletlerin ve ulusal ekonomilerin hızla işlevini yitirdiği düşünülürken, gelişmekte olan ülkeler için ulusal yenilik sistemlerinin, teknoloji politikalarının öneminin anlaşılması ilginç bir tezat yaratmaktadır. Dolayısıyla, ulusal yenilik sistemleri belirlenirken, çok uluslu şirketler, küresel iletişim ağlarının gelişmesi, maliyetlerde meydana gelen iyileşmeler ve dünyada yaşanan gelişmelerle

birlikte değişmeler dikkate alınmalıdır. Ayrıca, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı gibi uluslararası ve uluslararası kuruluşların etkileri ve yaptırımları da göz önünde tutulmalıdır (Freeman-Soete, 2003, s. 361).

Küreselleşme ile birlikte teknolojik gelişmelerin tüm dünyaya yayılmasının önündeki önemli engellerden biri, gelişmiş ülkelerin teknoloji geliştirme konusundaki doğal üstünlüklerinin zamanla onları tekeli güç haline getirmesidir. Bununla beraber bu konuda uluslararası alanda çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Özellikle fikri mülkiyet hakları ile ilgili düzenlemeler ve araştırma-geliştirme çalışmalarına verilen destekler bu düzenlemelere örnek olarak gösterilebilir (Şaylan, 2003, s. 192).

Küresel sistemde az gelişmiş ülkeler, ekonomik olarak gelişmiş ülkelerin oldukça gerisinde kalan ülkelerdir. Bu ekonomik geri kalmışlık beraberinde ekonomik, politik, teknolojik bağımlılığı getirmektedir (Beck, 1990, s. 73). Uluslararası sistemde bir başka önemli bağımlılık konusu da ekolojik bağımlılıktır. Teknolojik gelişmişliğin düşük olduğu zamanlarda, insanın doğaya olan bağımlılığının daha fazla olduğu bilinmektedir. Teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmenin hızlanması ile birlikte bu bağımlılık daha çok kaynak kullanımı ve üretim düzeyinde gerçekleşmeye başlamıştır. Dolayısıyla küresel sistemin maddeci yaklaşımında doğa, kaynak olarak algılanmaktadır. Buna ek olarak gelişme kavramı mevcut sistemde, ekonomik, toplumsal, sosyal olarak ilerlemenin yanı sıra endüstriyel üretimin gelişmesini de içermektedir. Bu durum da teknolojik ilerlemenin önemine dikkat çekmektedir.

Ülkelerin, teknoloji geliştirmek için uyguladıkları politikalar çeşitlilik göstermekle birlikte, temelde yeni teknolojiler geliştirmenin yanı sıra mevcut teknolojilerin ihtiyaca ve talebe göre yenilenmesi için gereken çalışmaları yapmak bu politikalar kapsamında değerlendirilmektedir. Bu çerçevede ülkelerin kendi özelliklerine göre uyguladıkları ulusal yenilik sistemleri küresel sistemden oldukça fazla etkilenmektedir. Küresel sistemin gelişmiş ülkeler lehine işlediği bilinen bir gerçekliktir. Bu sistemde gelişmiş ülkeler teknolojiyi geliştiren, teknolojinin sahibi olan konumunda iken, az gelişmiş ülkelere de gelişmiş ülkelerin uygun gördüğü şekilde her anlamda kaynak sağlayan rolü verilmektedir.

Gelişmiş ülkeler açısından sorun olmayan ulusal yenilik sistemlerini geliştirip uygulamak, az gelişmiş ülkeler için pek çok açmazı bir arada getirmektedir. İlk olarak, az gelişmiş ülkelerin maddi olanakları ve teknoloji geliştirmek için gerekli olan bilgi birikimleri oldukça sınırlıdır. Bu durum da onları eski teknolojileri kullanmaya sevk etmektedir. İkinci olarak, az gelişmiş ülkeler küresel sistem çerçevesinde hızlı gelişme için, küresel sermayeye hükmeden, merkezleri genelde gelişmiş ülkelerde bulunan çok uluslu şirketlerin yatırımlarını çekmeye çalışmaktadırlar. Bu da onların çevre standartları başta olmak üzere, işgücünün çalışma standartları gibi birçok konudan fedakarlık etmelerine neden olmaktadır. Kısacası ulusal yenilik sistemlerinin belirlenmesi gelişmiş ülkeler için sorun oluşturmamakta, yalnızca avantajlı konumlarını daha da avantajlı hale getirmelerine yardımcı olmaktadır.

Az gelişmiş ülkeler için ise ulusal yenilik sistemlerini geliştirmek ve uygulamak ayrı bir önem arz etmektedir. Uluslararası alanda bu konuda yapılan birçok düzenlemeye rağmen, kendi avantajlarını ve dezavantajlarını objektif bir değerlendirmeye ele almaları ve sonrasında gerçekçi bir sistem belirlemeleri ve bunu uygulamakta kararlı olmaları gerekmektedir. Burada az gelişmiş ülkeler için Dünya Ticaret Örgütü'nün "Kuruluş Anlaşması"nın eklerinde yer alan "Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması"nın ayrı bir önemi bulunmaktadır. Bu Anlaşma ile her türlü mal ve hizmet uluslararası ticaretin ve fikri ve sınai mülkiyet haklarının

konusu haline getirilmiştir. Böylece az gelişmiş ülkelerin gelişmelerinin önüne oldukça önemli bir engel daha çıkarılmıştır (Saçlı, 2009, s. 262).

Bütün bu engellemelere rağmen günümüzde gelişmenin her şekli, teknolojik süreçlerin örgütlendiği, yapısal olarak belirlenmiş bir performans ilkesine sahiptir. Yani endüstrileşme ekonomik büyümeye odaklanmış, günümüzün bilgi toplumu ise teknolojik gelişmeye odaklanmıştır. Dolayısıyla az gelişmiş ülkelerin gelişmesi için ulusal yenilik sistemleri belirlemek ve o doğrultuda politikalar izlemek çok önemlidir (Castells, 2008, s. 21).

Aynı zamanda, ulusal yenilik sistemleri belirlenirken çevre sorunlarının dikkate alınması gerekmektedir. Bu durum, belirlenecek ulusal sistemlere yeni bir bakış açısı getirmektedir. Çevre amaçlarını karşılamak için, eski politikalarda değişikliğe gidilmeli, teknolojik gelişmelerin hedefleri ve yönü yeniden belirlenmeli, teknolojik gelişmenin yönü belirlenirken başta devlet olmak üzere, şirketler, tüketiciler, sivil toplum örgütleri dâhil birçok katılımcının etkileyebileceği merkez dışı bir kontrol sistemi kurulmalı, tamamlayıcı politikaların önemle üzerinde durulmalıdır (Freeman-Soete, 2003, s. 469).

SONUÇ

Gelişmekte olan ülkeler için dünyada mevcut olan teknolojik gelişmeleri yakalama amacıyla ulusal yenilik sistemlerine duyulan ihtiyaç hala önemini korumaktadır. Küresel rekabetin çok fazla arttığı 21. yüzyılda ulusal ekonomilerin ve ulusal devletin öneminin azalması ile ilgili görüşlerin yanı sıra aslında ulusal devletin öneminin arttığı da ileri sürülmektedir. Ulusal devletin, hem diğer devletlerle ve çok uluslu şirketlerle hem de uluslararası ve uluslararası birliklerle olan ilişkileri, etkileşimleri artarak sürmektedir.

Ulusal yenilik sistemleri, ülkelerin kendi koşullarına göre öncelikli olarak araştırma-geliştirme faaliyetlerini, eğitim-öğretim sistemini, sanayileşme politikalarını, bilim ve teknoloji politikalarını içermektedir. Ancak ekonomi politikaları dâhil devlet tarafından belirlenen ve izlenen tüm ulusal yenilik sistemi, 21. yüzyılda çevre sorunlarını görmezden gelerek belirlenemez. Çünkü dünyanın yenilenemez doğal kaynakları tükenmekte, hava, toprak, su kirliliği dikkat çekici boyutlara ulaşmakta, açlık, kıtlık, yoksulluk ve daha pek çok sorun, yeryüzündeki yaşamın sürdürülebilirliği için dikkate alınmak zorundadır. Dolayısıyla çevresel değerler gözetilerek belirlenen ve uygulanan “ulusal yenilik sisteminin”, günümüz koşullarında gelişmenin sağlanması ve sürdürülebilirliği için çok önemli olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akbostancı, E. G., Tunç, İ. & Türüt-Aşık, S., (2004), “İmalat Sanayi ve Kirlilik: Bir Kirli Endüstri Sığınağı Olarak Türkiye?”, ERC Working Paper in Economic, 04/03T, March, <http://www.erc.metu.edu.tr/menu/series04/0403T.pdf>, (01.05.2009).

Beck, J. M., (1990), *Çevre ve Üçüncü Dünya*, Çev. Kadir Canatan, 1. Baskı, İstanbul: Endülüs Yayınları.

Capra, F., (1982), *Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası*, Çev. Mustafa Armağan, İstanbul: İnsan Yayınları.

Castells, M., (2008), *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Ağ Toplumunun Yükselişi*, 2. Baskı, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çoban, A., (2002), “Küreselleşmeye Karşı Olmak: Olanaklar ve Sınırlılıklar”, *Praksis*, Sayı: 7 (Yaz), ss. 117-164.

Çoban, A., (2002), “Çevreciliğin İdeolojik Unsurlarının Eklemlenmesi”, *SBF Dergisi*, Cilt: 57, Sayı: 3, Temmuz-Eylül, ss. 3-30.

Çoban, A., (2004), “Çok Uluslu Şirketler-Ekolojik Zarar İlişkisinin Ekonomi Politikası”, *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar: Ekolojik, Ekonomik, Politik ve Yönetimsel Perspektifler*, ed. M. C. Marın & U. Yıldırım, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, ss. 273-298.

Falk, R., (2001), *Yırtıcı Küreselleşme*, Çev. Ali Çaksu, 2. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları.

Freeman, C. & Soete, L., (2003), *Yenilik İktisadı*, Çev. Ergun Türkcan, 1. Basım, Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

Göker, A., (2004), “Pazar Ekonomilerinde Bilim ve Teknoloji Politikaları ve Türkiye”, *Teknoloji*, (Ed.) Ankara: TMMOB, ss. 123-219.

Habermas, J., (2002), *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*, Çev. Medeni Beyaztaş, İstanbul: Bakış Yayınları Düşünce Dizisi: 4.

Kazgan, G., (2002), *Küreselleşme ve Ulus: Devlet Yeni Ekonomik Düzen*, 3. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 5, Ekonomi 1.

Keleş, R. & Hamamcı, C., (1998), *Çevrebilim*, 1. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

List, F., (1856), *The National System of Political Economy*, English Edn, London: Longman.

Saçlı, A., (2009), *Uluslararası Çevre Politikaları Çerçevesinde Çevre: Teknoloji İlişkisi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Şaylan, G., (2003), *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, 1. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

UNDP (1999), UN Human Development Report, New York: Oxford University Press.

Wriston, W. B., (1994), *Ulusal Egemenliğin Sonu, Teknoloji Devrimi Nasıl Bir Yeni Dünya Düzeni Yaratıyor?*, Çev. Mehmet Hamamcı, 1. Baskı, İstanbul: Cep Kitapları.

Yıkılmaz, N., (2003), *Yeni Dünya Düzeni ve Çevre*, İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.

LEARNING STYLES OF ELT STUDENTS AND THE RELATIONSHIP WITH THEIR ACADEMIC SUCCESS AND LEARNING STYLES

Kağan BÜYÜKKARCI*
Bilal GENÇ**

ABSTRACT

The present study aims to document ELT students' learning style, the relationship between ELT students' learning styles and academic success. The number of students participated in the study was 118; 1st, 2nd, 3rd, 4th year ELT students from İnönü University and Süleyman Demirel University. A 52-item Turkish Learning Style Survey adapted by Cesur (2008) from Cohen, Oxford and Chi's (2001) Learning Style Survey was used to reveal the students' learning styles. For the academic success the students' cumulative grade point averages were taken into consideration. Turkish ELT students prefer visual, introvert, sequential, synthesizing, deductive and reflective learning styles. However, females and males differ in perceptual style preferences. While females rated higher averages in visual, introvert, sequential, synthesizing, analytical, inductive, deductive, reactional and reflective styles; males rated higher only in terms of extrovert and random. Both genders rated almost the same in terms of audial style. The findings suggest that there is a statistically significant difference between girls' and boys' academic achievement (girls being more successful), and girls' rating higher grades in nine of the learning styles and boys' rating higher grades only in two of the styles account for, albeit to a limited extent, the difference between their academic achievements.

Keywords: learning styles, gender, academic success, ELT students

İNGİLİZ DİLİ EĞİTİMİ ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRENME STİLLERİ VE ÖĞRENME STİLLERİNİN AKADEMİK BAŞARIYA OLAN ETKİSİ

ÖZET

Bireysel farkları düşündüğümüzde kişilik ve sonrasında kişilik özellikleri kavramlar aklımıza gelmektedir. Haslam (2007) ve Dörnyei (2005)' ye göre kişilik özelliklerini tanımlama çalışmalarını ilk olarak Gordon Allport ve Henry Odbert 1936'da 550.000 civarında kelime içeren geniş bir sözlüğü tarayarak, insan davranışlarını birbirinden ayıran terimleri inceleyerek yapmıştır. Bu çalışmada 17,953 tanımlayıcı kelime bulmuşlar ve bunların her birinin bireysel-farklılık değişkeni olduğunu tartışmışlardır. Daha sonra fiziksel özellikleri anlatan kelimeler ve bilişsel yeteneklerle ilgili kelimeler çıkarıldığında kelime sayısı 4.500 kelimeye düşmüştür. Daha sonrasında Raymond Cattell 1943'de bu listeyi kendi düşüncesine uygun olarak 16 faktöre düşürmüştür.

Kişilik özellikleri, öğrenme stilleri ile oldukça yakın bir şekilde ilişkilidir. Bireysel farklılıklar ve dil öğreniminde önde gelen isimlerden birisi olan Peter Skehan öğrenme stillerinin, bireysel farklılıkların önemli bir ögesi olduğunu belirtmiştir (Skehan, 1991).

Bugüne kadar öğrenme stilleri üzerinde yapılan pek çok çalışmada stil ve akademik başarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Joy ve Kolb (2009), öğrenme stilleri araştırmalarına yeni bir boyut getirerek kültür ve öğrenme stilleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda ise, tercihlerdeki değişkenlerin önemli bir kısmının kültür, cinsiyet, eğitim seviyesi ve uzmanlaşma alanlarıyla ilgili olduğunu bulmuşlardır.

* Dr. ELT Dept. Süleyman Demirel University, E-mail: kaganbuyukkarci@sdu.edu.tr

** Dr. ELT Dept. University of İnönü , bilal.genc@inonu.edu.tr; billgenc@gmail.com

Bu çalışmanın amacı iki yönlüdür. Birincisi, öğrenme stillerinin cinsiyetle olan ilişkisini bulmak; ikinci olarak da akademik başarının öğrenme stilleri ve cinsiyet tarafından tahmin edilebilirliğini sınamaktır. Bu sebeple, daha iyi dil öğrenme ve İngilizce alanındaki öğrencilerin akademik başarılarında hangi öğrenme stiline etkili olduğu tartışılabilecektir.

Stil çalışmaları aynı amaca ulaşmanın farklı yolları olduğunu varsaymaktadır ve bu da kendi tercih ettiği stille çalışma fırsatı bulan bireylerin, diğer farklı stilleri tercih edenlerle aynı derecede başarılı olacağı anlamına gelmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin öğrenme şekilleri ile onların bilişsel stilleri arasında bir denklik olduğu zaman öğrendikleri varsayılmıştır (Crozier, 1997). Fakat McKenna (1990) bu türden araştırmaları incelediğinde bunu destekleyecek çok az sonuca ulaşmıştır. Dolayısıyla, öğretimin öğrencilerin öğrenme stillerine göre düzenlenemeyeceğini söyleyebiliriz.

Bu çalışmada İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinin öğrenme stilleri, onların öğrenme stilleri ve akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada İnönü ve Süleyman Demirel Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi Bölümünde okuyan 118 öğrenci yer almıştır. Katılımcıların öğrenme stillerini ortaya çıkarmak için Cesur (2008) tarafından adapte edilen 52 maddelik “Öğrenme Stilleri Anketi” kullanılmıştır.

Çalışma sonuçlarında İngiliz Dili Eğitimi öğrencilerinin görsel, içe kapanık, sıralı, sentezleyici, tümdengelim ve yansıtmacı öğrenmeyi tercih ettikleri anlaşılmıştır. Fakat bu eğilim katılımcı öğrencilerin %80’ini oluşturan kız öğrencilerin cevaplarıyla ortaya çıkmıştır. Kız ve erkeklerin tercihleri ayrı ayrı analiz edildiğinde ise kız öğrenciler görsel, içedönük, sıralı, sentezleyici, analitik, tümevarım, tümdengelim, tepkisel ve yansıtmacı stilleri tercih ederken, erkek öğrenciler daha çok dışadönük ve rastgele (yaratıcı, düşüncede sıraya bağlı gitmeyen) öğrenme stilleri tercih etmişlerdir. Öğrencilerin akademik başarıları incelendiğinde ise kız öğrencilerin aldıkları notların anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: öğrenme stilleri, cinsiyet, akademik başarı, İngiliz Dili Eğitimi

INTRODUCTION

When we wonder about the history of personality psychology, human nature or learner characteristics, we see on the side Dumont (2010) who argues that Western understanding of human nature owes a lot to the Greeks who developed a brilliant civilization in Athens prior to the to the cultural and military hegemony of Rome in the Mediterranean basin and on the other side, as more related with our topic, Dörnyei (2005), who claims that the study of individual differences was originated by Sir Francis Galton at the end of the 19th century. Upon discussing the various definitions of personality as employed by lay people and the definition personality in the field psychology, Haslam (2007) suggests that ‘personality is a particularly important domain of individual differences’ (p. 9) and has a long tradition in second language studies.

When we think of individual differences we are drawn into the definition of personality and then to trait personality, which is sometimes considered as the best unit for describing personality. According to Haslam (2007) and Dörnyei (2005) the first steps to define personality traits style came from Gordon Allport and Henry Odbert in 1936. They did this by patiently combing through a large dictionary, containing about 550,000 entries, for terms that referred to ways in which one person’s behaviour could be distinguished from another’s. By this means they obtained 17,953 descriptive words and argued that each of these potentially suggested an individual-difference variable. Removing terms referring to physical characteristics, cognitive abilities and transient moods following a closer review, however, this vast list is reduced 4,500 words. Later in 1943 Raymond Cattell reduced this list to 16 factors which he sorted according to his own personal judgment (Haslam, 2007).

Personality traits are closely related and expressed in learning styles. Peter Skehan, one of the pioneering figures in individual differences and language learning, also considered learning styles as an essential component of IDs in language learning (Skehan, 1991).

While the most favoured definition learning styles involves their being relatively stable preferences, there are some researchers who tend to disfavour such definitions. Regarding the permanence of learning styles, however, Richardson (2008) cites several studies in his manuscript and concludes that there are several studies which found little evidence of changes in students’ conceptions or mental models of learning from one academic year to the next or even over entire degree programmes

In this study we have employed a 52-item Turkish Learning Style Survey adapted by Cesur (2008) from Cohen, Oxford and Chi’s (2001) Learning Style Survey was used to reveal the students’ learning style. Cesur (2008) assessed reliability of the 110 items from related with 11 different activities and narrowed down the style inventory to 52 questions related with 6 different activities. Each of those 6 activities of dimensions measures preferences in two bipolar dimensions.

Related Research

As Isemonger and Watanabe (2007) have revealed literature in the area of learning styles is significant and a variety of foci have emerged such as cross-cultural issues and learning

styles; learning-style effectiveness; instrumentation, gender and learning styles and the pedagogy of learning styles.

Investigating the effects of role of sex and intelligence in the relationship between field dependence-independence and second language acquisition Tinajero and Paramo (1998) examined the performance of the participants classified as either field-dependent or field-independent according to scores obtained from the embedded Figures Test and The Portable Rod and Frame Test. According to the results of their study there were no statistically significant differences between field dependent students and field independent student. However, when field dependence-independence was measured by scores on the EFT, field-independent girls performed better than field-dependent girls, but this outcome was not observed for boys.

Cesur (2008) also examined the interaction between learning styles and achievement in foreign language. He measured the academic success in foreign language, through a test developed by him. The results demonstrated Turkish university preparatory students prefer auditory, introvert, random-intuitive, synthesizing, deductive and reflective learning styles. Focusing on the relation between grade level and learning style, Chen (2009) investigated the language learning styles and strategies of Taiwanese English as foreign language learners. According to the results of that study “there are statistically significant relationships between grade level and perceptual learning style preferences. Group learners and kinaesthetic learners accounted for the majority of the seventh and eighth graders in this study. Group learners and auditory learners accounted for the majority of the ninth graders in this study” (p. 307).

While our focus is language learners, we should remind the reader that learning styles have been studied by scholar from various fields and by the participation of various learners. Colucciello (2009) directed her attention towards the relationships between critical thinking dispositions and learning styles of baccalaureate nursing students and found low critical thinking self-confidence mean scores for both participant groups.

As we have seen so far, most of the studies on learning styles learners focus on the interaction between style and academic achievement. However, Joy and Kolb (2009) brought a new perspective to learning styles studies and they investigated the interaction between culture and learning styles. They found that a significant portion of the variance in the preference for abstract conceptualization was explained by culture, gender, level of education and area of specialization.

The aim of this study is twofold. First, it is set to explore the relationship of learning style with gender. Second, it will examine the predictability of academic achievement by learning styles and gender. Thus, it will be possible to discuss which learning styles are influential for better language learning and achievement among students majoring in English.

We would like to remind the audience of one of the most basic argument of style studies and the contradiction of that argument. Style studies assumes that there are different ways of achieving the same goal, and this implies that individuals who have the opportunity to study using their preferred style will do as well as other individuals using their preferred style.

Therefore it is hypothesized that students perform best when there is a match between the form of instruction and the students’ cognitive styles (Crozier, 1997). However, McKenna (1990; cited in Crozier, 1997) has reviewed studies that have addressed this question and finds

little support for such a hypothesis. Therefore, we could argue that instruction could not be tailored according to the students' preferred styles.

Research Questions

Investigating the learning preferences of Turkish ELT students, differences between the sexes in terms of those preferences, and the impact of learning styles on achievement, in this study we have tried to find answers to the following research questions:

- Is there a relationship between learning styles and gender?
- Is there a relationship between academic success and learning style?
- Is there a relationship between gender, learning style and academic success?

METHODOLOGY

Participants

The participants were from two universities in different cities of Turkey: Suleyman Demirel University (Isparta) and Inonu University (Malatya). However, all the participants were majoring in ELT departments of the two universities. 88 students (75 girls and 13 boys) from Inonu University and 30 students (22 girls, 8 boys) from Suleyman Demirel University participated in the study. The participants' academic success was not measured by the researchers; for the academic success the students' cumulative grade point averages were taken into consideration. Turkish ELT students prefer visual, introvert, sequential, synthesizing, deductive and reflective learning styles. However, females and males differ in perceptual style preferences.

Data Collection Instrument

In this study Learning Style Survey was used to determine the learning styles of the participants. The participants were also asked to write their cumulative grade point averages on the questionnaire form so that the researcher could evaluate the interaction between gender, academic success and learning style. In this study since we investigated the learning style of university students as Cesur did, we administered the same survey for which Cesur (2008) conducted the reliability and validity measures in his dissertation. The questionnaire is made up six dimensions, each of which has two sub dimensions including a total of 52 items.

Results and Discussion

This section presents the results and the discussion of the findings in this research. To begin with, we will display the t-test result of boys' and girls' cumulative grade point averages. Then, we will analyze our findings by displaying the data in tabular forms and then a following discussion.

Table 1. Cumulative Grade Point Average (CGPA) Difference between Genders

	Gender	N	Mean	Std. Deviation	t	P
CGPA	Male	20	2.59	.654	-3.164	.002
	Female	96	2.96	.422		

Since two of the participants did not provide their cumulative grade points average (CGPA), we compared the grades of 20 boys' and 96 girls' grades. As seen in Table 1, the mean of the girls' academic grade is 2.96 and boys' is 2.59. The t-test result of the comparison of both means yielded a significant result ($p=0.002$).

In the second step of our analysis we will continue with discussing the results of each gender's mean rate on the six dimensions of the Learning Style Inventory (LSI).

Table 2. Group Statistics of LSI Categories

Main Categories of LSQ	Gender	N	Mean	Sd	St. Error Mean
How do I use my physical senses?	Male	20	2.55	.51	.11
	Female	99	2.67	.41	.04
How do I put myself in learning situations?	Mal	20	2.76	.68	.15
	Female	99	2.63	.54	.05
How do I handle the possibilities?	Male	20	2.72	.58	.13
	Female	99	2.80	.50	.05
How do I process information?	Male	20	2.55	.66	.14
	Female	99	2.72	.52	.05
How do I cope with language rules?	Male	20	2.60	.72	.16
	Female	98	2.80	.81	.08
How do I manage the time for reacting?	Male	20	2.72	.59	.13
	Female	98	2.85	.49	.05

In the first category of LSI, "How do I use my physical senses?" it can be seen that the mean of female students ($x= 2.67$) than the male students ($x= 2.55$). The second category "How do I put myself in learning situations?" shows that male students score ($x= 2.76$) than the females ($x= 2.63$). In the third category "How do I handle the possibilities?", mean score of girls ($x= 2.80$) is higher than the boys ($x= 2.72$).

The next mean score of girls ($x= 2.72$) is also higher than the boys ($x= 2.55$) in the fourth category "How do I process information?". In the fifth category "How do I cope with language rules?", the girls means ($x=2.80$) is again higher than the boys ($x= 2.60$). The last category "How do I manage the time for reacting" shows that the female students' mean ($x= 2.85$) is higher than the male students' mean ($x= 2.72$). The mean points for 2.00-2.99 indicate that they do it "sometimes".

Following the discussion of each gender's mean scores on the six dimensions, we will analyze the group's responses regarding the twelve sub dimensions.

Table 3. Group Statistics of LSI Subcategories

Gender		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Visual	Male	20	2.50	.69	.15
	Female	99	2.79	.47	.04
Audial	Male	20	2.57	.56	.12
	Female	99	2.58	.55	.05
Extrovert	Male	20	2.68	.77	.17
	Female	99	2.41	.72	.07
Introvert	Male	20	2.90	.81	.18
	Female	99	3.01	.60	.06
Random	Male	20	2.82	.59	.13
	Female	99	2.75	.58	.05
Sequential	Male	20	2.56	.81	.18
	Female	99	2.86	.59	.05
Synthesizing	Male	20	2.61	.70	.15
	Female	99	2.80	.66	.06
Analytical	Male	20	2.50	.84	.18
	Female	99	2.64	.54	.05
Induction	Male	20	2.65	.89	.19
	Female	98	2.72	.76	.07
Deduction	Male	19	2.61	.78	.18
	Female	98	2.82	.94	.09
Reactional	Male	20	2.63	.79	.17
	Female	98	2.67	.65	.06
Reflective	Male	20	2.81	.70	.15
	Female	98	3.04	.65	.05

According to Table 3, the first subcategory shows that female students' visual learning point ($x=2.79$) is higher than the male students' point ($x=2.50$). Audial category, on the other hand, mean of both females ($x=2.58$) and males ($x=2.57$) are almost the same. That is, the boys seem to be more audial learners whereas the girls are more visual learners.

The third subcategory means indicate that boys ($x=2.68$) seem to be more extrovert than the girls ($x=2.41$), but in the next subcategory, both groups show an increase in their means; the boys' mean is 2.90 and the girls' mean is 3.01. This change shows that both the girls and the boys find themselves to be introvert learners. The following category means show that the boys have ($x=2.82$) more random learning styles than the girls ($x=2.75$). Conversely, the mean score of next subcategory indicate that the girls have a more sequential learning style ($x=2.86$) than the boys ($x=2.56$).

In the next subcategory of LSI, the mean of females ($x=2.80$) illustrates that they use synthesizing learning style more than boys ($x=2.61$). Similarly, it can be seen that the girls use more analytical skills ($x=2.64$) for learning than the boys ($x=2.50$). The "induction" subcategory shows that the girls use this kind of learning ($x=2.72$) more than the boys ($x=2.65$). Also, the girls seem to use deduction learning style ($x=2.82$) more than boys ($x=2.61$). The boys ($x=2.63$) and the girls ($x=2.67$) seem to be close in their reactional learning styles.

However, the girls and the boys differ in their reflective learning styles. The girls use a more reflective style in their learning ($x= 3.04$) than the boys ($x=2.81$). In the final phase of our analyses, we will discuss the mean scores of each sub category and compare the means of two subcategories of each dimension.

Table 4. Sub-Categories of Learning Style Inventory

Main Categories of LSQ	Sub-Categories	N	Mean	Sd	t	p
How do I use my physical senses?	Visual	99	2.74	3.08	-14.47	.000
	Audial	99	2.58	4.56		
How do I put myself in learning	Extrovert	117	2.48	3.63	10.23	.000
	Introvert	117	2.99	1.92		
How do I handle the possibilities?	Random	111	2.77	3.44	17.43	.000
	Sequential	111	2.81	2.61		
How do I process information?	Synthesizing	118	2.79	2.61	2.72	.007
	Analytical	118	2.63	2.36		
How do I cope with language rules?	Induction	116	2.71	1.56	-11.96	.000
	Deduction	116	2.78	2.77		
How do I manage the time for reacting?	Reactional	118	2.66	2.04	-4.21	.000
	Reflective	118	3.00	1.99		

When we analyze main categories of LSQ in Table 4, the students' scores for "visual and audial" learning styles of the first dimension "How do I use my physical senses?" are 2.74 and 2.58. Meanwhile, they prefer visual style more than the audial one, and this result shows that there is a statistically significant difference ($p= .000$) between visual and the audial learning style of the students. The mean score between 2.00 and 2.99 indicates that the students prefer this style "sometimes"

In the second dimension "How do I put myself in learning situations?" the student scores have been found to be 2.48 for extrovert and 2.99 for introvert. This result shows that the students find themselves more introvert at a statistically significant level ($p= .000$).

Third dimension of the questionnaire "How do I handle the possibilities?" also shows a statistically significant difference ($p= .000$) between the sub-category scores of the students, casual ($x= 2.77$) and sequential ($x= 2.81$). This difference shows that the students prefer a sequential style for handling the possibilities.

Fourth main category "How do I process information?" on the other hand does not indicate a statistically significant difference ($p= .007$). The students preferred synthesizing ($x= 2.79$) more than analytical style ($x= 2.63$).

The next main category "How do I cope with language rules?" shows a statistically significant difference ($p= .000$) between the sub-categories, induction ($x= 2.71$) and deduction ($x= 2.78$). That is, the students preferred a more deductive way than the inductive one for dealing with language rules. The last category "How do I manage the time for reacting?" similarly indicate a statistical difference ($p= .000$) between its sub-categories, reactional ($x= 2.66$) and reflective ($x= 3.00$). This results shows that students preferred a reflective way for managing the time

for reacting. The mean score between 3.00 and 3.99 indicates that the students prefer this style “often”.

When we remember the three research questions of this study, the findings might provide answer as follows. Regarding with the first question which tries to find out the relation between learning style and gender, we could say that learning styles preferences change according the gender of the learner. The participants in this study were similar in their learning styles preferences only in terms of audial style.

Regarding the second and third questions we could argue that learning style influences academic achievement. The girls are more successful than boys and the differences between the girls’ and boys’ learning style could imply the influence of learning style on academic achievement.

CONCLUSION

Previous research on learning styles has focussed on different student groups or different age groups. Our study, however, has a narrower focus in that it only investigated the learning styles of ELT students from two different universities in Turkey.

In this study we examined ELT students’ learning style, the relationship between ELT students’ learning styles and academic success. According to the findings, Turkish ELT students prefer visual, introvert, sequential, synthesizing, deductive and reflective learning styles. However, this overall tendency is determined largely by the responses of the female students who constituted more than 80% of the participants groups.

When we compare the responses of each group we see that while females rated higher averages in visual, introvert, sequential, synthesizing, analytical, inductive, deductive, reactionary and reflective styles; males rated higher only in terms of extrovert and random. Both genders rated almost the same in terms of audial style. Since this study investigated the results of the two groups of students we believe further research might be necessary to gain more insight into whether learning styles preferences of Turkish ELT students reveal differences between genders and to what extent those preferences affect academic achievement.

REFERENCES

- Cesur, M. O., (2008), Üniversite Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Yabancı Dil Öğrenme Stratejileri, Öğrenme Stili Tercihi ve Yabancı Dil Akademik Başarısı Arasındaki Açıklayıcı ve Yordayıcı İlişkiler Örüntüsü. Unpublished Doctoral Dissertation, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Chen, M., (2009), “Influence of Grade Level on Perceptual Learning Style Preferences and Language Learning Strategies of Taiwanese English as a Foreign Language Learners”, *Learning and Individual Differences*, 19, ss. 304–308.
- Crozier, W. R., (1997), *Individual Learners: Personality Differences in Education*, New York: Routledge.
- Cohen, A. D., Oxford, R. L. & Chi, J. C. (2001), Learning Style Survey, Online: <http://carla.acad.umn.edu/profiles/Cohen-profile.html>.
- Colucciello, M., (2009), “Relationships Between Critical Thinking Dispositions and Learning Styles”, *Journal of Professional Nursing*, 15 (5), ss. 294-301.
- Dörnyei, Z., (2005), *The Psychology of the Language Learner: Individual Differences in Second Language Acquisition*, Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Dumont, F., (2010), *A History of Personality Psychology: Theory, Science, and Research from Hellenism to the Twenty- First Century*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Haslam, N., (2007), *Introduction to Personality and Intelligence*, London: SAGE Publications.
- Isemonger, I. & Watanabe, K., (2007), “The Construct Validity of Scores on a Japanese Version of the Perceptual Component of the Style Analysis Survey”, *System*, 35, ss. 134–147.
- Joy, S. & Kolb, D., (2009), “Are There Cultural Differences in Learning Style?”, *International Journal of Intercultural Relations*, 33, ss. 69–85.
- McKenna, F. P., (1990), “Learning Implications of Field Dependence–Independence: Cognitive Style versus Cognitive Ability”, *Applied Cognitive Psychology*, 4, ss. 425–437.
- Richardson, J. T. E., (2011), “Approaches to Studying, Conceptions of Learning and Learning Styles in Higher Education”, *Learning and Individual Differences*, 21, ss. 288–293.
- Skehan, P., (1991), “Individual Differences in Second Language Learning”, *Studies in Second Language Acquisition*, 13 (2), ss. 275–298.
- Tinajero, C. & Paramo, F., (1998), “Field Dependence-Independence in Second-Language Acquisition: Some Forgotten Aspects”, *The Spanish Journal of Psychology*, 1 (1), ss. 32-38.

DÖNERCİ CİNAYETLERİ: SON GELİŞMELER İŞİĞINDA ALMANYA'DA TÜRKLERE YÖNELİK İRKCİ ŞİDDETİN SİYASAL SONUÇLARI

O. Can ÜNVER*

ÖZET

1961 yılında Türkiye ile Almanya arasında bağtlanan İşgücü Sözleşmesi ile başlayan süreçte Türkiye'den Almanya'ya başlangıçta sınırlı süreyle giden Türk işçileri geçen elli yılın sonunda bu ülkede nüfusu yaklaşık olarak 3 milyonu bulan bir Türk toplumu oluşturmuştur. Almanya'daki Türk toplumu, son otuz yılda Almanya'yı etkileyen siyasal, ekonomik ve sosyal nedenlerin de etkisi ile toplumun içinde açık ve gizli olarak varlığını sürdüren xenofobik kanaat, tutum ve davranışların yanısıra birçok defa bu ülkede artan ırkçı şiddete maruz kalmıştır. En son kamuoyuna yansıyan ve geçen 10-12 yıllık süre zarfında sekizi Türk on kişinin ırkçı bir terör örgütü tarafından katledilmesi olayı ve bu olayın arkaplanında bazı Alman devlet görevlilerinin de bulunabileceği kuşkusu durumun vahametini ortaya koymaktadır. Almanya'da toplumun huzurunu da tehdit eden bu duruma karşın sorunların ortadan kalkmasına yönelik siyasetler oluşturulmamakta, siyaset kurumu kültüralist entegrasyon yaklaşımları ve politikaları nedeniyle populizmin körüklenmesine yol açmaktadır. Mevcut durumun değişmesi bu yaklaşım ve politikaların değişmesi ile demokratik katılımcılığın gelişmesine bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Almanya, siyaset kurumu, Türk göçmenler, entegrasyon, ırkçılık.

DÖNERCİ MURDERS: THE POLITICAL CONSEQUENCES OF RACIST VIOLENCE AGAINST TURKS IN GERMANY IN THE LIGHT OF THE RECENT INCIDENTS

ABSTRACT

Turkish workers, who emigrated to Germany within the process that begun with the signing of the Turkish-German Employment Agreement in 1961, initially for limited periods, formed after fifty years a Turkish community with a population of 3 millions. Turkish community was confronted with existing covert and latent xenophobic convictions, attitudes and behaviours and several times with increasing racist violence in this country, also through political, economic and social causes that affected the country in the past thirty years. The murder of eight Turkish citizens, a Greek citizen and a German citizen by a racist terror organization in the last 10-12 years, that was recently reflected to the public and the suspicion of the possible involvement of some German state officials in the background, show the gravity of the situation. Despite this situation that threatens public peace, policies to solve the problems are not designed and populism is being instigated through culturalistic integration approaches and policies by the political establishment. To achieve a change in the current situation depends on the modification of these approaches and policies as well as the enhancement of democratic participation.

Keywords: Migration, Germany, political establishment, Turkish migrants, integration, racism.

* Yrd. Doç. Dr., Toros Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi.

1. GİRİŞ

30 Ekim 1961 tarihinde Türkiye ile Almanya arasında diplomatik nota teatisi yöntemiyle yapılan İşgücü Sözleşmesi ile Türk işçilerinin ilk kez yurtdışına gidip çalışmalarının yolu açılmıştır. Daha sonra Avusturya, Hollanda, Belçika, Fransa ve İsveç gibi işgücü açığı olan ülkelerle de yapılan sözleşmelerle Batı Avrupa’da sayısı zaman içinde hızla artan bir Türk topluluğu ortaya çıkmıştır. Başlangıçta Türk işçilerinin gittikleri ülkelerde sürekli kalmayacakları noktasından hareket edilmiş ve onlara *konuk işçi* tanımlaması yapılmıştır. Ancak bu işçilerimizin büyük bir kısmı zaman içerisinde yurda dönmüş olsalar da aile birleştirmesi ve doğumlar nedeniyle başta Almanya olmak üzere yaşadıkları ülkelerde nüfusları artmaya devam etmiştir. Bugün resmi verilere göre Almanya’da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve Türk kökenli Alman vatandaşı olanların sayısı 3 milyon sınırını aşmıştır. Avrupa ülkelerinde vatandaş ve Türkiye kökenli soydaş sayısının yaklaşık 5 milyon, dünya genelinde ise 6 milyon olduğu bilinmektedir.⁸⁹

Türk işçilerinin Almanya’ya gitmesi ile başlayan süreç beraberinde sınır ötesi karmaşık ilişkiler ve her iki ülkeyi çeşitli düzeylerde ve boyutlarda etkileyen siyasal sonuçlar getirmiştir. Cumhuriyet öncesinde ve sonrasında çoğunlukla eski Osmanlı topraklarından Anadolu’ya bir anlamda geri dönüş niteliğindeki Türk ve Müslüman göçü alan ve Lozan sonrasındaki Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi dışında göçmen gönderen ülke konumunda olmayan Türkiye ilk kez altmışlı yılların başından itibaren çalışma amacıyla yurtdışına giden vatandaşlarıyla *menşei ülkesi* olarak tanımlanmaya başlamıştır.

Günümüzde artık Türkiye’den yurtdışına yönelik kitlesel göç olgusundan söz etmek mümkün değildir. Bunun yanında son dönemde Almanya’dan ve diğer Avrupa ülkelerinden Türkiye’ye yönelik yeni bir *mobilité* akımının başladığı görülmektedir. Bu ülkelerde doğup büyüyen ve nitelikli meslekler öğrenen genç Türkler son yıllarda çekim gücü bakımından artan Türkiye’ye gelip çalışmayı tercih etmeye başlamışlardır. *Tersine beyin göçü* olarak da nitelendirilen bu yeni olgunun ortaya çıkmasındaki önemli nedenlerden biri de Türklerin her ne kadar eğitim düzeyleri yüksek de olsa, yaşadıkları ülkelerde dışlanma ve hatta ırkçı tutum ve davranışlarla karşılaşmaları sorunu olarak değerlendirilmektedir (Ünver, 13.07.2010). Dünyada göç olgusunun değişim göstermesi ile sınır aşırı hareketliliğin süreklilik ve gidilen ülke çeşitliliği açısından farklı bir konuma gelmesi nedeniyle bu nitelikli Türklerin büyük bölümünün Türkiye’ye büyük olasılıkla sınırlı sürelerle geldikleri ve küresel mobilitenin bir parçası ve yeniden göç etmeye aday olarak görülmelerinin doğru olacağı düşünülmektedir.

Almanya’da yaşayan ve elli yılı geçen süre içerisinde yerleşik hale gelen Türklerin bu ülkede özellikle seksenli yıllardan itibaren karşılaştıkları toplumsal sorunların başında Alman toplumundaki Türk karşıtı kanaat, tutum ve davranışların bir sonucu olarak toplumsal, ekonomik ve siyasal süreçlerden dışlanmışlık gelmektedir (Keskin, 2009, s. 1). Alman toplumunun geçmişinde çok yönlü göç deneyimleri olmasına karşın yabancı kökenli topluluklarla birlikte yaşama konusunda günümüze kadar uzanan sorunları vardır. Bununla

⁸⁹ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerinden alınan bu bilgilere esas teşkil eden istatistikler Türklerin ikamet ettiği ülkeler makamları tarafından derlenmektedir. Çoğunlukla çifte uyruklu Türklerin istatistiklerde “Türk” olarak yansımaması nedeniyle sayısal bilgiler kesin olmamaktadır. Bkz.: csgb.gov.tr/csgbPortal/diyihPortal

birlikte, topraklarında kalabalık göçmen kitlelerini barındıran Fransa ve diğer bazı Avrupa ülkelerine göre etnik ayrımcılık ve ırkçılık oy potansiyeli olarak ana akım siyasete doğrudan yansımamaktadır. Fransa’da aşırı sağcı Marine LePen’in son cumhurbaşkanlığı seçiminde % 18 oranında oy alabilmesine karşın Almanya’da ırkçı ve neonazi politikalarıyla bilinen Milliyetçi Demokrasi Partisi’nin şimdiki kadar bir eyalet seçiminde aldığı en yüksek oy oranı % 6,5’u geçmemiştir.⁹⁰ (Bkz.: www.spiegel.de/flash/flash-27451.html) Bununla birlikte, merkez partilerine oy veren suskun ve büyük bir kitlenin topluma egemen olan zenofobik duygu ve düşünceleri paylaşmakta olduğuna ilişkin çok sayıda işaret mevcuttur.

Bu makalede Almanya’nın özellikle kamuoyuna *dönerci cinayetleri* olarak yansıyan ve sekiz Türk, bir Yunanlı ve bir de Alman vatandaşının neonazi “Nasyonal Sosyalist Yeraltı” adlı terör hücreleri tarafından katledilmesi, bu cinayetlerle ilgili olarak Alman resmi kurumlarının kusurlu olduğu iddiaları ve bunların Alman göç ve göçmen siyasetinde yarattığı etkiler dikkate alınmıştır.⁹¹ Almanya’nın yabancı göçmenler bağlamında güncel ırkçılığın kuramsal arkaplanı ve geçmişinin etkisi altındaki yabancı algısı üzerinde durulduktan sonra İkinci Dünya Savaşı ertesinde başlayan ve ülkesine yönelik Avrupa içi göç hareketleri karşısındaki politikaları, Türk düşmanlığına ilişkin gelişmeler, ırkçı şiddete karşı oluşan siyasal tepkiler ve kamuoyu algıları ile son veriler ışığında Türk toplumunun bu gelişmeler karşısındaki tutumu ele alınmıştır. Makalede ırkçılık sorununun toplum ve siyaset üzerindeki etkileri ile Alman siyaset kurumunun bu sorun karşısındaki yaklaşımı irdelenenmiş ve toplumda sadece kanaat ve tutumları etkileyen, şiddete başvurmeyen ve ırkçı ideolojiye sempati duyma olarak nitelendirilebilecek olgu ile son olaylar ışığında yöntem olarak şiddeti kullanan ırkçılığın siyasi bakımdan olası etkileri hakkındaki görüşlerimiz sunulmuştur.

2. ALMANYA’DA IRKÇILIK VE TARİHTEN GELEN YABANCI ALGISI

İrk üzerinden ötekileştirme politikası tarih boyunca var olmasına karşın ırkçılığın kuramsallaşması 19. Yüzyılda gerçekleşmiş ve ırkçılık *bilimsel sistem* olarak bu yüzyılda önem kazanmıştır (Hund, 2007, ss. 9-15). Ancak 20. Yüzyılın başından itibaren ırkçılığın var olduğu kabul edilen *bilimsel altyapısı* sürekli bir gerileme içine girmiştir (Bernasconi, 1999, ss. 114-134). İkinci Dünya Savaşı’na neden olan nazi ideolojisinin çökmesiyle siyasal sistem olarak da artık kabul görecektir konumdan çıkmış, geçen yüzyılda son kalesi olarak nitelendirilebilecek olan “Apartheid” rejiminin de bitmesiyle bu çerçevedeki önemini yitirmiştir (Hund, 2007, s. 32).

Burada sözü edilen, biyolojik özelliğe göre ortaya çıkan “*ırk ırkçılığıdır*”. Ancak ırkçılık sosyal, siyasal ve kültürel öğelere göre de var olabilmektedir. Başka bir deyişle, insanın kendi istencinin dışında ve doğanın dikte ettiği bir aidiyet olan biyolojik ırktan başka toplumsal, sınıfsal, kültürel ve siyasal aidiyetlere karşı da ırkçılık söz konusu olmaktadır. İrk aslında bir esas olmaktan çok ırkçılık ideolojisinin ürettiği bir yapı olarak değerlendirilmekte ve toplumsal eşitsizliklere meşruiyet kazandıran bir unsur olmaktadır (Hund, 2007, s. 26). Esasen

⁹⁰ www.spiegel.de/flash/flash-27451.html

⁹¹ 2000 yılından itibaren „Nasyonal Sosyalist Yeraltı“ adı verdikleri bir neonazi terör hücreleri kuran Uwe Mundlos, Uwe Böhnhardt ve Beate Zschäpe 8 Türk, 1 Yunanlı ve 1 Alman vatandaşını katletmiştir. Yakalanacaklarını anlayan Böhnhardt ve Mundlos 2011 sonunda intihar etmiş, Zschäpe yakalanmıştır. Başlatılan soruşturmada Alman istihbarat ve güvenlik organlarının bazı mensuplarının cinayetlerin neonaziler tarafından işlendiğini bildiği halde müdahale etmedikleri hatta sanıkları yüreklendirdikleri iddia edilmiştir. Bu durum Almanya’da ırkçılıkla yeterince mücadele edilmediği iddialarının daha sesli dile getirilmesine yol açmıştır. Soruşturma makalenin kaleme alındığı tarihte (Mayıs 2012) henüz sonuçlanmamıştır.

günümüzde en yaygın ırkçılığın kültürel nitelikli olduğu ve biyolojik ırka dayanan ayrımcı ve dışlayıcı yaklaşımın kültür perdesi arkasına gizlendiği anlaşılmaktadır. Postmodern kültüralist yaklaşımın ve buna bağlı olarak neoliberal bireyciliğin ortadan kaldırdığı toplumsal dayanışmacılığın, yaratılan *ötekilere* karşı ırkçılığı beslediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Irkçılık geçmişte olduğu gibi günümüzde de toplum içinde egemenliğin meşruiyeti amacıyla kullanılmaktadır (Terkessidis, 1998, ss. 175-221).

Özellikle Nazi dönemi nedeniyle ırkçılık genellikle Alman ideolojisi ile eşanlamlı kullanılmıştır. “Holocaust” bağlamında Alman halkına *kolektif suç* atfedilenlerin de çıkmasıyla Almanya’nın tarihten gelen ağır bir ipotek altına girdiği görülmüş, bunun da ülkedeki siyasal kültürü bugüne kadar ciddi biçimde etkilediğine tanık olunmuştur (Goldhagen, 1997, ss. 3-24). Aslına bakılacak olursa, Almanya dışında sosyolojik, siyasal, ekonomik ve kültürel koşulların mümkün kıldığı ve egemen açıklama biçimlerinin kullanıldığı her coğrafyada ve toplumda ırkçı ve aşırı milliyetçi akımların oluştuğu görülmektedir (Erbaş, 1994, ss. 207-208). Almanya’nın *primordial* gerekçelerle ırkçı olduğu şeklindeki bir görüşün de aslında bizzat ırkçılığa katkı sağladığı düşünülmektedir.

Almanya’da ırkçılığın oluşumu özellikle 19. Yüzyılın ilk yarısındaki birlik ve kimlik arayışı bağlamında ele alınmalıdır. Alman kimliği 1820’lerden itibaren diğer ulusal kimliklerin oluşumunda olduğu gibi yaratılan karşıtı üzerinden tanımlanmıştır (Bernal, 1987, ss. 282-336). O karşıt da Batı’nın Doğu’ya oryantalist bakışının oluştuğu dönem olması nedeniyle Türkler ve İslamiyettir. Bu yaklaşım kolektif Alman belleğinde bugün de farklı biçimlerde olsa bile yaşamaya devam etmektedir (Kula, 2010, Önsöz). Almanya’daki Türk toplumuna yönelik eleştirilere bakıldığında tarihten gelen önyargıların günümüzde de bilinçaltından çıktığı, bu durumun 11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırıları sonrasında daha da belirgin hale geldiği görülmüştür. Aslında seksenli yıllarda yerleşikliğin başlamasıyla birlikte Türklerin İslam kimliği etnik aidiyetlerinin önüne geçmiş ve sonraları tüm Batı dünyasında var olan *İslam referanslı* terörizm endişesi genellikle abartılı olmakla birlikte, Almanya’da Türk toplumuna karşı oluşan güncel olumsuz görüş, duygu ve düşüncelerin kaynağını teşkil etmeye başlamıştır (Bade, 1995, s. 230).

Göç yolları üzerinde bulunan Almanya coğrafyası tarih içinde çeşitli biçimlerde göç olgusu ve tabiatıyla farklı göçmen grupları ile tanışmıştır. Çeşitli yabancı etnik gruplar Almanya topraklarına gelip yerleşmişler, transit geçmişler, Alman asıllılar da denizaşırı ülkelere göç etmişlerdir. Kısaca göç Almanya için yabancı bir olgu değildir (Bade, 1995, ss. 220-222). Yabancı işçi istihdamı da geçmişte Almanya’da işgücü açığını kapatmak için uygulanan bir yöntem olmuştur. 19. Yüzyılda Polonyalı işçiler Ruhr Bölgesine getirilmiş ve burada yerleşmişlerdir. Bu Polonyalıların torunları günümüzde tümüyle Alman toplumu içinde asimile olmuşlardır (Bade, 1995, s. 221). Yabancı işçi istihdamı Birinci Dünya Savaşı sırasında ve Nazi döneminin öncesinde de görülmekle birlikte, Alman tarihinin bu en karanlık yıllarında işgal edilen ülkelere getirilip zorla çalıştırılan binlerce yabancı işçinin büyük bölümünün insanlık dışı muamelelerle yok edildiği yine bilinen bir gerçektir (Homze, 1967). İkinci Dünya Savaşı ertesinde ise 1949 Anayasası ile savaşın tahribatını ve anımsattıklarını unutmaya iradesi taşıyan demokratik Almanya Federal Cumhuriyeti kalkınma hamlesinin bir gereği olarak yokluğu çekilen işgücünü ülke dışından temin yoluna gitmiştir (Bade, 1999, s. 15). Bu bağlamda 1955 yılında İtalya ile yapılan ilk İşgücü Sözleşmesi yeni bir dönemin, “konuk işçi” döneminin açılmasına yol açmıştır. 1961 yılında Türkiye ile imzalanan İşgücü Sözleşmesi ise günümüze kadar uzanan ve kültürel farklılık yaklaşımı üzerine inşa edilmiş bulunan tartışmaların başlangıcı olmuştur (Jamin, 1999, s. 145).

Almanya'nın geçmişinde yabancı etnik grup ve kültürlerle bu denli yakın ve yoğun ilişkisi ve etkileşimi bulunmasına karşın Nazi döneminin trajik anıları toplumdaki yabancı algısının bir bakıma paradoksal bir seyir izlemesine neden olmuştur. Norbert Elias'ın yaklaşımıyla, Alman kültürü başka kültürlerle bağdaşmadığı gibi farklı kültürlerle mensup olanların da aslında Alman kültürünü özümsemesi mümkün değildir (Elias, 2002, s. 15). Başka bir deyişle, kültür anlayışına katılan ırkçı yorum yabancı algısının da bu ekseninde gelişmesine neden olmuştur. Buna karşılık demokrasiyi özümsemiş olan Alman toplumu içinde yabancı düşmanı kanaat, tutum ve davranışa karşı duran, ırkçı şiddet olaylarına karşı toplumsal muhalefeti oluşturan büyük bir çoğunluğun varlığı gözardı edilmemelidir. Başlangıçta da söz edildiği gibi, Alman seçmeninin büyük çoğunluğunun demokratik merkez partilerine oy verdiği bilinmektedir. Bununla birlikte ülkede yaşayan yabancı topluluklara karşı mesafeli duran ve açıkça ifade edemese bile yabancı düşmanı söylemi benimsemiş olan geniş bir kitlenin var olduğu yadsınmamaktadır. Bu geniş kitle uçtaki ırkçı partilere oy vermemekte ve ana akım partilerin seçmeni oldukları halde sessizce yabancı düşmanı tutum kanaat ve hatta eylemleri destekleyebilmektedir. Fakat demokratik düzen içerisinde sağlanan siyasal denge sayesinde ve Almanya'nın ekonomik krizden göreceli olarak en az etkilenen ülke olması nedeniyle geniş kitlelerin marjinalleşmediği, dolayısıyla ırkçı siyasetin güçlenemediği anlaşılmaktadır. Bunda Alman seçmeninin geçmişin nazi ipoteki nedeniyle imaj kaygısında olmasının da rolü olduğu akla gelmektedir.

Almanya'ya ilk gelen "konuk işçi" grubu olan İtalyanların ellili yılların sonunda ortak din ve coğrafi aidiyetlerine rağmen toplumda kabul görmeyip bir takım hasmane tutumlarla karşılaşmaları "farklı kültüre mensubiyet" anlayışının giderek geniş ve somut bir temele oturtulduğunun göstergesidir. Aynı dinsel ve kültürel temelde birleştikleri kabul edilmesine karşın ilk yıllarda İtalyan yurttaşlarının Almanya'daki yaşantıları kolay olmamıştır (von Oswald, 1999, ss. 65-71). 1961 yılından sonra gelen Türk işçilerinin istihdamı ise daha sözleşme aşamasından itibaren Alman siyaset kurumu ve kamuoyunda genel hoşnutsuzlukla karşılanmıştır (Jamin, 1999, s. 148).

Bu hoşnutsuzlukta Türklerin dini inançları kadar Türkiye ile Almanya arasındaki eskiye dayanan ilişkilerin aslında Almanya'dan bakıldığında Türkiye'dekinden daha farklı algılandığı gerçeği de rol oynamıştır. Aslında Türklerle Almanların büyük topluluk olarak birarada yaşamalarının ilk örneği olan işgücü göçü sonrasındaki durum her iki toplum için de çeşitli sorunlara neden olmuştur. Türk ve Müslüman gelenek, görenek, tutum ve davranış kalıplarının yadırgandığı Almanya ortamında Türklerin de Alman çevreye olan uyumlarının kolay olmayacağı, özellikle yerleşikliğinin arttığı dönemde ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar nedeniyle Türk yurttaşlarının büyük bir bölümünün toplumsal yaşamın dışında ve izole bir yaşantıya yöneldiği ve Alman toplumunun genelinde de yabancılara karşı bir "kabul kültürünün" gelişmemiş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Türklerle ilgili Alman algısını kısmen son elli yılda bu ülkedeki Türk varlığının etkilediği söylemek mümkündür. Ancak Alman kolektif belleğindeki Türk algısı çok daha derinlerdeki bilgi, izlenim ve duygulardan oluşmaktadır. Türklerle Almanların ilk karşılaştıkları Haçlı Seferlerinden itibaren sürekliliği çeşitli kırılma noktalarında kesilmekle birlikte ortadan kaybolmayan olumsuz öğelerle bezenmiş bir Türk imgesi Alman toplumunun bilinçaltında var olmaya devam etmektedir. Bu imgenin sürekliliğine Almanya'daki Türklere karşı takınılan *soğuk* tavrın ciddi biçimde etkisi olduğu düşünülmektedir.

Genel olarak, Almanların yabancı kültürlerle mensup birey ve gruplara karşı farklılığı vurgulayan ve dışlayıcı olarak da nitelendirilebilecek bir algı içinde olmalarında, yakın tarihten gelen ipoteğin Alman insanının özgüveninde yarattığı zedelenmenin ağırlıklı olduğu düşünülmektedir. Tarihi etkenlerin dışında, alt toplumsal katmanların ekonomik ve sosyal kırılganlığının bu türden algıyı beslediği de bilinen bir gerçektir. Özellikle neoliberal ekonomilerin krizlere açık yapıları bu kırılganlığı son otuz yılda giderek arttırmış, buna koşut olarak da çeşitli boyutlarıyla yabancı düşmanlığında ciddi artışlar kaydedilmiştir. Almanya Anayasayı Koruma Örgütü bu alandaki verileri yıllık istihbarat raporlarında yayımlamaktadır (Bundesamt für Verfassungsschutz, 2011). Ancak sözü edilen *zenofobik* algının değişmez olmadığı, Almanya'ya veya Almanlara özgü bir durum olduğunun ileri sürülemeyeceği ve siyaset kurumunun toplumun genel huzurunu bozabilecek algılardan kaynaklanan sürtüşmeler karşısında uygun politika araçlarıyla isabetli adımlar atması gerektiği de unutulmamalıdır.

3. İŞGÜCÜ GÖÇÜNÜN BAŞLANGICINDAN İTİBAREN ALMANYA'NIN GÖÇ VE GÖÇMEN POLİTİKALARI

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Fransa tarafından batısı, Sovyetler Birliği tarafından da doğusu işgal edilen Almanya'da iki ayrı devlet ortaya çıkmıştır. Batıdaki Almanya Federal Cumhuriyeti (AFC) liberal bir demokrasi olarak kurulurken doğuda Almanya Demokratik Cumhuriyeti Sovyet Blokunda yer almıştır. 1949 yılındaki kuruluşundan itibaren Soğuk Savaş ortamında AFC'nin Avrupa'da Batı Blokunun güçlü bir "cephe ülkesi" haline gelmesi amacıyla Marshall yardımı ile hızla kalkındırılmasına başlanmıştır. Dünya Savaşı sırasında erkek nüfusunu büyük ölçüde yitiren Almanya'da kalkınma yıllarında emek-yoğun sanayi sektöründe istihdam edilmek üzere yeterli işgücü bulunamaması üzerine Avrupa ülkelerinden işçi getirilmesi yöntemine başvurulmuştur. 1955 yılında ilk İtalyan işçileri ile başlayan *konuk işçi* istihdamı ile yabancı işçilerin sadece belli bir süreyle Almanya'da kalmaları ve o sürenin sonunda yerlerine ihtiyaca göre yenilerinin getirilmesi amaçlanmıştır. Ancak süreç farklı gelişmiş, iç mevzuatta yapılan yasal değişikliklerle de yabancı işçilerin *konukluğu* zamanla ortadan kalkmış ve bu işçiler aileleri ile Almanya'da hukuken olmasa bile fiilen yerleşik azınlık haline gelmişlerdir.

İşgücü göçü tarihine ilişkin yeni veriler ortaya çıktıkça Almanya'nın Türkiye'den işçi almasında ekonomik nitelikli veya işgücü piyasası kaygılarının yanında ağırlıklı olarak siyasi mülahazaların önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır (Jamin, 1999, s. 147). 1961 yılı yazında Batı ile Doğu Berlin arasında örülen duvar Doğu Almanya'dan batıya işçi geçişini durdurmuş, Almanya'nın daha fazla konuk işçiye gereksinme duymasına yol açmıştır. Türkiye'den işçi alımına esas itibarıyla istekli olmayan Alman hükümeti bir yandan işverenlerin baskısı diğer yandan da Soğuk Savaş ortamında Amerika Birleşik Devletleri'nin NATO üyesi Türkiye'yi destekleme arzusu sonucunda Türkiye'den işçi getirilmesi söz konusu olmuştur. Bu karar Alman hükümeti içinde de tartışmaya neden olmuş ve Türkiye'den işçi alımına taraftar olmayan Çalışma Bakanı yerine İşgücü Sözleşmesi'nin yapılmasında gelenek dışına çıkılarak Türkiye Çalışma Bakanlığı'na Almanya Dışişleri Bakanlığı muhatap edilmiştir. Alman tarafı, işçi göndermeye talip başka ülkelerin de bulunduğunu gerekçe göstererek Türk tarafından iki ülke arasındaki mutabakatı gizli tutmasını rica etmiş ve Sözleşme'yi Resmi Gazetesi'nde yayımlanmamıştır (Jamin, 1999, s. 149). Bu durum, alınan kararın siyasal niteliği hakkında ipucu vermektedir.

1973 yılındaki petrol krizi ile yabancı işçi alımının durdurulması yabancı nüfusun artışını engellememiştir. Tam tersine bir gelişme olmuş ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) üyesi

ülkelerin serbest dolaşım hakkına sahip olan yurttaşlarının dışında kalan yabancılar bir kez ülkeyi terk ettikleri takdirde bir daha geri gelemeyecek oldukları için Almanya'daki ikametlerini ısrarla sürdürmüşler, ayrıca anayurtta yaşayan eş ve çocuklarını da Almanya'ya getirmişlerdir. Böylece *konuk işçi* istihdamı ile başlayan süreç Almanya için bir göçmen olgusuna ve giderek de bir sorun algısına dönüşmüştür. Almanya'daki Türk nüfusu 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren bu ülkede yerleşik olmaya başlamış, zamanla *yabancı* dendiğinde Türklerin kastedildiği döneme geçilmiştir.

Alman yabancılar politikası bu gelişmeler karşısında yeterince dinamik ve koşullara uyum sağlayan bir seyir izleyememiştir. 2000'li yılların ortalarına kadar Almanya'nın tutucu siyasi partileri ülkelerinin bir "göçmen ülkesi" olmadığı iddiasını ısrarla savunmuşlardır. Gerçek durum ve koşullarla bağdaşmayan bu iddia, 1982-1998 yılları arasında iktidarda bulunan Hıristiyan Birlik Partileri (CDU/CSU) ile Hür Demokrat Parti (FDP) koalisyon hükümetleri sırasında siyasetin temelini oluşturmuştur. Böylece ülke nüfusunun yaklaşık % 7'sini oluşturan göçmen kökenlilerin büyük bölümünün toplumda eşit sosyal haklar ve eşit fırsatlarla gelişmeleri engellenmiş veya en hafif deyimle geciktirilmiştir. 1982 yılında Başbakan Helmut Kohl'ün liderliğinde kurulan sağ-liberal koalisyonun ilk işlerinden biri 1983-1984 yıllarında uygulanan ve yaklaşık 120 bin Türk'ün yurda dönmesine yol açan "Geri Dönüşü Teşvik Yasası"nın (Rückkehrförderungsgesetz) çıkarılması olmuştur. Seksenli yıllardan itibaren Alman politikası Türklerin ülkelerine geri dönmelerini teşvik üzerine inşa edilmiştir. Zorlayıcı önlemlerden kaçınılmasına karşın bir tür yıldırma olarak nitelendirilebilecek önlemlerin birbiri ardına gertirildiği görülmüştür. 1980 yılının Ekim ayından itibaren uygulanmaya başlayan vize zorunluğu örneğin doksanlı yılların başında bebekler için bile uygulanmaya başlamış, özellikle aile birleştirmesi ve çifte vatandaşlık gibi konularda Türk vatandaşlarına çeşitli engeller çıkarılmıştır.

Almanya'nın yabancılar konusundaki alışlagelen paradigmasını değiştirmeye yönelmesi ancak 2005'ten sonra başlamış, ancak bu da fiiliyata tam anlamıyla yansıtılamamıştır. Almanya'nın bir göçmen ülkesi" olduğu resmen kabul edilmekle birlikte kültürel farklılıkların toplumdaki uyumu engellediği görüşünden kaynaklanan bir entegrasyon politikası ile Alman kökenli olmayanların topluma" entegre edilmesi" maksadıyla çeşitli siyasi ve idari önlemler alınmıştır (Keskin, 2009, ss. 32-42). Entegrasyon politikalarının *kültüralist* niteliği göçmenlerin toplumsal yaşamda asıl gereksindikleri eğitim, istihdama giriş ve siyasete katılma gibi alanlarda eşit fırsatlara kavuşmalarına hizmet edici olamamıştır (Ünver, 2006, s. 23). Kendisi de Alman olmayan bir gözlemci tarafından 2000'lerin başında ortaya atılan *öncü kültür* kavramı ile Almanya'da yaşayan tüm yabancı kökenlilerin aslında tanımı yapılamamış ve parametreleri belirlenmemiş olan *Alman öncü kültürüne* uymaları istenmiştir.⁹² Bu istemin gerçekçi olmadığı kısa süre sonra anlaşılınca birlikte uzun ve yıpratıcı tartışmalar genel olarak göçmen kökenlilerin ve özellikle de Türklerin daha çok *ötekileştirilmesi* sürdürülmüştür. Kamuoyunda büyük ölçüde kafa karışıklığı yaratan ve kültürel farklılık ekseninde yürütülen tartışma siyaset kurumunun kararsız ve oy odaklı yaklaşımı nedeniyle günümüz Almanyası'nda toplumsal huzuru tehdit edici nitelik kazanmış bulunmaktadır.

Tartışmaların bu doğrultuda sürdürülmesi, siyasi ve ekonomik düzenin kırılganlıklarından en çok etkilenen ve toplumun alt katmanlarında yer alan kesimlerin içindeki bazı marjinal grupların tüm sosyal sorunların kaynağı olarak gördükleri göçmenlere karşı şiddete varan

⁹² Suriye kökenli bir Arap olan Bassam Tibi'nin ortaya attığı "öncü kültür" (Leitkultur) kavramı kısa süre de olsa Almanya'daki entegrasyon tartışmalarına egemen olmuş, bu kavramın içinin doldurulmasının mümkün olmadığı anlaşılınca da gündemden düşmüştür. (Bkz.: Nowak, 2006)

davranışlara girmelerine neden olmuştur. Aslında işgücü maliyetlerini düşürmeyi ilke edinen neoliberal ekonomik düzenin dayatmasıyla sosyal hakların kısmen geri alınması ve küresel rekabete ayak uydurabilmek amacıyla otomasyonun yaygınlaşmasıyla emek-yoğun işlerin azalması sonucunda niteliksiz işgücünün istihdamının zorlaşması şeklinde tanımlanabilecek doku değişimi bu kesimlerin sorunlarını arttırdığı kadar ırkçı-neonazi oluşumlara yönelmelerine de neden olmuştur. Aslında göçmen kökenlilerden de aynı toplumsal kesime mensup olanların sosyal ve ekonomik bakımlardan karşılaştığı sorunlar farklı değildir. Mesleki niteliği olmayan her kökenden bireyler işlerini egemen koşullar nedeniyle yitirebilmektedirler. Ancak kamuoyunda akılçılıktan uzak ve olumsuz duygu ve düşünceleri tahrik edici yayınlarla sürdürülen tartışmalar ırkçı kanaat, tutum ve davranışların kanıksanmasına ve yaygınlaşmasına neden olmuştur (Uslucan, 2011).

Buna karşılık siyasal iktidarların veya genel olarak Alman siyaset kurumunun bu gelişmelere karşı ikircikli bir tutum takındığı ve ısrarla kültürel entegrasyon söylemini politikasının temeli yapmayı sürdürdüğü görülmektedir (Süssmuth, 2006, ss. 87-88). Angela Merkel'in son iki dönemdir devam eden başbakanlığında bizzat kendi insiyatifiyle bir "Ulusal Entegrasyon Planı" kabul edilmiş, ayrıca "Entegrasyon Zirvesi" ve Alman İslam Konferansı" adları altında göçmenlerle hükümetin diyalogunu amaçlayan oluşumlara gidilmiştir. Tüm bu oluşumlar özel olarak atanan bir Devlet Bakanı eliyle yürütülmektedir (Ünver, 2008, ss. 273-291). Ulusal Entegrasyon Planı'nda özellikle vurgulanan ve belirlenen entegrasyon konseptine uygun olduğu tartışılmayan husus öteden beri Almanca dil bilgisine verilen önemdir (Luft, 2006, s. 416). Bununla birlikte siyasal söylem ve uygulanan politikalarla toplumdaki sosyal, ekonomik, hukuksal ve siyasal alanlarda göçmenlere eşit yurttaşlık haklarının tanınması konusu bugün de yeterince öne çıkarılmış değildir. Bu da hükümetin siyasal tercihinin ve deklare edilmiş olan entegrasyon konseptinden ne anladığının bir göstergesidir.

Bir anlamda paradoksal olarak nitelenebilecek bir gelişme ise günümüzde Alman siyasetinin çeşitli süreçlerinde giderek artan sayıda göçmen kökenlilerin de yer almaya başladığının görülmekte olduğudur. Son yıllarda ilk kez eyalet hükümetlerinde Türk kökenli politikacıların bakanlık görevi üstlenmeleri söz konusu olmuştur. Berlin'de Dilek Kolat (SPD) ve Baden Württemberg'de (SPD) ile Aşağı Saksonya'da Aygül Özkan (CDU) eyalet bakanı olmuşlardır. Bazı eyaletlerin bakanlıklarında Türk kökenliler müsteşarlık görevlerine getirilmişlerdir. Büyük bir siyasal partinin (Yeşiller Partisi) eş başkanı bir Türktür (Cem Özdemir). Federal Parlamento'da değişik partilere mensup beş ve eyalet parlamentolarında altmışın üzerinde Türk kökenli milletvekili yasama görevindedirler. Almanya'da göçmen kökenlilerin siyasete daha fazla katılmasının yabancılarla ilgili konularda ortaya çıkan çok sayıdaki sorunun çözümüne olumlu yönde katkı sağlayacağı konusunda kuşku yoktur. Esasen Alman demokrasisi bu açılıma izin veren bir yapıya sahiptir. Örneğin, Alman uyruğunda olmayanların da siyasal partilere üye olmaları mümkündür. Yabancı kökenlilerin Almanya'yı yurt olarak benimsemelerinin önündeki çeşitli engellerin kaldırılması halinde katılımçılık daha da artacaktır. Bu engellerin arasında hiç kuşkusuz toplumun marjinal kesimlerinde şiddet yöntemini kullanarak, geniş kitlelerde ise gizli biçimde ve çeşitli boyutlarda ortaya çıkan zenofobik oluşum ve davranışlarla ciddi ve kararlı bir mücadelenin verilemeyeceği bulunmaktadır. Alman siyaset kurumu, ideolojik, hukuki ve yapısal/kurumsal bakımlardan bu mücadelenin gereğini tam olarak yerine getirmemektedir.

4. IRKÇI ŞİDDET VE ALMAN SİYASET KURUMU

İki Almanya'nın birleşmesini izleyen ilk dönemde eski Doğu Almanya'da yabancılara karşı kitlesel şiddet olayları yaşanmaya başlamış ve bu olaylar Almanya genelinde ilk kez gelişmenin endişe verici boyutlara ulaşmaya başladığını göstermiştir. 1991 yılında Rostock ve Hoyersverda kentlerinde yabancı sığınmacıların ikamet ettikleri yurtlara yapılan saldırılar bireysel eylem niteliğinden çok geniş pasif katılımın da gözlemlendiği geniş çaplı eylemlerdir. Saldırıları sürerken izleyen kalabalık bir grubun alkışlaması ve güvenlik güçlerinin saldırıya uğrayanlara karşı takındığı sert ve adeta "cezalandırıcı" tavır Almanya için tehlikeli gidişatın ilk göstergesi olarak nitelendirilmektedir (Bade, 1995, s. 225). Doğu Alman halkının uzun yıllar otoriter ve antidemokratik bir ortamda ve ülkedeki az sayıdaki yabancı toplulukla herhangi bir temas olmadan yaşamış olmasının yanısıra birleşmenin travmatik sonuçları nedeniyle geçiş döneminde ülkenin bu bölümünde yabancı düşmanlığı batıdaki eyaletlere nispeten daha fazla görülmüş, eski Doğu Almanya'daki bu düşmanlığın batıdaki eyaletlere de sıçraması gecikmemiştir.

Almanya'da Türklere karşı ırkçı şiddetin ilk örneği 1979 yılında Hamburg'da Ramazan Avcı adlı bir Türk'ün katledilmesi olayıdır. Günlük yaşamda çeşitli biçimlerde yaşanan ırkçı şiddet olayları 1988 yılında Bavyera kasabası Schwandorf'da üç Türk ve bir Alman'ın kundaklanan bir evde yaşamlarını yirmeleri sonucu yeni bir boyut kazanmıştır. 1992 yılında Schleswig Holstein Eyaletindeki Mölln kasabasında üç ve 1993'de Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinin Solingen kasabasında beş Türk yurttaşı yine kundaklama sonucu katledilmişlerdir. Bu olaylardaki suçluların genellikle neonazi gençler olduğu ve kısa süre içinde yakalanarak hapis cezalarına çarptırıldıkları, ancak bu cezaların caydırıcı olmadığı, hatta birçok durumda mahkemelerin suçun ağırlaştırıcı nedenlerini dikkate almadığı görülmüştür.

Kundaklama olaylarının yukarıda belirtilenlerle sınırlı kalmadığı ve sonraki yıllarda *faili meçhul* nitelikli çok sayıda yangın olayına rastlandığı bilinmektedir. En son 2008 yılında dokuz Türk'ün ölümüyle sonuçlanan Ludwigshafen yangınının faileri yakalanamadığı gibi, henüz soruşturma başlamadan Alman siyasetinin önde gelen temsilcilerinin telaşla yangının *yabancı düşmanlığı eseri bir kundaklama* olmadığı şeklindeki açıklamaları eleştirilere hedef olmuştur. Esasen Alman siyaseti bu gelişmelerden öncelikle Almanya'nın dışa karşı imajının bozulacağı gerekçesiyle ciddi rahatsızlık duymaktadır. O nedenle yabancı düşmanlığı ile bağlantılı olayların kamuoyuna yansımından hoşlanılmadığı bilinmektedir. Ancak ırkçı akımlar ve şiddetle başetme konusunda Alman siyaset ve bürokrasi kurumlarının gerekli yasal ve idari önlemleri almaya çalıştıklarına ve suçluların yakalanıp adalete temsil edilmesi konusunda gerekli istihbarat faaliyetlerini titizlikle sürdürdüklerine inanılmıştır. Almanya'daki mevcut demokratik hukuk devleti anlayışı esasen farklı bir beklentinin ortaya çıkmasına izin vermemektedir.

Alman makamlarının ırkçılıkla mücedele konusuna gösterdikleri titizliğe olan bu güven 2000 yılından başlayarak sekiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı Türkle bir *Türk'ün fizyonomisine sahip olduğu* gerekçesiyle *sehven* Yunanistan vatandaşı bir göçmen ve bir kadın polis memuru Alman vatandaşının "Nasyonal Sosyalist Yeraltı" adlı neonazi terör hücreleri tarafından öldürülmesi olayında devletin güvenlik ve istihbarat örgütlerinin kusuru ve hatta katılımı olduğuna ilişkin kuşku ile zedelenmiş bulunmaktadır (Kılıç, 2011). Alman hükümeti bizzat Başbakan Angela Merkel'in ağzından bu durumdan duyduğu rahatsızlığı olayın ortaya çıkması ile gecikmeden ifade ve katledilenlerin ailelerinden özür dilemek suretiyle ortaya koymuştur. Federal Parlamento'da kurulan Araştırma Komisyonu eliyle ırkçı cinayetlerde devlet kurumlarının bir ihmali veya kusurunun, hatta dahlinin olup olmadığı araştırılmaktadır. (Deutscher Bundestag, 2012 2. Soruşturma Komisyonu Tutanakları) Özellikle terörist bir dizi

eylem ile göçmenlerin öldürülmesi olayın niteliği itibariyle Almanya’da ilk kez yaşanmış ve geçmişteki olaylara bakıldığında durumun giderek daha tehlikeli olmaya başladığı görülmüştür. Daha önce bireysel suç niteliğindeki cinayetlerin bu kez bir terör örgütü eliyle işlenmesi durumun ciddiyetine işaret etmektedir.

Alman siyaset kurumunun bu gelişmeden duyduğu rahatsızlığı gecikmeden dile getirmesi ve katledilenlerin geride kalan aile bireylerine yetersiz de olsa maddi tazminat ödeneceğinin bildirilmesine karşın toplumdaki yerleşik yabancı düşmanlığı ile ciddi bir mücadelenin sürdürülmesi konusunda güçlü bir iradenin varlığından söz etmek mümkün değildir. Başbakan Angela Merkel başta olmak üzere siyaset kurumunun her kesimden temsilcileri, gecikmeyle de olsa ortaya çıkarılan ırkçı terör örgütünden dolayı endişelerini belirtmiş, Federal Meclis de bir özel oturum düzenleyerek kurbanların ailelerinden resmen özür dilemiştir. Ne var ki, kültür farklılıkları üzerinden yürütülen uyum tartışmaları, göçmen kökenlilere tanınması gereken çeşitli alanlardaki hak ve fırsatların verilmesindeki isteksizlik ve kamuoyundaki düşmanca tutuma karşı kararlı tavır ve etkin tedbir alınmaması ırkçılığı körükleyen etkenler olarak varlığını sürdürmektedir.

Toplum içinde var olan yabancı düşmanlığının medya aracılığıyla teşviki demokratik düzende tabiatıyla resmen engellenebilmektedir. Ancak bunların kamuoyunda tasvip görmesine karşı yarattığı tehlikelerle ilgili olarak samimi uyarı yoluna dahi gidilmediği görülmektedir. Özellikle mensubu olduğu siyasal partinin söylemi ile çelişen görüşlere sahip olduğu anlaşılan Sosyal Demokrat Parti üyesi ve Almanya Federal Merkez Bankası eski yöneticisi Thilo Sarrazin’in 2010 yılında yazdığı bir kitapta ana fikir olarak Almanya’daki Müslümanların (Türklerin) *aptal oldukları ve Alman halkını da aptallaştırdıkları* şeklinde özetlenebilecek ırkçı görüşlerinin parti farkı olmadan sessiz çoğunluk tarafından benimsendiği saptanmıştır (Sarrazin, 2010). Söz konusu kitabın satılan nüshalarının adedinin kısa sürede iki milyonu aştığı bilinmektedir. Alman siyaset kurumunun bu kitaba karşı tepkisi de kamuoyunu yeterince ikna edici nitelikte gerçekleşmemiştir. Örneğin, kitabında Sosyal Demokrat Parti’nin açıklanmış siyasal programına taban tabana zıt görüşler dile getiren Thilo Sarrazin’in parti üyeliğinden ihracı gündeme geldiğinde partinin bu ihraçtan kaçınması siyasal sorumluluk mevkilerindekilerin makalenin başında sözü edilen Alman toplumunda egemen olan paradoksal yaklaşımdan fazlasıyla etkilendiği sonucuna varılmasına neden olmaktadır.

Almanya’daki Türk toplumunun sosyal hiyerarşideki konumu da kültür ırkçılığının dışında bir *sınıf ırkçılığının* var olduğu düşüncesine neden olmaktadır. İlk Türk *konuk işçileri* Almanya’ya geldiklerinde o dönemde toplumun en alt katmanında yer alan Alman işçilerin sosyal mobilitesine katkıda bulunmuşlar, başka bir deyişle bu en alt katmandan bir üst sınıfa yükselen Alman işçilerinin yerini almışlardır. Yukarıda da belirtildiği üzere, ırkçılık ideolojisi bu bağlamda kültür ırkçılığını da tamamlayacak şekilde sınıfsal bir tabana oturmaktadır. Etnik ve dinsel aidiyeti farklı, aynı zamanda da toplumsal hiyerarşinin en alt katmanında yer alan bir grubun böylesine bir tutumla karşılaşmasını açıklamak aslında zor değildir. Bu arada, toplumdaki temel ve geneli ilgilendiren bazı yapısal sorunların da siyasetin işine gelecek şekilde gizlenmesinin yaratılan öteki sayesinde mümkün olduğu akla gelmektedir. Örneğin, ekonomi politikaları ve istihdam piyasasında meydana gelen değişim nedeniyle artan işsizliğin tek suçlusu olarak yabancı işgücünün gösterilmesi alışlagelen uygulamalardandır. Böylece toplumu ve siyaseti etkilemesi mümkün olan temel bazı sorunların üstünün örtülmesi mümkün olmaktadır.

Bununla birlikte Alman toplumunda gerçekten demokratik değerlere ve insan haklarına bağlı kesimin bu kararsız ve ikircikli tutuma karşı kesin bir tavır takındığı da görülmektedir (Stöss, 2005). Siyasal yelpazenin solunda yer alan partilerin büyük ölçüde ülkede yarım asırdır var olan Türk toplumuna ve onun pekçok alanda kendini kabul ettirmeye başlayan üçüncü ve dördüncü kuşaklarına karşı artık güçlü bir “kabul kültürü” geliştirdiği ortadadır. Ancak bu değişimin sonuç getirmeyen entegrasyon tartışmalarının sürdüğü bir ortamda siyasal yaşama ve karar verme süreçlerine tam olarak yansımalarının henüz erken olduğu düşünülmektedir. Almanya’daki Türk sivil toplum örgütlenmesi Alman toplumu içinde her alanda taleplerini dile getiren, demokratik sistemin olanaklarından geniş biçimde yararlanmaya çalışan yapısıyla bu süreç içinde önemli bir yer edinmeye başlamış bulunmaktadır. Alman toplumu içindeki müttefikleriyle etkin işbirliğine giren Türk sivil toplum örgütlenmesinin artan etkinliği ile Alman siyasetinde bundan sonra daha farklı bir ağırlığa kavuşacağı düşünülmektedir.

5. ALMANYA’DAKİ TÜRKLERİN GÜNCEL İRKÇILIK OLAYLARI KARŞISINDAKİ TUTUMLARI

Almanya’da yaşayan Türklerin kendilerine karşı Alman toplumundaki mevcut olumsuz duygu, düşünce ve davranışlar nedeniyle kendilerini bu ülkeye ait hissetmediklerine ilişkin gözleme dayanan çok sayıda görüş vardır. İrkçi muamele ve saldırılar karşısından belli ölçüde bir yılgınlığın varlığından söz etmek mümkündür. Buna karşın son yıllarda Almanya’dan Türkiye’ye kitlesel ölçekte bir geri dönüş hareketi kaydedilmemiştir. Tersine beyin göçü olgusunu da bir geri dönüş olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır. 1983-1984 yıllarındaki teşvikli geri dönüşü bu çerçevede ele almak doğru olmayacaktır. Ancak üzerinde çok durulan ve gerçekleşmesi amacıyla önlemler alınan entegrasyona Türklerin hissettikleri *dışlanma* nedeniyle pek gönüllü olmadıkları sonucunu çıkarmak mümkündür.

Kamuoyunda *dönerci cinayetleri* olarak bilinen cinayetler ve devlet kurumlarının bunların ortaya çıkarılmasındaki olası kusurları ve hatta bazı görevlilerin kasti davranışları nedeniyle Almanya’daki Türkler arasında siyaset kurumuna karşı güvensizliğin artmış olduğu Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HÜGO) tarafından Almanya’da dönerci cinayetleri nedeniyle 2011 Aralık ayında gerçekleştirilen bir araştırmada ortaya çıkmıştır. (HÜGO, 2012)

Geçtiğimiz yılın sonunda yapılan ve sonuçları 2012 Ocak ayında açıklanan ankette bu cinayetleri işleyenlerin Alman devleti tarafından desteklendi mi, yoksa korundu mu şeklindeki bir soruya muhatap olan Türklerin % 55’i evet, desteklendi ve korundu, % 21’i hayır yanıtı vermiştir. Soruyu yanıtlamayanların oranı % 24’tür. Yine aynı ankette cinayeti işleyen neonazilerin Alman devleti tarafından ne derecede desteklendi ya da korundu şeklindeki soruya % 34 oranında “çok desteklendi”, %31,6 oranında “desteklendi” ve %21,9 oranında ise “orta derecede desteklendi” yanıtı verilmiştir. Ankete katılan Türklerin % 66,34’ü ırkçı cinayetlerin devam edeceği görüşündedir. Ankette Alman Parlamentosu’nun bu cinayetlerden dolayı dilediği özürün samimi olmadığına inananların oranı % 44,5’i bulunmaktadır. Alman yetkililerin konuyu kesinlikle örtbas etmek istediği görüşünde olanların oranı % 45,1, kısmen bu görüşe katılanların oranı ise % 27’dir.

Alman siyaset kurumuna karşı bir güven bunalımı olarak değerlendirilebilecek bu duruma karşın Almanya’da yaşayan Türklerin Türkiye’ye geri dönmeye pek niyetli olmadıkları da araştırmanın sonuçları arasındadır. Ankete katılanların % 64,48’i kesinlikle dönmek istemediğini ifade etmiştir. Yurda kesinlikle geri dönmek isteyenlerin oranı sadece %

3,93'tür. Yine ankette soruları yanıtlayanların % 75,6'sı kendilerini çeşitli düzeylerde Almanya'ya entegre olmuş kabul etmektedir.

Almanya'daki Türklerin bu sonuçlara göre neonazi saldırganlığından yılmamakla birlikte bu konuda devlet kurumlarının yeterli düzeyde etkili olmadığı kanısına vardıkları anlaşılmaktadır. Bu sonuçların aynı zamanda Alman yabancılar politikasının bugüne kadarki niteliği hakkında ipuçları içermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Almanya'da Türk toplumunun kendi hakkında sürmekte olan ve belli olaylar nedeniyle yoğunluğu artan tartışmalardan olumsuz yönde etkilendiği yukarıda sunulan anket sonuçlarında görülmüştür. Suni ve ana sorunlardan uzak yaklaşımlarla yürütülen bir entegrasyon tartışmasının ne denli isabetsiz olduğu, Almanya'daki Türklerin büyük ölçüde bu ülke toplumu ile bütünleşmiş olduklarını kabul etmelerinden anlaşılmaktadır. Ancak siyaset kurumu sürekli yeniden üretilen ve Türklerin topluma *entegrasyon düzeyinin düşük olduğu* algısı nedeniyle mevcut sorunlara çözüm getirmekten uzak görünmektedir.

6. SONUÇ

Almanya'da 1,6 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve 1,2 milyon Türk kökenli Alman vatandaşı olmak üzere toplamda yaklaşık 3 milyona varan bir Türk toplumu yaşamaktadır. Bu toplumun farklı toplumsal konumdaki bireylerinin yaşadığı ülkede içinde bulunduğu koşullar ve karşılaştığı çeşitli sorunlar, ev sahibi toplumu ve onun siyaset kurumunu yakından ilgilendirmektedir. Bu makalede Almanya'da son dönemde kamuoyuna yansıyan ve Türklere karşı ırkçı şiddet konusunda yeni bir tartışmayı başlatan *dönerci cinayetleri* ışığında Alman siyaset kurumunun takındığı tavır ve izlediği politikalar ile olası gelişmeler ele alınmıştır.

Günümüzde siyasal sistem olarak gücünü yitiren *ırk* ırkçılığı yerini farklı ırkçılıklara terk etmiştir. Bununla birlikte, *ırk* ırkçılığı olarak nitelendirilen etnik/fiziki ırkçılığın sosyal/sınıfsal ve kültürel ırkçılığın ardına gizlenmiş olarak varlığını ve etkisini sürdürmekte olduğu anlaşılmaktadır. Neoliberal dönüşümle birlikte daha da kırılganlaşan toplumun zayıf katmanlarının aynı zamanda bir egemenlik mücadelesi de içeren ve rakip konumundakileri *ötekileştirmesi* ile eş değerli ve eş zamanlı bir ırkçılığı araçsallaştırdığı gözlenmektedir. Bu ırkçılık, genellikle kültürel bir ambalaja sarılmış olarak belirlenmekte, ancak arka planında toplumsal, ekonomik ve siyasal unsurlar bulunmaktadır.

Yabancı bir ülkede göç ve göçmenlik olgusu hukuki statü ile ekonomik ve toplumsal bakımlardan çeşitli kısıtlamalar ve bunlardan kaynaklanan sorunlarla ilintilidir. Böylesine bir ortamda zenofobi ve ırkçı şiddetle karşılaşılması göçmenlerin en azından yaşadıkları ülkeye olan aidiyet duygusunun gelişmesine engel olmaktadır. Ayrıca ayrımcılıkla gelişmesi engellenen bir grubun varlığı toplumun genelinde huzur ve ahengi bozucu bir etken olmaktadır. Bununla mücadele ise doğru teşhislerle uygun politikaları uygulamak durumunda olan siyaset kurumudur.

Almanya'da göç ve göçmenlik tartışmaları özellikle *konuk işçilik* döneminin sona erip ülkeye bu kapsamda gelen yabancı işgücünün seksenli yıllardan itibaren yerleşik olarak yaşamaya başlaması ile giderek gündemin üst sıralarına yükselmiştir. Tartışmaların duygusal ve dolayısıyla kültürel farklılığı öne çıkaran bir rotada yürütülmesinin ve sürekli olarak yabancıların, öncelikle etnik ve dinsel bakımdan *öteki* olarak görülen Türklerin Almanya'daki varlıklarının sorgulanmasının sonucu olarak zenofobik, ırkçı ve dışlayıcı kanaat, tutum ve

davranışlar artmıştır. Bu gelişmenin bir sonucu olarak da can kayıplarına yol açan ırkçı şiddet olayları baş göstermiştir.

Sözü edilen ırkçı şiddetin 2011 yılı sonu itibariyle farklı bir boyut kazandığı görülmüştür. 2000 yılından itibaren Almanya'nın çeşitli kentlerinde şlenen cinayetlerde yaşamını yitiren sekiz Türk ve bir Yunan vatandaşı esnaf ile bir kadın polis memurunun katili olarak belirlenen "Nasyonal Sosyalist Yeraltı" adlı ırkçı terör hücresi ve bunun devletin istihbarat kurumları ile bağlantılı olduğuna ilişkin veriler akla farklı sorular getirmiştir. Aşırı sağcı bir örgütün devlet kurumları içinden bireysel destek görmüş olma olasılığı, ırkçı-neonazi yapılanma ve faaliyetlere karşı yeterli önlem almamakla suçlanan Alman devletinin bununla kalmayıp bir tür destek mi verdiği sorusu tartışmaların odağına oturmuştur. Bu olası desteğin gerekçesi ise Almanya'da artık *istenmeyen* Türk toplumunun yıldırılarak Türkiye'ye geri dönmesini sağlamak olarak açıklanmaktadır.

Demokratik hukuk devletlerinde zaman zaman çizgi dışı yollara başvuran bireylerin bulunabileceği bilinmektedir. Kamuoylarının belli bir doğrultuda etkilenip yönlendirilmesi ile olumsuz tutum ve faaliyetlere başvuran bireyler veya örgütlü yapılanmalar ortaya çıkabilmektedir. Almanya Federal Cumhuriyeti'nde *dönerci cinayetleri* olarak adlandırılan ve devlet kurumlarının karışması olasılığı ile farklı bir boyuta taşınan olaylar zincirinin arka planında özellikle seksenli yılların ortasından itibaren rasyonellikten uzak bir tarzda yürütülen *Türk sorunu* tartışmaları vardır. Günlük siyasal çıkarlar, oy kaygıları ve medyanın ticari kaygıları ile sürekli olarak yeniden üretilen sanal bir tehdit, populizmin *karşı durulamaz çekiciliğiyle* Alman kamuoyunu etkilemeye devam etmektedir. Dolayısıyla ırkçı şiddeti neredeyse meşru kılacak sessiz bir kabul kültürü toplumsal vicdanı sarsacak şekilde varlığını sürdürebilmektedir.

Bu gelişmeler Almanya'nın iç ve dış politikalarında bir takım olumsuz etkilere neden olmaktadır. Almanya'nın dış politikası ve dışarıdaki imajı ile ilgili durum bu makalenin konusunu oluşturmamaktadır. İç siyasetteki etkilerin başında kamuoyunda sonu gelmeyen tartışmalar ve göç ve göçmenlerle ilgili konuların siyasi partilerce oy kaygısıyla araçsallaştırılması ile toplumsal dinginliğin büyük ölçüde tehlikeye sokulmuş olması gelmektedir. Nüfusun hatırı sayılır bir kesimini oluşturan göç kökenlilerin yeterince gelişme fırsatına erişememesi aslında ülke için ekonomik ve sosyal bakımdan kayıplara yol açmaktadır. Nüfusu hızla yaşlanan Almanya'nın diğer Avrupa ülkelerinin pek çoğu gibi ancak ülke dışından gelecek yeni göçmenlerle sosyal güvenlik sistemini sürdürebileceği öne sürülürken bünyesindeki genç göçmen kökenli nüfusa gerekli özeni göstermemesi siyasi açıdan ciddi bir yanı sıra işaret etmektedir. Bu durumun temel nedeni ise, yukarıda vurgulandığı gibi siyaset kurumunu oluşturan ve hükümet erkini elinde bulunduran aktörlerin değişik düzeylerde olsa da, kültürcü ve nesnel gereksinmelerden çok duyguların egemen olduğu bir söyleme bağlı kalmalarıdır. Bu da tabiatıyla populizmin siyasete egemen olmasına ve giderek zenofobiye yol açmaktadır.

Demokratik hukuk devletinde rıza gösterilmesi mümkün olmayan ve toplumsal huzuru bozacak nitelikteki bu durumla ancak akılcı, duygusallıktan uzak ve hukuk ve evrensel insan hakları ilkelerini temel alan politikalarla başedilebileceği, bunun için de Alman siyaset kurumunun söylemini ve duruşunu gözden geçirmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Sorunun kısa ve orta vadede çözümü göçmen kökenlilerin siyasete daha fazla katılımı ile mümkündür. Olumsuz gelişmeler demokratik katılıma verilen önemle engellenebilecektir. Aksi halde kolektif belleğin kodlarına ve günlük populist söylemin banallığına kapılan politikaların

gelecekte daha trajik olaylara neden olabileceği unutulmamalıdır. *Dönerci cinayetlerinin* ve devlet kurumlarının bu cinayetlerin kovuşturulması sırasında ortaya çıkan olası rolünün Alman siyaseti ve toplumu için bir uyarı niteliği taşıdığı kabul edilmeli ve siyaset kurumunun tüm tarafları ona göre gerekli önlemleri almalıdır.

KAYNAKÇA

Bade, K. J., (1995), “Einheimische und Fremde im vereinigten Deutschland”, Alexander Demandt (Hg.), *Mit Fremden leben. Eine Kulturgeschichte von der Antike bis zur Gegenwart* içinde, Verlag C. H. Beck, München, ss. 220-234

Bade, K. J., (1999), “Ziel Deutschland: Zuwanderungen nach 1945”, Hans-Martin Hinz (Hg.), *Zuwanderungen-Auswanderungen, Integration und Desintegration nach 1945, Symposium des Deutschen Historischen Museums in Zusammenarbeit mit der Bundeszentrale für politische Bildung* içinde, Verlag Edition Minerva Hermann Farnung, Wolfratshausen, ss.14-27.

Bernal, M., (1987), *Black Athena: The Afroasiatic Roots of Classical Civilization*, London: Vintage Books.

Bernasconi, R., (1999), *İrk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşüncede İrk ve İrkçilik*, İstanbul: Metis Yayınları.

Bundesamt für Verfassungsschutz: 2011, Verfassungsschutzbericht 2010 <http://www.verfassungsschutz.de/de/publikationen/> (Erişim: Mayıs 2012).

Deutscher Bundestag, 2012 2. Soruşturma Komisyonu Tutanakları:

http://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2012/39036419_kw21_pa_2ua_nsu/index.html

http://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2012/38623291_kw17_pa_2ua_nsu/index.html

http://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2012/38207851_kw12_pa_2ua_nsu/index.html

http://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2012/38839591_kw19_pa_2ua_nsu/index.html

(Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2012)

Elias, N., (2002), *Uygarlık Süreci Cilt 1*, Çev. Ender Ataşman, İstanbul: İletişim Yayınları.

Erbaş, H., (1994), “İrkçi Saldırganlık: Egemen Açıklama Biçimleri İrkçiliği Olumlar”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Araştırma Dergisi*, Cilt: IV, ss. 193-208.

Goldhagen, D. J., (1996), *Hitler's Willing Executioners. Ordinary Germans and the Holocaust*, London: Little, Brown and Company.

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HÜGO): 2012, Almanya’da İrkçi Neo-Nazi Cinayetler: Türklerin Görüş ve Duyguları Araştırması, http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/HUGO_BASINBULTEN_090112.pdf

Homze, E. L., (1967), *Foreign Labor in Nazi Germany*, Princeton/New Jersey: Princeton University Press.

Hund, W. D., (2007), *Rassismus*, (transcript) Bielefeld: Verlag.

Jamin, M., (1999), “Fremde Heimat, Zur Geschichte der Arbeitsmigration aus der Türkei”, J. Motte, R. Ohliger, A. von Oswald (Hg.), *50 Jahre Bundesrepublik 50 Jahre Einwanderung. Nachkriegsgeschichte als Migrationsgeschichte* içinde, Frankfurt/New York: Campus Verlag, ss. 145-164.

Keskin, H., (2009), *Deutsch-Türkische Perspektiven*, Schwalbach: Wochenschau Verlag.

Kılıç, Memet: 22.11.2011, Federal Parlamento (Bundestag) Genel Kurulu Konuşması, [http://www.memet-kilic-gruene.de/nc/themen/details/art/rede-bundesministerium-des-innern.html?cHash=b2b3f4c565dc7f7bfea602bad6f4e09e&swd_list\[0\]=d%C3%D6nermorde](http://www.memet-kilic-gruene.de/nc/themen/details/art/rede-bundesministerium-des-innern.html?cHash=b2b3f4c565dc7f7bfea602bad6f4e09e&swd_list[0]=d%C3%D6nermorde), (Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2012)

Kula, O. B., (2010), *Batı Felsefesinde Oryantalizm ve Türk İmgesi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Luft, S., (2006), *Abschied von Multikulti. Wege aus der Integrationskrise*, Gräfelfing: Verlag Dr. Ingo Resch GmbH.

Nowak, J., (2006), *Leitkultur und Parallelgesellschaft. Argumente wider einen Deutschen Mythos*, Frankfurt a. M.: Brandes & Apsel,

von Oswald, A., (1999), “Fremde in Deutschland: Italiener bei VW, Jan Motte”, R. Ohliger, A. von Oswald (Hg.), *50 Jahre Bundesrepublik 50 Jahre Einwanderung. Nachkriegsgeschichte als Migrationsgeschichte* içinde, ss. 65-77.

Sarrazin, T., (2010), *Deutschland schafft sich ab. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen*, München: Deutsche Verlagsanstalt.

Süssmuth, R., (2006), *Migration und Integration: Testfall für unsere Gesellschaft*, München: dtv Premium.

Stöss, R., (2005), *Rechtsextremismus im Wandel*, Berlin: Friedrich Ebert Stiftung.

Terkessidis, M., (1998), *Psychologie des Rassismus*, Opladen/Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.

Uslucan, H. H., (2011), “Wie fremd sind uns ‘die Türken’?”, *Aus Politik und Zeitgeschichte*. 61. Jahrgang, 43/2011, 24 Oktober, ss. 3-14.

Ünver, O. C., (2006), “Current Discussions in the German Integration Debate. The Culturalist Vision vs. Social Equity?”, *REMi, Revue Européenne des Migrations Internationales*, 22 (3).

Ünver, O. C., (2008), *Otuzbeş Yıllık Göç ve Bürokrasi Tanıklıklarım*, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Ünver, O. C., 13.07.2010, Tersine Beyin Göçü Başladı, <http://www.turksam.org/tr/a2127.html>

Diğer Internet Kaynakları:

www.spiegel.de/flash/flash-27451.html (Erişim: Mayıs 2012)

SANAL ZORBALIK VE ÇOCUKLARIMIZ

Gülden BİLAL*

ÖZET

Bu makalede batı ülkelerinde ciddi bir sorun olan ve ülkemizde de sorun olmaya başlayan sanal zorbalık konusu ele alınmış; sanal zorbalığın ne olduğu, nedenleri, çocukları nasıl etkilediği ve kimlerin risk altında olduğu incelenerek konuyla ilgili olarak anne- babaların ve okullarda ilgililerin neler yapabileceklerine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelime: Sanal zorbalık

CYBERBULLYING AND OUR CHILDREN

ABSTRACT

In this article, cyberbullying which is a serious problem in Western countries and has recently begun to be a problem in our country is examined. In this framework topics like what cyberbullying is, its causes and how it affects children and finally who is at risk are discussed. Moreover, some suggestions for preventing cyberbullying are offered to both parents and related people at school.

Keyword: Cyberbullying

* Yrd. Doç. Dr. Ufuk Üniversitesi

SANAL ZORBALIK NEDİR?

“Sanal zorbalık” ilk kez Kanadalı eğitimci Bill Belsey tarafından “ bir kişi ya da grupça, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak suretiyle, diğer insanlara zarar vermeyi amaçlayan kasıtlı, tekrarlayan ve düşmanca davranışlar” olarak tanımlanmıştır (Belsey, 2011).

Bir başka tanıma göre de sanal zorbalık;” internet, cep telefonu ya da diğer bazı cihazları kullanarak metin ya da resim göndermek yoluyla bir diğer kişiyi incitme ya da utandırmayı amaçlar” (NCPC 2011).

Sanal zorbalık basitçe birine sürekli olarak elektronik posta gönderip durmayı içerdiği gibi tehditler, cinsel içerikli ifadeleri, kişiyi forumlarda alay objesi haline getirme veya onu aşağılamayı hedefleyen, gerçekte doğru olmayan cümleleri gönderme, “kurban” a ait isim, adres, okul ya da çalışılan yer gibi, özel bilgileri sitelerinde açıklama gibi davranışları da içerebilir (NCPC, 2011).

Sanal zorbalık doğrudan saldırı, bir başka ifadeyle, kişiye yollanan iletiler, şeklinde olabildiği gibi, kurban a zorbalık yapması için diğerlerini kullanma (proxy) yoluyla da olabilir. Bu tür zorbalık, yetişkinleri de işin içine kattığı için çok daha tehlikelidir.

NEDEN SANAL ZORBALIK?

Çocukların sanal zorbalığa neden başvurduklarının tek bir yanıtı yoktur. Kızgınlık, intikam ve engellenme duyguları bir neden olabildiği gibi, onların dersten arta kalan zamanlarını iyi değerlendiremedikleri için sıkılmaları ve ellerinde mevcut teknolojik olanakları bu şekilde kullanmaya yönelmeleri de bir neden olabilir.

Bazıları yanlışlıkla kendini bu işin içinde bulurken, bazıları da güç ihtiyacını ve egolarını doyurma amacını güder. Çocukların güdeleri farklı olduğu için her tür sanal zorbalığa dönük çözüm ve tepkiler de farklılaşır (Ybarra & Mitchel, 2004).

Uzmanlara göre siber zorbalara ait özellikler şöylece sıralanabilir:

1. Sıcak ve ilgili aile ortamlarının olmaması,
2. Ebeveynlerinin aşırı hoşgörülü olması,
3. Ebeveyn rehberliğinden yoksun olmaları
4. Katı ve fiziksel disipline maruz kalmaları
5. Role-model olarak ana-babalarını örnek almış olabilmeleri,
6. Kendilerinden büyük erkek kardeşlerinin zorbalığına maruz kalmış olabilmeleri olasılıkları.

Bu kişiler, kişilik yapısı olarak; içtepesel (impulsive) kişiliğe sahiptirler ve empati yoksunlukları vardır. Benlik algıları orta ya da ortanın altında olan bu çocuklar kurallara uymada zorluk çekerler. Ayrıca şiddete karşı olumlu tutumları olan bu çocuklar, zorbalıkla sosyal güç ve prestije sahip olmayı hedeflerler.

SİBER ZORBALIĞIN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Araştırmalar, sanal zorbalığın çok ciddi sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, sanal zorbalık, kurbanlarının benlik saygısını (self-esteem) düşürmekte, intihar düşüncelerini arttırmakta ve kurbanların korku, öfke, engellenmişlik, suçluluk duyguları, kendine zarar verme, depresyon ve misillemede bulunma isteği gibi çeşitli duygusal tepkiler içinde dalgalanmasına yol açmaktadır (Hinduja & Patchin, 2006; 2007; Ybarra, 2004; Ybarra, Mitchell & Wolak et al; 2006; Mishna, Mclukie & Saini, 2009).

Kurbanların sıklıkla sanal zorbanın isteğine bağlı olarak arkadaş çevresinden ve etkinliklerden kaçınmaya başlaması en zararlı etkilerden birisi olmaktadır. Bu zararlar bazen kurbanın intihar girişiminde bulunmasına yol açabilecek boyutlara da varabilmektedir (Hinduja & Patchin, 2009). Bu nedenle, internet üzerinden saldırganlığa dolaylı ya da dolaysız olarak maruz kalmanın sonucu olarak ortaya çıkan intiharlara ‘cyberbullicide’ denmeye başlanmıştır (Peter, 2010).

Uyku problemleri, kaygı, okula karşı duyulan ani isteksizlik, okul başarısında düşüş, baş ve karın ağrıları gibi bazı somatik şikâyetler ve diğer sağlık sorunları, yaşı küçük çocuklarda altını ıslatma sosyal etkinliklerde azalma gibi sorunlar da sıklıkla gözlenen sorunlar arasında sayılabilir.

Ülkemizde konuyla ilgili olan araştırmalar henüz sınırlı sayıda olmakla beraber, elde edilen sonuçlar siber zorbalığın ülkemizde de yaşanmakta olduğunu göstermektedir (Topçu, Erdur-Baker & Çapa – Aydın 2008; Erdur – Baker, Kavşut 2007; Topçu & Erdur-Baker 2009; Erdur-Baker & Tanrikulu 2010; Yılmaz 2011, Akbulut 2011).

KİMLER RİSK ALTINDA?

Bu konuda tek bir faktörden söz etmek yanlış olur. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanan herkesin potansiyel olarak risk altında olduğunu söylemek mümkün olmakla beraber, en yüksek risk grubunun çocuk ve gençler olduğu düşünülebilir. Verilere göre dünyada 400 milyondan fazla kişi sosyal paylaşım sitesi (facebook) kullanmaktadır.

Corbett’e (2010) göre bunun yaklaşık 40 milyonunu 13-19 yaş aralığındaki ergen grubu oluşturmaktadır. Ne yazık ki sunduğu tüm olanakların yanı sıra bu tür paylaşım sitelerinin neden olabileceği sorunların içinde sanal zorbalık da bulunmaktadır.

Uzmanlara göre; ergenlik döneminin gelişim görevi olan “ben kimim” sorusuna cevap bulmaya çalışmak tüm ergenler için zorlu bir çaba gerektirir ve bazıları için bu dönem, çok daha sıkıntılı olabilmektedir.

Benlik algıları henüz tam gelişmemiş olanlar, ruh sağlığı sorunları olanlar, cinsel kimliği ya da cinsellik ile ilgili sorunlar yaşayanlar, gelişim özrü olanlar, arkadaş gruplarının dışında kalanlar,

İnternette çok fazla zaman harcayanlar, sanal zorbalığa maruz kalma riskleri ne yazık ki daha fazla olabilmektedir. Hem dünyada, hem de ülkemizde giderek artan bir problem haline gelen (Kowalski & Limber, 2007; Slonje & Smith, 2007; Erdur - Baker & Kavşut, 2007) sanal zorbalığı önlemeye dönük neler yapılabileceğine ilişkin öneriler aşağıda verilmiştir.

ÖNLEMENE DÖNÜK NELER YAPILABİLİR?

Sorunun büyüklüğü ve ciddiyeti göz önüne alındığında, ilgili önlemlerin birey- aile-okul ve toplum bazında alınması gerektiği, ilgili yasalara da ihtiyaç duyulacağı anlaşılmaktadır. Burada kısaca aile ve okulun alabileceği önlemlere değinilmiştir.

EBEVEYNLERİN YAPMASI GEREKENLER

1. Ailede çocuğu önemseyen, ilgilenen, kabul edici sıcak bir atmosfer oluşturulmalı,
2. Tutarlı ve adil bir disiplin uygulanmalı,
3. İyi bir yetişkin modeli olunmalı,
4. Hoş görülemeyecek davranışlara sınır konulmalı,
5. Çocuklarla iletişim kanalları her zaman açık olmalı, onları dinlemeli, denetlemeli ve arkadaşları hakkında bilgi edinilmeli,
6. Her gün birkaç dakika çocukla okulda neler yaptığına, arkadaşlarıyla nasıl vakit geçirdiğine vb. konulara ilişkin konuşmaya ayrılmalı,
7. Çok erken yaşlardan başlayarak çocuğa vurma, itme, alay etme vb.gibi davranışların incitici olduğu öğretilmeli. Örneğin “ bir başkası senin elinden zorla oyuncağını alsa ya da seninle isim takarak alay etse ne (ler) hissederdin?” şeklinde sorularla empati yeteneği geliştirilmeye çalışılmalı,
8. İyi bir gözlemci olunmalı,
9. Çocukların zorbalık ya da sanal zorbalık kurbanı olabileceğine ya da kendisinin zorbalık yapabileceğine ilişkin işaretler öğrenilmeli,
10. Çocuklarla zorbalık ve sanal zorbalık hakkında konuşulmalı, bunların ne olduğunu ve nasıl anlaşılacağı öğretilmeli,
11. Çocukları zorbalık ya da sanal zorbalığa maruz kalırlarsa, ya da başkalarının maruz kaldıklarına tanık olurlarsa güvendikleri bir yetişkinle – ki öncelikle ebeveynler bu yetişkin olmayı başarmalı, konuşmaya cesaretlendirilmeli, böyle bir durumda çocuk, yetişkinin desteğini, rahatlatıcılığını hissedebileceğini ve gerekli rehberliği alabileceğini bilmeli,
12. Çocukların internet üzerinden etkinlikleri ve ziyaret ettiği siteler bilinmeli, bu yapılırken sürekli çocuğu takip ve kontrol eden bir ajan görünümüne bürünmemeye dikkat edilmeli, çocuğa sorumlu bir ebeveyn olarak gerekirse online iletişimlerinin gözden geçirebileceği söylenmeli,
13. Onlardan şifreleri öğrenilmeli, ancak “acil” durumlarda kullanacağını söylenmeli,
14. Bilgisayar, cep telefonu ve diğer teknoloji ürünlerinin kullanımına ilişkin uygun kurallar konulmalı, örneğin hangi siteler ziyaret edilebilir? Çevrimiçiyken ne yapmaya izinleri olabilir?,
15. Şifrelerini saklı tutmaları ve kimseyle paylaşmamaları söylenmeli,
16. Ne postaladıkları ya da yazdıkları konusunda dikkatli ve akıllı olmaları öğütlenmeli, özellikle kişisel bilgilerin paylaşımında çok dikkatli olmaları gerektiği bilinmeli,
17. Sanal zorbaları kıskırtacak davranışlardan kaçınma öğretilmeli, (çünkü zorbalının beklediği ve istediği budur. Tek çözüm, bu tür iletilere yanıt vermemektir),
18. Sistem daima virüslere karşı taranmalı, iyi bir anti-spam programı kullanılmalı,
19. Çocuklara gönderdiği iletilerin doğru adres ve kişiye gittiğinden emin olmaları gerektiği öğretilmeli,
20. Evde herkesin kullandığı şifre farklı olmalı, ortak şifre kullanılmamalı,

21. Sanal zorbalık yoluyla gelen her türlü döküman saklanılmalı,
22. Okulla işbirliği yapılmalı,
23. Polise başvurulmalıdır.

Çocuklar yetişkinleri role-model alarak, onların davranışlarından öğrenirler. Zorbalık da öğrenilen bir davranıştır. Başkalarına kibar ve saygılı davranarak çocuklara yetişkinlerin yaşantılarında zorbalığa yer olmadığı gösterilebilir. İlgilenmez gibi görünseler de çocuklar yetişkinlerin stres ve çatışmayla nasıl baş ettiklerini ayrıca arkadaş, meslektaş ve ailelerine nasıl davrandıklarını gözlerler.

OKULLARDA NELER YAPILABİLİR?

Çocukların sanal alemde gezindikleri süre okuldan ziyade okul dışı zamanlarını kapsadığı için, okulda buldukları süre içinde sanal zorbalık yerine kısaca zorbalıktan bahsetmek daha uygun olur. Zorbalık, okul çocukları arasında gerçek ya da algılanan güç dengesizliğini içeren; istenmedik, saldırgan davranışlardır. Bu davranışlar tekrarlanır ya da tekrarlanma potansiyeli vardır. Zorbalık, tehdit etme, söylentiler yayma, birine fiziksel ya da sözel olarak saldırma ve kasıtlı olarak birini bir gruptan dışlama vb. gibi eylemleri içerir. Zorbalık, okulda öğrencilerin fiziksel ve duygusal güvenliğini tehdit eder ve öğrenme yeteneğini etkiler. Zorbalığı önlemenin en iyi yolu ortaya çıkmadan onu durdurmak bir başka deyişle, önlemektir. Dolayısıyla burada hem geleneksel anlamda zorbalık, hem de günümüzde teknolojik olanakları kullanarak zorbalık yapanların literatüre soktukları sanal zorbalıkla ilgili okullarda neler yapılabileceğine değinecek olursak:

1. Okullarda duygusal açıdan güvenli ve elbetteki şiddetten arınık bir öğrenme ortamı yaratılmalıdır.
2. Çocukların hoşlandıkları etkinlik ve hobilerde yer almalarına yardımcı olunmalıdır. Bu tür etkinlikler çocukların kendileriyle aynı ilgileri paylaşan diğer çocuklarla tanışma ve iyi vakit geçirmelerini sağlar. Ayrıca çocuklar onları zorbalıktan koruyacak arkadaşlıklar geliştirebilir.
3. Okul rehberlik servisleri zorbalık ve sanal zorbalık konularında önleme programı hazırlamalıdır. Bu program hem öğrencileri hem de öğretmen ve diğer görevlileri kapsamalıdır.
4. Ailelerle de işbirliği yapılmalıdır.
5. Zorbalıkla ilgili olarak öğrencilere farkındalık kazandırılmalı, zorbalığın kabul edilemez olduğu bir atmosfer yaratılmalıdır.
6. Saldırgan davranışların, kabul edilebilir beceri ve inançlarla yer değiştirebileceği programlar hazırlanmalıdır.
7. Çocuklara arkadaşlarıyla ilişkilerinde empati ve saygıyı artıracak davranışlar öğretilmelidir.
8. Rehberlik programlarında güvengenlik eğitimi de yer almalıdır. Böylece çocukların çekingen ya da saldırgan davranışlar sergilemek yerine kendilerini kimseyi incitmeden rahat ve açıkça ifade edebilmeleri, zorbalığa maruz kaldıkları ya da tanık oldukları zaman güvendikleri bir yetişkinle bunu paylaşabilmeleri sağlanabilir.

Anlaşılabacağı üzere, okul rehberlik servislerine bu konuda çok iş düşmektedir. Ancak, unutulmaması gereken çok önemli bir husus da rehberliğin bir ekip işi olduğudur. Bir başka deyişle öğrencileri ilgilendiren her konuda olduğu gibi bu konuda da tüm personeliyle okul ve aile tam bir işbirliği içinde çalışmalıdırlar.

KAYNAKÇA

Akbulut, Y. (2011), "Cyberbullying and Victimization among Turkish University Students", *Australian Journal of Educational Technology*, 27 (7), ss. 645-654.

Arıcak, O. T., (2009), "Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students", *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, ss. 167-184.

Belsey, B., (2011), First Formal Definition of Cyberbullying, www.Cyberbullying.org.

Corbett, P., (2010), Facebook Demographics and Statistics Report 2010, 145 % growth in 1 Year. <http://www.istrategylabs.com/2010/01/facebook-demographics-and-statistics-report-2010-145-growth-in-1-year>

Erdur - Baker, Ö. & Kavşat, F., (2007), "A New Face of Peer Bullying", *Journal of Eurasian Educational Research*, 27, ss. 31-42.

Erdur - Baker, Ö., (2010), "Cyberbullying and its Correlation to Traditional Bullying, Gender and Frequent and Risky Usage of Internet Mediated Communication Tools", *New Media and Society*, 12, ss. 109-126.

Erdur - Baker, Ö. & Tanrikulu, İ., (2010), "Psychological Consequences of Cyberbullying Experiences among Turkish Secondary School Children", *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, ss. 2771-2776.

Hinduja, S. & Patchin, J. W., (2006), Cyberbullying: emotional and Psychological consequences. www.cyberbullying.us/cyberbullying_emotional_consequences.pdf (Accessed May 21, 2012)

Hinduja, S. & Patchin, J. W., (2007), "Offline Consequences of Online Victimization: School Violence and Delinquency", *Journal of School Violence*, 6 (3), ss. 89-112.

Hinduja, S. & Patchin, J. W., (2009), "Cyberbullying Research Summary", *Archives of Suicide Research*, <http://www.cyberbullying.us>.

Kowalski, R. M. & Limber, S. P., (2007), "Electronic Bullying among Middle School Students". *Journal of Adolescents Health*, 41, ss. 22-30.

Li, Q., (2006), "Cyberbullying in Schools: A Research of Gender Differences", *School Psychology International*, 27, ss. 157-170.

Mishna, F., Mclukie, A. & Saini, M., (2009), "Real-World Dangers in an Online Reality: A Qualitative Study Examining Online Relationships and Cyber Abuse", *Social Work Research*, 33, ss. 107-118.

National Crime Prevention Council. (2011). Ncpc.org.

Patchin, J. W. & Hinduja, S., (2006), "Bullies Move Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying", *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4 (2), ss. 148-169.

Peter, P., (2010), "Teenage Cyber-bullying and Facebook: Reducing the Risks", *Online Conference on Networks and Communities*.

Solonje, R. & Smith, P. K., (2008), "Cyberbullying: Another Main Type of Bullying?" *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, ss. 147-154.

Topçu, Ç., Erdur – Baker, Ö. & Çapa - Aydın, Y., (2008), "Examination of Cyberbullying Experiences among Turkish Students from Different School Types", *Cyber Psychology Behavior*, 11 (6), ss. 643-648.

Ybarra, M. L. & Mitchell, K. J., (2004), "Online Agressor / Targets, Agressors and Targets: A Comparison of Associated Youth Characteristics", *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 45, ss. 1308-16.

Ybarra, M. L., Mitchell, K. J. & Wolak, J. et al., (2006), "Examining Characteristics and Associated Distress Related to Internet Harassment: Findings from the Second Youth Internet Safety Survey", *Pediatrics*, 118, ss. 1169-77.

Yılmaz, H., (2011), Cyberbullying in Turkish Middle Schools: An Exploratory Study, <http://www.sagepub.co.uk/journalsPermissions.nav>

YAYIM ALANI, YAZIM KURALLARI ve YAZILARIN DEĞERLENDİRME SÜRECİ**YAYIM ALANI**

Dergi, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinde yapılan bilimsel nitelikli çalışmaları yayımlar.

YAZIM KURALLARI

1. Çalışmalar 5000 ile 7000 kelime arasında olmalıdır.
2. Türkçe çalışmalarda İngilizce, İngilizce çalışmalarda Türkçe özet eklenmelidir. Özet, makalenin sonunda kaynaklardan önce ve 800 – 1000 kelime uzunluğunda olmalıdır.
3. Gönderilecek çalışmaların daha önce yurt içi veya yurt dışında herhangi bir yerde yayımlanmamış olması gerekir. Fakat bilimsel toplantılarda (kongre, sempozyum, seminer vb.) sunulan ve tam metni yayımlanmamış bildiriler, sunulduğu yer ve tarih belirtilmek şartıyla kabul edilir.
4. Yazıların manyetik ortamda (CD/DVD) veya elektronik posta ile gönderilmesi gerekmektedir.
5. Yazılar; Microsoft Word'de tek satır aralığı, Times New Roman ve 12 punto; kâğıt ölçüsü A4 olacak şekilde hazırlanmalıdır. Metin içinde yer alacak şekiller ve tabloların bu ölçülere uyması gerekmektedir.
6. Türkçe çalışmalarda, yazının başlığı ve yazar ad(lar)ının altında 150 – 200 kelimelik bir Türkçe öz ve anahtar kelimeler yer almalı; bunu takiben İngilizce başlık, öz ve anahtar kelimeler verilmelidir. İngilizce çalışmalarda, yazının başlığı ve yazar ad(lar)ının altında 150 - 200 kelimelik bir İngilizce öz ve anahtar kelimeler yer almalı; bunu takiben Türkçe başlık, öz ve anahtar kelimeler verilmelidir. Her iki öz de tek satır aralığı ve 8 punto ile yazılmalıdır. Anahtar kelimeler, 4 - 7 kelime arasında olmalıdır.
7. Kaynaklara göndermeler dipnotlarla veya metnin içinde açılacak ayrıçlarla yapılabilir.
8. Makalede yer alan ekler, metodolojik ayrıntıları ve ek bilgileri içermelidir. Birden fazla ek olduğu durumda EK A, EK B başlıkları kullanılmalıdır. Eklere kaynaklardan sonra yer verilmelidir. Makalenin tamamı için okuyucuya bilgi verecek mahiyette ve makale başlık sayfasında yer alması uygun görülen 20 – 25 kelimelik kısa anlatım, özet bölümünün ardından yazılmalıdır.
9. Yazarın akademik unvanı, görevi, bağlı bulunduğu kuruluş elektronik posta (e-mail) adresi ilk sayfanın altına 8 puntoluk dipnotla yazılmalıdır.
10. Yazının anlaşılmasını kolaylaştıran kısa bilgiler, 20 kelimeyi geçmeyecek şekilde ve her sayfa için en fazla bir tema olmak üzere altı çizilerek belirtilmelidir.
11. Tablo ve şekillere başlık ve sıra numarası verilmeli, başlıklar tablo ve şekillerin altında yer almalı, kaynaklar ise başlık satırının altına yazılmalıdır.
12. Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası yay ayrıç içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır.
13. Öneri yazıları A-4 veya 8.5"x11" boyutundaki kağıda 1.5 aralıklı olarak yazılmalıdır. Yazılar okunabilecek koyulukta basılmalı ve çoğaltılmalıdır. Sayfa kenar boşlukları üst: 3cm, alt: 3cm; sol: 3,5

cm, sağ: 2,5 cm olmalıdır. Sayfaların altına sağ köşesine sayfa numarası konmalıdır. Font büyüklüğü en az 10 punto olmalıdır.

14. Öneri yazısının ilk sayfasında yazının başlığı, yazarların adları ve kurumları, öz ve anahtar kelimeler (en az 3, en çok 7) bulunmalıdır. Yazı başlığı, öz ve anahtar kelimeler, hem Türkçe hem de İngilizce olarak verilmelidir. Yazışmaların yapılacağı adres dipnot ile belirtilmeli ve yazarın açık posta adresi yanında, varsa faks numarası ve elektronik posta adresi de verilmelidir. İlk sayfada ayrıca, dipnot olarak çalışmayı destekleyen kuruluşlar, vb. de belirtilebilir.
15. Öz, derleme ve araştırma makaleleri için 200 ve editöre mektup için 50 kelimeyi aşmamalıdır. Özde denklem, atıf, standart dışı kısaltmalar, vb. yer almamalıdır.
16. Yazı, Giriş bölümüyle ikinci sayfadan başlamalı ve uygun bölümlere ayrılmalıdır. Bölümler, ardışık olarak numaralandırılmalıdır. Bölüm başlıkları numaralarıyla birlikte büyük harflerle ("1. GİRİŞ" şeklinde) yazılmalıdır. Gerekli durumlarda bölümler alt bölümlere ayrılabilir. Alt bölümler, her bölüm içinde bölüm numarası da kullanılarak "1.1", "1.2" şeklinde numaralandırılmalıdır. Alt bölüm başlıkları numaralarıyla birlikte her kelimenin ilk harfi büyük olacak şekilde sola dayalı olarak yazılmalıdır. Son bölüm, Sonuç(lar)/Tartışma bölümü olmalı ve bu bölümü takiben Kaynakça ile varsa Teşekkür ve Ekler yer almalıdır. Not: İsteğe bağlı olarak şekil listesi ve tablo listesi kaynakçadan hemen önce verilebilir.
17. Öneri yazılar, şekil ve tablolar dahil, 40 sayfayı ve editöre mektuplar 10 sayfayı aşmamalıdır.
18. Notasyon (işaretlerle gösterim) ve kısaltmalar ilgili bilim alanının standart notasyon ve kısaltmaları olmalı veya metin içinde ilk geçtiği yerde tanımlanmalıdır. Gerekli durumlarda, notasyon ve kısaltmalar Giriş bölümünde veya bu bölümü izleyen ayrı bir bölüm içinde verilebilir.
19. Tüm çizimler, haritalar, grafikler, fotoğraflar, vb. şekil olarak değerlendirilmelidir. Her şeklin bir örneği öneri yazısına eklenmelidir. Baskıya hazır özgün şekiller yazı basıma kabul edildikten sonra gönderilmelidir. Şekiller, ardışık olarak numaralandırılmalıdır. Bunlara metin içinde "Şekil 1." şeklinde atıfta bulunulmalıdır. Her bir şekil için uygun bir başlık kullanılmalı ve başlık şeklin altına numarasıyla birlikte yazılmalıdır.
20. Tablolar ardışık olarak numaralandırılmalıdır. Tablolara metin içinde numaralarıyla "Tablo 1." şeklinde atıfta bulunulmalıdır. Her bir tablo için uygun bir başlık kullanılmalı ve bu başlık tablonun üzerine numarasıyla birlikte yazılmalıdır.
21. Başka eserlere yapılan atıflar aşağıdaki iki şekilden biri tercih edilerek gösterilebilir:

A. Metin içinde başka eserlere yapılan atıflar;

- Yazar soyadı, yıl ve sayfa kullanılarak "(Yazar, 2010, s.15)" şeklinde yapılmalıdır.
- İki yazarlı eserlerde iki yazarın soyadı "(Yazar ve Yazar, 2009, s.135)" şeklinde kullanılmalıdır.
- Daha çok yazarlı eserler, yalnızca ilk yazarın soyadı verilerek "Yazar vd." şeklinde ve yine benzer biçimde yıl ve sayfa numarası yazılarak kullanılmalıdır.
- Birebir alımlar "...” İşareti ile ve 10 punto yazılacaktır.

Örnek:

Kontrol ortamı (çevresi); kurumsal (örgütsel) biçimler bütünü örgütteki insanların kontrol bilincine yansıtışını ifade eder.(Erdoğan, 2005, s.92)

B. Yukarıdaki yöntem benimsenmez ise atıflar dipnot yönteminde ve aşağıdaki kurallara göre yapılır:

- Kitap dipnotta ilk kez tanıtılırken, sırasıyla şu bilgileri vermek gerekir:

Yazar adı-soyadı (ilk harf büyük); Kitap başlığı (ilk harfler büyük); Kitabın yayım bilgileri (İlk kez basılmamış ise baskı sayısı, basıldığı şehir, yayınevi, yayım yılı) ve (eğer alıntı yapılmış ise alıntının) ve sayfa numarası (tek sayfadan alıntı ise s.95 şeklinde, birden fazla sayfadan ise ss. 95-98 şeklinde gösterilir).

Örnek:

Kontrol ortamı (çevresi); kurumsal (örgütsel) biçimler bütünü örgütteki insanların kontrol bilincine yansımalarını ifade eder.

• Bir dergideki makale dipnotta ilk kez tanıtırken, sırasıyla şu bilgileri vermek gerekir: Yazar adı-soyadı; Makalenin başlığı; Derginin adı; Dergiye ait bazı yayım bilgileri (Cilt no.su + Sayı no.su + Ay ve yıl + sayfa no.su).

• İnternetteki belgelerin gösterimi şu şekilde yapılır:

“Son Yazarın Adı-Soyadı; “Belgenin Başlığı”; Tüm Eserin Başlığı, Belge Tarihi ya da Belgenin Son Güncellenme Tarihi, Adres, Sayfa ve parantez içinde Erişim Tarihi.

• Bütün kaynaklar için geçerli olmak üzere; aynı kaynağa ikinci ve sonraki başvurular yazarın soyadı ve sayfa numarasını göstermek yeterlidir.

• Birebir alımlar “...” İşareti ile ve 10 punto yazılacaktır.

22. Açıklama Dipnotu:

Bilgi ve açıklama dipnotu sayfa altında ve (*) işareti ile gösterilir. Açıklama dipnotlarının gereğinden fazla verilmemesi gerekmektedir.

23. Kaynakça yazımında aşağıdaki hususlara dikkat edilecektir:

- “KAYNAKÇA” başlığı sola hizalı, tüm harfleri büyük, kalın yazılmalıdır.
- Atıfta bulunulan eserler “Kaynakça” bölümünde ilk yazarın soyadına göre alfabetik liste olarak sıralanmalıdır.
- İlk yazarı aynı olan eserlerde sıralamayı belirlemek için sırasıyla ikinci ve daha sonra gelen yazarların soyadları kullanılmalıdır.
- Tüm yazarları aynı olan eserler yılına göre eskiden yeniye doğru sıralanmalıdır.
- İlk yazarı ve yılı aynı olan üç ve daha fazla yazarlı eserler de aynı şekilde ayrılmalıdır.
- Kaynakçada tüm yazarların soyadları ve diğer adlarının ilk harfleri yer almalıdır.

YAZILARIN DEĞERLENDİRME SÜRECİ

1. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi’nde, en az 2 (iki) hakem tarafından incelenip "Yayımlanabilir" oluru alınmış bilimsel makaleler yayımlanır.
2. Yayın Kurulu tarafından gerek duyulduğunda hakem sayısı artırılabilir.
3. Hakemler yazıları; özgünlük, bilimsel katkı, ilgili literatürden yararlanma düzeyi, bilimsel makale hazırlama düzenine uygunluk, (varsa) alan araştırmasında kullanılan yöntem ve bulguları, üslup ile önemli buldukları diğer unsurlar açısından değerlendirerek yazılı görüşlerini Yayın Kuruluna iletirler.
4. Hakemler tarafından düzeltme talep edilirse düzeltmelerin Yayın Kurulunun uygun gördüğü sürede tamamlanıp tekrar gönderilmesi beklenir. Düzeltmiş makaleler yeniden hakemlerin görüşüne sunulabilir.
5. “Yayımlanabilir” kararı verildikten sonra yazı yayım sırasına alınır ve bu durum yazar(lar)a bildirilir.
6. Dergide örnek olay incelemeleri, raporlar, bilimsel etkinlikler hakkında haberler, kitap tanıtım ve eleştirileri, yayım duyuru ve özetleri, önceden yazılmış bir makaleye getirilen ekler, eleştiri ve yorumlar, yanıtlar ve eleştirilere cevaplar da yer alabilir.

7. Bilimsel makalelerden ayrı yayımlanacak bu tür yazıların dergide yayımlanması ile ilgili karar, Hakem raporu aranmaksızın Yayın Kurulu tarafından verilir.
8. Dergiye gönderilen tüm yazılar önce Yayın Kurulu tarafından ön değerlendirmeye alınır. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi kapsamında yer alması öngörölmüş konular ile doğrudan ilişkili olmayan ya da bilimsel bir yazı biçiminde içerik ve şekil açısından uygun olmayan yazılar, Yayın Kurulu tarafından hakemlik süreci başlatılmadan geri çevrilir ya da ilgili değişiklik önerilerinde bulunulur.
9. Bilimsel çalışmalar, Türkçe veya İngilizce hazırlanabilir.
10. Yayımlanacak makalelerde esasa ilişkin olmayan düzeltmeler yapılabilir.
11. Makalesi yayımlanan yazarlara telif ücreti ödenmez.
12. Makalesi yayımlanan yazara makalesinin yayımlandığı sayıdan üç adet dergi gönderilir. Makalelerin yazarları ve makaleleri değerlendiren hakemlerin isimleri karşılıklı olarak gizli tutulur.